

C. JULIA CAESARA

ZÁPISKY O VÁLCE GALLSKÉ.

Přeložil

P. Slavíček.

Entlicherova
knihovna.

V Praze 1882.

Nakladatel ALEXANDER STORCH, knihkupec

v Husově ulici 156—I.

*G. Julia Caesar
prvá kniha
o válce galské.*

Kniha prvá.

1. Celá Gallie rozdělena je v díly tři; z těchto v jednom bydlí Belgové, v jiném Aquitánové, ve třetím ti, kteří ve vlastním jazyku Celtové, v našem Gallové slují. Tito všichni mluvou, zřízení, zákony mezi sebou se liší. Gally od Aquitanů řeka Garumna, od Belgů Matrona a Sequana odděluje. Z nich všech nejstatnější jsou Belgové, - poněvadž od vzdělanosti a vlídnosti provincie nejdále jsou vzdáleni a nehrubě kupci k nim často přicházejí, a věci, které ku zženštění ducha slouží, tam přinášejí a nejbližší jsou Germanům, kteří bydlejí za Rýnem, s nimiž ustavičně válku vedou. Proto také Helvetiové nad ostatní Gally statečností vynikají, poněvadž skoro každodenně v bitvách s Germány zápasí, buď od hranic svých je zahánějíce, buď sami v jejich zemi válčíce. Jedna jejich část, o níž řečeno, že ji drží Gallové, počíná od řeky Rhodanu, je omezena řekou Garumnou, Oceanem, hranicemi Belgů, dotýká se ze strany Sequanské a Helvetické řeky Rýnu; svah má k severu. Belgové začínají od konce hranic Galských, táhnou se k dálejšímu toku řeky Rhenu, hledí k severu a východu slunce. Aquitanie od řeky Garony k ho-

rám Pyrenejským a k té části Oceanu se táhne, která jest a Hispanie; hledí k severozápadu.

2. U Helvetiů daleko nejvznešenějším a nejbohatším byl Orgetorix. Ten za konsulování M. Messaly a M. Pisona touhou po kralování ponuknut, spůsobil spiknutí šlechty a občanům namluvil, aby s celými zástupy z území svého vytáhli, že, poněvadž statečností nade všechny vynikají, velmi snadno jest vlády nad celou Gallií se zmocniti. Přemluvil je k tomu tím snáze, poněvadž Helvetové odevšad přirozenou kraje svého polohou jsou skličeni: Z jedné strany řekou Rýnem, velice širokým a hlubokým, který území Helvetské od Germanů odděluje; z druhé strany velmi vysokým pohořím Jurským, které se táhne mezi Sequanskem a Helvetskem; ze třetí jezerem Lemanským a řekou Rhodanem, která tvoří rožhraní mezi naší provincií a Helvetany. Proto se stávalo, že málo v šír se toulali a méně snadno do války se sousedy dáti se mohli. Z toho lidé po válčení toužící velikou bolest měli, pro množství pak lidí a pro slávu z války a statečnosti, že úzké hranice mají si domýšleli, které na dél (jen) na 240 tisíc kroků, v šír na 180 se rozkládaly.

3. Pro uvedené věci a pohnuti vážností Orgetorigovou, ustanovili, to co by k tažení patřilo, zjednávati, soumarů a vozů co největší počet skoupiti, co nejvíce polí osíti, aby na pochodu zásoba obilí stačovala, s nejbližšími obcemi mír a přátelství upevňovati. K vykonání toho mysleli, že jim stačí dvě leta: na rok třetí vytáhnouti zákonem určili. K sehnání těch potřeb zvolen Orgetorix. Ten podnikl poselství k obcím. Na té cestě přemluvil Kastika, syna Katamantaloedova, Sequana,

jehož otec dlouhá léta v Sequansku panoval a od senátu přítelem národa římského nazván byl, aby se zmocnil v své obci vlády, kterou měl před tím jeho otec, také Haedua Dumnoriga, bratra Davitiaka, který tehdáž byl náčelníkem obce, a velice u lidu oblíben, přemluvil a jemu dceru svou za manželku dal. Dokazoval jim, že velmi snadno jest pokus provésti, poněvadž on sám vládu ve své obci dostane: že není pochybnosti o tom, že z celé Gallie nejvíce mohou Helvetiové; že se svými zásobami a svým vojskem jim důstojností královských zjedná, dotvrzoval. Na řeč tuto slibem a přísahou se na vzájem zavázali, doufajíce, že mocí královské nabudouce, pomocí tří nejmohtnějších a nejstatnějších národů, celé Gallie se zmocniti mohou.

4. Tato věc Helvetiům zradou se pronesla. Dle zvyků svých Orgetoriga v okovech při svou věstí přinutili. Odsouzeného měl stihnouti trest ten, aby byl ohněm spálen. Ustanoveného dne k líčení pře, Orgetorix k soudu veškeru svou čeleď na 10.000 lidí odevšad sehnal a všechny svéřence a dlužníky své, jichž veliký počet měl, tamtéž svedl: pomocí těch vyrval se přelíčení. Když občanstvo pro tu věc popuzeno zbraní práva svého domáhati se snažilo, a množství lidí z venkova úřadové sháněli, Orgetorix zemřel; a není bez podezření, jak Helvetiové za to mají, že sám si na život sáhl.

5. Po jeho smrti nicméně Helvetiové to, na čem se byli ustanovili, uskutečniti se snaží, aby ze svého území vytábli. Když už mysleli, že jsou k dílu tomu připraveni, všecka svá města, počtem okolo dvanácti, vesnic asi 40, ostatní soukromá stavení zápalují, všecko obilí mimo to, které

sebou nésti chtěli spalují, aby, naději na návrat do domova odstraníce, více byli připraveni k podnikání veškerých nebezpečí; na tři měsíce mletých potravin každému z domova sebou vzíti káží. Přemluví Rauraky a Tullingy a Latovíky sousedící, aby k témuž se uradíce, města svá i vesnice zapálíce, zároveň s nimi vytáhli, a Boje, kteří za Rýnem byli obývali a na území Norické přešli a Noreii byli obklíčili, k sobě je přijavše co soudruhy k sobě je připojili.

6. Byly celkem dvě cesty, kterými mohli z domu se odebrati. Jedna skrze Sequany, úzká a neschůdná mezi pohořími Jurou a řekou Rhodanem, sotva taková, že tudy jednotlivé vozy projížděly; hora pak velmi vysoká nad ní visela, že maličká hrstka snadno ji uhájiti mohla; druhá naší provincií, mnohem schůdnější a volnější, ponevadž mezi územím Helvetiův a Allobrogů, kteří nedávno byli stišeni, Rhodan teče a ten na několika místech brodem se přebřeде. Poslední město Allobrogů a nejbližší hranicím Helvetským jest Genava. Z tohoto města most k Helvetiům sahá. Měli za to, že Allobrogy buď přemluví, ponevadž se dotud s národem Římským příliš dobře smýšleti nezdáli, buď mocí přinutí, aby jim dovolili územím svým táhnouti. Když všecko k tažení uspořádáno bylo, den si ustanovili, kterého by se na břehu Rhodanu všickni sešli. Den tento byl 28. března za konsulování L. Pisona a A. Gabinia.

7. Když bylo Caesarovi zvěstováno to, že oni provincií naší táhnouti se pokoušejí, spěšně od města se odebere a co největšími pochody do zadní Gallie spěchá a ku Genavě přirazí. Provincii veškeré co největší počet vojáků sebrati

uloží (v zadní Gallii byla celkem jedna legie), most, který byl u Genavy, káže strhnouti. Když se Helvetiové dověděli o jeho příchodu, poslali k němu poslance nejvznešenější z obce, v kterémž poslanectví Nammejus a Verukloetius čelní místo měli, aby řekli, že mají v úmyslu beze všeho zlého provincií táhnouti, poněvadž žádné jiné cesty nemají; že prosí, aby jim volno bylo s jeho souhlasem si to provést. Caesar, poněvadž v paměti měl, jak byl konsul L. Cassius zabit a vojsko jeho od Helvetiů rozehnáno, a pode jho posláno, mnil že se to dopustiti nesmí, a domníval se, že lidé smýšlení nepřátelského, došedše možnosti táhnouti skrze provincii, krotiti se nebudou od bezpráví a zločinu. Předce aby měl času, dokud by se vojsko, které poručil, nesešlo, odpověděl, že si vezme lhůtu na rozmýšlenou: jestli něco chtějí, aby přišli k němu znova dne 13. dubna.

8. Mezi tím s tou legií, kterou s sebou měl a vojskem, které se z provincie sešlo, od jezera Lemanského, kudy do řeky Rhodanu vtéká, k pohorí Juře, které území Sequanů od Helvetů dělí, na 19.000 kroků zeď do výše 16 stop a příkop provedl. Dokonav tuto práci, posádky rozeřaví, tvrže opevňuje, aby, kdyby proti jeho vůli se pokoušeli přejíti, jim to překaziti mohl. Když den, o který se byl smluvil s poslanci nadešel, a poslanci k němu se vrátili, pravil, že dle zvyku a příkladu národa římského nemůže nikomu dovoliti průchodu skrze provincii, a kdyby se násilně jednati pokoušeli, oznamuje, že jim to překazí. Helvetiové s této naděje svržení, lodě sroubivše a velmi mnoho vorů nadělavše, jiní brody Rhodanskými, kudy byla hloubka řeky

nejmenší, nejednou ve dne, častěji v noci, jestli by proraziti mohli se pokusivše, opevněním ohrady, i sběhem vojnův a střelami zahnání, od pokusu toho upustili.

9. Zbývala jim jedinká cesta skrze Sequansko, kudy proti vůli Sequanů pro úžiny táhnouti nemohli. Když je sami přemluvit nemohou, posly k Haeduovi Dumnorigovi poslali aby, na jeho přímluvu od Sequanů toho dosáhli. Dumnorix u Sequanů přízní a štědrostí velmi mnoho mohl, a byl Helvetanům nakloněn, poněvadž z jejich obce dceru Orgetorigovu za ženu byl pojal, a z touhy po králování po novotách bažil a chtěl, aby co nejvíce ohcí pro jeho dobrodiní mu bylo zavázáno. Dá se tudíž do věci a vymůže na Sequaněch, aby dovolili Helvetanům svým územím táhnouti a provede to, že si na vzájem rukojmí dali: Sequanové, aby Helvetům v pochodu nebránili, Helvetové, aby bez příkoří a bezprávi přešli.

10. Caesarovi se oznamuje, že Helvetové mají na mysli skrze území Sequanů a Haeduů táhnouti do krajin Santonů, které nejsou daleko od území Tolosatských, kteráž obec leží v provincii. Kdyby se to stalo, srozumíval, že to bude s velikým provincie nebezpečenstvím, aby lidi bojovné, národu Římského nepřátele na místech lehkého přístupu a na obilí velice bohatých, měl za sousedy. Protož ono opevnění, které byl vystavěl, dal pod moc F. Labienovi, legátovi; sám do Itálie velikými pochody spěchá, tam dvě legie sepisuje, a tři, které v okolí Aquileje přezimovaly, ze zimního ležení vyvádí, a kudy nejkratší cesta přes Alpy byla, s těmito pěti legiemi spěšně táhne. Tam Centroni a Graiocelové a Katurigové

výšin se zmocnivše, vojsku v pochodu překážeti se pokoušejí. Zahnav je v četných bitvách od Ocela, které poslední jest v přední provincii, sedmého dne do krajiny Vokontiův v zadní provincii přišel; odtud do území Allobrogů, z Allobrogů do Segusiavska vojsko vede. Ti jsou vně provincie za Rhodanem první.

11. Helvetové již úžinami a územím Sequanským své zástupy provedli a do území Haeduů dorazili a jejich pole plenili. Haeduové, sebe a jmění svého před nimi ubrániti nemohouce, posílají k Caesarovi poslance žádat o pomoc: že tak po všechem čas u národ Římský jsou zasloužili, že by skoro před očima vojska našeho pole pleněna, děti do otroctví odváděny, města dobývána býti neměla. Téhož času Haeduové Ambarští zpříznění a pokrevní přátelé Haeduův, Caesarovi zvěstují, že, když jim pole byla popleněna, už stěží města svá hájí od přesily nepřátel. Také Allobrogové, kteří za Rhodanem dědiiny a statky své měli, utíkají se k Caesarovi a dokazují, že jim už mimo půdu polí jejich ničehož nezbylo. Tím pohnut, Caesar ustanovil se na tom, že nebude čekati, až by Helvetové všecky statky spojenců zničíce do Santonska se dostali.

12. Jest řeka Arar, která končinami Haeduův a Sequanů do Rhodanu se vlévá s povlovností kvíře nepodobnou, tak že okem, na kterou stranu teče, rozeznati nelze. Tu Helvetové po spojených vorech a člunech přecházeli. Když Caesar vyzvěděl, že Helvetové tři díly svých zástupů přes tu řeku převedli, a skoro čtvrtina že před řekou zbývá, o třetím bdení s třemi legiemi z tábora se odebrav, k té části dorazil, která dotud řeky nepřešla. Na ty zaměstnané a ničeho netušící

útok učiniv, velikou jich část pobil; ostatní se dali na útěk a skryli se v nejbližších lesích. Ten kraj nazýval se Tigurinským: neboť celá obec Helvetská na čtyři kraje jest rozdělena. Tento jeden kraj, když za paměti otcův našich z domu vytáhl, zabil konsula L. Cassia a vojsko jeho pode jho poslal. Tak, buď náhodou, buď z uložení bohů nesmrtelných, ta část obce Helvetské, která znamenitou pohromu národu Římskému byla učinila, ta prvá byla potrestána. V srážce té Caesar nejenom za veřejná, ale také za soukromá bezpráví se pomstil, neboť L. Pisona legáta, jenž byl děd tchána jeho L. Pisona, Tigurinští v téže bitvě jako Kassia zavraždili.

13. Když byl tuto bitvu svedl, přes Arar, aby ostatní zástupy Helvetů mohl pronásledovati, dal vystavěti most a tak vojsko přepravil. Helvetové náhlým jeho příchodem pohnuti, když viděli, že to co oni s největším namáháním za 20 dní vykonali, aby totiž přes řeku se dostali, on za jediný den provedl, poslali k němu posly a toho poslanectví byl náčelníkem Diviko, jenž ve válce Kassianské byl vůdcem Helvetů. Ten takto s Caesarem jednal: Jestli mír učiní národ římský s Helvety, že Helvetové do té krajiny půjdou a tam obývati budou, kam by je Caesar postavil, a kde by je míti chtěl: pakli setrvá v pronásledování válečném, nechť si vzpomene na starou pohromu národa Římského, a dřevní statečnost Helvetů, že z nenadání na jedno oddělení udeřil, když ti, kteří přes řeku byli přešli, svým pomoci poskytnouti nemohli, proto aby příliš mnoho do své statečnosti se nedomýšlel ani jimi neopovrhal. Že oni tak od otcův a předků svých jsou naučeni, aby více statečností než lstí bojovali, neb

na nástrahy se nespolehali. Proto aby nedovedl toho, aby místo, na němž byli stanuli od pohromy národa římského a pobití vojska jmeno dostalo neb paměti zvěčněno nebylo.

14. Caesar odpověděl jim takto: Že tím méně na rozpacích jest, poněvadž ~~ty~~ události, které poslanci Helvetští byli připomněli, v paměti chová, a tím tíže je nese, čím méně zasloužením národu Římského se přihodily: ten kdyby si byl vědom býval nějakého bezpráví, že mu nebylo nesnadno stříci se; ale tím že byl oklamán, proto že nevěděl, co by byl spáchal, proč by se bál, a že nemyslel že bez příčiny báti se musí. A kdyby i na starou potupu zapomenouti chtěl, zdaž i na v nově učiněná bezpráví; že proti jeho vůli o průchod provincií se pokusili, že Haeduy, že Ambarry, že Allobrogy týrali, upomínku odložití může? Že svým vítězstvím tak drze se honosí, a že se diví, že tak dlouho bez trestu jejich bezpráví snášel, to že sem také patří. Neboť, že bohové nesmrtelní, aby lidé ze změny osudu tím těžší bolest měli, nad nimiž pro zločin jejich mstít se chtějí, poněkud většího štěstí a delší beztrestnosti povolují. Ač věci takto se mají, že předce, budou-li mu od nich dána rukojmí, aby věděl, že tomu, co slibují, dostáti chtějí, a jest-liže Haeduům za příkoří, která jim a spojencům jejich byli učinili, jakož i Allobrogům náhradu dají, že s nimi mír uzavře. Diviko odpověděl: Tak že Helvetiové od předků svých jsou naučeni, že rukojmí přijímávají, ale nedávají: toho že národ římský jest svědkem. Dav tuto odpověď odešel,

15. Následujícího dne hnuli táborem z místa toho. Totéž činí Caesar a jízdu veškerou, kterou z celé provincie a Haeduův i jejich spojenců sebranou měl, napřed posílá, aby pozorovala, do

které krajiny nepřátelé se ubírají. Ti příliš dychtivě zadní voj pronásledující, na místě nepřítelově, s jízdou Helvetskou bitvu svedou a něco málo z našich padne. Bitvou tou zpyšnění Helvetiové, že pěti sty jezdců tak veliké množství jízdy na útěk byli zahnali, odvážlivěji se zastavovali a zadním vojem naše bitvou drážditi počínají. Caesar své od bitvy zdržoval a přestal na tom, že bránil nepříteli v loupeži, spřizování a plenění. Tak asi 15 dní táhli, že mezi zadním vojem nepřátel a předvojem naším nebyvalo více než pět neb šest tisíc kroků.

16. Mezi tím Caesar každodenně od Haeduů obilí, které veřejně přislíbili, žádal. Neboť pro zimy, poněvadž Gallie na sever jak před tím povéděno jest, leží. nejenom obilí na polích nebylo zralé, ale ani píce dostatečná zásoba nebyla: toho pak obilí, které dal přivést na lodích po řece Araru, proto méně mohl užívati, poněvadž směr Helvetiové od Araru odvrátili, od kterých se vzdáliti nechtěl. Den ode dne otáleli Haeduové; že se už snáší, shání, už zde je, říkali. Když viděl, že už příliš dlouho průtahy jest meškán a že nastává den, kterého dne by se vojákům obilí měřiti mělo, svolav jejich náčelníky, kterých veliké množství v táboře měl, mezi nimi Divitiaka a Liska, jenž nejvyššímu úřadu předsedal, který Haeduové vergobrem nazývají, který na rok volen bývá a má právo nad životem i smrtí svých, těžce je viní, že když ani koupeno, ani z polí vzato býti nemůže, v tak nutnou dobu, v takové blízkosti nepřátel od nich podporován není, obzvláště, když hlavně na jejich prosbu válku podnikl; ještě mnohem tížeji že opuštěn jest si stěžuje.

17. Tu teprve Liskus řečí Caesarovou pohnut, co před tím byl zamlčel, vykládá: Že jsou někteří, jichž vážnost u lidu velmi mnoho platí, kteří soukromě více moci mají, než sami úřadové. Ti že bouřlivou a nešlechetnou řečí lid odstrašují, aby obilí nesnášeli; poněvadž má býti prý lepší, když už náčelnictví nad Gallií miti nemohou, Gallů než Římanů panství snášeti; a že nemají pochybovati o tom, že jestli Římané Helvety přemohou s ostatní Gallií i Haeduy o svobodu připraví. Od těch že naše záměry a co se v táboře děje, nepřátelům jest prozrazováno, těch že oni nemohou skrotiti. Ano také, že nutností pohnut Caesarovi to pověděl, dobře ví, s jakým nebezpečím to učinil a z té příčiny že mlčel, jak dlouho mohl.

18. Caesar cítil, že tou řečí Liskovou Dumnorix, bratr Divitiakův, naznačen jest, než, poněvadž za přítomnosti velmi mnohých o tom hovořiti nechtěl, rozpustí radu, Liska zadrží. Ptá se ho samotného na to, co ve schůzi byl řekl. Ten mluví svobodněji a směleji. Na totéž tajně jiných se vyptává; nalézá že jest to pravda; týž Dumnorix že to jest, nejvýše odvážlivý, velmi u lidu pro štědrost oblíbený, žádostivý novot. Po mnohá leta cla a ostatní důchody Haeduů že za malou cenu najaté má, poněvadž když on v dražbě podává, na něho podati nikdo se neodváží. Tím že i své jmění zvětšil a velikých prostředků ku štědrosti si získal. Velikou část jízdy že neustále na svůj náklad živí a okolo sebe má a že nejen doma, ale i u sousedních obcí drahně moci má, a pro tuto moc že matku svou v Biturigách za člověka tam nejvznešenějšího a nejmocnějšího provdal, sám že má manželku z Helvetska, se-

stru z matky do jiných obcí provdal i příbuzné své. Že přeje a nakloněn jest Helvetům pro tu příbuznost, že nenávidí i na svůj vrub Caesara a Římanův, poněvadž jejich příchodem moc jeho zmenšena a bratr jeho Divitiacus, na předešlý stupeň přízuě a cti jest navrácen. Kdyby se něco dělo Římanům, že přichází v největší naději na obdržení důstojenství královského; pod vládou římskou, nejenom nad královstvím, ale i nad oblibeností, kterou má, že zoufá. Nalézal také tázaje se Caesar, jakož ta nešťastná bitva jízdecká před málo dny byla svedena, že počátek onoho útěku učiněn od Dumnoriga a jezdců jeho (neboť v čele jízdy, kterou na pomoc Caesarovi Haeduové poslali, stál Dumnorix); jejich útekem že ostatní jízda byla postrašena.

19. Toho se dověděv, když k těmto domněnkám věci nejjistější se přidávaly, že územím Sequanským Helvety převedl, že se postaral, aby rukojmě mezi nimi byli dáni, že to všecko nejenom bez rozkazu jeho a obce, ale i bez jejich vědomí byl učinil, myslel že dosti jest příčiny, když od úřadu Haeduů jest obviňován, aby ho buď sám potrestal, neb obci, aby ho potrestala, rozkázal. Těm všem věcem jedno odporovalo, že totiž bratra jeho Divitiaka nejvyšší k národu Římskému lásku, svrchovanou k sobě náklonnost, výtečnou věrnost, spravedlivost, mírnost pozoroval; neboť aby jeho usmrcením citu Divitiakova neurazil, bál se. Tudy dříve než by se o něco pokoušel káže Divitiaka k sobě povolati a obvyklé tlnmočníky vzdáliv pomocí C. Valeria Procilla, náčelníka provincie Galské, důvěrného přítele svého, ku kterému ve všech věcech nejvyšší důvěru choval, s ním rozmlouvá: zároveň

připomíná, co za jeho přítomnosti v radě Gallů o Dumnorigovi řečeno bylo a vyjevuje, co jemu o něm soukromně každý pověděl. Prosí a napomíná, aby bez urážky jeho citu, buď sám, věc jeho poznaje, rozhodnouti o něm mohl, nebo obci, aby rozhodla, přikázati.

20. Divitiakus s mnohými slzami Caesara objev, zaklínati ho počal, aby nic příliš krutého proti bratrovi neustanovoval: že ví, že to jest pravda, a že nikdo z toho více bolesti nemá než on, poněvadž, když on sám pro oblíbenost svou velmi mnoho doma i v ostatní Gallii, onen pak velmi málo pro svou mladost moci měl, skrze něho byl povznesen: a té moci a síly že nejenom k zmenšení obliby, ale skoro k záhubě jeho užívá. Na něho předce že láska bratrská a smýšlení lidu vliv má. Jestli se mu od Caesara něco zlého stane, když on v takovém stupni přátelství u něho jest, nikdo že nebude mysliti, že se to s jeho vůlí nestalo; a z toho že se stane, že celé Gallie myslí od něho odvrátí. Toho když mnohými slovy plačky na Caesarovi žádal, Caesar jeho pravici stiskl; těše ho žádá, aby konec učinil prosení; že za tolik láska, v níž u Caesara jest, stojí, že i bezpráví na obci spáchané i bolest svou k jeho přání a přimluvě obětuje. Dumnoriga k sobě povolá, bratra přiběře; nač si do něho stěžuje, projevuje, čemu sám vyrozumívá, nač si obec naříká, vykládá; napomíná, aby pro ostatní čas veškerého podezření se varoval; minulé, že mu pro bratra Divitiaka daruje, praví. Dumnorigovi hlídače ustanoví, aby, co dělá, s kým rozmlouvá věděti mohl.

21. Téhož dne od vyzvědačů zpraven, že nepřátelé pod horou se usadili na osm tisíc kroků

od jeho ležení, poslal lidi, kteří by vyzkoumali, jaka jest povaha vrchu a jaká kolem cesta na horu. Zvěstováno jest, že jest snadno přístupná. O třetím bdění T. Labienovi, legátu propraetorskému se dvěma legiemi a vedením těch, kteří cestu byli prozkoumali, na nejvyšší hřbet hory vystoupiti káže; co má v úmyslu, ukazuje. Sám o čtvrtém bdění toutéž cestou, kterou byli šli nepřátelé, k nim spěchá a jízdu veškerou před sebou posílá. P. Konsidius, který za velmi zručného ve vojenství byl považován a ve vojště L. Sully a na to M. Krassa byl, s vyzvědači napřed jest poslán.

22. Na úsvitě, když vrch hory od Labiena byl obsazen, a on sám od tábora nepřátelského, ne dále než na tisíc kroků byl, ani, jak později od zajatých se dověděl, jeho příchod, ani Labienův poznán nebyl, Konsidius tryskem k němu přijede, praví, že vrch, který chtěl, aby od Labiena byl obsazen, jest v držení nepřátel; že to podle Gallských zbraní a odznaků poznal. Caesar své vojsko na nejbližší návrší zavádí, šik zřizuje. Labienus, jak mu bylo Caesarem nařízeno, aby bitvy nesváděl, leč by vojsko jeho blízko nepřátelského tábora viděti bylo, aby odevšad v týž čas útok na nepřátele byl učiněn, obsadiv horu, našich očekával a od bitvy se zdržoval. Za bílého dne skrze vyzvědače Caesar poznal, že i hora od jeho vojska jest obsazena, a Helvetiové táborem hnuli a Konsidius že postrašen, co byl neviděl jako by to byl viděl, mu zvěstoval. Téhož dne v obvyklé vzdálenosti nepřátel následuje a asi tři tisíce krokův od ležení jejich táborem se položí.

23. Druhého dne na to, protože už celkem

jen dva dny zbývaly do doby, kdy vojsku obilí měřiti třeba bylo a poněvadž od Bibrakta města Haeduů daleko největšího a nejlidnatějšího ne více než 18 tisíc kroků byl vzdálen, uznával za potřebné obilím se zásobiti: odvrátil pochod svůj od Helvetův a táhl spěšně k Bibrakte. Věc ta od uprchlíků L. Aemilia, dekuriona jízdy Galské, nepřátelům jest zvěstována. Helvetové, buď že mysleli, že Římané ze strachu před nimi utíkají, a to tím více, poněvadž den před tím výšiu se zmocnivše bitvy nebyli svedli, nebo proto, že doufali, že jim spřizování bude moci býti zamezeno, zménivše úmysl a směr svůj obrátivše, naše od zadního voje pronásledovati a drážditi počali.

24. Hned jak to spozoroval Caesar, zástupy své na nejbližší pahorek vyvedl a jízdu, aby útok nepřátelský zadržela, vyslal. Sám mezi tím u prostřed pahorku zřídil trojitý šik ze čtyř legií starých. Nad nimi na vrchu pahorku dvěma legiím se postavití kázal, které posledně v přední Galii sepsal a všecka pomocná vojska umístiti a celý vrch vojskem obsaditi, a mezi tím zavazadla na jedno místo snéstí a je těm, kteří v hořejším šiku stáli, chrániti. Helvetové, kteří se všemi vozy následovali, zavazadla na jedno místo snesli; sami v šiku co nejvíce stísněném jízdu naši odrazivše, sestavivše se v čtverec štítů krytý, pod náš první šik postoupili.

25. Caesar nejprve svého, potom všech koně z očí odstraniv, aby neznepečí všech rovným účinně, naději k útěku odňal, napomenuv své svedl bitvu. Vojáci z vyššího místa hodivše oštěpy, snadno falangu nepřátelskou rozbili. Tu rozmětavše s vytasenými meči útok na ně učinili. Galům velikou v boji bylo překážkou, že jak více

jejich štítů jedním hozením oštěpů bylo probodeno a spojeno, když se byl hrot ohnul, ani ho vytrhnouti ani levicí zaneprázdněnou dosti pohodlně bojovati nemohli, tak, že mnozí dlouho ramenem zmítavše raději štít z rukou pustili a o těle nekrytém bojovali. Konečně ranami unaveni i couvali, i poněvadž hora po ruce byla asi na tisíc kroků odtud, tam se uchylovati počali. Když byla hora obsazena a naši za nimi postupovali, Bojové a Tulingové, kteří v síle asi 15.000 mužů voj nepřátelský zavírali a zadním k ochraně byli, z pochodu na naše na nekrytém boku útok učinivše, je obklíčili, a to spatřivše Helvetové, kteří se na horu byli uchýlili, opět dotírali a bitvu obnovovati počali. Římané obrátivše prapory na dvě strany útok učinili, první a druhý šik, aby poraženým a zahnaným odporoval, třetí, aby přicházející zadržoval.

26. Tak v dvojité bitvě dlouho a zuřivě bojováno jest. Když už útoků našich déle vydržeti nemohli, jedni, jak byli počali na horu se uchýlili, druzí k zavazadlům a vozům svým se stáhli. Neboť v této celé bitvě, ačkoliv od hodiny sedmé až do večera bojováno bylo, nepřítel odvráceného nikdo viděti nemohl. Pozdě do noci u zavazadel bojováno jest, poněvadž oni vozů na místě náspu v cestu nastavěli a z výšiny na naše přicházející oštěpy metali a někteří z pod vozů a kol matary a traguly házeli a naše ranili. Když dlouho bojováno bylo, zavazadel a tábora naši se zmocnili. Tam dcera Orgetorigova a jeden ze synův jeho zajat jest. Z té bitvy asi 130 tisíc lidí zbylo a tu celou noc ustavičně kráčeli; ani nikdy v noci pochodu nepřerušivše, dostali se čtvrtého dne do krajiny Lingonů, poněvadž naši

pro rány vojákův a pohřbívání zabitých tři dny se zdrževše, jich pronásledovati nemohli. Caesar k Lingonům psaní a posly vyslal, aby jich obilím ani jinými potřebami nepodporovali; že kdyby jim podpory poskytl, je za takové bude považovati, jako Helvéty. Sám po třech dnech se všemi zástupy je honiti počal.

27. Helvetové všech věcí nedostatkem přinuceni, posly, že se vzdají, k němu poslali. Když ho tito na pochodu zastali a k jeho nohám se vrhli a ponížené mluvíce s pláčem o mir žádali, a on rozkázal, aby na tom místě, kde právě nyní jsou, na jeho příchod čekali, uposlechli. Když tam Caesar přišel, rukojmí, zbraně, otroky k nim přiběhlé žádal. Mezitím, co se to shledává a snáší, když noc nastala, asi šest tisíc lidí toho kraje, který se Verbigenským nazývá, buď ze strachu, aby odevzdávíce zbraně usmrcení nebyli, buď z naděje na spásu, poněvadž mysleli, že v takovém množství vzdavších se útěk jejich buď se zatajiti neb vůbec neznámým býti může, počátkem noci z tábora Helvetského vyšedše k Rýnu a krajinám Germanským pospíchali.

28. Když to Caesar zvěděl, těm, skrze kterých území šli, aby je shledali a nazpět přivedli jestli před ním čisti býti chtějí, velel: nazpět přivedené za nepřátely měl; ostatní všecky, když mu rukojmí, zbraně a uprchlíky odevzdali, v poddanost přijal. Helvetiům, Tulingům, Latovicům do země své, odkud se byli odebrali, navrátiti se kázal a poněvadž všecky plodiny ztrativše doma ničeho neměli, čím by hlad zahnali, Allobrogům poručil, aby je obilím zásobili; jím samým rozkázal, aby města a dědiny, které byli vypálili, znovu vystavěli. To nejvíce z toho o-

hledu učinil, poněvadž nechtěl, aby místo, z kterého se Helvetiové byli vystěhovali, prázdným bylo, aby pro dobrotu polí Germané bydlící za Rýnem ze své země do krajů Helvetských nepřešli a sousedy provincie Galské a Allobrogů nebyli. Poněvadž Bojové byli seznáni za velice statečné, dovolil Haeduům za to žádajícím, aby je ve své zemi umístili; těm oni dali pole a potom je do stejného stavu práva a svobody jako sami byli, přijali.

29. V táboru Helvetů desky nalezeny jsou, řeckým písmem popsané a k Caesarovi doneseny, na kterých deskách jmenovitě sečteno bylo, jak velký počet vyšel z domu těch, kteří zbraň nositi mohli a opět zvláště chlapci, starci a ženy. Kterých všech dohromady bylo Helvetův 263.000 hlav, Tulingů 36 tisíc, Latoviků 14, Rauraků 23, Bojů 32; z těch, kteří zbraň nositi mohli, na dvaadvadesát tisíc. Všech dohromady bylo okolo 368 000. Těch, kteří domů se vrátili, když bylo učiněno sečtení, jak Caesar nařídil, nalezen jest počet sto a deset tisíc.

30. Když válka Helvetská byla dokončena, celé skoro Gallie poslancové, náčelníci obcí, k Caesarovi s blahopřáním se sešli: že pochopují, ačkoliv za stará bezpráví Helvetů na národu římském tyto válkou byl ztrestal, že předce věc ta neméně k užitku země Galské než národu římského se stala, poněvadž s tím úmyslem v nejškvrnějším stavu domovy své Helvetové opustili, aby proti celé Gallii válku počali a vrchní vlády se zmocnili a místo k obydlí z velikého výběru zvolili takové, které by z celé Gallie za nejprůhodnější a nejúrodnější uznali, a ostatní obce v poplatnosti měli. Žádali, aby směli si na určitý

den sněm celé Gallie svolati a to s vůlí Caesarovou: že mají některé věci, které dle společného souhlasu na něm žádati chtějí. Když jim to bylo dovoleno, uen ku schůzi ustanovili, a přísahou mezi sebou se zavázali, aby toho nikdo nevyjevil, leč kterým by společnou úradou tak nařizeno bylo.

31. Když schůze ta byla rozpuštěna, titěž náčelníci obcí, kteří tam dříve byli, k Caesarovi se navrátili a prosili, aby směli v soukromí tajně o svém a všech blahu s ním jednati. Když toho dosáhli, všickni plačíce Caesarovi k nohám se vrhli. Že neméně o to se snaží a usilují, aby to co povědí se neprozradilo, než aby toho, oč žádají, dosáhli, poněvadž vidí, kdyby se to proneslo, v nejvyšší muky by se dostali. Mluvil za ně Diviakus Haedujský: V celé Gallii že jsou dvě strany: z těch jedné že v čele stojí Haeduové, druhé Arvernové. Poněvadž tito tak velice o nadvládu po mnohá léta spolu zápasí, že se stalo, že od Arvernův a Sequanů Germáni za žold byli zavolaní. Těch že nejprve asi 15.000 Rýn přešlo: jak mile pole a vzdělání a zásoby Gallů lidé ti divocí a barbarští si byli zamilovali, že jich bylo převedeno více; nyní že jest jich v Gallii počet na 120.000. S těmi že Haeduové a jejich svěřenci opět a opět zbraní zápasili; zahnání byvše že náramné pohromy vzali, všecku šlechtu, celý senát, celou jízdu že ztratili. Těmi zhoubnými bitvami zlomeni, oni, kteří i pro vlastní statečnost i pro pohostinství a přátelství národa římského před tím v Gallii největší moc měli, přinuceni byli Sequanům v rukojemství dáti nejvznešenější z obce, a obec přísahou zavázati, že ani rukojmí nazpět žádati nebudou, ani pomoci u národa Římského prositi, ani se vzpíratí proti

tomu, aby neustále v jejich poddanství a vládě byli. On že jest jediný z celé obce Haeduů, který nemohl přiveden býti k tomu, aby přísahal nebo děti své v zástavu dal. Protož že z obce utekl a do Říma k senátu přišel žádat o pomoc, jelikož on ani přísahou ani rukojemstvím vázán není. Než hůře že dopadlo vítězným Sequanům než přemoženým Haeduům, poněvadž Ariovistus, král Germanský, v jejich území se usadil a třetiny země Sequanské, která jest nejlepší z celé Gallie se zmocnil a nyní z druhé třetiny Sequanům se stěhovati káže, protože před málo měsíci Harudů 24.000 lidí k němu přišlo, aby jim místo a sídla byla připravena. Že se stane v několika málo letech, že všickni ze země Galské budou vyhnáni a všichni Germáni že přejdou přes Rýn, neboť že ani přirovnati se nemůže půda Galská ke Germanské, ani tento způsob živobytí k onomu. Ariovistus pak, jak jednou zástupy Galské v bitvě přemohl, kteráž bitva svedena jest u Magetobrie, že brdě a ukrutně vládne, v zástavu těch nejvznešenějších dětí žádá a je jiným na příklad všelijak mučí, jestli něco k jeho pokynutí a vůli se nestalo. Že je to člověk barbarský, zuřivý a šílený; jeho vlády že déle snášeti nemohou. Nebude-li nějaké pomoci u Caesara a národu římského, že všickni Gallové totéž musí učiniti, co učinili Helvetové, aby se z domu vystěhovali, jiného domova, jiných sídel, vzdálených od Germanů hledali, a o štěstí, ať to jakkoliv dopadne, se pokusili. Kdyby se to prozradilo Ariovistovi, že nepochybuje, že všechny rukojmí, kteří u něho jsou, nejtěžší smrtí utrápí. Caesar buď vážností svou neb vojska svého neb právě dobytým vítězstvím neb jménem národu

římského že zameziti může, aby ještě větší množství Germanů přes Rýn nebylo převedeno, a celou Gallii před nátisky Ariovista může uhájiti.

32. Když tato řeč Divitiakem skončena byla, všickni přítomní s velikým vzlykáním pomoci od Caesara žádati začali. Spozoroval Caesar, že ze všech jediní Sequanové nic takového nečiní, jež ostatní činili, než zarmoucení, se svěšenou hlavou do země hledí. Co toho příčinou jest, s podivením se jich tázal. Nicého Sequanové neodpovídali, ale v téže truchlivosti mlčky trvali. Když se jich vícekrátě tázal a žádného zvuku z nich dostatí nemohl, týž Divitiakus Haedujský odpověděl: To že jest bídnější a těžší osud Sequanů než ostatních, že sami ani ve skryté si stěžovati, ani pomoci doprošovati se neodvažují, a ukrutností nepřítomného Ariovista, jako kdyby před nimi stál, se děsí, poněvadž ostatní aspoň utéci mohou, Sequanům však, kteří do země své Ariovista byli přijali, jejichž města všechna jsou v moci jeho, všechny muky jest snášeti.

33. Seznav toto Caesar Gallům slovy mysli dodal a slíbil, že se o věc tuto starati bude, že dobrodiním jeho i vážností pohnut Ariovistus konec nátiskům učiní. Když toto domluvil, schůzi rozpustil. I vedle toho mnohé příčiny ho ponoukaly, aby záležitost tu si rozmyslil a podnikl, hlavně, že viděl, že Haeduové bratry a pokrevenci často od senátu nazváni v otroctví a poddanosti Germánů jsou drženi a vyrozumíval, že rukojmí jejich jsou u Ariovista a Sequanů, a to při takové moci národu Římského sobě a vlasti za velmi hanebné pokládal. Ze pak Germané navykají přecházeti Rýn a do Gallie velké jich množství přichází, viděl, že národu římskému

jest nebezpečné, ani za to neměl, že lidé divocí a barbarští mírniti se budou, aby, až se vši Gallie zmocní, jako před tím Cimbrové a Teutoni byli učinili, do provincie nevycházeli a odtud do Italie nevtrhli. zvláště poněvadž Sequany od provincie naší jen Rhodanus děl; a těm věcem že se co nejraněji meze položiti musí, uznával. Sám pak Ariovistus takovou pýchu, takovou drzost na se vzal, že se k nevystání býti zdál.

34. Protož uznal za dobré k Ariovistovi vyslance poslati, aby od něho žádali, aby nějaké místo prostřední ku vzájemné rozmluvě vyvolil, že chce o obci a o věcech oběma veledůležitých s ním jednati. Tomu poslanectvu Ariovistus odpověděl: Kdyby něčeho od Caesara potřeboval, že by sám k němu byl přišel, pakli chce onen něco od něho, že k němu přijíti musí. Mimo to, že ani bez vojska do těch končin Gallie přijíti se neosměluje, které má v držení Caesar, ani vojsko bez mnoha spížování a obtíže na jedno místo táhnouti nemůže. Že však mu s podivením jest, co v jeho Gallii, kterou on byl válkou přemohl, Caesar nebo vůbec národ římský na práci má.

35. Když tato odpověď k Caesarovi se donesla, ještě jednou k němu Caesar poslance s tímto rozkazem posílá: Poněvadž on, jemuž on a národ římský tak veliké dobrodiní zděl, když za jeho konsulování králem a přítelem senátu byl nazván, takové jemu a národu římskému díky vzdává, že pozván, aby přišel k rozmluvě, se zpěčuje, ani nemíní, že třeba jest o společných záležitostech rozmlouvati a uznání projeviti, toto

že jest, co od něho žádá: předně, aby žádých zástupů lidí více přes Rýn do Gallie nepřeváděl, dále rukojmí, které má od Haeduů, aby vrátil a Sequanům dovolil, aby, které oni mají, s jeho vůlí vrátiti směli; ani aby Haeduův bezprávím nedráždil, aniž proti nim a soudrubům jejich války nezačínal. Jestli to tak učiní, že on i národ římský stálou přízeň a přátelství s ním míti bude; jestli toho nedosáhne, že on bezpráví Haeduům učiněného nezanedbá, poněvadž za konsulů M. Messaly a M. Pisona senát ustanovil, aby, kdokoliv dostane provincii Gallskou, pokud s pro přechem obce bude moci, Haeduy a ostatní přátele národu římského bránil.

36. Nato Ariovistus odpověděl: Že jest právem válečným, aby vítězové nad těmi, které byli přemohli, jakkoliv by chtěli, vládli; také národ římský že přemoženým dle žádného jiného pravidla, nýbrž dle své libovůle veleti zvykl. Jestliže on nepředpisuje národu římskému, jak má svého práva užívati, že mu není třeba, aby si ve svém právu národem římským dal překážeti. Haeduové, poněvadž se o štěstí válečné pokusili a zbraní es potýkali a přemožení byli, že se mu stali poplatnými. Caesar že se velikého bezpráví dopouští, který mu svým příchodem důchody zhoršuje. Haeduům že rukojmí nevrátí, ani s nimi ani s jejich soudruby bezprávně války nezačne, jestli zůstanou na tom, co se ujednalo, a daň každoročně platiti budou; pakli toho neučiní, že jim bratříčkování s národem římským zhola nic nepomůže. Co mu vzkazuje Caesar, že on křivd Haeduům učiněných nezanedbá, nikdo že s ním beze své záhuby v boj se nepustil. Když chce, aby se s ním srazil: že uvidí, co ne přemožení Ger-

manové, velice vycvičení ve zbrani, kteří po 14 roků pod střechu nevešli, svou statečností mohou.

37. Tyto vzkazy v též čas byly Caesarovi zvěstovány, kdy právě poslanci od Haeduů a Treverů přicházeli: Haeduové stěžovali si, že Harudové, kteří právě do Gallie přepraveni byli, jejich území plení, oni že ani dáním rukojmí mír od Ariovista vykoupiti si nemohli; Treverové pak, že sto rodů Suevů u břehu Rýna se usadilo, kteří Rýn přejíti se pokoušejí; těm že v čele stojí bratři Nasuas a Címberius. Těmi zprávami Caesar velice pohnut, pospíšiti si umínil, aby, kdyby nová síla Suevů se starými zástupy Ariovistovými se spojila, nebylo méně snadno odporovati. Tudyž záležitosti obilní co nejrychleji mohl opatřiv, velkými pochody k Ariovistovi pospíchal.

38. Když tři dny cesty urazil, zvěstováno jest mu, že Ariovistus se všemi svými zástupy k obsazení Vesontionu, kteréž jest město největší Sequanů, spěchá a tři dny cesty od svého území urazil. Caesar mnil, že nejvýše musí se starati o to, aby se to nestalo. Neboť všech věcí, které k válce potřebny byly, největší v tom městě zásoba byla. a to přirozenou polohou tak bylo chráněno, že velikou k prodlužování války možnost podávalo, proto že řeka Dubis, jako kružidlem kolem vedena, skoro celé město obkličuje. Ostatní prostora, která není větší nežli 600 stop, kudy řeka přestává, obsahuje vrch velmi veliký, tak že pety vrchu z obojí strany břehy říčné se dotýkají. Jej zeď kolem vystavěná tvrzí činí a s městem spojuje. Sem Caesar velikými nočními i denními pochody spěchá a města se zmocniv tam posádku umísť.

39. Mezi tím, co málo dní u Vesontionu za

záležitostí obilní a spížíváním prodlévá, z vyptávání našich a z řečí Gallův a kupců, kteří říkali, že Germanové jsou těl ohromně velikých, k neuvěření stateční a ve zbrani vycvičení (říkali často, že často s nimi se setkavše ani pohledu jejich a pronikavosti očí jejich snést nemohli), takový pojednou strach všeho vojska se zmocnil, že v míře nevšední všech mysl i ducha poplašil. Ten nejprve počal od tribunů vojenských, prefektův a ostatních, kteří z města pro přátelství Caesara následovavše ve vojenství veliké zkušenosti neměli: z kterých ten tu, onen onu příčinu předstíraje, o níž, že ho k odchodu nutí, žádal, aby s jeho dovolením odejít směl; někteří ze studu, aby se uvarovali podezření bázně, zůstávali. Ti ani se přetvářeti, ani někdy slz zadržeti nemohli: skryti ve stanech, buď na svůj osud si naříkali, nebo s důvěrníky svými společného nebezpečenství želeli. Vůbec po celém táboře poslední vůle se pečetily. Jejich slovy a bázní znenáhla také ti, kteří v taženích válečných veliké zkušenosti měli, vojáci a setníci a náčelníci jízdy byli poplašeni. Kterí z těch za méně bázlivé považováni býti chtěli, říkali, že se nebojí nepřitele, ale úzin cesty, velikosti lesů, které jsou mezi nimi a Ariovistem, záležitosti obilné, aby dosti pohodlně dopravováno býti mohlo, že se bojí. Někteří dokonce Caesarovi zvěštovali, kdyby táborem hnouti a v pochod se dáti rozkázal, že vojáci na slovo neposlechnou a pro strach na pochod se nedají.

40. Když toto spozoroval, svolav radu a všech stupňů setníky k té radě povolav tuze je obviňoval; předně poněvadž se domýšlejí, že na kterou stranu neb s jakým záměrem jsou vedeni,

tázati se a přemýšleti jim jest. Že Ariovistus za jeho konsulování velmi dychtivě po přátelství národa Římského bažil: proč by kdo soudil, že tak na zdař bůh od povinnosti své ustoupí? On aspoň že jest přesvědčen, že až pozná požadavky jeho, a spravedlivost podmínek prohlédne, že ani jeho ani národu římského přízně nezamítne. A jestli šíleností a bláznovství n ponuknut válku počne, čeho se konečně bojí? Aneb proč nad svou statečností a jeho pilností zoufají? Toho nepřítel že zkusili za paměti otců našich, když vyhnáním Cimbrův a Teutonův od Gaja Maria bylo viděti, že nemennší slávy vojsko než sám vůdce si zasloužilo; že zkusili i nedávno v Itálii ve vzpouře otrocké, které předce poněkud cvičenost a kázeň, které od nás si osvojili, podporovaly. Z toho že lze souditi, jak mnoho dobrého má do sebe vytrvalost, proto že kterých se po nějaký čas bezbranných bez příčiny báli, ty na to ozbrojené a vítězné přemohli. Konečně, že jsou to titěž, s kterými Helvetové často se srazivše nejenom ve svém ale i v jejich území je překonali, kteří předce našemu vojsku odolati nemohli. Jestli některé nešťastná bitva a útěk Gallů kormoutí, ti kdyby se tázali, že by nalézti mohli, že, ježto Gallové délkou války byli unaveni, Ariovistus, když po mnoho měsíců v táboře a bažinách držel, a přistoupiti k sobě nedal, na ně, bitvy již neočekávající a rozptýlené udeřiv více rozumem a rozmyslem, než statečností zvítězil. Tím způsobem, který u lidí barbarských a nezkušených místa měl, tím že ani on sám nedoufá, že by naše vojsko mohlo býti polapeno. Kterí svůj strach na přetvářenou péči o záležitost obilní a tísně na pochodu svádějí, že se drze chovají, po-

něvadž se zdá, že nad povinností vojevůdce zoufají, nebo mu předpisují. O to že jemu jest pečovati: obilí že Sequanové, Leukové, Lingoni dovážejí a že už jest obilí na polích zralé; o cestě sami že v krátkém čase budou souditi. Že prý na slovo neposlechnou a v pochod se nedají, to že ho pranic nedojímá: neboť ví, že všickni, kterým vojsko na slovo poslušno nebylo, buď špatné pořídívše štěstí neměli, nebo dovedením se na ně nějakého zločinu lakota jim byla dokázána: jeho bezvinnost že celým životem, jeho štěstí pak válkou Helvetskou jest dokázáno. Protož že, co na pozdější dobu odložiti chtěl, před se vezme a nejbližší noci o čtvrté hlídce tábořem hne, aby co nejdříve přesvědčiti se mohl, zdaž u nich stud a povinnost, či bázeň platí. Kdyby mimo to nikdo nenásledoval, on že předce s jedinou desátou legií půjde, o níž nepochybuje a ona že mu bude životní stráž. Této legii i obzvláště přál Cuesar, i pro statečnost nejvíce důvěřoval. —

41. Po skončení této řeči ku podivu obrátila se mysl všech a nejvyšší čílost a touha po vedení války povstala, a nejprve desátá legie vojenskými tribuny mu díky vzdala, že o ní nejlepších úsudek učinil a že jest k válčení nejpr připravenější, dotvrdila. Po té ostatní legie s tribuny vojenskými a prvého stupně setníky jednaly, aby Caesarovi zadostučinily: že nikdy nepochybovali, ani se nebáli, ani že soud o vůdcovství války jim přísluší, nýbrž vojevůdci, mysleli. Když byl jich zadostučinení přijal a cesta Divitiakem byla vyhledána, poněvadž z ostatních jemu nejvíce důvěřoval, aby oklikou více než padesát tisíc kroků vojsko vedl, o čtvrtém bdění, jak řekl, vytáhl. Sedmého dne, neustav v pochodu, od vyzvědačů

se dověděl, že zástupy Ariovistovy od našich na 24.000 kroků jsou vzdáleny.

42. Šeznav příchod Caesarův, Ariovistus poslance k němu posílá: co byl tenkrát o rozmluvu žádal, to pro něho že se státí může, poněvadž blíže přišel, a on že myslí, že to bez nebezpečnosti učiniti může. Nezavrhl podmínku tu Caesar a již se domníval, že se stává rozumným, když to, co dříve žádajícímu byl odepřel, sám od sebe slibuje, a přicházel k veliké naději, že za tak veliká jeho a národu římského k němu dobrodiní, poznaje požadavky jeho, od své tvrdosti ustoupí. Za den k rozmluvě umluven jest od toho dne pátý. Mezi tím, když často sem i tam poslanci mezi nimi byli posíláni, Ariovistus žádal, aby žádného pěšího k rozmluvě Caesar nepřiváděl: že se bojí, aby nástrahami od něho nebyl oklamán: aby oba přišli s jízdou; na jiný způsob že on nepřijde. Caesar, poněvadž ani nechtěl, aby pro předstíranou příčinu s rozmluvy sešlo, ani se neodvažoval život svůj jízdě Galské svěriti, že nejvhodnější jest ustanovil, na všechny Galské koně, jezdce odstraně, tam řadové vojáky desáté legie, které co nejvíce důvěřoval, posaditi, aby ochranu co nejoddanější měl, kdyby činu nějakého třeba bylo. Když se toto dalo ne bez ousměšků mnohý z vojáků desáté legie řekl: že více než byl přislíbil Caesar činí; že sliboval, že na místě životní stráže desátou legii bude mítí, a že ji na rytíře povyšuje.

43. Byla rovina veliká a na ní chlum hlinitý dosti značný. To místo skoro na stejnou dálku od tábora Ariostova a Caesarova bylo vzdáleno. Tam, jak bylo smluveno, k rozmluvě přišli. Legii Caesar, kterou na koních byl přivezl, na dvě stě

kroků od toho návrší postavil. Také jezdci Ariovistovi v stejné vzdálenosti stanuli. Ariovistus žádal, aby s koní rozmluvu vedli, a mimo sebe po desíti k rozmluvě přivedli. Když se tam přišlo, Caesar na počátku řeči svá a senátu dobrodiní jemu prokázána připomenul, že byl nazván králem od senátu, že přítelem, dary že mu velmi hojně poslány; že toho málo kterým se dostalo. a pro velké lidí zásluhy udělováno bývá, poučuje, on, jenž ani přístupu ani příčiny k požadování; toho spravedlivé neměl, dobrodiním a štědrostí jeho a senátu té předností že došel. Poučoval také, jak staré a jak spravedlivé příčiny přátelství jejich s Haeduy jsou; jaké nálezy senátu, kolikrát a jak čestné o nich učiněny byly, jak po všecken čas Haeduové celé Gallie náčelnictví měli, i dříve, než o naše přátelství se ucházeli. Národ římský že má ve zvyku, že chce, aby spojenci a přátelé nejenom ze svého ničeho netravili, ale přízní, hodností, ctí většími byli; čím však oni sami k přátelství národu římského přispěli, to aby se jim vydíralo, kdož by trpěti mohl? Požadoval na to totéž co byl poslancům ve vzkazech dal, aby ani s Haeduy, ani s jich spojenci války nezačínal; rukojmí aby vrátil; jestli že žádné části Germanů domů nemůže poslati, aby aspoň žádných již přes Rýn přecházeti nenechával.

44. Ariovistus k požadavkům Caesarovým málo odpověděl, o svých hrdinských činech mnoho se chvástal: Že nepřešel Rýnu sám od sebe, ale žádán a povolán od Gallů; že bez velké naděje a velkých odměn domova neopustil, sídla že má v Gallii povolená od nich samých, rukojmí z jejich vůle jsou daná; poplatek že běře dle práva válečného, jaký vítězové přemoženým ukládávají.

Že ne on s Gally, ale Gallové s nim válku začali: všechny obce Galské že ho přišly oblehat a táborem se proti němu položily; ty všechny zástupy že od něho jednou bitvou zahnány a přemoženy byly. Jestli ještě jednou zkusiti chtějí, že zase připraven jest zápasiti; chtí-li mír míti, že jest nespravedlivé odepírati poplatku, který dle vlastní vůle do toho času platili. Přátelství národu římského že mu k ozdobě a ochraně, ale nikoliv na škodu býti má, a s tou nadějí že on o ně žádal. Jestli se skrze národ Římský poplatek upírá a poddaní odmítají, že neméně rád bude se zpěčovati proti přátelství národu římského, než o ně tenkrát žádal. Že množství Germanů do Gallie převádí, to že na svou ochranu, nikoliv aby proti Gallii bojoval, činí: toho že svědectvím jest, že nepřišel leč požádán byv, a že války nepočínal, nýbrž zamezoval. On že dříve do Gallie přišel než národ římský. Nikdy před tím časem že vojsko národu římského z hranic provincie Galské nevykročilo. Co tu chce, proč do jeho majetku přichází? Že tato Gallie jest jeho provincií jako onano naší. Jakoby jemu dovoleno býti nemuselo, kdyby do území našeho vpád učinil, tak i my že jsme nespravedliví, že ho v právu jeho zkracujeme. Jakož praví, že Haeduové bratřími jsou nazváni, on že není tak nevzdělaný a věci neznalý, aby nevěděl, že ani v poslední válce Allobrogů Haeduové Římanům pomoci neposkytli, aniž oni ve sporech, které Haeduové s ním a se Sequany měli, že pomoci národu římského nepoužili. On že musí podezření míti, že Caesar předstíraje přátelství, poněvadž vojsko v Gallii má, k jeho potlačení je má. A jestli že neodejde a vojska z těch krajín neod-

vede že on ho ne za přítele ale za nepřitele míti bude. Kdyby ho zabil, že mnohým vznešeným a předním mužům národu římského vděk učiní: to že od nich skrze posly jejich vyzkoumáno má, kterých všech přízrě a přátelství jeho smrtí by si koupiti mohl. Jestli že odejde a svobodné držení Gallie mu odevzdá, že ho velikou odměnou poctí, a jakékoliv války by vésti chtěl, že beze všeho namáhání a nebezpečí jeho provede.

45. Mnoho v ten smysl od Caesara pověděno jest, proč od podniku svého upustiti nemůže, a že ani jeho ani národu římského zvyk nedovoluje, aby velmi zasloužilých soudruhů opouštěl, a že on nesoudí, že jest Gallie spíše Ariovistova než národu římského. Ve válce že přemožení jsou Arvernové a Rutenové od Q. Fabia Maxima, kterým národ římský odpustil, ani je provincií neučinil ani jim poplatku neuložil. Kdyby i na nejstarší dobu ohlednouti se třeba bylo, že národu římského nejspravedlivější jest vrchní vláda v Gallii; jestli třeba jest zachovávatí usouzení senátu, že má svobodnou býti Gallie, o níž ustanovil, aby ve válce přemožena byvši svých zákonů užívala.

46. Mezi tím co se toto v rozmluvě dalo, Caesarovi zvěstováno jest, že jezdci Ariovistovi blíží se k pahorku, na naše dorážejí a kameny a střely na naše vrhají. Caesar rozmluvě konec učinil, uchýlil se k svým a jim přikázal, aby vůbec žádných střel na nepřátely zpět neházeli. Neboť ačkoliv viděl, že beze všeho nebezpečí vyvolené legie bitva bude, předce za dobré uznával toho dopustiti, aby se po zabrání nepřitele říci nemohlo, že důvěra jejich od něho v rozmluvě byla sklamána. Když na to mezi obecné vojáky se vyneslo, s jakou zpupností v rozmluvě Ariovista

z celé Gallie Římany vypověděl a útok na naše jezdcevé jeho učinili a ta událost jak rozmluvu přerušila, mnohem větší čílost a větší touha po boji vojsku vdechnuta jest.

47. Za dva dny na to Ariovistus k Caesarovi poslance vysílá: že on chce o těch věcech, o nichž jednání mezi nimi počato a nedokončeno bylo s ním jednati: aby buď zase k rozmluvě den ustanovil neb, kdyby toho nehrubě chtěl, ze svých legátů někoho k němu poslal. Caesarovi nezdála se býti příčina k rozmluvě, a to tím více, poněvadž den před tím Germáni zdržeti se nemohli aby na naše střel nemetali. Mínil že poslance ze svých s velikým nebezpečím k němu pošle a lidem divokým obětuje. Nejpráhodnějším uzdálo se mu Gaia Valeria Procilla, syna G. Valeria Kabura, jinocha nejvýše statečného a vzdělaného, jehož otec od G. Valeria Flakka právem občanským byl obdarován, i pro věrnost i pro znalost jazyka Gallského, který z mnohého a dlouhého zvyku již Ariovistus uměl, a poněvadž nebylo příčiny, abymu Germáni ublížili, k němu poslati a Marka Mettia, který pohostinství Ariovistova užíval. Těm uloží, aby co praví Ariovistus vyvěděli a k němu donesli. Když je Ariovistus ve svém táboře uzřel, před vojskem svým vzkřikl: proč k němu přicházejí? zdaž na výzvědy? Když to chtěli povědět, zamezil to a v okovy je uvrhl.

48. Téhož dne hnul táborem ku předu a na šest tisíc krokův od tábora Caesarova pod vrchem se usadil. Druhého dne na to podle tábora Caesarova své zástupy převedl, a asi na dva tisíce kroků za ním tábor rozbil, s tím úmyslem, aby od obilí a spíše, která by mu ze Sequanska a

Haeduů byla přinášena, Caesar odtrhl. Od toho dne po pět celých dnů Caesar vždy před tábor zástupy své vyvedl a šik sestrojený měl, aby, kdyby chtěl Ariovistus bitvou zápasiti, jemu možnosti nescházelo. Ariovistus po všecky tyto dny vojsko v táboře zdržel, jezdeckou bitvou den co den zápasil. Byl tento způsob bitvy, v němž se Germanové byli vycvičili. Jezdců bylo 6000 a tolikýž počet přesáků rychlých velice a statečných, které ze všeho zástupu každý jednoho ku své ochraně zvolili, s těmi v bitvách bývali. K nim se jezdci uchylovali; ti bylo-li co těžšího, sbíhali se; jestli některý tížeji raněn s koně spadl, obstupovali, jestli někde dále bylo vyjítí nebo rychleji ustoupati taková cvičením byla rychlost jejich, že, hřívami koňů se nadlehčující, v běhu postačovali.

49. Když Caesar poznal, že on v táboře se drží, aby mu déle v spížování překáženo nebylo, že tím místem, na kterém místě Germani se byli usadili, asi 600 kroků, od nich, tábora příhodné místo vyhlídl a sestaviv trojitý šik k místu tomu přišel. Prvá a druhá řada aby ve zbraní byla rozkázal, třetí aby tábor opevňovala. To místo od nepřítelů asi šest set kroků, jak jest řečeno, bylo vzdáleno. Tam asi 16 tisíc počtem lehkého vojska s veškerou jízdou Ariovistus poslal, aby zástupy tyto naše postrašili a v opevňování jím překážely. Nicméně Caesar, jak před tím byl ustanovil, dvěma řadám nepřítelů odháněti, třetí dílo dokonati kázal. Opevniv ležení dvě legie tam zanechal a část pomocných vojsk; ostatní čtyři do většího tábora odvedl.

50. Nejbližšího dne Caesar dle ustanovení svého z obojího tábora zástupy své vyvedl, a něco

málo od velkého ležení postoupiv šik sestavil, nepřátelům příležitosti k boji poskytnul. Když seznal, že ani tu nepostupují, asi o polednách vojsko zpět do tábora odvedl. Tu teprve Ariovistus část svých vojsk, aby se na menší tábor obořila, vyslal. Zuřivě z obojí strany až do večera bojováno jest. Při západu slunce své zástupy Ariovistus mnoho ran rozdav i dostav do tábora zpět odvedl. Když se Caesar vyptával zajatých, proč Ariovistus bitvou nezápasil, tu příčinu nacházel, že u Germanů ten zvyk jest, aby jejich rodinné matky losem a věštbami zvěstovaly, zdaž bitvu svěsti užitečno jest čili nic, ty že praví takto: že není bohy dáno, aby Germané zvítězili, kdyby se před novoluním v bitvu pustili.

51. Druhého dne na to Caesar za posádku obojímu ležení co se mu dosti zdálo, zanechal, všechny a křidel (vojska pomocná) před nepřítelem před menším táborem postavil, poněvadž méně vojskem řadovým proti počtu nepřátel mocen byl, aby na oko vojnů z křidel užil. Sám trojitý šik sestaviv až k tábora nepřátelskému přitáhl. Tu teprve z přinucení Germanové zástupy své z ležení vyvedli a dle národů sestavili v stejných vzdálenostech, Harudy, Markomany, Triboky, Vangioni, Nemety, Sedusiy, Suevy a celý šik svůj vozy a vozíky obklopili, aby žádné naděje v útěku nezbývalo. Tam naložili ženy, které do bitvy se ubírajících sepjatýma rukama, plačíce za to prosily, aby se Římanům v otroctví nevzdávali.

52. Caesar jednotlivým legiím jejich legaty a kvestora v čelo postavil, aby je každý měl za svědky své statečnosti; sám od pravého křídla, poněvadž poznal, že to místo nepřátel nejméně jest pevné, bitvu svedl. Tak naši prudce na dané

znamení na nepřítelů útok učinili a tak nepřátele náhle a rychle v před vyrazili, že nebylo času oštěpy na nepřátele vrhnouti. Zahodivše oštěpy z blízka meči bojovali. Než Germani dle svého zvyku rychle falangu utvořivše útok mečův uvítali. Nalezení jsou přemnozí vojínové naši, kteří do šiků jejich vskakovali a štíty rukama odtrhovali a s hůry ranili. Kdežto šik nepřátelský od levého křídla rozeznán a na útěk obrácen jest, na pravém křídle velmi množstvím svým náš šik stísnili. Když to spozoroval mladistvý P. Krassus, který jízde v čele stál, poněvadž méně zaneprázdněn byl než ti, kteří v řadách byli, třetí šik našim v nebezpečí postaveným na pomoc poslal.

53. Tak bitva byla opravena a všickni nepřátelé ukázali týl, ani dříve utíkat nepřestali, až když k řece Rýnu od onoho místa asi padesát tisíc kroků přišli. Tam velmi málo jich, buď silám svým důvěřujícíce přeplavati pospíšili, nebo na sedě čluny si spásy našli. Mezi těmito byl Ariovistus, který loďky při břehu uvázané dopad, na ně utekl. Ostatní všecky jízdou dostihše naši pobili. Dvě byly manželky Ariovistovy, jedna rodem Suevská, kterou z domu sebou přivedl, druhá norská sestra krále Voktiona, kterou byl v Gallii pojal od bratra poslanou; obě na tom útěku zabynuly: Dvě dcery jejich jedna zabita, druhá zajata jest; Gajus Valerius Procillus, když od strážců na útěku trojitými řetězy spoutaný byl vlečen, na samého Caesara nepřátele jízdou pronásledujícího narazil. Kteráž věc Caesarovi ne menší než samo vítězství rozkoš způsobila, poněvadž člověka nejpočestnějšího z celé provincie Galské, svého důvěrného přítele a hosta, z rukou nepřátelských vychválena a sobě navracena

viděl, a jeho neštěstím v takové rozkoši a blahopřání ničeho osud nezmenšil. Ten vypravoval, jak za jeho přítomnosti třikrát o něho los metali, má-li býti upálen hned, neb jinému času zachován: dobrodiním losů že zůstal neporušen. Také M. Metius nalezen a k němu přiveden jest.

54. Když o té bitvě na Rýn zpráva se dostala, Suevové, kteří ku břehům Rýnu byli přišli, domů se vraceti počali; kteréž Ubiové již nejblíže Rýnu přebývají, jak poznali, že jsou postrášení pronásledující veliký jich počet zabili. Caesar za jedno léto dvě veliké války dokonav poněkud časněji, než doba roku toho žádala, do zimního ležení do Sequanska vojsko dovedl, nad zimním tábořem Labiena ustanovil, sám do přední Gallie k vedení schůzí se odebral.

Kniha druhá.

1. Když byl Caesar v přední Gallii (v zimním ležení), jak jsme svrchu podotkli, časté k němu pověsti se donášely, a též listy od Labiena se dovídal, že všickni Belgové, o nichž jsme pověděli, že jest to třetí díl Gallie, proti národu Římskému spiknutí osnují a rukojmí mezi sebou si dávají. Spiknutí že jsou příčiny tyto: předně, že se bojí, aby celou Gallii pokoříc, naše vojsko na ně přivedeno nebylo; dále že od některých Gallů jsou pobuřováni, kteří dílem, jako nechtěli, aby se Germanové déle v Gallii nezdržovali, tak i těžce nesli, že naše vojsko v Gallii přezimuje a se usazuje, dílem kteří z pochyblivosti a leh-

kosti myslí po nové vládě bažili, od některých také, že v Gallii mocnější a ti, kteří k najímání lidí prostředky měli, vůbec vlády se zmocňovali, kteří věci této pod naší vládou méně snadno dojíti mohli.

2. Těmito zprávami a listy pohnut, Caesar dvě legie v přední Gallii nové sepsal, a na počátku leta, aby do vnitřní Gallie je dovedl, legata Quinta Pedia poslal. Sám jakmile dosti píse býti začínalo, k vojsku přišel. Uložil Senonům a ostatním Gallům, kteří s Belgy sousedili, aby o tom, co se u nich děje, vyzvěděli a jeho o tom zpravili. Ti stále všickni zvěštovali, že se vojsko shání, síla válečná na jedno místo svádí. Tu mnil, že nelze více na rozpacích býti, aby na ně táhl. Záležitost obilní obstarav hne táborem a asi v patnácti dnech ku hranicím Belgickým dorazí.

3. Tam když byl z nenadání a nad všecko pomyslení rychle došel, Remové, kteří jsou Gallii z Belgů nejbližší, k němu posly Iccia a Andocumboria, první z obce, poslali, aby řekli že oni sebe a všecko své v ochranu věrnou a moc národu římského přepouštějí, ani že s ostatními Belgy nesouhlasili, ani se proti národu římskému nespikli, že jsou hotovi i rukojemství dáti i rozkazy vykonati a do měst je přijímati a ostatními potřebami je podporovati; ostatní všickni Belgové že jsou ve zbrani a Germáni, kteří před Rýnem bydlí, že se s nimi spojili a takový že jest jejich všech vztek, že ani Suesionů, bratrův a pokrevenců svých, kteří totéž právo a tytéž zákony mají i pod jednou vládou a jedním úřadem s nimi jsou, odvrátiti nemohli, aby s těmito nesouhlasili.

4. Když se jich vyptával, které a jak veliké obce ve zbrani jsou a jak jsou mocny ve válce,

k němu posílá: jestli mu pomoc nebude poslána že on se déle držeti nemůže.

7. Tam Caesar o půl noci těchže za vůdce použiv, kteří co poslové od Jecia přišli, Numidy a Kretské lučištníky i Balearské prakovníky měšťanům na pomoc poslal; jejich příchodem i Remům s nadějí na obranu chuti k bojování přibýlo i nepřítelům naděje, že se města zmocní, zmizela. Tudy něco málo u města se zdrževše a role Remů poplenivše, všechny vsi a stavení, k nimž se dostatí mohli zapálivše k táboru Caesarovu se všemi zástupy spěchali a méně než na dva tisíce kroků táborem se položili, kterýž tábor, jak kouř a ohně ukazovaly, více než na osm tisíc kroků v šíř se rozkládal.

8. Caesar nejprvé i pro množství nepřátel, i pro veliké domnění o statečnosti jejich bitvy se zdržovati ustanovil: každodenně předce bitvami jízdeckými zkoumal, jak mocný jest statečností nepřítel a jak odvážní jsou naši. Jak poznal, že naši pozadu nejsou, na místě před táborem, k utvoření šiku od přírody vhodném a příhodném, poněvadž ten pahorek, kde tábor ležel, něco málo nad planinu vyvýšen, tak z předu do šířky se rozkládal, jak mnoho místa zřízený šik zaujati mohl a z obojí strany boku srázy měl, a z čela povlovně nakloněn pomalu v rovinu se tratil, z obou boků toho pahorku na přič příkop vedl, asi na čtyři sta krokův a na koncích příkopů tvrzky vystavěl a tam těžkou střelbu umístil, aby až by šik zřídil, nepřátelé, kteří množstvím tak byli mocni, od boků jeho bojovníky obejítí nemohli. Když se to stalo, dvě legie které nedávno byl sepsal, v táboře zanechav, aby, kdyby někam třeba bylo na pomoc vésti se mohly,

ostatních 6 legií před táborem do šiku postavil. Nepřátelé také své zástupy z tábora vyvedše, sešikovali.

9. Bařina byla neveliká mezi naším a nepřátelským vojskem. Tu kdyby naši přecházeli, nepřátelé očekávali: naši však, kdyby od nich počátek přechodu se stal, aby na zaměstnané udeřili ve zbrani připraveni byli. Mezi tím bitvou jezdeckou mezi dvěma šiky se zápasilo. Když ani jedni ani druhí přecházeti nepočínají po bitvě jízdec ké našim příznivější Caesar své do tábora odvedl. Nepřátelé ku předu z místa toho k řece Aroně spěchali, o níž povědomo bylo, že za naším táborem byla; tam brody nalezše, část svých zástupů převésti se pokoušeli, s tím zámyslem, aby kdyby mohli, tvrzy, jejímž velitelem byl legát Q. Titurius vybojovali a most strhli; pakli by nemohli aby pole Remů nám velice k vedení války prospěšných, plenili.

10. Caesar zpraven Tituriem všecku jízdu a Numidy lehce ozbrojené, prakovníky a lučištníky přes most převádí a k nim spěchá. Zuřivě na tom mostě bojováno jest. Nepřátely zaměstnané naši v řece zakročivše veliký jich počet zabili; ostatní, kteří se s největší odvahou pokoušeli přes jejich mrtvoly přejíti, mračny šípů zahnali; přední, kteří už byli přešli jízdou obklíčivše pobili. Nepřátelé jak vyrozuměli, že naděje i na dobytí města i na přejíti řeky je zklamala, ani neviděli, aby naši na místo nepřítomnější za bojem postupovali, a na spízi jim scházeti počínalo, svolavše radu uznali za nejlepší, aby se každý domů vrátil, a do jejichž území by Římané nejprve vojsko přivedli, k těch obraně aby se odevšad sešli, aby spíšeji ve svém než

v cizím území zapálili a domácích zásob obilných používali. K tomu mínění s ostatními příčinami také ten důvod je přiměl, poněvadž seznali, že se Divitiakus a Haeduové hranicím Belovackým blíží. Přemluviti je, aby déle meškali a svým pomocí nepřispěli, nebylo lze.

11. Toto ustanovivše o druhém bdění s velikým šramotem a povykem z tábora vykročivše, beze všeho jistého pořádku nebo vedení, tím že sobě každý prvního místa na pochodu žádal a domů se dostatí pospíchal, způsobili, že se to tažení útěku podobným zdálo. Caesar hned se toho skrze vyzvědače dovědév, boje se nástrah, poněvadž dotud neprohlédl, proč odcházejí, vojsko i jízdu v táboře zdržel. Na usvitě, když věc od vyzvědačů byla stvrzena, veškeru jízdu, aby zadní voj nepřátel zastavovala, poslal. Těm Quinta Pedia a Lucia a Aurunkuleia Cottu, legáty nad nimi postavil. Legátovi T. Labienovi s třemi legiemi následovati poručil. Ti na nejzazší dorazivše a mnoho tisíc kroků je pronásledujícíce veliké množství jich utíkajících povraždili; kdežto od zadního voje, ku kterým se přišlo, stanuli a statečné útok našeho vojska vydržovali, přednější, poněvadž se nebezpečí vzdálení býti domnívali, ani žádnou nutností nebo velením nebyli zdržováni, když křik uslyšeli, zmátše řady všickni v útěku spásy hledali. Tak beze všeho nebezpečí takové množství jich naši pobili, jak byla délka dne, a při západu slunce ustali a do tábora jak jim bylo rozkázáno se uchýlili.

12. Druhého dne na to Caesar, dřív než by se nepřátelé ze strachu a útěku zpamatovali, do území Suesionů, kteří byli nejblíže Remům, vojsko vedl a veliký pochod vykonav k městu Novio-

donu spěchá. Toho z pochodu dobývati se pokusiv, poněvadž slyšel, že obranců jest prázdné, pro širokost příkopu a výši zdí, ač málo jich hájilo, dobýti nemohl. Opevniv tábor přístřešky postrkovati, a čeho k obléhání třeba bylo, připravoval. Mezi tím celé z útěku množství Suesionů do města v nejbližší noci se sešlo. Když přístřešky k městu rychle hnány byly, násep naházen a věže sestrojeny, velikostí přístrojů, jichž před tím Gallové nikdy neviděli ani o nich neslyšeli a zručností Římanů pohnuti poslance k Caesarovi o vzdání se posílají a na žádost Remů, aby zachováni byli, toho dosahují.

13. Caesar v rukojemství přijav přední z obce a samého krále Galby dva syny a když všechny zbraně z města byly odevzdány, Suesiony v poddanost přijal a vojsko do Belovacka vede. Kteří když sebe a všechno své v město Bratuspantium byli snesli a Caesar s vojskem od města toho asi pět tisíc kroků byl vzdálen, všickni starší z města vykročivše, ruce k Caesarovi vztahovali a hlasem naznačovati počali, že v jeho věrnou ochranu a moc přicházejí ani proti národu římskému zbraní nebojují. Taktéž když k městu přišel a táborem se tam položil, chlapci a ženy se zdí sepjatýma rukama dle zvyku svého Římany o mír prosili.

14. Zde tyto Divitiakus (neboť po odchodu Belgů rozpustiv vojsko Haeduů k němu se vrátil), mluví: Že Bellovakové vždycky u věrném přátelství obce Haedujské byli; dohnáni od svých náčelníků, kteří říkali, že jsou Haeduové v porobu uvedeni od Caesara a všechny nehodnosti a potupy snáší, i od Haeduův odpadli i s národem římským v boj se pustili. Kteří té rady byli náčel-

níci, poněvadž srozumívali, jakou pohromu obci způsobili, že utekli do Brittanie. — Že žádají nejenom Bellovakové ale i Haeduové za ně, aby dle své shovívavosti a milosrdnosti s nimi naložil. Jestli to učiní, že vážnost Haeduů u všech Belgů zvětší; jejichž pomocí a přispěním kdykoliv války nějaké nastaly vydržovati zvykli.

15. Caesar z úcty k Divitiakovi a Haeduům řekl, že je na milost přijme a zachová; poněvadž byla obec ta veliké mezi Belgy vážnosti a množstvím lidí vynikala, 600 rukojmí žádal. Když mu byli odevzdáni a všechny zbraně z města snešeny, od místa toho do krajiny Ambianů přišel, kteří se se vším svým bez meškání vzdali. S nimi hraničili Nerviové; o jejichž povaze a mravích když se vyptával Caesar, takto nacházel: kupci že k nim žádného přístupu nemají, že netrpí, aby žádné víno a nic z věcí, náležejících k hyřivosti vnášeno nebylo, poněvadž za to mají, že srdce jejich tím malátní a že na statečnosti popouštějí: že jsou lidé divocí a velice stateční, že utrhuji se, hubují a obviňují ostatní Belgy, kteří se Římanům podali a otcovskou statečností povrhli, že tvrdí, že ani poslanců nepošlou ani žádné podmínky míru nepřijmou.

16. Když jejich územím po tři dny byl táhl, dovídal se od zajatých, že řeka Sabis od jeho tábora není vzdálena více než 10.000 kroků; za tou řekou že se usadili všickni Nerviové a tam očekávají příchodu Římanů zároveň s Atrebaty a Veramanduy, sousedy svými (neboť ty obojí přemluvili, aby se také o štěstí válečné pokusili), že čekají také na vojsko Aduatukův a že jest na pochodu. Ženy a ty, kteří pro stáří k bitvě ne-

užitečnými se zdáli, na takové místo že usadili, kam pro bažiny vojsku přístupu není.

17. Ty věci seznáv vyzvědače a setníky napřed posílá, aby místo tábora příhodné zvolili. Když z poddavších se Belgův a ostatních Gallů přemnoží Caesara následující spolu cestu konali někteří z nich, jak později od zajatých seznáno, tehdejší zvyk našeho vojska na pochodu prohlédše v noci k Nerviům přeběhli a jim prozradili, že mezi jednotlivými legiemi veliké množství zavazadel táhne a že nic nesnadného není, až první legie do tábora přijde, a ostatní na velikou odlehlost budou vzdáleni, tuto pod zavazadly přepadnouti; až tu zaženou a zavazadla uchvátí, že se stane, že se neodváží ostatní jim naproti se postaviti. Podporovalo také radu těch, kteří věci ty donášeli, že Nerviové za starodávna, jízdou ničeho nemohouce (a ještě dotud o věc tu se nestarají, ale cokoliv moci mají pěšími pluky mají), aby snadněji jízdu sousedů, kdyby k nim plenit přišla, tím že stromky nasekali a obnuvše husté větve v šíř vyrostlé i ostružinami a trním mezi tím narostlými, způsobili, že takové ohrady jako zdi ochranu poskytovaly, kam neje-nom vkročiti ale ani jimi prohlédnouti lze nebylo. Poněvadž těmi věcmi pochod našeho vojska byl zdržován, mínili Nerviové, že rady oné nesmějí opominouti.

18. Povaha místa, které naši pro tábor vyvolili, bylo tato: Pahorek od vrchu rovně nakloněný, k řece Sabis, kterou jsme výše jmenovali, směřoval. Od řeky té stejným svahem počínal pahorek, na druhé straně a proti tomuto, na úpatí asi na dvě sté kroků otevřený, od vrchu lesem porostlý že nesnadno bylo tam nablédnouti. V těch

lesích nepřátelé v skrytu se drželi: na otevřeném místě podle řeky bylo viděti něco málo stanic jízdeckých. Řeka byla hluboka asi na tři stopy.

19. Caesar, jízdu napřed poslav následoval se všemi zástupy: ale způsob a pořádek tahu jinaký byl než jak Belgové Nervům donesli. Neboť poněvadž nepříteli se blížil, dle zvyku svého Caesar šest legií k boji vedl; za nimi celého vojska zavazadla umístil; na to dvě legie, které posledně sepsány byly, celý voj uzavíraly a zavazadlům ochranou byly. Naši jezdci s praporníky a lučištníky řeku překročivše, s nepřátelskou jízdou bitvu svedli. Když onino opět a opět do lesů k svým se uchýlovali, ani naši dále, než jak daleko širá místa otevřená dosahovala, ustupujících pronásledovati se neodvažovali, mezi tím šest legií nejprve příslých práci si rozměřivše tábor opevňovati počaly. Jak prvá zavazadla našeho vojska od těch kteří schováni v lese se skrývali spatřena byla, kterýž čas mezi nimi k svedení bitvy byl umluven, jak vnitř lesů šik a řady sestavily a vespolek se utužili, náhle se všemi zástupy vyletěli a útok na naše jezdce učinili. Ty snadno rozehnávše a rozprašivše s rychlostí k vůle nepodobnou k řece sběhli, že skoro v jeden čas i u lesů i na řece a již v rukou našich nepřátel bylo viděti. S touž pak rychlostí vzhůru do vrchu k našemu táboru a těm, kteří dílem zaměstnáni byli, spěchají.

20. Caesar všechno v týž čas dělati musel. Prápor vztýčiti, což bylo znamením, že třeba jest sbíhati se do zbraně; troubou znamení dáti, vojáky od práce odvolati, kteří za příčinou snášení náspu trochu dále zašli, zavolati. šik sestaviti, vojáky napomenouti, znamení k boji dáti. Kte-

rych věcí velikou část krátkost času a postup nepřátel nedovoloval. Těm nesnázím dvě věci pomáhaly, umělost a cvik vojáků, poněvadž v předešlých bitvách vycvičení, co by se státi mělo, neméně vhodně sami si uměli předpisovati, než od jiných poučení býti mohli, a pak, že Caesar zakázal jednotlivým legatům od díla a svých legií se vzdáliti, dokud tábor opevněn nebude. Ti pro blízkost a rychlost nepřátel nic už nečekali na velení Caesarovo, ale sami od sebe, čeho se jim zdálo třeba, zařizovali.

21. Caesar nutné rozkazy vydav, aby vojíny ponukl, kam ho náhoda zanesla tam běžel a k desáté legii přišel. Vojáky řádnou delší dobu nenapomínaje než, aby na svou dřívější statečnost vzpomínku v paměti měli, ani na mysli se nelekali a útok nepřátel statně vydrželi, poněvadž nepřátelé nebyli vzdálení než co by střelou domrštil, znamení k boji dal. A na druhou stranu aby též napomenul, se odebrav s bojujícími se setkal. Času bylo tak po skrovnu a mysli nepřátel tak připraveny k boji, že nejenom k uspořádání odznaků ale ani k nasazení přilbic a stažení pokrývek se štítů času nebylo. Na kterou stranu každý od díla náhodou přišel, a které zástavy prvé spatřil k těm se postavil, aby hledáním svých času k bojování nemařil.

22. Když bylo vojsko spořádáno, více jak povaha místa a sráz pahorku než jak vědomosti vojenské a pořádek žádal, jelikož různé legie jedna tu, druhá tam nepřátelům odporovala, a velmi hustými ploty, jak jsme výše podotkli, vyhlídka byla zahrazována, ani jisté posily rozešaveny, ani čeho by na každé straně třeba bylo, obstaráno ani jedním celé velení zpracováno býti

vedle stála, také tísněna jest nepřitelem, tribuny vojenské napomenul, aby se legie pomalu spojovaly a obrátíce šik na nepřitele se obořily. To když se stalo, tak že jeden druhému pomoc přinášel, ani se nebáli, aby ze zadu od nepřitele obklíčení nebyli, odvážněji odporovati a statněji bojovati počali. Mezi tím vojáci dvou legií, které v zadním voji byly ochranou zavazadlům, když o bitvě se dověděli, zrychlivše běh, na temeně vrchu od nepřátel byli spatřováni a T. Labienus, zmocniv se tábora nepřátelského a s výsiny, co se v našem táboře děje spatřiv, desátou legií našim na pomoc poslal. Ti když z útěku jezdcův a záškodníků, na kterém místě bitva jest a v jakém nebezpečenství i tábor, i legie i vojevůdce dli poznali, s nejvyšší rychlostí spěchali.

27. Jejich příchodem taková změna poměrů stala se, že naši i ti, kteří ranami zmoření byli padli, o štíty se podpírajíce boj obnovovali; tu záškodníci nepřátely postrašené spatřivše i bezbrauní na ozbrojené doráželi, jezdci však, aby hanbu útěku statečností smazali, na celém bojišti legie naše předjížděje bojují. Než také nepřátelé v poslední naději spásy tak statečně si počínali, že když první z nich padli, nejbližší na ležící vstupovali a s jejich mrtvol bojovali; když tito byli srazeni a mrtvoly nahromaděny, kteří zbývali, jako s návrší střely na naše metali a zachycené oštěpy zpět házeli: tak, že bylo souditi, že lidé tak stateční ne nadarmo odvážili se přebřísti řeku velmi širokou, vystoupiti na břehy velmi vysoké, na místo tak nevhodné vstoupiti; což snadným z velmi nesnadného velikost odvahy učinila.

28. Když bitva ta byla svedena a úárod a jméno Nerviů téměř bylo vyhlazeno, starší jejich,

kterí spolu s chlapci a ženami v temeništích přímořských jak jsme podotkli byli pohromadě, když jim o té bitvě bylo zvěstováno, majíce za to, že vítězům nic zabráněno, přemoženým nic bezpečenosti, se souhlasem všech, kteří zbyli, poslance k Caesarovi poslali, jemu se vzdali a připomínající pohromu obce své pravili, že ze 600 na tři senátory, ze 40.000 lidí sotva na pět set, kteří by zbraň nositi mohli, jsou přivedeni. Ty Caesar, aby bylo viděti, že k bídným a pokorným milosrdně se měl, velmi pilně zachoval, a sousedům povlel, aby od bezpráví a nátisků sebe a své zdržovali.

29. Aduatukové, o nichž jsme svrchu podotkli, se všemi zástupy Nerviům na pomoc přicházejíce, když jim o bitvě té bylo zvěstováno, z pochodu domů se navrátili; veškerá města a tvrze opustivše své všecko do města jednoho přírodou výborně opevněného snesli. Kdežto ze všech stran obvodu mělo velmi vysoká skaliska s výhledy v důl, z jedné strany mírně sklonitý přístup, v šířce ne více než dvou set stop byl ponechán, kteráž místo dvojitou velmi vysokou zdí opevnili: pak nesmírně těžké skalní balvany a přestroje klády na zdi umísťovali. Sami byli potomci Cimbrův a Teutonů, kteří, když táhli do naší provincie a Itálie, ta zavazadla, kterých sebou véztí a nésti nemohli, před řekou Rýnem složivše, strážnou posádkou ze svých šest tisíc lidí vespolek zanechali. Ti po jejich zahynutí po mnohá leta od sousedů týráni, když jednak válku počínali, jednak proti počaté se bránili, z usnesení všech mír učinivše, toto místo za domov si zvolili.

30. Hned při prvním příchodu vojska našeho četné výpady z města činili a maličkými bitvami

s našimi zápasili; po té dvanáctistopovým náspem v obvodu 15.000 kroků a četnými tvrzemi chránění v městě se zdržovali. Když viděli, že přístřešky posunuvše a násep vzdělavše, věži v dáli sestrojujeme, nejprv se zdí se vysmívali a hlasitě láli, že takový přístroj z takové dálky se vzdělává: kterýma rukama, nebo jakou silou vůbec lidé takové postavičky (neboť větším dílem lidu Galaskému pro velikost těl jejich, naše maličkosť jest k opovržení) věži takové tíže na zeď postaviti si důvěřují?

31. Ale když viděli, že se hýbe a hradbám blíží, novým a neobyčejným tvarem pohnuti poslance o mír k Caesarovi poslali, kteří tímto způsobem mluvili: že mají za to, že Římané ne bez pomoci boží válku vedou, kteří uástroje takové výše s takovou rychlostí mohou pohybovati, že sebe a všecko své v jejich moc dávají řekli. O jedno že žádají a prosí: kdyby snad dle své shovívavosti a mírnosti, jak oni od jiných doslychají, ustanovil, aby Aduatukové byli zachováni a zbraně je nezbavoval. Že jim skoro všickni sousedé jsou nepřáteli a jejich statečností závidí; před nimiž by se odevzdávající zbraň hájiti nemohli. Že jim je lepší, kdyby v ten pád byli přivedeni, jakýkoliv osud trpěti od národu Římského, než od těch v mukách vraždění býti, mezi nimiž panovati uvykli.

32. Na to odpověděl Caesar: Že více ze zvyku svého než pro zásluhu jejich obeczachová, jestli se dříve než se beran zdí dotkne vzdají; než ku vzdání že žádné není podmínky leč s odevzdáním zbraní. Že to, co u Nerviů byl učinil, způsobí a sousedům poručí, aby vzdavším se národu římskému žádného příkoří nečinili. Zvě-

stovavše věc svým, že co jest rozkázáno konají, pravili. Zbraní veliké množství se zdi do příkopu, který byl před městem, naházevše, tak že skoro vršku zdí a výšce náspu hromady zbraně se rovnaly a předce asi třetinu, jak se později seznalo, utajivše a v městě podrževše, když brány otevřeli, toho dne pokoje pozili.

33. Pod večer Caesar rozkázal, aby brány byly zavřeny a vojáci z města vyšli, aby v noci žádného bezprávi měšťané od vojáků nezakusili. Onino předtím, jak se vyzvědělo, se uradivše, poněvadž mysli, že až se vzdají, naši strážé odvedou nebo konečně nedbaleji zachovávatí budou, částečně s těmi, které byli zatajili, zbraněmi, částečně štítů z kůry nadělávše nebo z proutí nápleťse, které na rychlo, jak krátkost času žádala, kožemi potáhli, o třetím bdění, kudy se jim zdál přístup na naše ohrady býti nejméně příkrý, se všemi zástupy náhle z města výpad učinili. Rychle na znamení ohněm dané jak před tím Caesar poručil, z nejbližších tvrzí se tam sběhli a od nepřátel tak zuřivě bojováno jest, jako muži statečnými v poslední naději spásy na místě nepříhodném, proti těm, kteří s náspu a věží střely metali, bojováno býti mělo, když v jediné statečnosti celá naděje spásy záležela. Když na 4000 lidí bylo zabito, ostatní zpět do města odrazeni jsou. Druhého dne dav vylomiti brány jichž nikdo nehájil, a vojáky naše tam vpustiv kořist města toho Caesar celou prodal. Od těch, kteří koupili, počet hlav k němu donesen jest, 53.000.

34. Téhož času od Publia Krassa kterého s jednou legií byl poslal na Venety, Unelly, Osismy, Kuriosolity, Esuviy, Aulerky, Redony, kteréž jsou námořní obce a Oceánu se dotýkají, zpraven

jest, že všechny ty obce v poddanství a moc národu římského jsou uvedeny.

35. Když tyto věci byly dokonány, po upokojení celé Gallie takové o té válce domnění k barbarům se doneslo, že od těch národů, kteří za Rýnem přebývají, poslanci k Caesarovi jsou posíláni, aby slibovali, že rukojmí dají, rozkazy vykonají. Těm poselstvím Caesar, poněvadž do Italie a Illyrika spěchal, rozkázal, aby se k němu vrátila na počátku příštího léta. Sám do Karnut, And a Turon, kteréž obce blízký byly místům, na nichž byl válku vedl, legie do zimního tábora doved do Italie se odebral. A pro tyto skutky na list Caesarův po patnácte dnů modlení jest ustanoveno, co před tím časem nestalo se nikomu.

Kniha třetí.

1. Když se Caesar do Italie ubíral, Servia Galba s dvanáctou legií a částí jízdy k Nantuatuům, Veragrům a Sedunům poslal, kteří od hranic Allobrogův a jezera Lemanského a řeky Rhodanu k nejvyšším Alpám sahají. Příčina poslání byla, poněvadž cestu Alpami, kudy s velikým nebezpečenstvím a velikými cly kupci chodívali, otevřenou učiniti chtěl. Tomuto dovolil, kdyby toho potřebu uznával, aby v těch místech legii za přezimováním umístil. Galba po několika šťastných bitvách a po dobytí většiny jejich tvrzí, když k němu odevšad poslanci posíláni a rukojmí dávání byli, ustanovil dvě kohorty v Nantuatech umístiti a sám s ostatními té legie kohortami, ve

vsi Veragrů, která se nazývá Oktodurus, zimovati; ves ta ležíc v údolí s připojenou nevelkou planinou, horami převysokými odevšd jest obklíčena.

Poněvadž tato ves na dvě části řekou jest dělena, jednu polovici postoupil Gallům k přezimování, druhou prázdnou od nich zůstavenou kohortám přidělil. Toto místo náspem a příkopem opevnil.

2. Když drahně dnů v zimním táboře přešlo a obilí tam snášeti kázal, náhle od vyzvědačů zpraven jest, že z té strany vesnice, kterou byl Gallům postoupil, v noci všickni odešli a hory, které nad nimi visí, že od velmi velkého množství Sedunův a Veragrů jsou obsazeny. To z několika příčin se stalo, že pojednou Gallové pojali úmysl válku obnoviti a legii zahubiti; poněvadž legii a to neúplnou, po odečtení dvou kohort a přemnohých, kteří jednotlivě za sháněním spíže byli vysláni, nepřítomných pro nečetnost její na lehkou váhu brali; ano také proto, že mysleli, že pro nepříhodnost místa, kdežto oni by s hor sbíhali a střely metali, prvého jich útoku nevydrží. K tomu přistupovalo, že dítek svých pode jménem rukojmí jim odňatých litovali a přesvědčení byli, že Římané nejen za příčinou přechodu ale stálého držení se pokoušejí vrchů Alpských se zmocniti a místa ta k sousední provincii připojiti.

3. Tyto zprávy obdržev Galba, ježto ani dílo zimního ležení ani opevnění úplné dokonano nebylo, ani o obilí a ostatní spíží dostatečně postaráno, poněvadž po vzdání se a přijatí rukojmí mněl, že se války nic obávati nemusí, rychle radu svolav, na mínění tázati se počal. V radě té, když tolik náhlého nebezpečí mimo nadání nastalo a již skoro všecka vyšší místa množstvím

ozbrojenců naplněná se spatřovala, ani pomoci dostati ani spíše při založených cestách si do-
vážeti nemohli, některé takového smyslu přímluvy
byly proneseny, aby zanechajíce zavazadla a výpad
učiníce, tou cestou, kterou tam byli přišli, ku
spáse spěchali. Většině však líbilo se, aby radu
tuto až na konec sobě zanechajíce mezi tím co
z věci bude zkusili a tábor hájili.

4. Za krátký čas, sotva že k uspořádání a
a řízení těch věcí, které ustanovili, doba stačila,
nepřátelé ze všech stran na dané znamení sbí-
rali, kamení a kopí na násyp metali. Naši nej-
prvé s čerstvými silami statečně odporovali a
žádné střely z vyššího místa nadarmo nevypou-
štěli, jak která strana tábora, opuštěna od obran-
ců, tísněna býti se zdála, tam přebíhali a pomoci
přinášeli; ale tím byli přemáháni, že délkou
bitvy unavení nepřátelé z boje odstupovali, jiní
s čerstvými silami za ně na-tupovali, z kterých
věcí u našich pro malý počet nic se děti nemo-
hlo a nejenom unavenému z bitvy odstoupiti, ale
ani raněnému toho místa, kde stál, opustiti a zo-
taviti se možno nebylo.

5. Když už více než po šest hodin ustavičně
bylo bojováno a nejenom sil, nýbrž ani střel našim se
nedostávalo, a nepřátelé zuřivěji doráželi a pro
přilišnou našich zmalatnělost, násyp strhávati a
přítok naplňovati počali a věc až do nej-
zazších mezí přišla, P. Sextius Bakulus, prvního
manipulu triarů setník, o němž jsme řekli, že v
bitvě s Nerviy přemnohými ranami byl zmožen,
a také Gaius Volusenus, tribun vojenský, muž i
rozvahy veliké i statečnosti ku Galbovi přibíhají,
a že jedinou jest nadějí spásy, poučují, jestli u-
činíce výpad o poslední prostředek se pokusí.

Tudy svolav setníky. rychle vojákům oznamuje, aby trochu upustili od bitvy á jenom vyslané střely zachycovali a od namáhání se zotavili, pak na dané znamení z tábora vyrazili a všecku naději spásy v statečnosti založili.

6. Co jim bylo rozkázáno, člní a náhle všemi branami výpad učinivše ani k poznání toho co se děje, ani k sebrání se nepřátelům možnosti nenechávají. A tak se změněným štěstím, ty, kteří v naději té přišli, že se táboru zmocní, odevšad obklíčivše pobízejí a z více než 30.000 lidí, který počet barbarů že na tábor přišel bylo zjištěno, více než třetinu pobivše, ostatní postrašeué na útěk zahánějí a ani na výšinách stanouti jim nedovolují. Tak všechny zástupy nepřátelské zahnavše a zbraní zbavivše do táborů a opevnění svých se vracejí. Po té bitvě, poněvadž osudu častěji pokoušeti Galba nechtěl, a pamatoval, že s jiným úmyslem do zimního tábora přišel a s jinými věcmi se potkal, nejvíce pak nedostatkem obilí a spíše pohnout, druhého dne všechna stavení té vsi zapáliv do provincie se vrátiti spěchal, a beze vší překážky neb zdržování cesty od nepřátel, legii neporušenou do Nantuat, odtud do Allobrogů přivedl a tam přezimoval.

7, Když tyto věci byly dokonány, a Caesar ze všech příčin měl za to, že Gallie jest usmířena, ani Belgové byli přemoženi, Germánové vyhnáni, Sedunové na Alpách poraženi, a tak na počátku zimy do Illyrika se odebral, poněvadž také k těm národům přijíti a je poznati chtěl, náhlá válka v Gallii povstala. Té války tato byla příčina. Mladistvý Publius Krassus se sedmou legií nejbliže oceánského moře v Andech přezimoval. Ten, poněvadž v těch místech byl nedostatek o-

bilí, praefekty a tribuny vojenské přemnohé do sousedních obcí pro obilí rozeslal; v počtu tom byl Titus Terrasidius, poslaný k Esuviům, Markus Trebius Gallus ke Kuriosolitům, Quintus Velanius s Titem Siliem k Venetům.

8. Tato obec má vážnost daleko největší po celém pobřeží mořském krajin těch, poněvadž i lodí mají Venetové nejvíce, po kterých do Britanie se plavívají a znalostí i cvičeností v plavectví nad ostatní předčí a při velikém příboji moře a to otevřeném, poněvadž jen málo přístavů jest, které sami v držení mají, všecky skoro, kteří po tom moři se plavívají, mají v poplatnosti. Od těch dán podnět k zadržení Silia a Velania. poněvadž mysleli, že pomocí jich své rukojmí, které Krassovi byli dali, nazpět obdrží. Jejich vlivem sousedé pohnuti (jak Gallů jsou náhlé a nena-dálé úmysly) z téže příčiny Trebia a Terrasidia zadržují a rychle posly vyslavše, svými náčelníky mezi sebou se spiknou, že ničeho leda se společnou úradou konati nebudou, a týž výsledek povšechného osudu že ponesou, a ostatní obce pobuřují, aby raději chtěli v té svobodě, kterou od svých předkův obdrželi, setrvati, než otroctví římské snášeti. Když celé pobřeží mořské k jich smyslu bylo přivedeno. společné poselství k Publiovi Krassovi posílají: jestli chce své opět dostati, ať jim rukojemství zpět pošle.

9. O věcech těchto Caesar od Krassa se dověděl, poněvadž sám trochu daleko byl, mezi tím válečné lodě stavěti na řece Ligeru, která vtéká do Oceanu, veslaře z provincie ustanoviti, plavce a kormidelníky zjednávati káže. Když tyto věci zařídil, sám, jak mile roční čas mu dovo-lal, k vojsku pospíchá. Venetové a také ostatní

obce, seznavše příchod Caesarův, a zároveň že srozumívaly, jakého zločinu se dopustily, že poslanci, kteréž jméno svaté a eporušené u všech národů vždycky bylo, od nich zadržáni a v pouta uvrženi byli, dle velikosti nebezpečenství válku připravovati a nejvíce o to, co k lodním potřebám náleží, se starati ustanovují, s tím větší naději, poněvadž mnoho přirozené poloze místa důvěřovali. Věděli, že cesty pro pěší prorvány jsou lukomořími, plavba že jest obmezována neznalostí míst a skrovný počet přístavů, a bezpečili se, že naše vojska pro nedostatek obilí příliš dlouho mezi nimi meškati nemohou, a kdyby již všecko proti nadání vypadlo, předce že oni nej-mocnější jsou loďstvem, Římané že ani zásoby lodí nemají, ani těch míst, kde válku vésti mají, brodů, přístavů, ostrovů neznají; a že daleko jiná jest plavba po moři zavřeném než po velikánském bohopustém a otevřeném Oceánu nahlíželi. Takovou radu uzavřevše města opevňují, obilí z polí do měst snášejí, lodí do Venetska, kde věděli, že Caesar nejprvé válku povede, co nejvíce mohou shánějí. Za soudruhy k této válce Osismy, Lexoviy, Namnety, Ambiliaty, Moriny, Diablintry, Menapiy připojují; pomocná vojska z Britanie, která proti těm krajinám leží, povolávají.

10. Byly skutečně ty obtíže války, které jsme s vrchu uvedli, ale mnoho Caesara předce k té válce popouzelo; urážlivé zadržení rytířů římských, vzpoura po vzdání se, odpadnutí po dání rukojmí, tolika obcí spiknutí, zvláště kdyby tato strana byla zanedbána, aby ostatní národové, že totéž jim je dovoleno, se nedomnívali. Protož, znaje že všickni skoro Gallové jsou novot žádostiví, a k válce snadno a hbitě jsou popuzováni, všickni

pak lidé z přirozené povahy po svobodě touží a stavu otroctví nenávidí, dříve než by se více obcí spiklo, rozdělití vojsko a šíře je rozestaviti si umíní.

11. Protož legata T. Labiena ku Treverům, kteří jsou nejbliže u řeky Rýnu, s jízdou posílá. Tomu nařizuje, aby na Remy a ostatní Belgy došel a v povinnosti je udržel, a Germanům, kteří prý byli od Belgů na pomoc zavoláni, kdyby násilně se pokoušeli přejíti řeku, zabránil. P. Krassovi s dvanácti řadovými kohortami a velikým počtem jízdy do Aquitanie se odebrati káže, aby od těch národů nebylo posíláno pomocných vojsk do Gallie a tak veliké národy se nespojily. Legata Quinta Tituria Sabina, s třemi legiemi na Unelly, Kuriosolity a Lexoviy posílá, aby pečoval, aby moc tato rozdělována byla. Mladistvého Decima Bruta loďstvu a Galským loděm, které aby se z Piktonska a Santonska a ostatních pokorených krajín sešly, byl rozkázal, v čelo staví a co nejdříve bude moci do Venelska se odebrati káže. Sám tam se zástupy pěšími spěchá.

12. Poloha měst byla skoro taková, že ležící na cípech okřídlení a předhořích, ani pěšky přístupna nebyla, když pak z vysokého moře příliv povstal, což dvakráte se stává, vždy po 12 hodinách, ani lodím, poněvadž při odlivu lodě by na mělčinách uvázly. Tak obojí věc překážela obléhání měst; a jestli snad někdy velikostí díla přemoženi byvše, když moře náspem a hrázemi bylo vytlačeno, a tyto s hradbami městskými byly srovnány, nad svým osudem zoufati počínali, tu s velikým počtem lodí přistavše, kteráž věc velmi lehka jim byla, svoje všecko odnášeli a do nejbližších měst se uchýlovali. Tam opět týmiž vy-

hodami polohy se bránili. To tím snáze po velikou část léta prováděli, poněvadž naše lodě byly bouřemi zdržovány a na širém a otevřeném moři za velikých přílivů, s přístavy řídkými, ano skoro žádnými, plavba velmi obtížná byla.

13. Neboť lodě jejich na tento způsob vystaveny a vypraveny byly: kýly poněkud plošší než u našich lodí, aby tím snáze mělčiny a odliv vydržeti mohly; přídy velmi vzprímené a také zadní části k velikosti přívalův a bouří přiměřené; celé lodě vystaveny jsou z dubu, aby každou sílu a náraz snesly. Lávky veslařské příčné trámy z hloubí jedné stopy, přibité hřeby na palec tlustými; kotvy na místě provazů železnými řetězy přivázány: na místě plachet kože a jirchy na tenko zpracované, tyto buď pro nedostatek lnu a jeho užívání neznalost, buď proto, což se více pravdě podobá, že mysli, že tak velikých bouří Oceanu a takových návalů větru vydržeti a takové tíže lodí plachtami dosti pohodlně řídit se nemohou. S loděmi těmito našemu loďstvu takové bylo setkání, že jedinou rychlostí a hnáním vesel vynikalo, ostatní dle polohy místa, podle síly bouří oněm bylo vhodnější a příznivější. Neboť ani zocem naše jim škoditi nemohli (taková v nich byla pevnost) a pro výšku nenasnadno střela se tam házela a z téže příčiny méně pohodlné mohly býti skobami přidrženy. K tomu, když vítr zuřiti počal a oni větru se vzdali, i bouří snášely snáze, i na mělčinách jistěji stály, i přílivem opuštěny nic úskalí a bradel se nebály: kterých všech věcí případu naším lodem bylo se báti.

14. Přemnohých měst dobyv Caesar když poznal, že marně takovou práci si beře, že ani

útěk nepřátel potlačen býti ani jim se škoditi nemůže, ustanovil že musí čekati na loďstvo. Jakmile se (toto) sešlo a od nepřátel spatřeno bylo, asi 220 lodí jejich, velmi připravených a všeho druhu náčiním důkladně vystrojených, vyplavše z přístavu proti našim se postavily. Brutus, který loďstvu v čele stal, ani tribunové vojenští a setníci, kterým jednotlivě lodě byly přiděleny, nebyli se dosti rozhodli, co by měli činiti, neb v jaký způsob boje se pustiti. Neboť že zobcem škoditi nemohou, seznali; když však věže vystavěli, předce tyto výška zádí z lodí barbarských převýšovala, že ani z nižšího místa dosti pohodlně střely metány býti nemohly a hozené od Gallů tíže dopadaly. K velikému užitku byla jedna věc od našich připravená, srpy přestroje vražené a přibité na latě, ne nepodobné srpům zedním. Těmi když lana, která ráhna k stožáru připínala, byla zachycena a přitažena, strhala se, ježto koráb vesly byl poháněn. Když lana ta byla přeríznuta, ráhna musela spadnouti, tak že, poněvadž všech Galských lodí naděje v plachtách a lanoví záležela, zničením těch, všecko užívání lodí v týž čas bylo zamezeno. Ostatní zápas záležel na statečnosti, kterou vojáci naši snadno vítězili a to tím více, poněvadž před očima Caesara a celého vojska boj se vedl, že žádný je trochu hrdinský čin tajen býti nemohl; neboť všechny pahorky a výšiny, odkud byla blízká vyhlídka na moře, od vojska byly obsazeny.

15. Rozmetavše, jak jsme pověděli, ráhna, když jednotlivé po dvou a třech lodích obstoupily, vojáci s největší silou na nepřátelské lodě přestoupiti spěchali. Když, že to se děje barbarové spozorovali, ježto přemnohé lodě byly vybojovány, poněvadž ve věci té žádné pomoci se ne-

nalézalo, útekem spásu hledati pospíšili. A když už lodě na tu stranu byly obráceny, kam vítr táhl, takové náhlé bezvětří a ticho stalo se, že se z místa pohnouti nemohli. Kteráž okolnost k dokonání práce nejvýše byla přízniva: neboť jednotlivých naši dostihše dobyli, tak že jich velmi málo ze všeho počtu, nastáním noci k zemi přistálo, když skoro od hodiny čtvrté až do západu slunce bylo hojováno. —

16. Tou bitvou válka Venetův a celého pobřeží mořského jest dokonána. Neboť jak všechna mládež i všickni staršího věku, kteří trochu důmyslu neb vážnosti měli, tam se sešli, tak i lodí co jich všude bylo dohromady sehnali: po strátě těchto ostatní ani kam se uchýliti, ani jakým způsobem měst hájiti neměli. Tudy sebe i všechno své Caesarovi vzdali. K těm Caesar proto přísněji se zachovati ustanovil, aby tím pilněji na ostatní čas od barbarů práva vyslaneckého bylo šetřeno. Tudyž celý senát usmrtiv ostatní do otroctví prodal.

17. Co se toto ve Venetsku dalo, Quintus Titurius Sabinus s tím vojskem, které od Caesara byl obdržel, do území Unellů přitáhl. Tém stál v čele Viridovix a měl vrchní velení nad všemi těmi obcemi, které odpadly, z kterých vojsko a veliké zástupy sehnal: a těmto po málo dnech Aulerkové, Eburovíkové a Lexoviové povraždivše, starší své poněvadž původci války býti nechtěli, brány zavřeli a s Viridovikem se spojili, a veliké mimoto množství odevšad z Gallie skazených lidí a lupičů se sešlo, které naděje na loupež a touha po válce od rolnictví a denní práce odvolávaly. Sabinus na místě ku všemu příhodném v táboře se držel, kdežto Viridovix

proti němu ve vzdálenosti dvou tisíc kroků se usadil a každodenně zástupy vyved, příležitost k boji mu dával, že již nejenom nepřátelům v opovržení přišel Sabinus, ale i hlasy našich vojinů nemálo byl zlehčován, a takové domněnce strachu o sobě vzniknouti dal, že už až k náspu tábora nepřátelé přistoupiti se odvažovali. To z té příčiny činil, poněvadž ušnil, že s takovým množstvím nepřátel, obzvláště za nepřítomnosti toho, jenž nejvyšší velení má, jen na místě příhodném neb s výhodou nějakou legát zápasiti má.

18. Když tato domněnka o strachu byla potvrzena, vhodného jakéhosi člověka a chytrého zvolil, Galla z těch, které na pomoc s sebou měl. Toho odměnami a sliby přemluví, aby k nepřátelům přeběhl, a čemu by chtěl, ho poučuje. Ten když jako zběh k nim přišel, strach Římanů vykládá, poučuje, v jakých úzkostech sám Caesar od Venetů jest tísněn, a že do toho není daleko aby příští noci Sabinus tajně z tábora vojsko vyvedl, a Caesarovi ku pomoci odtáhl. Když to uslyšeli, křičí všickni, že příležitost k dobrému provedení úlohy ztratiti se nesmí: že třeba jest jíti k táboru. Mnoho k tomuto předsevzetí Gally nabádalo: po dřívější dny Sabinovo váhání, potvrzení zběhovo, nedostatek potravin, o kterouž potřebu málo pilně bylo postaráno, naděje války Venetské a že skoro rádi lidé tomu věří čeho si přejí. Těmi věcmi pohnuti, dříve Viridovika a ostatních vůdců ze shromáždění noproustí, dokud jim od nich dovoleno není chápati se zbraň a k táboru pospíchat. Když jim to povoleno bylo, veselí, jako by si vítězství byli vyprosili, roští a prouťi nabravše, aby jim příkopy Římanů vyplnili, k táboru pospíchají.

19. Místo tábora bylo povýšené a mírně od spodu sklonité asi na tisíc kroků. Sem s velikým během spěchali, aby co nejméně času k sebrání se a ozbrojení bylo Římanům dáno, a udýchání tam přišli. Sabinus své napomenuv, bojechtivým znamením dá. Když nepřátelé byli zaměstnáni pro ta břemena, která nesli, náhle dvěma branami výpad učiniti káže. Stalo se příhodností místa, nepřítel nevědomostí a unavením, statečností vojákův a velitelů v bitvách cvičeností, že ani jediného útoku našeho nesnesli a hned paty ukázali. Kterých obtížených našimi neporušenými silami pronásledující veliký počet pobili; ostatních jezdci stáhlyce, málo jich nechali, kteří z útěku vyvázli. Tak v jeden čas o námořní bitvě Sabinus a o vítězství Sabinově Caesar se dověděl, a všechny obce se ihned Tituriovi vzdaly. Nebo jako k podnikání válek čilý a hotový jest duch Gallů, tak zžeuštělá a velmi nestálá k snášení pohrom jest mysl jejich.

20. Skoro v týž čas Publius Krassus, když do Aquitanie byl přišel, kterouž část, jak před tím pověděno jest, i rozlehlostí krajin i počtem lidstva za třetinu Gallie ceniti sluší, ježto vyrozumíval, že na těch místech jest mu válku vésti, kde před málo lety Lucius Valerius Prakoninus, legát, když vojsko jeho bylo rozehnáno, zavražděn byl, a odkud prokonsul Lucius Mallius, ztrativ zavazadla byl utekl, pochopoval, že musí býti velmi dbalým. Tudy o záležitost obilní se postarav, pomocná vojska a jízdu seřídív, mnoho mimo to mužů statečných z Tolosy a Narbonu, což jsou sousední obce Gallské provincie, z těch krajin jmenovitě povolav, do území Sontiatů vojsko vvedl. Zvěděvše o jeho příchodu Sontiatové veliké zástupy sehnavše a jízdou, kterouž nejsil-

nější byli, na pochodu na vojsko naše útok učinivše, nejprvé bitvu jízdeckou svedli, potom když jízda jejich byla zahnána a naši ji pronásledovali, pojednou pěší zástupy, které v úvalu v záloze byli umístili, ukázali. Ti na naše rozptýlený útok učinivše, bitvu obnovili.

21. Bojováno jest dlouho a zuřivě, poněvadž Sontiatové na dřívější vítězství svá spolehajíce mysleli, že v jejich statečnosti blaho celé Aquitanie jest složeno, naši pak, že toužili, aby viděti bylo, co bez vrchního velitele a bez ostatních legií pod vůdcem mladistvým dovésti mohou: konečné zmožení ranami nepřátelé na útěk se obrátili. Veliký počet jich pobiv Krassus z pochodu město Sontiatů obléhati počal. Na tyto statečné odporující hnal přístřešky a věže. Ti jednak o výpad se pokusivše, jednak podkopy ku náspu a přístřeškům učinivše, v které věci jsou daleko nejzkušenější Aquitanové, poněvadž na mnoha místech u nich bány a doly jsou, když pozvali, že pro bedlivost našich žádnou z těchto věcí ničeho svěditi nelze, poslance ku Caesarovi posílají, a aby je v poddanství přijal, žádají. Této věci dosáhše, když jim rozkázal zbraně odevzdati, to činí.

22. A když na tuto věc všech našich mysl byla upjata, z jiné strany města Adiatunnus, který vrchní vládu měl, s 600 zasvěcenými, které oni solduriy nazývají, jichž to jest postavení, aby všech života výhod s těmi užívali, v jichž přátelství se oddali; kdyby se těmto násilím něco přihodilo, buď aby tu nehodu s sebou nesli, nebo smrt si učinili: a nikdo dotud za paměti lidské nebyl nalezen, který zemřít by se zpěchoval, byl-li zavražděn ten, jehož přátelství se zaslíbil: s těmi

Adiatunnus o výpad se pokusiv, když křik z té strany hradeb se strhl, jak se vojáci ku zbraním sběhli a velmi tam bojováno bylo, do města zabrán, přece, aby téže podmínky vzdání se užíval, od Krassa dosáhl.

23. Krassus obdržev zbraň a rukojemství, do kraje Vokatiův a Turusatiů se odebral. Tu však barbari pohnuti, poněvadž seznali, že město přirozenou polohou i rukama opevněné v málo dnech co se k němu přišlo, bylo dobyto, poslance na všechny strany rozesílali, spiknutí osnovati, rukojmí mezi sebou dávati, zástupy vojenské zjednávatí počínají. Posílají se i k těm obcem vyslancové, které patří do přední Hispanie a sousedí s Aquitanií, odtud pomocná vojska a vůdcové jsou povoláváni. Když tito přišli, s velkou vážností a velkým lidu množstvím válku vésti usilují. Za vůdce však voleni jsou ti, kteří po všechna léta spolu byli zároveň s Quintem Sertoriem, a za největší znalce věcí vojenských byli pokládáni. Ti dle zvyku národu římského místa sobě obírali, tábor opevňovali, našim spířováním zatrhnutí ustanovují. Když to Krassus spozoroval, že se jeho vojsko pro malý počet nesnadno rozvádí, nepřítel že se potlouká a cesty obsazuje i tábory dosti posádky nechává, že mu z té příčiny méně pohodlně obilí a spíše se dovází, den ode dne, že počet nepřátel vzrůstá, mněl, že nesmí váhati bitvou zapasiti. Tento úmysl v radě přednes, když poznal, že všickni taktéž smýšlejí, následující den k bitvě ustanovil.

24. Na úsvitě všechny zástupy vyved a dvojitý šik sestrojiv pomocná vojska do prostřed šiku umístil a k čemu se nepřátelé rozhodnou, očekával. Ti, ač pro množství a starou slávu vá-

lečnou a nečetnost našich se domnívali, že s jistotou budou zápasiti, předce mínili, že jistější jest, aby cesty obsadíce a spířzování zabráníce beze všeho poranění vítězství získali, a kdyby pro nedostatek obilí Římané ustupovati počali, zamýšleli, že na ně zaneprázdněné na pochodu a pod zavazadly poněkud málomyslné uderí. Když tento zámysl od vůdců byl schválen, ač vojsko Římské bylo vyvedeno, oni v táboře se drželi. Tomu úmyslu porozumév Krassus, poněvadž tou váhavostí domněle méně srdnatí nepřátelé naše vojáky čilejšími k boji učinili a bylo slyšeti hlasy všech, že déle čekati netřeba, aby se k táboru šlo, napomenuv své, jak všickni toužili k táboru nepřátelskému pospíchá.

25. Tam, kdežto jedni příkopy zasypávali, jiní mnoho střel vyhodivše obrance s náspu a ohrad sbáněli a pomocné tlupy, kterým Krassus v boji tuze nedůvěřoval, kamení a střely podávající a drny k náspu snášejíce jako bojovníci vypadaly, kdežto i nepřátelé neustupně a bez bázně bojovali a střely z vyššího místa metané ne na prázdno dopadaly; jezdci tábor nepřátelský objevše, Krassovi zvěštovali, že tábor od zadní brány s takovou bedlivostí ohraděn není a snadný přístup má.

26. Krassus náčelníky jízdy napomenuv, aby velkými odměnami a sliby své povzbudili, co chce aby se stalo, projevuje. Ti dle rozkazu kohorty vyvedše, které na ochranu táboru zanechány jsouce námahou zmořeny nebyly, a po delší cestě je obvedše, aby z nepřátelského táboru spatřeny býti nemohly, mezi tím, co oči a mysl všech k boji byly upjaty, rychle k těm svrchu podotknutým ohradám přišly a tyto pobořivše, dříve

v ležení nepřátelském stanuly, než docela oni je viděti neb co se děje poznati mohli. Tu však, křik od té strany uslyševše, naši s obnovenými silami, což se v naději na vítězství přecasto stavá, prudčeji dorážeti počali. Nepřátelé, odevšad obklopeni, nade vším zoufajíce přes ohrady se vrhali a v útěku spásy hledati se snažili. Ty jízda na rovinách velmi otevřených pronásledovavši z počtu 50 tisíc, o nichž se vědělo, že se z Aquitanie a Kantabrie sešli, sotva čtvrtý díl zanechavši pozdě v noci do tábora se vrací.

27. Uslyševši o této bitvě největší část Aquitanie Krassovi se vzdala a sama od sebe rukojmí poslala, v počtu tom Tarbellové, Bigerrioni, Ptianiové, Vokatí, Tarusati, Elusati, Gatové, Auskové, Garumnové, Sibuzati, Kokosati: jen málo nejzazších (nejvzdálenějších) národů na dobu roční spolehajících, poněvadž zima nastávala, toho učiniti zanedbalo.

28. Téhož skoro času Caesar, ačkoliv léto bylo už skoro u konce, předce poněvadž po ukončení celé Gallie Morinové a Menapiové zbývali, kteří ve zbrani byli, ani k němu poslancův o mír dotud neposlali, maje za to, že válka ta rychle se může skončiti, vojsko tam přivedl; než tito daleko jiným způsobem, než ostatní Gallové válku vésti počali. Neboť proto že věděli, že největší národy, které v bitvu se pustily, zahnaný a přemoženy byly a souvislé lesy a bažiny měli, tam se se vším svým uchýlili. Když přišel Caesar na kraj těch lesů a počal tábor opevňovati, ani nepřítel mezi tím viděti nebylo, ano naši po práci se rozešli, náhle ze všech končin lesa se vyřítili a na naše útok učinili. Naši rychle chopili se zbraně a zahnali je zpět do lesův a

přemnohé zabivše, na místech tuze nepříhodných je pronásledující něco málo ze svých ztratili.

29. Následující na to dny Caesar lesy mýti ustanovil a aby na bezbranné a neobezřelé vojáky žádný útok z boku státi se nemohl, všechno to dříví, které bylo pokáceno, obrácené k nepříteli umísťoval, a na místě náspu po obojí straně skládal. Když s rychlostí k víře nepodobnou veliký kus za málo dní zporázeli, a už dobytek a poslední zavazadla v moci našich byla a oni do hustších lesů se utíkali, takové nepohody nastaly, že se dílo muselo přerušiti a pro neustálé lijáky vojáci pod stany udržování býti nemohli. Tudyž popleniv všechna jejich pole, vsi a stavení zapáliv Caesar vojsko nazpět odvedl, a v Antercích a Lexovích, také ostatních obcích, které posledně válku byly způsobily, v zimní ležení umístil.

Kniha čtvrtá.

1. V následující zimě, což bylo roku, kterého Gneus Pompejus a Markus Krassus konsulovali, Usipetové Germánští a také Tenkterové s velikým množstvím lidí řeku Rýn přešli nedaleko moře, kam Rýn se vlévá. Příčinou přechodu bylo, že od Suevů přemnohá léta znepokojování, válkou byli tísněni a v rolnictví jim překáženo. Národ Suevů jest daleko největší a nejbojovnější z Germánů všech. Mají prý sto vesnic, z nichž každoročně po tisíci ozbrojenců za válkou z území vyvádějí. Ostatní, kteří doma zůstali, sebe i je živují. Tito opět střídavě následujícího roku ve

zbrani jsou, oni doma zůstávají. Tak ani rolnictví ani umné a výkonné provozování války se nezanedbává. Ale soukromých a oddělených polností u nich není, ani není dovoleno na jednom místě za vzděláváním se zdržovati déle než rok. Ani mnoho obilím se neživí, ale nejvíce mlékem a dobyt看, a mnoho jsou na honbách, věc tato i stravou i každodenním cvikem i svobodným životem, poněvadž od dětinství na povinnou službu neb kázeň zvyklí nejsouce vůbec ničeho proti své vůli nečiní, i síly podporuje, i lidmi náramné velikosti těl je činí. A k takovému zvyku se přivedli, že na místech nejstudenějších ani oděvu nemají mimo kože, pro jejichž skrovnost velká část těla jest nepříkryta, a že se umývají v řekách.

2. Kupci mají přístup k nim více proto, aby co ve válce naloupili, komu prodati měli, než aby toužili, aby něco k nim přinášeno bylo. Ano ani soumarů, v nichž Gallové největší zálibu mají a které za veliké ceny si zjednávají, Germáni z ciziny přivedených neužívají, ale u nich zrozené, ačkoliv malé a neforemné, ty každodenně cvičíce, aby k největší práci byli, působí. V bitvách jízdeckých často s koni seskakují a pěšky bojují a kone v téže šlépěji zůstatí navykli, k nimž se rychle, když třeba jest, uchylují, ani dle jejich zvyků nic se nepokládá za hanebnější a nejasnější, než užívati sedel. A proto na jakýkoliv počet jezdců v sedlech třebas malá četa udeřiti se odvažuje. Vína k sobě donášeti vůbec nedovolují, poněvadž myslí, že větší tou k snášení práce se lidé seslabují a zženštilými stávají.

3. Obecně za největší pokládají chválu, aby co nejdříve od jejich hranic role ladem ležela; ta

věc prý znamená, že velký počet obcí síle jejich odolati nemůže. A tak od Suebů na jedné straně na 600,000 kroků pole prý ladem leží. Na druhé straně nastupují Ubiové, jichž obec byla velká a kvetoucí, pokud jsou ovšem Germané rozkvětu schopni, a poněkud, než jsou jiní toho kmene, také nad ostatní vlídnější, poněvadž dotýkají se Rýnu a mnoho k nim kupci přicházejí a sami pro blízkost Galským mravům navykli. Když tyto Suevové mnohými často válkami jich zkusivše, pro velikost a vážnost obce, z území vyhnati nemohli, předce poplatnými sobě učinili a velmi je pokořili a seslabili.

4. V takovémtéž postavení byli Usipetové a Tenkterové, které jsme svrchu jmenovali, kteří přemnohá léta násilí Suevů odolávali; na konec předce z území vyhnání a tři léta po Germanii se potloukavše, k Rýnu přišli; krajiny ty obývali Menapiové a u obojího břehu řeky role, stavení a vesnice měli, ale takového množství příchodem postrašení z těch stavení, která za řekou byli měli, se přestěhovali a před Rýnem rozestavivše posádky Germanům přejíti zabraňovali. Ti o všechno se pokusivše když ani násilně zápasiti pro nedostatek lodí, ani tajně přejíti pro stráž Menapiů nemohli, dělali jako by se vraceli do svých sídel a krajín a tři dny cesty urazivše nazpět se vrátili a celý tento pochod za jedinou noc jízdou urazivše, nevědoucí o tom a toho se nenadavši Menapii potlačili, kteří o odchodu Germanů skrze vyzvědače se dovědévše beze strachu za Rýn do svých dědin se nazpět byli odstěhovali. Ty pobívše a lodí jejich se zmocnivše, dříve než ta část Menapiů, která před Rýnem byla, o tom zvěděla, řeku přešli a všech jejich stavení

se zmocnivše, ostatní část zimy jejich zásobami se živili.

5. Dovědév se o tom Caesar a vrtkavosti Gallů se obáváje, poněvadž jsou v předsevzetích nestálí a velmi často po novotách baží, měl za to, že jim ničeho svěřiti nesmí. Neboť jest zvykem Galským, že cestující i proti jejich vůli zastaviti se nutí a co kdo z nich o čem slyšel a seznal, se táží, a kupce v městech lid obklopuje a z kterých krajin přicházejí a co tam poznali povídati je nutí. Těmi věcmi a pověstmi pobnutí často o nejdůležitějších věcech úmysly před se berou, kterých v zápětí litovati musí, poněvadž nejistým pověstem se poddávají a přemnozí k jejich vůli smyšlenkami odpovídají.

6. Seznav zvyk tento Caesar aby do krutější války se nezapletl, časněji než jindy činíval, k vojsku se odebrál. Když tam přišel, poznal že to čeho se domýšlel, skutečně se stalo; že poslání jsou poslanci od některých obcí ku Germánům a ti že jsou pozváni, aby od Rýnu odtáhli a všecko, zač by požádali, že od nich bude připraveno. Touto nadějí povzbuzeni Germáni šíře se potloukali a do krajiny Eburonův a Kondrusů, kteří jsou v ochraně Treverů, přišli. Náčelníkům Gallie obeslaným Caesar to, čeho se dověděl, zatajiti ustanovil a jejich myslí uchlácholiv a utvrdiv a jízdu si od nich vyžádav válku s Germány vésti ustanovil.

7. Záležitost obilní uspořádav a jezdce si vyvoliv dal se v pochod na ta místa, kde došel, že jsou Germánové. Když od nich na málo dní cesty byl vzdálen, poslanci od nich přišli, kterých řeč byla tato: Že Germánové ani dříve války proti národu římskému nezačínají, předce

však že se nezpěčují, kdyby byli drážděni, zbraní se potykati, poněvadž to jest zvykem Germánů od praroců zděděným, těm, kteříkoli s nimi válku začínají, odporovati a ne prositi. Toto však že praví: že přišli proti své vůli vyhnáni z domova. Jestli jejich přízeň Římané chtějí, že jim mohou býti užitečnými přátely; buď aby jim pole vykázali, buď aby dovolili držeti ta, která zbraní obsadili, oni že jenom Suevům ustupují, kterým ani bohové nesmrtelní vyrovnati se nemohou; ostatně že není na zemi žádného, jehož by přemoci nemohli.

8. Na to Caesar, co se mu zdálo, odpověděl, ale konec řeči byl: Že on s nimi žádného přátelství míti nemůže, jestli v Gallii zůstanou; ani že není pravda, aby ti, kteří svého území nemohli ubrániti, jiné obsazovali; ani že žádoucích v Gallii pozemků prázdných není, které by obzvláště takovému množství bez křivdy dány býti mohly; ale že jest jim volno, chtějí-li, v zemi Ubiů se usaditi, kterých poslancové u něho jsou a na bezprávi Suevů si stěžují a od něho pomoci žádají: on že to Ubiům přikáže.

9. Poslanci, že to svým oznámí, řekli, a rozvážíce nabídnutí že po třech dnech k Caesarovi se vrátí: mezi tím aby táborem k nim se neblížil, prosili. Ani toho že od něho dosíci nemohou, řekl Caesar. Neboť sezual, že velká část jízdy od nich před několika dny za loupeží a spíčováním k Ambivaritům za Mosou poslána byla: domníval se, že tyto jezdce očekávají a proto odkládají.

10. Moza vytéká z pohoří Vosegu, které leží v zemi Lingonův a část jakousi z Rýnu přijavši, která se nazývá Vakalus, tvoří ostrov Batavský

a ne dále od Oceanu než na 80.000 kroků do Rýnu vtéká. Rýn pak temení v zemi Lepontiů, kteří bydlejí na Alpách a dlouhým tokem územím Nantuatů, Helvetů, Sequanů, Mediomatriků, Triboků, Treverů prudce se nese a když Oceanu se přiblížil, ve více ramen se roztéká, mnohé a nesmírné ostrovy utvořiv, jichž velká část divokými a barbarskými národy jest obývána, mezi nimiž jsou, kteří se prý rybami a vejci ptačími živí, mnohými ústími do Oceanu vtéká.

11. Když Caesar od nepřítelů nebyl více vzdálen než na 12.000 kroků, jak bylo ustanoveno, poslanci se k němu vracejí; kteří na pochodu se s ním setkavše velice, aby dále nepostupoval, prosili. Když toho nedosáhli, žádali, aby k těm jezdcům, kteří byli voj předešli, poslal a bojovat jim zabránil, jim pak aby dal příležitost k Ubiům poslanca poslati; jestli se jim jejich náčelníci a senát přísahou zavážou, projevovali, že návrhu, který dává Caesar použijí, k vykonání toho aby jim dal lhůtu tří dnů. Caesar domníval se, že toto všechno k tomu směřuje, aby po lhůtě tří dnů jezdci jejich, kteří nebyli přítomni, se navrátili; předce, pravil, že toho dále než na 4000 kroků pro napájení nepostoupí; sem aby druhého dne co nejčastěji se sešli, aby o jejich žádostech rozhodoval. Mezi tím k praefektům, kteří s celou jízdou napřed byli, poslal zvěstovat, aby nepřátel bitvou nedráždili a kdyby sami drážděni byli, aby to snášeli, dokud by on s vojskem blíže nepřitáhl.

12. Avšak nepřátelé jakmile naše jezdce spatřili, kterých bylo na počet 5000, kdežto oni sami neměli jezdců více než 800; poněvadž ti, co za sháněním obilí přes Mosu přešli, dotud se

nevrátili ani naši nic se nebáli, proto že poslanci jejich nedávno od Caesara byli odešli a den ten pro příměří byl od nich vyžádán, útok učinivše, rychle naše pomátli; když naši opět odporovali, oni dle zvyku svého s koní skočili na nohy, koně ze spod probodše a přemnohé nase svrhavše, ostatní na útěk obrátili a tak poplašené před sebou hnali, že neustali dříve v útěku, až když na dohled našeho vojska přišli. V bitvě té z našich jezdců zabito 74, mezi nimi muž velestatečný Piso Aquitan, z rodu velmi vznešeného zrozený, jehož děd i v obci vládu měl, jenž byl přítelem od našeho senátu nazván. Ten když bratru nepřátely obklíčenému pomoc přinášel, onoho z nebezpečí vytrhl, sám když mu kůň byl poraněn, byv svržen, dokud mohl, velmi statečně odporoval; když obstoupen, mnoho ran dostav upadl a to bratr, který již z bitvy odstoupil zdaleka spozoroval, pobod koně mezi nepřátele hnál a zabit jest.

13. Po bitvě této mínil Caesar, že už ani poslanců slyšení ani podmínek přijímati nesmí od těch, kteří lsí a nástrahami o mír žádavše sami od sebe válku začali: čekati však až zástupy nepřátelské vzrostou a jízda se navrátí, za největší nesmyslnost uznával, a znaje vrtkavost Gallů, cítil, jak mnoho už u nich nepřátelé jednou bitvou vážnosti nabyli: těm k radění se žádné lhůty nedati mínil. Když na tom se ustanovil a sděliv úmysl svůj s legáty a kvestorem, aby žádného dne k boji nepromeškal — velice vhodná věc se přihodila, že totiž druhého dne ráno s toutéž věrolomností a přetvárkou četní Germánové se všemi náčelníky a staršími k němu do tábora přišli, zároveň, jak se pravilo, aby se očistili, že

proti tomu jak bylo řečeno a jak sami žádali, bitvu včera svedli, zároveň také aby, kdyby mohli, příměří svým klamáním do-áhli. Caesar radost máje že se mu nahodili, zadržeti je rozkázal: sám všechny zástupy z tábora vyvedl a jízdu, o níž myslel že poslední bitvou je postrašena, z vojskem následovati rozkázal.

14. Trojitý šik zřídív a rychle osm tisíc kroků cesty uraziv dříve k táboru nepřátelskému se dostal, než Germánové co se děje znamenati mohli. Ti vším náhle postrašení i rychlostí příchodu našeho i odchodem svých, když jim nebylo popráno času se raditi ani zbraně se chápati, jsou pomateni, zdaž zástupy proti nepříteli vésti nebo tábor hájiti, nebo útekem se spasiti bylo by nejlepší. Když strach jejich z hluku a sbíhání se znáti bylo, vojínové naši, dřívějšího dne věrolomností puzeni, do tábora vrazili. Na místě tom, kde rychle zbraně chopiti se mohli, trochu našim odporovali a mezi vozy a zavazadly bitvu svedli; ale ostatní zástup žen a dětí (neboť se všemi svými z domova vyšli a Rýn přešli) hned utskati začal; je pronásledovat poslal Caesar jízdu.

15. Germánové za zády křik uslyševše, když viděli, že jejich jsou zabijeni, zbraň zahodivše a prapory vojenské opustivše, z tábora se vyřítili a když ku stoku Mosy a Rýnu přišli, nad ostatním útekem zoufajíce, když veliký počet byl zabit, ostatní se střemhlav do řeky vrhli a tam strachem, unavením a proudem řeky potlačeni zabynuli. Naši do jednoho všickni neporušení s málem raněných z tak brozné války, neboť počet nepřátel byl 430 tisíc hlav, do tábora se vrátili. Caesar tím, které v táboře byl zadržel,

dovolil odejíti. Tito bojíce se smrti a mučení od Gallů, kterých pole byli plenili, pravili, že u něho zůstatí chtějí. Caesar dopřál jim svobody.

16. Po skončení války germánské z mnohých příčin Caesar u sebe ustanovil, že musí přejíti přes Rýn; z nich ta byla nejzávažnější, že vída, že Germáni snadno se dají ponuknouti ku přechodu do Gallie, chtěl, aby se také o své vlastní věci báli, vědouce, že může a odvažuje se vojsko národu římského přes Rýn přejíti. K tomu přišlo, že ona část jízdy Usipetův a Tenkterův, o níž jsem svrchu podotknul, že loupežením a sbáněním obilí Mosu přešla a bitvě přítomná nebyla, po útěku svých, za Rýn, do krajiny Sugambrů se uchýlila a s nimi se spojila. Když k nim Caesar poslal poslance, žádat aby mu ty, kteří s ním v Gallii válku začali, vydali, odpověděli: Národu římského vládu Rýn že ohraničuje: jestli že za spravedlivé nepokládá, že proti jeho vůli Germanové do Gallie přecházejí, proč si nějaké vlády neb moci za Rýnem vyžaduje? Ubiové pak, kteří jediní ze Zarýnských k Caesarovi posly vyslali, přátelství uzavřeli, rukojmí dali, velice prosili, aby jim ku pomoci přišel, poněvadž těžce od Suebův jsou tísněni; nebo kdyby mu v tom zamestnání obecné překáželo, aby jenom vojsko přes Rýn přepravil; to že jim ku pomoci a naději na ostatní čas dostačí. Takové že jest jméno a pověst jeho vojska po vyhnání Ariovista a po svedení této poslední bitvy i obci nejvzdálenějšíh národů Germanských, že slovuťností a přátelstvím národu římského chránění býti mohou. Loď velkou zásobu ku přepravení vojska slibovali.

17. Caesar z těch příčin, které jsem připo-

menul, Rýn překročiti ustanovil; ale přehlouti na lodích ani za dosti bezpečné nepokládal ani neuznával, že by to jeho a národu Římského důstojno bylo. Tudyž, ačkoliv veliká nesnáze při stavění mostu se naskytovala, pro šířku, dravost a hloubku řeky, předce mínil, že se o to pokusiti musí, nebo jinak že vojska převésti nesmí. Vystavnost tuto zařídil: Břevna po dvou, půldruhé stopy tlustá, mírně z dola přiostrěná, rozměřená podle hloubky řeky, ve vzdálenosti dvou stop od sebe, mezi sebou spojoval. Tato když přístroji do řeky je zapustiv zarazil a berany zatloukl, ne jako sloupy mostní kolmo dle olovnice, ale šikmo a střechovitě, aby podle proudu řeky nakloněna byla, a těm naproti dvě tímž způsobem spojená na čtyřicet stop od nich, od spodní části proti síle a návalu řeky obrácená stavěl. Ta obojí, trámy dvoustopovými svrchu zapuštěnými, jak veliká byla vazba mezi těmi břevny, z obojí strany dvěma skobami na konci byla rozpírána; když se tato rozepřela a na opačnou stranu přituzila, taková byla práce této pevnost a taková toho povaha, že čím větší nával vody se proudil, tím pevněji spoutána (břevna) pohromadě držela. To vše kladením vodorovných trámů se srubovalo a latěmi i pleteninami se pokrývalo, a nicméně i k dolejší straně řeky koly šikmo byly vráženy, aby na místě koz podstavěny a s celým dílem spojeny proud řeky zadržovaly, a jiné taktéž nad mostem v malé vzdálenosti, aby, kdyby stromové nebo lodě ku svržení díla byly od barbarů spuštěny, ochranou těchto náraz takových nástrah byl umírňován a ony mostu neškodily.

18. Po desíti dnech od té doby, co se sta-

vivo snášeti počalo, když celé dílo bylo dokonáno, vojsko se převádí. Caesar na obou koncích mostu silnou posádku zanechav do země Sugambrů spěchá. Mezi tím od přemnohých obcí k němu poslanci přicházejí; kterým míru a přátelství žádajícím vlídně odpověděl a aby k němu rukojmí přivedli, rozkazuje. Sugambrové od té doby, kdy se most stavěti počal, k útěku se připravivše na domluvu těch, které z Tenkterův a Usipetův u sebe měli, ze svého území vykročili, všecko své odnesli a sebe do pustin a lesů skryli.

19. Když byl Caesar málo dní v jejich zemi pomeškal, všechny dědiny a stavení zapáliv a obilí posekati dav do kraje Ubiův se obrátil a jim své ochrany přislíbiv, kdyby od Suevů tísnění byli, tohoto se od nich dověděl: že Suevové jak se dověděli od vyzvědačů, že se most staví, dle zvyku svého se uradivše, posly na všechny strany rozeslali, aby se z měst stěhovali, ženy a jmění své do lesů ukládali a všickni, kdož by zbraň nositi mohli, na jedno místo se sešli; za toto že zvolen skoro střed těch krajin, které Suevové v držení mají; tam že příchodu Římanův očekávají a tam zápasiti ustanovili. Když toto Caesar zvěděl, všechny věci dokonav, pro kteréž vojsko převésti byl uzavřel, aby (totiž) Germanům strachu nahnal, aby se Sugambrům pomstil, aby Ubiy tísně zbavil, dohromady osmnácte dní za Rýnem ztráviv, poněvadž měl za to, že dosti i k chvále i k užitku jest vykonáno, do Gallie se vrátil a most strhl.

20. Když už léta málo zbývalo Caesar, ačkoli v těchto krajinách, poněvadž celá Gallie k severu leží, brzké jsou zimy, předce do Britannie se odebrati spěšchal, poněvadž věděl, že

skoro ve všech Gallských válkách odtamtud našim nepřátelům pomoc byla poskytována a kdyby už k vedení války třeba se pohodlného počasí nedostávalo, předce domníval se že mu velmi užitečno bude, jen jestli na ostrov se dostane a druh lidí si prohlédne, krajiny, přístavy a přístup pozná; co všechno skoro Gallům bylo neznámo. Neboť ani nikdo mimo kupce tam snadno se neodvažuje, ani těmto nic mimo pobřeží a ty krajiny, které proti Gallii leží, známo není. Protož ačkoliv odevšad kupce k sobě svolal, ani jak jest ostrov veliký, ani jaké a jak velké národy tam bydlí, ani jaké zkušenosti ve válce mají, ani jakými zákony se spravují, ani které přístavy jsou vhodné k množství velkých lodí, dovědět se nemohl.

21. Aby toto seznal, dříve než by se sám pokoušel, maje to za vhodné, Gaja Volusena s lodí válečnou napřed posílá. Tomu nařizuje, aby všechno vyzkoumaje k němu se co nejdříve vrátil zpět. Sám se vším vojskem do Morinska se ubírá, poněvadž odtud nejkratší byla přeprava do Britanie. Sem lodím odevšad ze sousedních krajin a loďstvu, které předcházejícího léta k válce s Venety byl vystavěl, scházeti se káže. Mezi tím, když úmysl jeho byl seznán a kupci Britannům donesen, od přemnohých obcí ostrova k němu poslanci přicházejí, aby ujišťovali, že rukojmí dávají a vlády národu římského jsou poslušny. Když je vyslyšel, vlídně přislíbiv a napomenuv, aby tom smýšlení setrvali, nazpět domů je posílá a s nimi zároveň Kommia, kterého sám po přemožení Atrebatův za krále tam ustanovil, jehož i statečnost i obezřelost uznával, a kterého za věrného sobě pokládal a jehož vážnost v krajinách těchto vysoce ceněna byla,

posylá. Tomu velí, aby ku kterým může obcím došel a je napomenul, aby věrné ochraně národu římského se podávaly, a jim zvěstoval, že tam on brzy přijde. Volusenus prohlednuv všecky krajiny ku kterým přístupu nabýti mohl, poněvadž z lodě vystoupiti a barbarům se svěriti nesměl, pátého dne k Caesarovi se vrací a co tam byl uzřel mu zvěstuje.

22. Mezi tím co v místech těch Caesar za přípravou lodí prodléval, z velké části Morinska k němu poslanci přišli, aby se vzhledem k svému dřívějšímu úmyslu omluvili, že, jakožto lidé barbarští a zvyku našeho nezkušení, válku proti národu Římskému způsobili, a aby slíbili, že, cokoliv rozkáže, vykonají. Caesar maje za to, že se mu to velmi dobře hodilo, poněvadž ani za zády nepřítel si nechatí nechtěl, ani pro počasí roční války vésti nemohl, ani nesoudil, že zaměstnání věcmi tak nepatrnými přednost by měl dáti před Britannií, veliký počet rukojmí jim přikázal. Po jich přivedení přijal je do ochrany. Asi 80 nákladních lodí sehnal a v jedno srazil, což za dostatečné pokládal ku přepravě dvou legií, co mimo to lodí válečných měl, kvestorovi, legátům a prefektům rozdělil. K tomu bylo ještě osmnáct lodí nákladních, které od toho místa na 8000 kroků větrem byly zdržovány, tak že do přístavu toho veplouti nemohly; ty rozdělil jezdcům. Ostatní vojsko legátům Quintovi Tituriovi Sabiniovi a Luciovi Aurunkuleiu Kottovi do Menapijska a těch krajů Morinských, z nichž k němu poslanci nepřišli, vésti dal; legátovi Publiu Sulpiciu Rufovi s tou posádkou, kterou za dostatečnou pokládal, přístav držeti kázal.

23. Toto ustanoviv, když příznivá povětrnost

ku plavbě nastala, odrazil a jezdcům do zadnějšího přístavu postoupiti, na lodě vstoupiti a jeho následovati přikázal. Kdežto oni trochu váhavě k tomu se měli, sám asi o čtvrté hodině denní s prvými loděmi k Britannii dorazil a tam po všech návrších rozestavené ozbrojené zástupy nepřátelské spatřil. Toho místa taková byla poloha a tak úzce moře vrchy bylo obklíčeno, že s vyšin na břeh mořský střela dohoditi se mohla. Uznáv, že místo toto nikterak k vystoupení se nehodí, až by se tam ostatní lodě sešly, do devíti hodin na kotvách očekával. Mezi tím legaty a tribuny vojenské svolav, i co od Volusena se byl dověděl i co chtěl aby se stalo, vyjevil a napomenul, aby, jak umělost vojenská, zvláště jak boje námořní vyžadují, jakožto takové, které rychlé a nestálé pohyby mají, na pokyn a v pravý čas od nich všecko konáno bylo. Propustiv je a větru i přílivu příznivého v týž čas dostav dal znamení a zdvihnuv kotvy asi na 7000 kroků od místa toho dopluv s loděmi k otevřenému a plochému břehu přistál.

24. Než barbaři úmysl Římanů seznavše poslavše napřed jízdu a bojovníky vozni, kteréhož druhu velmi často v bitvách užívají, s ostatními zástupy následovali a našim z lodí vystupovati bránili. Proto byla nesnáz velmi veliká, že lodě pro velikost svou jen na hlubině postaviti se mohly, vojákům pak místa neznalým, s rukama zaměstnaným, velikým a těžkým břemenem zbraní stíženým, zároveň s lodí skákati, ve vlnách stanouti a s nepřátely bojovati bylo, kdežto oni buď ze sucha nebo málo do vody postoupivše, všechny údy volné majíce, na místech nejpovědomějších směle kopí metali a koně tomu zvyklé pobodávali,

Tim naši postrašení a toho způsobu bitvy naprosto nepovědomi neopírali se s takovou čílostí a snahou, jako v pěších bitvách činívali.

25. Když to Caesar spozoroval, lodě válečné, jejichž i tvar byl barbarům méně obvyklý i pohyb při užívání snazší, kázal trochu vzdáliti od lodí nákladních a vesly popohnati a postaviti je k nekrytému boku nepřátel a odtud praky, šípy i těžkou střelbou nepřátele zaháněti a odklízeti; což našim k velikému užitku bylo. Neboť i podobou lodí a pohybem vesel a neobvyklým způsobem těžké střelby pohnutí barbarové stanuli a o něco málo ustoupili. Když vojáci naši váhali, nejvíce pro hloubku moře, tu ten, co nesl orla desáté legie, doloživ se bohy, aby věc ta legii šťastně dopadla: „Seskakujte,“ pravil, „spolubojovníci, jestli nechcete orla svého nepřátelům zraditi; já zajisté to, co jsem povinen vlasti a veliteli, vykonám.“ Když to byl velikým hlasem pověděl, s lodě se vrhl a orla proti nepřátelům nésti počal. Tu naši, ponukše se mezi sebou, aby k takové pohaně nedošlo, všickni z lodě seskakali. Ty také když z prvních lodí uzřeli, je v zápětí následující k nepřátelům se přiblížili.

26. Bojováno jest od obojích zuřivě. Naši však, poněvadž ani řad zachovávat ani pevně se postaviti ani svých praporů následovati nemohli a každý z jiné lodí na které zástavy naběhl k těm se připojoval, velice byli popleteni; nepřátelé však znajíce všecky mělčiny, jak se břehu spatřili, že několik jednotlivců z lodě vykračuje, hned pobodše koně na zaměstnané útok činili, mnozí nečetné obstupovali, jiní od nekrytého boku na veškeré střely metali. Když toto Caesar spozoroval, čluny lodí válečných, též čluny vyzvě-

dačské vojáky naplňovati kázal a které v nesná-
zích byl uzřel, těm pomoci posýlal. Jakmile naši
na suchu stanuli, se všemi svými, kteří za nimi
přišli, na nepřátele útok učinili a na útěk je za-
hnali; než nemohli jich dále pronásledovati, po-
něvadž jezdci směru udržeti a k ostrovu doplouti
nemohli. To jediné k dřívějšímu štěstí Caesarovi
chybilo.

27. Nepřátelé v bitvě byvše překonáni, jak-
mile se z útěku zotavili, hned k Caesarovi po-
slance o mír poslali: že rukojmí dají a co by
velel, učiní slíbili. Zároveň s těmi posly přišel
Komius Atrebašský, o němž jsem svrchu podot-
knul, že od Caesara napřed do Britannie byl
poslán. Toho oni, když byl z lodí vykročil, a k nim
jako vyjednavatel rozkazy Caesarovy přinášel, chy-
tili a v pouta uvrhli; teď však po bitvě na zpět
poslali a žádajíce o mír vinu věci této na lid
svedli a prosili, aby mu pro zpozdilost odpuštěno
bylo. Caesar, stěžuje si, že, ačkoliv sami od sebe
poslance na pevninu poslali a mfru od něho žá-
dali, válku bez příčiny počali, řekl, že zpozdilosti
odpouští a rukojmí nakázal; těchto oni část hned
dali, část kterou z míst vzdálenějších zavolali že
za málo dní dají, řekli. Mezitím svým ku rolím
zpět se vrátiti kázali a náčelníci odevšad se schá-
zeti a obce své Caesarovi doporučovati počali.

28. Když mír těmito věcmi byl upevněn,
čtvrtého dne na to, jak do Britannie se přišlo,
osmnáct lodí, o nichž svrchu pověděno bylo, které
jezdce s sebou vzaly, z hořejšího přístavu mír-
ným větrem vyploulo. Když se tyto blížily Bri-
tannii a z tábora je bylo viděti, taková bouře
náhle se zdvihla, že žádná z nich směru zachो-
vati nemohla, ale jedny tam, odkud přišly, byly

zaháněny, jiné k dolejšímu konci ostrova, který se blíží západu, s velikým nebezpečím vrženy; ty když hodivše kotvy přece vlnami byly naplňovány, musely za nepříznivé noci na širé moře vyplouti a k pevnině se dáti.

29. Téže noci se přihodilo, že byl úplněk, kterýžto den mořské přílivy na Oceanu největší působivá a našim to bylo neznámo. Tak v jeden čas i lodě válečné, kterými Caesar vojsko byl dal přepraviti a jež na sucho vytáhl, příliv naplňoval, i nákladní, které u kotev byly uvázány, bouře porouchávala, aniž naši mohli na nich službu konati nebo pomáhati. Když přemnoho lodí se ztroskotalo a ostatní lanoví, kotvy a ostatní náčiní ztrativše k plavbě se nehodily, veliký — což se nutně státi muselo — v celém vojsku postrach povstal. Neboť ani nebylo jiných lodí, na nichžby se mohli zpět přepraviti, a všeho se nedostávalo, čeho k opravě lodí bylo třeba, a, poněvadž všickni byli přesvědčeni, že se v Gallii zimovati musí, o obilí na zimu v těchto místech postaráno nebylo.

30. Tyto neznáze seznávše náčelníci Britannie, kteří po bitvě k Caesarovi se sešli, mezi sebou se smluvivše, poněvadž vyrozumívali, že Římanům jezdců, lodí i obilí se nedostává a malý počet vojínů ze skrovnosti tábora poznávali, který ještě proto byl užší, poněvadž Caesar legie bez zavaladel přepravil, mínili že by nejlépe učinili, kdyby spůsobíce odboj našim v zásobování se obilím a spíživáním překáželi a vše až do zimy protáhli, poněvadž doufání měli, že jestli tyto přemohou nebo návrat jim zabrání, nikdo potom za početím války do Britannie nepřejde. Tedy opět spiknutí učinivše pomalu z tábora odcházeti a své tajné z dědin sváděti počali.

31. Avšak Caesar, ačkoliv jejich záměrů dotud nepoznal, z toho, jak s jeho loděmi dopadlo, a z toho, že rukojmí dáti opominuli, že se stane to, co se skutečně přihodilo, podezření měl. Tudíž pro všechny případy podpory chystal. Neboť i obilí s polí každodenně do tábora snášel, a které lodě nejvíce byly porouchány, těch staviva a kovu k opravě ostatních užíval a čeho k tomu bylo třeba z pevniny svážeti kázal. A tak, poněvadž vojáci s nejvyšší snaživostí mu pomáhali, dvanáct lodí ztrativ, spůsobil, že na ostatních pohodlně plouti se mohlo.

32. Mezi tím co se toto děje, když byl jednu legii dle zvyku za sháněním obilí poslal, která se jmenovala sedmá, ani po ten čas žádného podezření k válce nebylo, poněvadž část lidí na polích zůstávala, část i do tábora přicházívala, ti, kteří před branami tábora na stráži byli, Caesarovi zvěštovali, že prach větší než obyčejně bývá v tu stranu je viděti, na kterou se legie byla na pochod se dala. Caesar toho co bylo se domýšleje, že nějaký nový záměr předsevzali barbarové, kohorty, které na stráži byly, aby se s ním v tu stranu odebraly, z ostatních dvě kohorty aby se na stráži vystřídaly, ostatní se ozbrojily a ihned ho následovaly. Když trochu dále od tábora odešel, pozoroval, že naši od nepřátel jsou tísněni a ztěží odolávají a do stlačené legie že ze všech stran střely jsou metány. Neboť, kdežto všecko obilí už bylo požato a jen jeden kus ještě zbýval, nepřátelé majíce v podezření, že sem naši přijdou, v noci v lesích se skryli; tu rozptýlené a při žatí zbraně odloživši náhle přepadše něco málo jich zabili a ostatní, poněvadž řady v ne-

pořádku byly, popletli a zároveň jízdou a voztajstvem obklopili.

33. Tento jest způsob bojování s vozů. Nejprve všemi stranami projíždějí a střely metají a samou hrůzou koní a hřmotem kol řady větším dílem matou a když mezi tlupy jezdců velnuli s vozů seskakují a pěšky bojují. Vozkové mezi tím pomalu z boje vystupují a vozy tak umísťují, že, jsou-li onino množstvím nepřátel tísněni, volný ku svým ústup mají. Tak pohyblivost jezdců a stálost pěšáků v boji poskytují a tak mnoho každodenním poježděním a cvikem způsobují, že na sklonitém a srázném místě rozjeté koně zadržeti a v krátkce ovládati a obracet a po voji přebíhati a na jhu státi a odtud do vozů velmi rychle se vraceti umějí.

34. Protož pomateným našim novostí boje v nejvyšší čas Caesar na pomoc přišel: neboť jeho příchodem nepřátelé se zastavili, naši ze strachu se zotavili. Když se to stalo, maje za to, že k dráždění a svádění bitvy čas jest nepřítomný, na svém místě se zdržel a v krátkém čase do tábora legie nazpět dovedl. Mezi tím co se to dalo, když naši všickni byli zaměstnáni, na polích pozůstalí Britannové odešli. Náledovaly po celých mnoho dní nepohody, které i naše v táboru zdržovaly i nepříteli v bojování bránily. Mezi tím barbaři na všechny strany posly rozeslali, o nečetnosti vojáků našich svým zvěstovali a ukázali, jaká příležitost k nabytí kořisti, a k osvobození se na všecken čas se naskytuje, kdyby Římany z tábora vyhnali. Těmi věcmi veliké množství pěchoty i jízdy sehnávše k táboru přišli.

35. Caesar ačkoliv předvídal, že se stane to,

co se za minulých dnů bylo přihodilo, že totiž budou-li nepřátelé zahnáni, rychlostí z nebezpečenství utekou, předce dostav asi 30 jízdných, které Kommius Atrebatký, o němž z předu pověděno bylo, sebou byl přepravil, legie před táborem do šiku seřadil. Bitvu svedše déle našich vojáků útoku nepřátelé vydržeti nemohli a dali se na útek. Ty tak daleko stíhající, jak během a silami postačili, přemnohé z nich pobíli, po té daleko široko všecka stavení zapálivše do tábora se vrátili.

36. Téhož dne poslanci od nepřátel vyslaní k Caesarovi o mír přišli. Těm Caesar počet rukojmí, který dříve byl poručil, zdvojnásobnil a tyto na pevninu přivésti kázal, poněvadž za blízkého rovnodenní měl za to, že plavbu na chatrných lodích zimě svěřiti nesmí. Sám příhodného počasí dostav nedlouho po půlnoci lodě odvázal; kteréž všechny neporušeny k pevnině se dostaly, ale z nich dvě nákladní lodě týchž co ostatní přístavů doplouti nemohly a trochu níže zaneseny jsou.

37. Když z těch lodí asi 300 vojáků vysazeno bylo a do tábora spěchali, Morinové, které Caesar do Britannie se ubíraje upokojené byl zůstavil, z naděje na loupež, nejprve nepříteli velkým počtem svých je obstoupili a, jestli nechtějí zabiti býti, zbraň složiti jim rozkázali. Když oni, kruh učinivše se bránili, rychle na křik lidí asi k 6000 se sešlo. Dovědév se o tom Caesar všecku jízdu z tábora svým na pomoc poslal. Mezi tím naši vojáci útok nepřátelský vydrželi a víc než po čtyři hodiny velmi udatně bojovali a málo ran dostavše přemnohé z nich zabili. Jakmile

však jízda naše se objevila, nepřátelé zahodivše zbraně paty ukázali a veliký počet jich jest zabit.

38. Caesar následujícího dne legáta Tita Labiena s těmi legiemi, které z Britannie nazpět přivedl. na Moriny kteří odboj učinili poslal. Kteří pro vyschlost bažin, kam se uchýlili nemajíce, kteréž ochrany předešlého roku byli užili, skoro všickni do mocí Labienovy se dostali. Než legátové Q. Titurius a L. Kotta, kteří byli do krajin Menapiův legie vedli, všechna jejich pole poplenivše, obilí pokosivše k Caesarovi se vrátili, stavení zapálivše, poněvadž se všickni Menapiové do nejbustších lesů skryli. Caesar v Belgii zimní tábor pro všechny legie zařídil. Tam všeho všudy dvě obce z Britannie rukojemství poslaly, ostatní opominuly. Když věci tyto byly dokonány, na dopis Caesarův dvacetidenní modlení od senátu jest ustanoveno.

Kniha pátá.

1. Za konsulování L. Domitia a Ap. Klaudia Caesar ze zimního ležení do Italie odcházeje, jak každoročně činíval, legátům velí, jež legiím byl v čelo postavil, aby, co by nejvíce mohli v zimě lodí vystavěti a starých opravití hleděli. Těch způsob a podobu ukazuje. K rychlejšímu nakládání a přistávání něco málo nižší je činí, než jsou ty, kterých v našem moři užíváme a to tím více, že pro časté změny přílivů seznal, že jest tam příboj menší; k břemenům a na přepravování množství soumarů trochu širší, než jakých na ostatních

mořích užíváme. Velí aby všechny na pohánění vesly byly sestrojeny, k čemuž mnoho nízkost přispívá. To, čeho třeba k vystrojení lodí, z Hispánie přinášeti káže. Sám po sněmích v přední Gallii skončených do Illyrika se ubírá, poněvadž slyšel, že sousední část provincie od Pirustů jest pleněna. Když tam přišel, obcím odvádění vojáků předpisuje a na jisté místo se sejíti káže. Zvěděvše to Pirustové posly k němu posílají, aby mu vysvětlili, že nic z těch věcí z veřejné úrady se nestalo, a dokazují, že oni jsou připraveni všemožné za bezpráví dostiučiniti. Uslyšev řeč tu Caesar rukojmí postaviti velí a k jistému dni přivéstí káže. Jestli tak neučiní, že obce válkou bude stíhati vyjevuje. Když do dne byli přivedeni, jak byl velel, ustanoví rozsudí mezi obcemi, kteří by při rozhodli a pokutu ustanovili.

2. Vyřídiv tyto záležitosti a dokonav sněmy, do přední Gallie se vrací a odtud k vojsku se ubírá. Když tam přišel, obešel veškerý zimní tábor nalezl, že zvláštní pílí vojáků za nejvyššího všech potřeb nedostatku asi šest set lodí toho druhu, jak jsme svrchu popsali a válečných 28 vystrojeno jest tak, že mnoho nechybí do toho, aby za málo dní na moře spustiti se mohly. Pochváliv vojáky a ty, kteří nad práci postaveni byli, čemu by chtěl ukazuje a všem k přístavu Itiu sejíti se káže, z kteréhož přístavu, jak se znal, nejpohodlnější jest přeprava do Britannie, asi na třicet tisíc krokův od pevniny. K tomu co dosti se mu zdálo vojáků zanechal. Sám se čtyrmi legiemi výpravnými a 800 jezdců do země Treverů se ubírá, poněvadž tito ani ku sněmům nepřicházeli ani jeho rozkazu neposlouchali a Germany Zarýnské prý pobuřovali.

3. Tato obec daleko nejmocnější jest jízdou z celé Gallie a má velké zástupy pěších a Rýnu, jak jsme svrchu pověděli, se dotýká. V té obci dva o náčelnictví mezi sebou se přeli, Indutiomarus a Cingetorix; z nich druhý, jakmile se o příchodu Caesara a legií zvěděl, k němu přišel, ztvrdil, že on a všickni přívrženci jeho v povinnosti státi budou a od přátelství národu římského neodpadnou a projevil co se v Trevirsku děje. Avšak Indutiomarus jízdu i pěší vojsko sháněti, a ty, kteří pro věk (stáří) ve zbrani býti nemohli, skryv do lesa Arduennského, který nesmírnou rozlehlostí prostředkem koučin Trevirských od řeky Rýnu k hranicím Remů se táhne, k válce se chystati ustanovil. Ale když někteří náčelníci z té obce, i z přátelství k Cingetorigovi vedeni jsouce i příchodem našeho vojska postrašení, k Caesarovi přišli a za své soukromné věci u něho prositi počali, poněvadž prý o obec starati se nemohou, Indutiomarus boje se, aby ode všech opuštěn nebyl, posly k Caesarovi posílá: že on proto svých opustiti a k němu přijíti nechtěl, aby tím snáze obec v plnění povinnosti udržel, aby veškerou šlechtou opuštěn, obecný lid z nerozumu u věrnosti nepoklesl: tudýž že obec jest v jeho moci a on, jestli Caesar dovolí, že k němu do tábora přijede a své i obce vezdejší statky jemu k víře poručí.

4. Caesar, ačkoliv rozuměl, proč se to povídá a co ho od počatého předsevzetí jeho odstrašilo, přece, aby léto v Treversku ztrávit nemusel, maje všecky věci k válce Britanské připravené, Indutiomarovi s 200 rukojmí k sobě přijíti rozkázal. Když tito byli přivedeni, mezi nimi syn a všichni blízcí příbuzní jeho, kteréž zejména byl

povolal, těšil Indutiomara a ponoukal aby v povinnosti setrval; nicméně, svolav k sobě náčelníky Treverův, hlavně Cingetorigovi je získal, poněvadž jednak věděl, že to činí jak pro zásluhy jeho, jednak také mínil že mnoho na tom záleží, aby vážnost toho mezi krajany nejvíce platila, jehož tak výborné smýšlení k sobě byl poznal. Jednání to těžce nesl Indutiomarus, že oblíbenost jeho u krajanů se zmenšuje a byv již před tím proti nám smýšlení nepřátelského, lítosti touto tím prudčeji zahořel.

5. Tyto věci spořádav Caesar s legiemi k přístavu Itiu dorazil. Tam se dovídá, že 40 lodí v Meldách vystavených, bouří nazpět byvše vrženy, směru udržeti nemohly a tam, odkud vypluly, se navrátily; ostatní nalezl k plavbě přichystány a všemi potřebami vypraveny. Tamtéž sešla se jízda celé Gallie, v počtu 4000 a náčelníci ze všech obcí; z těch velmi málo, kterých věrnost k sobě byl prozkoumal, v Gallii zůstaviti, ostatní jako rukojmí sebou vésti ustanovil, poněvadž za své nepřítomnosti hnutí Gallie se obával.

6. Byl zároveň s ostatními Dumnorix Haedujský, o němž prve námi jest povéděno. Toho především sebou vzíti si umínil, poněvadž poznal, že jest žádostiv novot, žádostiv vlády, vysokomyslný, mezi Gally u veliké vážnosti. K tomu ještě Dumnorix v radě Haeduův se vyjádřil, že na něho Caesarem vláda nad obcí se vznáší; kterýž výrok Haeduové těžce nesli, než neodvažovali se posly k Caesarovi poslati, že toho odpírají neb odprošují. Že se to stalo od svých hostí Caesar se dověděl. Onen nejprvé všelijak snažné prositi se jal, aby byl nechán v Gallii, jednak

poněvadž nejša zvyklý plavbě, moře prý se bojí, jednak poněvadž mu toho rozpaky náboženské nedovolují, říkal. Když však viděl, že se mu to tvrdošijně odpírá, ztrativ všecku naději že toho dosáhne, náčelníky Gallské pobuřovati, jednotlivé na stranu si volati a naváděti je počíná, aby na pevnině zůstali; straší je: že se to bez příčiny neděje, aby Gallie o všecku šlechtu byla olupována; že je úmyslem Caesarovým ty, které před očima Gallie zabiti se bojí. by všecky, převeda je do Britannie, povraždil: ostatním svou věrou se zavazuje, přísahu od nich žádá, aby, co by Gallii užitečným uznali, společnou úradou zařizovali. To od přemnohých k Caesarovi se donášelo.

7. Dovědév se o tom Caesar, poněvadž tolik hodnoty obci Haedujské (přikládal), ustanovoval, že Dumnoriga, jak by mohl krotiti a odstrašovati musí; poněvadž viděl, že šílenost jeho příliš daleko jde, bylo postarati se, aby nijak jemu ani obci škoditi nemohl. Tudy asi 25 dní na místě tom meškaje, poněvadž severozápadní vítr plavbě překážel, který po velkou část veškerého času v místech těch foukává, přičiňoval se aby Dumnoriga při povinnosti udržel, ale aby nicméně všecky jeho záměry seznal. Konečně příhodné povětrnosti dostav vojákům a jezdcům na lodě vstupovati káže. Než mezi tím, co myslí všech byly zaměstnány, Dumnorix s jezdci Haedujskými bez vědomí Caesarova z tábora domů se ubíratí počal. Když to Caesar zvěděl, nechav tažení a všecko odloživ, velkou část jízdy ho pronásledovat pošle a káže aby byl nazpět přivlečen; kdyby násilně se vzpouzel, káže ho zabiti, maje za to, že za jeho nepřítomnosti ničeho jako rozumný činiti nebude ten, jenž nedbal ani velení přítomného.

On totiž, byv nazpět zavolán, odporovati a marně se brániti a věrnosti svých se dovolávati začal, často vykřikuje, že on jest svobodný a svobodné obci náleží. Onino, jak bylo poveleno, obstoupí člověka toho a usmrtí ho; jezdce pak Haedujští všickni k Caesarovi se navrátí.

8. Po té, Labiena s třemi legiemi a 2000 jezdců na pevnině zanechav, aby přístavy hájil a o zásobování obilím se staral a co by se v Gallii dělo pozoroval a podle času a okolností si počínal, sám s pěti legiemi a rovněž takovým počtem jezdců, jaký byl na pevnině zanechal, k západu slunce kotvy zdvihl a mírným jihozápadním větrem vypluv, poněvadž asi o půl noci vítr ustál, směru neudržel a odlivem trochu dále zanesen, když se rozednilo, spatřil že Britanii v levo nechali. Tu opět změny přílivu následuje vesly se přičiňoval, aby k té části ostrova přistál, kudy poznal v minulém létě, že jest nejlepší výstup. Při plavbě této velmi chvály hodná byla statnost vojáků, kteří převoznými a těžkými plavidly, neustavše v namahavém veslování, válečným lodem v běhu stačovali. Přistálo se k Britanii všemi lodemi času asi skoro poledního a na místě tom nebylo viděti nepřitele; ale, jak se Caesar později od zajatých dověděl, ačkoliv veliké zástupy tam se byly sešly, množstvím lodí postrašeny, kterých lonskými a soukromými, jež každý pro pohodlí si byl postavil, víc než 800 jedním časem viděti bylo, od břehu odešly a na výšinu se ukryly.

9. Caesar vojsko vysadiv a místo pro tábor příhodné si vybrav, jakmile od zajatých seznal, na kterém místě tlupy nepřátelské se usadily, nechal u moře deset kohort a tři sta jezdců, aby byli posádkou lodem, a o třetím bdění na nepřá-

tely spěchá, tím méně se boje o lodě, poněvadž je u břehu povlovného a otevřeného ku kotvám uvázané zanechával a posádce lodní Quinta Atria v čelo postavil. Sám v noci asi na 12.000 kroků postoupiv zástupy nepřátelské spatřil. Oni jízdou a vozy k řece postoupivše s výšiny našim brániti a bitvu sváděti počínali. Zahnutí jízdou skryli se do lesů dosáhše místa výborně přírodou i hradbou opevněného, které za příčinou domácí války, jak se zdálo, už napřed připravili: neboť četnými podsekanými stromy všechny přístupy byly zataraseny. Sami pořádku z lesů bojovali a našim do ohrad vstoupiti překáželi. Než vojáci legie sedmé sestrojivše želvu a násep k ohradám přihodivše místo to vzali a z lesů je vyhnali málo ran dostavše. Ale Caesar zakázal příliš daleko stíhati prchajících, i poněvadž povahu krajiny neznal i poněvadž veliká část dne byla již uplynula a on chtěl aby zbylo času na opevnění tábora.

10. Druhého dne ráno v třech zástupech vojáky a jezdce na výpravu poslal, aby ty, kteří byli utekli, pronásledovali. Když něco cesty byli urazili a už jen posledních bylo viděti, jezdci od Quinta Atria k Caesarovi přišli zvěstovat, že minulé noci stržením se veliké bouře, skoro všechny lodě rozbity a na břeh vyhozeny jsou, poněvadž ani kotvy ani lana nevydržely, ani plavci s kormidelníky násilné bouře snést nemohli, tudy že tím srážením se lodí veliká pohroma je stihla.

11. Dovědév se o tom Caesar legie a jízdu zpět zavolati a v pochodu stanouti káže, sám k lodím se navrací; totéž skoro, čeho se byl z poselství a listu dověděl, na vlastní oči zří, že totiž asi 40 lodí je ztraceno, ostatní pak přece že s

velkým namáháním mohou býti upraveny se zdálo. Pročež z legií řemeslníky vybíre a z pevniny jiné povolati káže. Labienovi píše, aby těmi legiemi, které jsou u něho, co nejvíce lodí pořídil. Sám, ačkoliv to stálo mnoho práce a namáhání, předce za nejpoohodlnější ustanovil všechny lodě vytáhnouti a s táborem jednou ohradou spojití. Při těch pracích 10 dní stráví ani nočního času ku práci vojinů nepronebávaje. Když byly vytáženy a tábor výborně opevněn, tytéž zástupy jako dříve za posádku lodem zanechal, sám tamtéž odkud se byl vrátil se odeběre. Když tam přišel větší již odevšad na to místo zástupy Britannů se sešly, nejvyšší velení a řízení války společnou úradou svěřivše Kassivelannovi; jehož pomezí od obcí přímořských řeka dělí, jež se nazývá Tamesis, od moře asi 80.000 kroků. Ten dřívějšího času s ostatními obcemi stálé války měl, ale naším příchodem pohnuti Britannové tohoto celému válčení a velení v čelo postavili.

12. Vnitro zemí Britannie od těch jest obýváno, o nichž prý v paměť jest uvedeno, že na ostrove jsou narození, přímoří těmi, kteří za loupežením a válkou z Belgie sem přešli, kteří skoro všichni těmi jmény obcí se nazývají, z kterých pošeďse sem přišli a válku zdvihše tam zůstali a pole vzdělávati počali. Lidu jest nekonečné množství, a velmi četná stavení skoro Galským podobná. dobytka veliký počet. Užívají buďto mědi, neb hůlek železných na jistou váhu vyzkoumaných za minci. Rodí se tam bílé olovo (cín) ve středozemských krajinách. v přímořských železo, ale toho skrovný jest dostatek; mědi užívají dovážené. Stavivo všeho druhu jako v Gallii jest mimo buk a jedlí. Zajíců, slepic a hus oku-

siti nepokládají za věc bohem dovolenou; tyto však chovají pro obveselení a líbost. Podnebí je mírnější než v Gallii, poněvadž mrazy jsou ob-
levnější.

13. Ostrov je od přírody trojhranný, jehož jedna strana je naproti Gallii. Této strany jeden úhel, který jest u Kantia, kam skoro všechny lodě z Gallie přistávají, k východu slunce, dolejší k jihu čelí. To obnáší asi 500.000 kroků. Druhý čelí k Hispanii a západu slunce, z té strany leží Hibernie o polovici menší, jak se hádá, než Britannie, ale přívoz jest tam stejně daleký jako je z Gallie do Britannie. U prostřed této cesty jest ostrov, který se jmenuje Mona; přemnohé mimo to menší ostrovy proti těma leží, jak se domnívají o ostrovech těch někteří psali, že tam celých 30 dní za zimního slunovratu je noc. My jsme se v tom dotazování ničeho nedověděli, leč z vodních hodin viděli jsme, že noci kratší jsou než na pevnině. Délka tohoto boku jest dle běžného jich domnění 700.000. Třetí jest proti severu; proti této straně žádná země neleží, ale úhel toho boku nejvíce hledí ku Germanii. To prý má v délce 800.000 kroků. Tak prý celý ostrov je v obvodu 2,000.000 kroků.

14. Ze všech těch jsou daleko nejvzdělanější ti, kteří Kantium obývají, což jest krajina celá přímořská a nemnoho od Galských zvyků se odli-
čují. Vnitrozemci většinou obilí nesejí, nýbrž mlékem a masem se živí a kožemi jsou ošaceni. Všickni však Britannové borytem barviřským se napouštějí, což modravou barvu působí a tím hroz-
nější jsou v bitvě na pohled a vlasy mají zapu-
štěné a celé tělo holí mimo hlavu a hořejší pysk. Manželky mají po desíti až dvanácti mezi sebou

společné, a nejvíce bratří s bratřími a rodiče s dětmi, ale kteří jsou z nich narození za těch dětí jsou pokládáni, kam nejprvé každá panna byla přivedena.

15. Jezdci nepřátelští a vozotajové prudce bitvou s naší jízdou na pochodu se srazili, předce však tak, že naši na všech stranách zvítězili a je do lesů a pahorků zahnali, ale přemnohé zabivše, když je příliš žádostivě pronásledovali, některé ze svých ztratili. Avšak onino po chvíli, když naši byli neobezřelí a zaměstnání ohraďováním tábora, náhle se z lesů vyřítili a učinivše útok na ty, kteří byli na stráži před táborem umístění, prudce bojovali, když pak od Caesara dvě kohorty na pomoc vyslány byly, a to prvé dvou legií a tyto maličký prostor mezi sebou nechavše se postavily, ani novým způsobem bitvy naši byli postrašení, prostředkem jich velmi odvažlivě prorazili a neporušení odtud unikli. Toho dne Quintus Laberius Durus, tribun vojenský jest zabit. Onino, když více kohort bylo na ně posláno, jsou zahnáni.

16. V celém tomto způsobu boje, když před očima všech a před táborem se zápasilo, seznalo se, že naši pro tíhu zbroje, poněvadž ani ustupujících pronásledovati nemohli ani od praporů odstoupiti se neodvažovali, méně jsou vhodni na takového druhu nepřítele, jezdci však že s velikým nebezpečím v bitvě se potýkají proto, že onino i schválně často ustupují a když naše od legií vzdálili z vozu seskakují a pěšky nerovným bojem zápasí; jízdecké pak bitvy způsob i ustupujícím i pronásledujícím rovné a totéž nebezpečí působil. K tomu se přidávalo, že nikdy stísnění ale po řídku u velikých mezerách bojovali, a

stráže rozestavené měli a jedni s druhými pořadem se střídali a nezmocení i čerství za umdlené nastupovali.

17. Druhého dne daleko od tábora nepřátelé na kopcích se postavili a po řídce se okazovali a levněji než včera naše jezdce bitvou drázoiti počínali. Ale v poledne, když Caesar za píčováním tři légie a celou jízdu s Gajem Treboniem, legátem, poslal, náhle ze všech končin na píčovníky přiletěli, že se daleko od praporů a legii nestavěli. Naši zuřivě na ně útok učinivše, zabnali je, a neustáli v pronásledování, dokud jezdcové na pomoc se spolehajíce, poněvadž za sebou legie viděli, nepřátely střemhlav před sebou hnali, a veliké množství jich zabivše ani se sebrati, ani stanouti, ani s vozů seskočiti jim nedali. Po tomto útěku ihned odevšad sešlá pomocná vojska se rozešla, aniž od té doby nikdy všemi zástupy s námi nepřátelé nezápasili.

18. Caesar seznav jejich úmysl, k řece Tamesi do země Kassivelaunovy vojsko přivedl, kterouž řeku jenom na jednom místě pěšky a to těžce přebřísti lze. Když tam přišel, spozoroval, že na druhém břehu řeky veliké zástupy nepřátel jsou sestaveny. Břeh pak byl zaraženými ostrými koly opevněn a téhož druhu koly pod vodou zaražené přikrývala řeka. Seznav tyto věci od zajatých a uprchlíků, Caesar jízdu napřed poslav, legiím ihned následovati rozkázal. Než s takovou rychlostí a návaem vojínové šli, ač jenom hlavou z vody vynikali, že nepřátelé útoku legií a jezdců sněsti nemohouce, břehy opustili a na útek se dali.

19. Kassivelaunus, jak jsme povýše věděli, vzdav se vsí naděje na boj, rozpustil většinu

svých zástupů a jen asi 4.000 vozotajův si nechav naše pochody pozoroval a málo od cesty se odchyloval a na místech nepřístupných a lesnatých se skrýval a v těch krajinách, kterými zvěděl, že naši potáhnou, dobytek i lidi z polí do lesů sháněl a když jízda naše za volnějším kořistěním a pleněním do polí se vyhrnula, znaje všechny stezky a cesty, vozataje z lesů vysýlal a s velikým nebezpečím našich jezdců s nimi se srážel a tím strachem příliš široko těkati jim bránil. Zbývalo jenom, aby ani příliš daleko se vzdalovati od voje Caesar nedovoloval, a tolikož pleněním polí a zapalováním se škodilo. jelikož při práci a na pochodu vojáci řadová stačiti mohli.

20. Mezi tím Trinobanti, skoro nejsilnější obec v oněch krajinách, z které mladistvý Maudubracius ochraně Caesarově se poručiv mu na pevninu Galskou byl přišel, jehož otec v té obci kraloval a byl zabit Kassivelaunem, on sám pak útekem smrti ušel, posílají posly k Caesarovi, a slibují, že se mu vzdají a rozkazy jeho vykonají; žádají aby Maudubracia od bezpráví Kassivelaunova chránil a do obce poslal, aby jí v čele stál a velel. Caesar jim velí dáti 40 rukojmí a obilí vojsku a Maudubracia k nim pošle. Ty rozkazy rychle vykonali, rukojmí pravý počet a obilí poslali.

21. Když Trinobanti byli obhájeni a od veškerých nátlisků vojska uchráněni, Iduové, Kangové, Segontiokové, Ankaliti, Bibrokové, Kassové, poselstva poslavše Caesarovi se vzdají. Od nich se dovídá, že nedaleko od místa toho jest město Kassivellaunovo vzdáleno, lesy a bažinami opevněné, kam se dosti velký počet lidí i dobytka

sešel. Městem však Britannové to nazývají, když neprůchodné lesy náspem a příkopem opevnili, kam se scházívali k uvarování se nájezdu nepřátelského. Tam táhne s legiemi: nalézají místo výtečně přírodou i prací opevněné; předce je ze dvou stran dobývají spěchá. Nepřátelé malou chvilu se udrževše, útoku našich vojáků nesnesli a jinou stranou z města se vyřítili. Veliký počet dobytka tam nalezen a mnozí na útěku jsou chyceni a zabiti.

22. Mezi tím co se toto na místech těch děje, Kassivellaunus do Kantia, o němž jsme svrchu pověděli, že u moře leží, kterými krajinami čtyři králové vládli, Cingetorix, Karvilius Taximagulus, Segovax, posly vysílá a těm velí, by všechny zastupy seženouce na lodní tábor nenadále útok učinili a jej dobývali. Ti když k táboru přišli, naši učinivše výpad mnohé z nich pobili a také vznešeného vůdce Lugotoriga zajavše svoje beze ztráty nazpět přivedli. Kassivellaunus o té bitvě zvěděv, tolik pohrom utrpěv, zemi popleněnou máje, nejvíce však pro odpadnutí obcí, prostřednictvím Atrebata Kommia poslance vzdání se k Caesarovi posílá. Caesar poněvadž ustanovil zimovati na pevnině, pro náhlé bouře v Gallii, a mnoho léta nezbyvalo, a že by se to snadno protáhnouti mohlo, vyrozumíval, rukojmí postaviti velí a ustanovuje, co na jednotlivá léta Britannie národu římskému poplatku platiti má: důrazně přikazuje Kassivellaunovi, aby Mandubraviovi ani Trinobantům války nečinil.

23. Přijav rukojmí vojsko k moři odvádí a lodě nachází opravené. Pustiv je na vodu, poněvadž také zajatých veliký počet měl a některé lodě bouří byly zabynuly, vojsko na dvakrát zpět

přepraviti ustanovil. A tak se stalo, že z tolika lodí, po tolika plavbách, ani toho ani minulého roku, žádná loď která vojáky vezla nebyla pohřešována, avšak z těch, které prázdné z pevniny k němu byly zpět poslány, i z těch lodí prvéjš přepravy po vysazení mužstva i jež Labienus potom vystavěti dal, počtem 60, velmi málo na místo dorazilo, ostatní skoro všechny byly odehnány. Když je Caesar po nějaký čas marně očekával, aby mu ročním počasím plavba nebyla zamezena, poněvadž rovnodenní se blížilo, vojáky úžeji směstnati musel, a za nápotomního úplného bezvětrí, ačkoliv až na počátku druhého bdění byl odrazil, na úsvitě k zemi dorazil a všechny lodě bez úrazu tam přivedl.

24. Lodě na sucho vytáhnuv, když sněmy Gallů v Samobrivě byly skončeny, poněvadž toho roku obilí v Gallii pro sucha skrovněji se urodilo, přinucen jest, jinak než za dřívějších let vojsko v zimním táboru umístiti a legie do více obcí rozdělití. Z nich jednu do Morinska legátovi G. Fabiovi vésti dal, druhou do Nervii Q. Cibrónovi, třetí do Esuviu, Luciu Rosciovi; čtvrté v Remsku s Titem Labienem v soumezi Treverů zimovati rozkázal; tři umístil v Belgii: těm kvestora M. Krassa a legaty L. Munatia, Planka a Q. Trebonia v čelo postavil. Jednu legii, kterou poslední za Padem byl sepsal a 5 kohort poslal do Eburonska, jehož největší část leží mezi Mosou a Rýnem, které bylo pod vládou Ambioriga a Katuvolka. Rozkázal aby těm vojákům v čele stáli legati Q. Titurius, Sabinus a L. Aurunkuleius Kotta. Na ten způsob legie rozděliv, domníval se že nejlepe může odpomoci nedostatku obilí. Než přece všech těch legií zimní tábory, mimo

kterou L. Roscioví do nejupokojenější a nejmírnější krajiny vésti dal, obvodem 100.000 kroků spolu souvisely. Sám mezi tím, dokud by se nepřesvědčil, že legie jsou umístěny a zimní tábory opevněny, v Gallii meškati ustanovil

25. Byl v Karmutech Tasgetius z rodu nejvyššího, jehož předkové v obci své kralovali. Tomu Caesar pro statečnost jeho a k sobě přičylnost, poněvadž ve všech válkách obzvláštní jeho pomoci užíval, hodnost předků jeho navrátil. Když již třetí rok vládl, poněvadž měl mnoho tajných nepřátel v obci, jejich návodem ho usmrtili. To se dčneslo k Caesarovi. Ten boje se, poněvadž mnohých se to týkalo, aby obec jejich ponuknutím neodpadla, Lubiovi Plankovi s legií z Belgie rychle do Karnutska táhnouti a tam zimovati káže, a ty které seznał za původce zavraždění Tasgetiova, aby pochyťal a k němu poslal. Mezi tím všemi legáty a těmi, jimž legie byl svěřil, zpraven jest, že se do zimního tábora došlo a místo zimního tábora jest ohraděno. —

26. Po patnácti dnech co se do tábora přišlo, počátek náhlé potržky a odpadání povstal Ambriorigem a Katuvolkem; ti ačkoliv na hranicích říše své Sabinovi a Kottovi pohotově byli a obilí do zimního tábora dopravili, poselstvím Indutiomara Treverského ponuknutí, krajany své pobouřili a dřevaře z nenadání potlačivše, s velikou mocí tábor obléhat přišli. Když naši rychle zbraně se chopili a na násep vstoupili a z jedné strany Hispanské jezdce vyslavše v bitvě jízdecké zvítězili, tu nepřátelé zoufajíce nad úspěchem, své od oblehání zpět odvedli. Pak dle svého zvyku křikli, aby někdo z našich k rozmluvě přišel; že mají něco jednati o společných záleži-

tostech, čímž jak doufají, spory mohou býti umenšeny.

27. Poslán jest k nim za rozmluvou Pajus Arpineius, rytíř římský, důvěrný přítel Quinta Tituria, a jakýsi Quintus Junius z Hispanie, který již dříve s poselstvím Caesarovým k Ambiorigovi chodíval; před těmi na tento způsob Ambiorix mluvil: Že on vyznává, kterak za dobrodiní Caesarova sobě prokázána nejvíce jemu děkovati má, poněvadž jeho přičiněním zbaven byl poplasku, který Aduatukům, sousedům svým platíval, a že mu syn a bratrovec Caesarem navráceni byli, jež Aduatukové v počtu rukojmí poslané v otroctví a poutech drželi; a to, čeho se byl obleháním tábora dopustil, že neučinil dle rozhodnutí ani dle vůle své, ale z přinucení ohce; jeho vláda že je taková, že neméně práva má k němu lid než on k lidu. Obec pak tu že měla k válce pohnutku, že vzpouře Galské odolati nemohla. To že ze své poníženosti snadno dokázati může, poněvadž není poměrů tak neskušený, aby si důvěřoval, že svým vojskem národ římský poraziti může. Ale že jest společným uraděním Gallie: že k dobývání všech zimních táborů Caesarových tento den jest ustanoven, aby žádná legie druhé legii na pomoc přijiti nemohla. Že Gallové nesnadno Gallům mohli odřici, zvláště když se zdálo, že se jedná o opětne nabytí společné svobody. Poněvadž jim dle svého vlastnictví zadost učinil, že nyní má zřetel povinný k dobrodiním Caesarovým. Že napominá, prosí Tituria pro pohostinství, aby o svou a vojáků spásu se staral. Veliké vojsko Germanské že najalá, přešlo Rýn; to že za dva dny tady bude. Na jejich rozmýšlení že to jest, chtě-li dříve, než

by sousedé o tom zvěděli, vojáky z tábora vyvésti a buď k Ciceronovi nebo k Labienovi dopravit, z nichž jeden asi 50.000 kroků, druhý o málo více od nich jest vzdálen. To že slibuje a přísahou ztvrzuje, že svou zemí jistou cestu jim dá. Toto čině, že i v obec sestává, poněvadž i tábora zimního sprostuje i Caesarovi za jeho zásluhy díky vzdává. Dokončiv řeč tuto odešel Ambiorix. —

28. Arpineius a Junius, co slyšeli, legátům donášejí. Ti náhlou věcí zaraženi, ačkoliv jim to nepřítel povídal, přece minili že toho zanedbati nesmějí, a to je nejvíce pohánělo, že sotva se mohlo věriti, že by neslovutná a ponížená obec Eburonů sama o sobě se odvážíla s národem římským válku začít. Tudy věc na radu vznášejí a veliký mezi nimi povstává spor. Lucius Aurunouleius a přemnozí tribunové vojenští a prvých řad setníci měli za to, že nic maně počínati, ani bez rozkazu Caesarova zimní tábor opustiti se nesmí: jakýmkoliv zástupům i Germanů že lze odolati v táboře zimním opevněném, toho svědectvím že je věc ta, poučovali, že prvý útok nepřátelský nadto ještě mnohými ranami nepřítel ztepavše, velmi chrabře vydrželi: nouze o obilí že je netísni; mezi tím i z nejbližších zimních táborův i od Caesara pomoci že se sejdou: konečné, co jest lehkomyšlnějšího nebo habebnějšího, než návodem nepřítel ve věcech nejzávažnějších se raditi.

29. Proti tomu Titurius vykřikoval, že pozdě bude něco dělati, až větší zástupy nepřátel připojíce sobě Germany se sejdou nebo nějaká pohroma v nejbližších zimních táborech se utpí. Krátká že je příležitost k radě se. Že se Cae-

sar dle domnění jeho odebral se do Italie; jinak že by Karuntové nebyli pojali úmyslu zabiti Tasgetia, ani Eburoni. kdyby on byl přítomen s takovým opovržením k našemu táboru nebyli přišli. Že nehledí k nepříteli té rady původci ale k věci: Rýn zrovna u nich jest; Germanům velikou bolest že působí smrt Ariovistova a naše dřívější vítězství; Gallie že hárá, tolik pohanění utrpěvši, pod vládu národu římského uvedena byvši, když její bývala sláva vojenská pohasla. Konečně, kdo ho přesvědčí, že Ambiorix bez jistého základu na takový úmysl se vydal. Jeho mínění že na obě strany jest jisto: kdyby ničeho strastnějšího nebylo, že beze všeho nebezpečí k nejbližší legii dorazí; jest-li celá Gallie s Germany souhlasí, jediné v rychlosti že kyne spása. Kottova pak od těch, kteří nesouhlasí rada, jaký má výsledek? při tom jest-li ne okamžitého nebezpečí, tedy jistě po dlouhém oblehání hladu bylo by se báti.

30. Když v obojí stranu hádka se vedla a Kotta i prvých rádů setníci prudce se tomu vzpírali: Zvítěztež, pravil Sabinus, chcete-li tak, a to hlasem zvučnějším, že to veliká část vojáků slyšeti mohla. Nejsem takovým, dí, abych se z vás nejvíce bál nebezpečenství smrti; tito budou míti rozum; přihodí-li se něco těžšího, s tebou budou účtovati; neboť kdyby pro tebe mohli, pozítří s nejbližším táborem spojení společný s ostatními případ války by snášeli, nehynuli by zavržení a odstrčení daleko od ostatních mečem nebo hladem.

31. Vstane se od porady. Chopí se obou a prosí, aby svým rozbrojem a tvrdošijností stav jejich v nejvyšší nebezpečí neuváděli; věc že je snadna, ať zůstanou nebo odtáhnou, jen kdyby všickni totéž smýšleli a schvalovali; naopak v ne-

svornosti že žádné spásy nevidí. Věc hádkou až do půlnoci se protáhne. Konečně Kotta pohnut, se poddá, mínění Sabinovo podržuje vrch. Prohlašuje se, že na úsvitě půjdou. Stráví se bděním ostatní část noci, protože každý voják po svém se ohlížel, co by sebou nésti mohl, co z nářadí zimního tábora zanechatí musí. Všecko se vymýšlí, proč by se ani bez nebezpečí nezůstalo a unavením vojáků a bděním nebezpečí se zvětšovalo. Na úsvitě tak z tábora se ubírají, jako by byli přesvědčeni, že ne od nepřítelů, ale od přítele nejlepšího Ambioriga jim rada byla dána, v dlouhém voji se zavazadly velmi velikými.

32. Než nepřátelé, jak z nočního hluku a bdění jejich odchod znamenali, na dvě umístivše zálohy v lesích na místě vhodném a ukrytém asi vzdáli dvou tisíc kroků odtud příchodu Římanů očekávali a když větší část voje do veliké rokliny zašla, s obou straní rokle náhle se ukázali a zadní tísniti, i předním ve vystupování brániti a na místě našim velice nepříhodném bitvu sváděti počali.

33. Tu teprve Titurius, před tím ničeho se nenadáv, plaší se a sem tam pobíhá a kohorty rozestavuje, avšak i toto bázlivě a tak, že se zdálo, že se mu všeho nedostává; což obyčejné těm se přiházívá, kteří jsou nuceni v samé práci teprve se raditi. Avšak Kotta, který pomyslí, že se toto na pochodu přihoditi může a z té příčiny k tažení neradil, v ničem společné spásy nescházel, a ve vyzývání a ponoukání vojinů velitelské, v boji pak vojenské povinnosti vykonával. Když pro délku voje méně snadno jimi samými všecko spravováno býti mohlo a co by se na všech místech činiti mělo zařizovati nemohli, kázali pro-

hlásiti, aby nechali zavazadel a postavili se do kruhu. Rada tato, ačkoliv v případě takovém haněti se nemůže, předce udála se nevhod, neboť i našim vojínům naději zmenšila i nepřátely k bitvě čilejšími učinila, poněvadž bylo viděti, že se to jenom z nejvyššího strachu a zoufalství stalo. Mimo to se přihodilo, co se státi muselo, že vůbec vojáci od praporů svých odcházeli, co každému z nich nejmilejší bylo, že zavazadel dosáhnouti a uchvátiti spěšil, křikem a nářkem všecko naplněno bylo.

34. Než nepřátelům nescházelo důmyslu. Neboť vůdcové jejich po celém šiku rozhlásiti kázali, aby žádný z místa neodcházal, jejich že jest kořist a jim že se zachovává, cokoliv Římané zanechají; protož aby mínili, že všecko na vítězství záleží. Byli i statečností i počtem pátce rovni naši; ačkoliv vůdce i štěstí je opouštělo, předce veškerou naději na spásu v statečnosti skládali a kolikrát každá kohorta v před se vyhrnula, z té strany veliký počet nepřátel padal. Spozorovav to Ambiorix káže rozhlásiti, aby z dálky střely metali a blíže nepřistupovali, a na kterou stranu Římané útok učiní, aby ustupovali (to že jim pro lehkost zbraní a každodenní cvičení nic škoditi nemůže), opět k praporům se uchylující aby pronásledovali.

35. Příkaz ten co nejpilněji zachovávali, když kohorta některá z kruhu vystoupila a útok učinila, nepřátelé co nejrychleji prchali. Mezi tím ta strana musela se odkryti a z boku otevřeného střely přijímati. Opět když na to místo, odkud byli vyšli vraceti se počali, i od těch, kteří byli ustoupili i od těch, kteří nejbližše stáli byli obklíčováni, pak-li místa svého držeti se chtěli, ani

statečnosti místa nezbyvalo, ani od takového množství metaným střelám stlačení vyhýbati se nemohli. Přece, tolika nehodami stížení, mnoho ran obdrževše, odporovali, a když veliká část dne uplynula, ačkoliv se od svítání až do hodiny osmé bojovalo, ničeho co by jich bylo nebodno se nedopouštěli. Tu Titovi Balventiovi, který minulého roku prvý manipul triářiů vedl, muži statečnému a veliké vážnosti, obě stehna tragulí jsou probnána; Quintus Lubanius, téhož řádu, přestatečně bojující, když obklíčenému synovi k pomoci spěchal, jest zabit; legát Lucius Kotta, všecky kohorty a řady napomínaje zrovna v líc z praku jest raněn.

36. Těmi věcmi pohnut Quintus Titurius, když z dále Ambioriga své napomínajícího spatřil, tlumočníka svého Gnea Pompeja k němu posílá, prosit aby jeho a vojáků ušetřil. Ten osloven odpověděl: Chce-li s ním mluvit, že může; že doufá, že u lidu dosáhnouti se může toho co by se k ušetření vojáků vztahovalo; jemu samému že nic uškoděno nebude a na tuto věc že své čestné slovo dává. Ten sdělí s raněným Kottou, kdyby se líbilo, aby z boje vystoupili a spolu s Amborigem jednali, že doufá, že od něho pro své i vojáků zachování něčeho dosíci mohou. Kotta praví, že k ozbrojenému nepříteli nepůjde a na tom trvá.

37. Sabinus, který právě tribuny vojenské kolem sebe měl, těm a setníkům prvých řádů rozkazuje, aby ho následovali a když blíže k Ambiorigovi přišel, máje rozkaz odhoditi zbraně, jak veleno, koná a svým aby totéž učinili, velí. Mezi tím, co se o podmínkách radí a schválně od Ambioriga delší rozprávka jest rozprédena, znenáhla

obklopen a zabit jest. Tu podle zvyku svého křikem vyhlašují vítězství a do vytí se dávají a útok na naše učinivše, řady jich matou. Tam Lucius Kotta bojuje zabit jest, s největší částí vojinův. Ostatní uchylují se do tábora, odkud byli vyšli. Z těch Lucius Petrosidius, praporečník, když velikým množstvím nepřátel byl tísněn, orla přes násyp do vnitř hodil, sám před táborem velestaťce bojuje jest zabit. Onino těžce až do noci obležení vydrží; v noci do jednoho všickni, zoufajíce nad svou spásou, sami se zavraždí. Málo kteří z boje vyváznuvše, nejistými stezkami skrze lesy k legátovi T. Labienovi do zimního tábora se dostanou a jemu to, co se stalo, oznámí.

38. Tímto vítězstvím zpyšněv, Ambiorix hned s jízdou do Aduatuků, kteří byli sousedy jeho království, se ubírá; ani v noci ani ve dne neustává a pýchotě káže ihned následovati. Věc jim vyloživ a Aduatuky vzbouřiv, druhého dne do Nerviu přichází a ponouká, aby nepouštěli příležitosti na vždy se osvoboditi, a pomstiti se Římanům za nátisky, kterých od nich byli utrpěli, vykládá, že dva legati jsou zabiti a velká část vojska že zahynula; že není nic těžkého legii, která s Ciceronem zimuje náhle přepadnouti a zabiti; on že se jako pomocník k tomu nabízí. Nerviy touto řečí snadno přemluví.

39. Tudíž ihned, rozeslavše posly k Centronům, Grudiům, Levakům, Pleumoxiům, Geidunům, kteří všickni pod jejich vládou jsou, co nejvíce vojska mohou, seženou a z nenadání k táboru Ciceronovu se přibrnou, dokud se k němu ještě pověst o smrti Tituriové nedostala. Tomu se také přihodilo, jež nutno bylo, že někteří vojáci, kteří za kácením dříví a hraděním do lesů se rozešli,

náhlym příjezdem jezdců byli zaskočeni. Ty obklopivše, velikými zástupy Eburoni, Nerviové, Aduatukové a jich všech spojenci a chráněnci legii obléhati počnou. Naši rychle ku zbrani se sbíhají a na násep vystupují. Ten den těžko se vydržel, neboť nepřátelé veškeru naději v rychlost kladli a důvěřovali, že jestli tohoto vítězství dobudou, pro vždy vítězi budou.

39. Poslán jest Caesarovi ihned Ciceronem list, s vysazením veliké odměny, jest-li by ho dodali: ale poněvadž všcky cesty byly obsazeny, poslanci jsou zadrženi. V noci ze staviva, které k ohraďování snesli, věží asi 120 se vystaví s rychlostí k víře nepodobnou; co se zdálo, že dílu chybí, dokonává se. Nepřátelé druhého dne mnohem více vojska sehnavše, táboru dobývají, příkop zasypávají. Tímtež způsobem jako včera našimi jest odporováno. Totéž děje se potom po ostatní dny. Žádné chvíle nočního času ku práci se nezanedbává; ani nemocným ani raněným odpočinku se nepoprává. Čehokoliv k dobývání příštího dne třeba jest, v noci se zjednává: mnoho spálených kolů, velký počet hradebních oštěpů se zaopatřuje; věže se prkny pobíjejí, cimbuří a lomení z proutí se připlétají. Sám Cicero ačkoliv byl zdraví náramně chatrného, ani nočního času k odpočinku si nepřál, takže bezděky shlukem a hlasy vojáků šetřiti se byl nucen.

41. Tehdy vůdcové a náčelníci Nerviov, kteří nějaký k rozmluvě přístup a příčinu k přátelství s Ciceronem měli, pravili, že chtějí vyjednávat. Když jim možnost poskytnuta byla, totéž co Ambiorix s Tituriem jednal, připomínají: celá Gallie že jest ve zbrani; Germanové že přešli přes Rýn. Táborů zimních Caesarova i ostatních že se do-

bývá. Přidávají také o smrti Sabinově; ukazují Ambioriga aby víry si získali. Řkou, že se mýlí, jest-li v nějakou pomoc od těch doufají, kteří sami svému stavu nedůvěřují; oni že přece toho jsou srdce k Ciceronovi a národu římskému, že ničemu než zimnímu táboru se nevzpírají a nechť aby zvyk ten zastaral, že mohou neporušení z tábora odejítí a na kterou stranu by chtěli, beze strachu se odebrati. Cicero k tomu jenom jedno odpověděl: že není zvykem národu římského přijímati nějaké podmínky od nepřítelů ozbrojeného: chtějí-li od zbraní se rozejítí, jeho pomoci nechť použijí a k Caesarovi poslance vyšlou; že doufá dle jeho spravedlnosti, že oč žádali, dosáhnou.

42. Naděje této zbaveni Nerviové náspem devítistopovým a patnáctistopovým příkopem zimní tábor obkličují. To i zvykem dřívějších let od nás seznali a některé z vojska měli zajaté, od těch se tomu učili; ale nemajíce žádné zásoby železných nástrojů, které by se k potřebě této hodily, meči drny vykrojovati, rukami a plachtami zemi vyndavati se snažili. Z toho bylo lze poznati počet lidí; aeb ani ne za tři hodiny na 15.000 kroků v obvodu ohradu provedli a za ostatní day věže svýši náspu, kosy a želvy, kterým je titěž zajatí naučili, připravovati a hotoviti počínali. —

43. Sedmého dne oblehání, když velmi veliký vítr povstal, žhavé koule z lité hlíny hrncířské z prakův a rozpálené končfe na chýže, jež dle způsobu Galského slamou byly kryté, házeti počali. Ty rychle chytily a na všechny strany tábora oheň rozšířily. Nepřátelé s ohromným křikem, jakoby již vítězství bylo dobyto

a zabezpečeno, věže a želvy poháněti a po žebřících na násep lézti počali. Než taková byla statečnost vojínův a taková duchapřítomnost, že ačkoliv odevšad plamenem byli praženi a velmi velikým počtem střel na ně doráženo a věděli, že všecka jejich zavazadla a všecko jmění hoří, předce nejenom za uklizením z náspu nikdo nesestupoval, ale ani se nikdo skoro neohlédl a tehdy všickni velmi prudce a statečně bojovali. Tento den byl našim daleko nejstrastnější, ale předce měl ten výsledek, že toho dne největší počet nepřátel byl raněn a zabit, jak se pod samým náspem nahnuli a zadní prvním ustoupiti nedával. Když plamen trochu povolil a na místě jistě věže přistrčena byla a náspu se dotýkala, třetí kohorty setnuli z místa, na němž stáli, ustoupili a všecky své vzdálili, kýváním a voláním nepřátely, jestli že by dále jíti chtěli, vyzývali; nikdo z nich neodvážil se postoupiti v před. Tu vrháním kamení ze všech stran jsou dolů sehnáni a věž zapálena.

44. Byli v legii té mužové velmi stateční, setníci, kteří prvním řádům se blížili, Titus Pulio a L. Vorenius. Ti stálé mezi sebou spory měli, který by přednost míti měl, a po všecka léta o přední místo s nejvyšší revnivostí zápasili. Z těch Pulio když nejzvrhověji u ohrad se bojovalo, pravil: „Co váháš. Vorene? nebo po jakém místě k dokázání své statečnosti se ohlížíš? Tento den o našich sporech bude souditi!“ Když toto řekl, vystoupí ven z ohrady a kde se zdálo že jest nejhustší část nepřátel, vrazí. Tu se ani Vorenius na náspu nezdrží, ale boje se obecné pověsti následuje. Z malé dálky Pulio kopím mezi nepřátely mrští a jednoho z množství v před se hr-

noucího prožene. Když tento byl proboden a bez ducha, štítý ho přikryjí, všickni na nepřítel střely metají a nedají mu ustoupiti zpět. Pulionovi proboden jest štít a hrot mu v opasu se zabodne. Tento případ posune mu pochvu a když se snaží meč vytasiti, pravé ruce překáží a zaměstnaného nepřátelé obstupují. Přibíhá sok jeho Vorenus a v nouzi mu pomáhá. Na toho se ihned od Puliona celé množství obrací; onen mysleli že sudlicí jest zabit. Mečem z blízka potýká se Vorenus a jednoho zabiv ostatní trochu odžene; když tuze dychtivě doráží, svržen na místo nižší, upadne. Tomu obkličnému zase přispěje Pulio a oba neporušení, přemnohé zabivše s nejvyšší chválou se do vnitř ohrad uchylují. Tak osud v sporu a zápasu s oběma zatácel, že jeden druhému, ač nepřítel, ku pomoci a spáse byl, a nemohlo se rozsouditi, kterému před druhým v statečnosti přednost dáti dlužno.

45. Cím bylo den ode dne těžší a krutější obléhání, a nejvíce proto, že veliká část vojinů ranami byla zmožena a tudýž až na nedostatek obhajců došlo, tím častější listy a poslové k Caesarovi byli posíláni; část jich chycena, před očima našich vojinů v mukách byla zabíjena. Byl vnitř Nervijan jeden, jmenem Vertiko, z rodu počestného, který od počátku obležení k Caesarovi přeběhl a věrnost svou mu prokázal. Ten otroka slibováním svobody a velikými odměnami přiměje k tomu aby list Caesarovi donesl. Tento on na burdýři uvázaný vynáší a jako Gall beze všeho podezření mezi Gally procházejí k Caesarovi přijde. Od něho o nebezpečnostvích Cicerona a legie zpráva jest podána.

46. Caesar obdržev list asi o 11. hodině denní,

hned posla do Belovaků ku kvestoru M. Krassovi posílá, jehož zimní tábor byl vzdálen od něho 25.000 kroků; káže aby o půl noci legie vytrhla a rychle k němu přišla. Vyjde s poslem Krassus. Druhého k legatovi G. Fabiovi posílá, aby do končin Atrebatů legii dovedl, kudy věděl že musí táhnouti. Píše Labienovi, jestli to s pohodlím obce učiniti může, aby s legií ku končinám Nerviův se dostavil. Ostatní část vojska, poněvadž trochu bylo vzdálenější, nemíní očekávati. Asi 400 jezdců z nejbližšího zimního tábora sebeře.

47. Asi o třetí hodině od předvoje o příchodu Krassově se dovědév, toho dne 20.000 krokův urazí. Krassa nad Samarobrivou ustanoví a legii mu přidělí, poněvadž tam zavazadla vojska, rukojmí obcí, listiny obecné a všecko obilí, které tam byl pro zimu svezl, zanechával. Fabius, dle rozkazu nemnoho meškav na pochod s legií se setkal. Labienus dovědév se o zhynutí Sabinové a pobití kohort, když všechny zástupy Trevirů k němu přitáhly, boje se, kdyby se dal ze zimního tábora na pochod útěku podobný se dal, že útoku nepřátelského nevydrží, zvláště poněvadž věděl, že se nedávným vítězstvím vypínají, list Caesarovi odesílá, s jakým velkým nebezpečím by legii ze zimního tábora vyvedl, co se stalo v Eburonsku vypisuje, vysvětluje, že všecka jídecká i pěší vojska Treverů 3.000 kroků vzdáli od jeho tábora se usadila.

48. Caesar, radu jeho schváliv, ačkoliv z domnění že tři legie bude mítí, na dvě se dostal, přece jedinou pomoc ku společné spáse v rychlosti skládal. Přišel velikými pochody do končin Nerviův. Tam od zajatých se dovídá, co se děje u Cicerona a v jakém nebezpečí věc jest. Tu

jednoho z Galských jezdců velikými odměnami namluví, aby k Ciceronovi list donesl. Ten pošle řeckými písmenami napsaný, aby zaskočením listu naše úmysly nepřátely seznány nebyly. Kdyby se tam dostati nemohl, napomíná, aby traguli s listem na švihel přivázaným do vnitř ohrady táborní hodil. V listu píše, že s legiemi vytrhnuv brzy tam bude; ponouká aby v dosavadní zmužilosti setrval. Gall, nebezpečí se boje, jak mu bylo přikázáno, traguli hodil. Ta náhodou ve věži uvázla a po dva dny našimi nespozorována, třetího dne od vojáka nějakého spatřena jest, snata k Ciceronovi se donáší. Ten pročte ji, před vojáky nahlas list předčítá a největší radost všem způsobuje. Tu kouř z požárů z daleka bylo viděti; což všecku pochybnost o příchodu legií zahnilo.

49. Gallové vyzvěděvše to, nechají oblehání a na Caesara se všemi zástupy pospíchají. Bylo jich ozbrojených asi 60.000. Cicero máje k tomu možnost, Galla od téhož Vertikona, o němž jsme se svrchu zmínili, opět si vyžádá, aby list k Caesarovi donesl; toho napomíná aby cestu obezřele a pilně konal; vyřizuje v listu že ho nepřátelé opustili a všecko množství proti němu obrátili. Caesar, list ten asi o půlnoci obdržev, svým zprávu dává a je k boji na duchu upevňuje. Druhého dne na úsvitě hne táborem, a asi o 4000 kroků postoupiv, za údolím a potokem množství nepřátel spatří. Bylo to náramně nebezpečno, tak malými zástupy na místě nepřihodném zápasiti; tu poněvadž věděl, že Cicero zbaven jest obležení, mnil, že s pokojným svědomím v pospěchu uleviti může: usadil se a na místě co možná nejpráhodnějším tábor opevňuje, a ten, ačkoliv sám

sebou byl nepatrný, sotva pro 7000 lidí, nad to se žádnými zavazadly, súžením ulic přece co nejvíce může stahuje, s tím úmyslem, aby v nejvyšší opovržení nepřátelům přišel. Mezi tím zvědy na všechny strany rozeslav, zkoumá, kterou by cestou nejpohodlněji údolí přejítí mohl.

50. Toho dne, maličké bitvy jezdecké u vody svedše obojí na místě svém se drží. Gallově poněvadž větších zástupů které se dotud nesešly, očekávali; Caesar, kdyby snad předstíráním bázně nepřátele na místo své vylákati mohl, aby z této strany údolí před táborem bitvu sváděl, a kdyby toho způsobiti nemohl, aby vyzkonmaje cesty s menším nebezpečím přes údolí a potok přecházel. Na úsvitě jízda nepřátelská k táboru přitáhne a bitvu s našimi jezdci svádí. Caesar schválně jezdcům ustoupiti a do táboru se uchýliti káže; zároveň ze všech stran tábor vyšším parkánem ohrazovati a brány zatarasovati a při zařizování toho co nejvíce sem tam běhati a stvářením strachu to konati prikazuje.

51. Vším tím nepřátelé vyzváni, vojsko přavedou a na místě nepříhodném šik sestaví, když však naši i s náspu byli svedeni blíže přistupují a střely do vnitř ohrady ze všech stran metají, a hlasatele kolem rozeslavše, prohlásiti dávají, ať Gall ať Říman nějaký by před hodinou třetí k nim přejítí chtěl, bez nebezpečí že může, po čase tom že nebude možno: a tak našimi pohrdli, že ježto brány jednoduchými řadami drnu na oko zataraseny byly, poněvadž se jim zdálo že tudy vtrhnouti nemohou. jiní parkán rukama strhovati jiní příkopy zasypavati počínali. Tu Caesar všemi branami výpad učiniv a jízdu vypustiv, rychle nepřátely na útěk obrací, tak, že

vůbec žádný se nezastavil, aby bojoval, a veliký počet z nich pobíjí a všechny zbraně zbavuje.

52. Boje se dále je pronásledovati, poněvadž lesy a bažiny tomu vadily a viděl že s nemalou škodou místo své opouštějí, se všemi svými zástupy neporušenými k Ciceronovi dorazí. Zařazeným věžím, želvám a ohradám nepřátel se díví; když mu legie byla předvedena, seznává že ani žádný desátý voják n byl bez poranění, z toho všeho soudí, s jakým nebezpečím a s jakou statečností věci byly vedeny; Cicerona dle jeho zásluhy o legii pochválí, setníky každého zvlášť a tribuny vojenské jmenem oslovuje, o nichž seznal ze svědectví Ciceronova, že jejich statečnost byla znamenitá. O pádu Sabina a Kotky větší jistotu od zajatých nabývá. Druhého dne shromáždění svolav, co se stalo předloží, vojáky těší a utužuje; ztráta které se jim vinou a nerozvážeností legátovou dostalo, že se s tím pokojněji myslí snášeti má poučuje, poněvadž dobrodiním bohů nesmrtelných a jejich statečnosti nehoda byla odčiněna a ani nepřátelům dlouhé radosti, ani jim další bolesti nezbyvá.

53. Zatím k Labienovi skrze Remy s rychlostí k víře nepodobnou pověst o vítězství Caesarově se donáší, že ačkoliv od zimního tábora Ciceronova asi 40.000 kroků byl vzdálen, a tam po deváté hodině denní Caesar dorazil, před půlnocí u bran tábora křik se strhl, jenž znamenal vítězství a blahopřání Remů Labienovi. Když se pověst ta k Treverům donesla, Indutiomarus, který na zítří tábor Labienův obléhati ustanovil, v noci utekl a všechno vojsko do Treverska nazpět odvedl. Caesar Fabia s jeho legií odeslal do zimního tábora, sám se třemi legiemi v okolí

Lamarobrivy v trojitém zimním táborn zimovati ustanovil a poněvadž taková hnutí v Gallii povstala, po celou zimu sám u vojska zůstati se rozhodl. Neboť když ona nehoda o Sabinově smrti se roznesla, skoro všechny Gallské obce o válce se radily, zprávy a poslanectva na všechny strany rozesílaly a k čemu by se ostatní rozhodli, zkoumali a na místech pustých noční schůze měly. A skoro ani žádné chvíle celé zimy Caesarovi bez starosti neuběhlo, aby nějaké správy o záměrech a jitření Gallů nedostával. Mezi těmi od L. Roscia, kterého třinácté legii v čelo postavil, obdržel správu, že veliké zástupy Gallů, z těch obcí, které Armorickými slují, se sešly aby ho obléhaly, a od jeho zimního tábora dále nebyly než na 8000 kroků, ale když jich došla zvěst o vítězství Caesarově, že odešly tak rychle, že se odchod zdál býti podoben útěku.

54 Než Caesar náčelníky každé obce k sobě přivolav, jednak postrašováním, říkáje, že ví co se děje, jednak napomínáním velkou část Gallie při povinnosti udržel. Předce Senoni, což jest obec obzvláště mohutná a veliké mezi Gally vážnosti, o zavraždění Kavarina, ježž Caesar u nich králem ustanovil, jehož bratr Moritasgus za příchodu Caesarova do Gallie a jehož předkové království mívali, z obecného usnešení se pokusivše, když onen to tušil a utekl, až na hranice ho pronásledující, z království a domova ho vyhnali, a když k Caesarovi poslance vyslali za příčinou nápravy, a on celému senátu k sobě přijíti kázal, na slovo neuposlechli. U těch barbarských lidí platilo, že se nějací náčelníci k početí války vynašli a takovou změnu v smýšlení to přineslo,

že mimo Haeduy a Remy, které Caesar vždy ve zvláštní úctě měl, jedny pro starou a ustavicnou k národu římskému věrnost, druhé pro nedávné služby prokázané v Galské válce, žádná skoro obec nebyla nám udepodezřelou. A tomu tak velice sotva jest se diviti, jak z přemnohých jiných příčin, tak nejvíce, že ti, kteří statečností válečnou přede všemi národy přednost měli, velmi těžce litoval, že tolik na své pověsti ztratili, až od národu římského veletí si dávali.

55. Treverové pak a Indutiomarus po celou zimu žádné chvíle projíti nenechali, aby posílů za Rýn neposylali, obcí nepobuřovali, peněz neslibovali, neříkali, že velká část našeho vojska jest pobita a mnohem menší část že zbývá. Ale předce žádná obec germanská nedala se přemluvíti, aby přešla Rýn, poněvadž říkali, že už dvakráte se pokusili, ve válce Ariovistové a při přechodu Teukterů: že už více osudu pokoušeti nebudou. Tou nadějí sklamán, Indutiomarus nicméně vojsko sháněti, cvičiti, od sousedů koní si zjednávat, vyhnance a odsouzence z celé Gallie velikými odměnami k sobě lákati počíná. A takové tům už v Gallii vážnosti sobě zjednal, že se k němu odevšad poselstva sbíhala, o přízně a přátelství veřejně i soukromě žádala.

56. Jakmile vyrozuměl, že samoděk k němu přicházejí, že z jedné strany Senoni a Karboutové vedomím svého zločinu jsou ponoukáni, z druhé Nerviové a Adualukové válku Římanům připravují, že mu na zástupech dobrovolníků scházeti nebude, jestli z konců svých táhnouti počne, ohlásí sněm branný. To dle zvyku galského jest počátkem války: tam dle všeobecného zákona všickni dospělí ve zbraní se scházejí; kdo se

z nich poslední sejde, toho před očima lidu všemi mukami trápí a zabíjí. V tom sněmu Lingetoriga, náčelníka druhé strany, svého zetě, o němž jsme svrchu podotkli, že věrné ochrany Caesarovy následuje, od něho se nevzdálil, za nepřitele vyhlásí a jeho statky k obci zabaví. Když toto bylo dokonáno, ve schůzi prohlásí, že povolán jest od Senonů a Karnutů a jiných přemnohých Galských obcí; sem že půjde končinami Remův a jejich role bude pleniti, a dříve než to učiní, táboru Labienova dobývati. Co chce aby se stalo, nařizuje.

57. Labienus, poněvadž v táboru přírodou i rukou velmi opevněném se držel, nic se nebál nebezpečí hrozícího sobě a legii; přemýšlel, aby žádné příležitosti k dobrému provedení věci uklouznouti si nedal. Tudyž od Cingetoriga a příbuzných jeho řeč Indutiomarovu seznav, kterou byl v shromáždění měl, posly vysílá k sousedním obcem a jezdce odevšad povolává: těm jistý den k sejití se udává. Mezi tím skoro každodenně Indutiomarus se vši jízdou před táborem jeho se potloukal, jednak aby položení tábora seznal, jednak za roznilouváním a postrašováním: jezdci na mnoze všickni střely do vnitř náspu metali. Labienus svoje uvnitř ohrady držel a domnění o strachu jak jenom mohl zvětšoval.

58. Když Indutiomarus s opovržením den ode dne větším k táboru přijížděl, noci jedné vpustiv jezdce všech sousedních obcí, o jichž přivolání se byl postaral, s takovou pílí všechny své strážemi uvnitř tábora zdržel, že se žádným způsobem věc ta prozraditi nebo Treverům donéstí nemohla. Mezi tím dle každodenního zvyku Indutiomarus k táboru přichází a tam

velikou část dne stráví; jezdcové střely metají a slovy velmi hanlivými naše k boji vyzývají. Když našimi žádné odpovědi dáno nebylo, jakož se jim zdálo, pod večer roztroušení a rozptýlení odcházejí. Náhle Labienus dvěma branami všecku jízdu vypustí; přikazuje a zapovídá, aby, postrašíce nepřátely a na útěk je obrátíce (co že se stane, věděl, jak ož se i stalo), všickni jenom po Indutiomarovi pásli, ani aby žádný dříve někoho neranil, dokud by neuzřel, že on jest zabit, poněvadž nechtěl, aby meškáním při ostatních času nabuda utekl; veliké odměny vysazuje těm, kteří by ho zabili: kohorty jezdcům ku pomoci posílá. Osud tuto radu jeho dotvrdil, a poněvadž se všickni po jednom hnali, v samém brodu řeky Indutiomarus polapen a zabit jest, a hlava jeho donesena do tábora: vracející se jezdci koho mohou dostihují a zabíjejí. Dověděvše se o tom všecky zástupy Eburonův a Nervů, které se byly sešly, se rozcházejí a po udalosti této měl Caesar Galii poněkud pokojnější. —

Knihá šestá.

1. Z mnohých příčin Caesar většího hnutí Gallie očekáváje, Markem Silanem, G. Antistiem Regiem, Titem Sextiem, legaty odvod ustanovuje; zároveň na prokonsulovi Gnaeovi Pompejovi žádá, poněvadž on sám u města s velitelstvím za příčinou obce mešká, aby těm, které z Předalp-ské Gallie pod přísahu vojenskou jakožto konsul byl vzal, pod prapory se shromážditi a k němu

táhnouti rozkázal, maje za to, že velice na tom záleží, aby dle domnění Gallie i na ostatní čas takovou se zdála moc Italie, že kdyby se ve válce něco ztráty utrpělo, nejenom v krátké době nahraditi ale i většími zástupy rozhojniti se může. Když to Pompejus pro obec a přátelství po vůli učinil, rychle svými odvod dokonav, před ukončením zimy tři legie zřídív a přived a zdvojnásobiv počet těch kohort, které s Q. Tituriem ztratil i rychlostí i množstvím dokázal, seč jest národu Římského kázeň a moc.

2. Po zavraždění Indutiomara, jak jsme ukázali, na jeho příbuzné od Treverů vláda přenesena byla. Onino soumezné Germány pobuřovati a peněz slibovati nepřestávají. Když toho od nejbližších dosíci nemohou, vzdálenější pokoušejí. Nalezše několik obcí, přísahou mezi sebou se utužují a rukojmími peníze pojišťují. Ambioriga si spolkem a úmluvou připojí. Seznav to Caesar, když viděl, že se odevšad válka strojí, že Nerviové, Aduatukové a Menapiové spojení se všemi Germany předřínskými jsou ve zbrani, Senoni že na povelení nepřicházejí a s Karnuty a sousedními obcemi záměry své sdělují, od Treverů Germanové četnými poselstvími jsou ponoukáni, měl za to, že časněji musí pomýšletí na válku.

3. Tudy ještě před uplynutím zimy nejbližší čtyři legie sebrav, z nenadáni do končin Nervův pospíšil, a dříve než oni sejití se neb utéci mohli, veliký počet lidí a dobytka zajav a kořist tuto vojákům povoliv a pole popleniv, přinutil aby v podanost přišli a rukojmí jemu dali. Tu práci rychle vykonav, do zimního tábora opět legie odvede. Sněm Galský na počátek jara, jakož ustanovil, opovědév, když ostatní, mimo Se-

nony, Karnuty a Trevery se dostavili, domníval se, že to je počátek války a odpadání, a aby se zdálo, že tomu přede vším přednost dává, sněm do Lutecie Parisijské přenášel. Tito hraničili na Senony, a obec za paměti otcův spojili, ale zdálo se že při jejich zámyslu nebyli. Věc tu s hlasatelný oznámiv, téhož dne s legiemi do Senonska se ubírá, a velikými pochody tam dorazí.

4. Seznav příchod jeho Akoko, který byl náčelníkem té rady, káže lidu do měst se sejít. Co se o to pokoušejí, dříve než se to vykonati může, zvěstuje se, že jsou tu Římané. Nutně od usnešení pouštějí a posly k Caesarovi prosit posílají; přijdou k němu prostřednictvím Haeduů, pod jejich ochranou za starodávna obec byla. Rád Caesar na žádost Haeduů promíjí a vmluvu přijme, poněvadž domníval se, že letní čas náleží nastávající válce, nikoliv vyšetřování. Uloživ jim sto rukojmí, Haeduům je dá opatrovati. Tamtéž Karnuti posly a rukojmí posílají, majíce za přímluvčí Remy, v jejichž ochraně byli: tytéž vzali odpovědi. Dokončí sněm Caesar velí obcím postavití jezdce.

5. Tuto část Gallie uspokojiv, celý, myslí i duchem na válku s Trevery a Ambiorigem nablíhl. Kavarinovi s jízdou Senonskou s sebou se odebrati káže, aby z jeho prchlivosti nebo ze záští obce, které na sebe uvalil, nějaké pohnutí nepovstalo. Tyto věci ustanoviv, poněvadž za vyzkeumané měl, že Ambioria bitvou zápasiti nebude, ostatní jeho záměry na mysli přemítal. Blízko hranic Eburonských byli Menapiové, nepřetržitými bažinami a lesy ohraděni, kteří jediní z Gallie o mír k Caesarovi poslanců nikdy neposlali. S těmi že má Ambiorix pohostinství, vě-

děl; také pomocí Treverů že vešel v přátelství s Germany, seznal. Minil že mu tyto podpory dříve musí odejmouti, než by jeho samého válkou dráždil, aby, až nad zachráněním svým zoufati bude, buď v Menapiích se neskryl, nebo se Zá-rýnskými sestoupiti se nebyl nucen. Tento úmysl pojav, celého vojska zavazadla k Labienovi do Trevirska posílá a dvěma legiím k němu se odebrati káže; sám s pěti legiemi bez zavazadel do Menapiů se ubírá. Ti žádné zbrojné moci nesehnavše a na ochranu místa spolehající, do lesův a bažin se utíkají a majetek svůj tam snášejí.

6. Caesar rozděliv se o své zástupy s legatem G. Fabiem a kvestorem M. Krassem, a rychle mosty učiniv, učiní vpád na třech stranách, stavení a vesnice zapaluje, velikého počtu lidí a dobytka se zmocňuje. Tím přinuceni, Menapiové k němu posly žádat o mír posílají. Onen přijav rukojmí, ujistí je, že je mezi nepřátely bude počítati, jestli buď Ambioriga nebo jeho posly v zemi své přijmou. Stvrdiv tyto věci Kominia Atrebatského s jízdou jako strážce v Menapijsku zanechává, sám do Treverska se ubírá.

7. Mezi tím co Caesar toto koná, Treverové sehnavše zástupy pěšího vojska i jízdy na Labieny s jednou legií, která v jejich končinách byla zimovala udeřiti se hotovili a již od něho nebyli dále než na dva dny cesty, když poznávají, že přišly dvě legie poslány Caesarem. Položivše se táborem na 15.000 kroků pomocných vojsk Germánských očekávají ustanovují. Labienus, seznav záměr nepřátelský, doufal že nerozvážností jejich nahodí se nějaká příležitost k boji a zanechav 5 kohort za posádku zavazadlům, s 25 kohortami a velkou jízdou proti nepříteli se ubírá a na ti-

síc kroků od něho tábor opevní. Byla mezi Labienem a nepřítelem řeka přechodu nesnadného a břehů srázných. Tu ani sám přecházeti v úmysle neměl, ani nemínil, že ji nepřátelé přejdou. Naděje na pomocná vojska každodenně rostla. Rozpráví ve shromáždění veřejně, poněvadž prý se Germáni blíží, že on svého a vojska osudu v rozpaky nevydá a zítra jak se rozbřeskne táborem hne. Rychle se to k nepřátelům donese, jakž z velikého počtu Galských jezdců některé přirozenost Gallům práti nutila. Labienus v noci tribuny vojenské a prvních řádů setníky svolav, co má v úmyslu předkládá, aby tím snáze nepřátelům dal podezření, že se bojí s větším šumem a lomozem, než to zvyk národu Římského sebou nese, táborem hnouti káže. Tím útěku podobným tažení učinil. Také to vyzvědači před svítáním za takové blízkosti táboru k nepřátelům se donášeli.

8. Když sotva zadní voj z obrad vykročil, tu Gallové napomenuvše se mezi sebou, aby doufané kořisti z rukou nepouštěli, že dlouho jest, když Římané jsou postrašeni, pomoci Germánům očekávají a že tomu ani jejich důstojnost nedovoluje, aby s tak velikými zástupy na tak nepatrnou hrstku, obzvláště utíkající a zaneprázdněnou udeřiti se neodvážili řeku přejíti a na místě nepříhodném bitvu svěsti neváhají. Labienus napřed věda, že se tak stane, aby všecky přes řeku vylákal, s tímtež předstíráním odchodu pokojně dále se běře. Tu zavazadla trochu napřed poslav a na pabrbku jakémsi je umístiv pravil: Máte vojínové, příležitost, po níž jste toužili; nepřítele na místě závadném a nepříhodném držíte: prokažte nám vůdcům tutéž chrabrost, kterou často vrchnímu veliteli jste prokázali a myslíte si, že on zde

jest a na toto sám pohlží. Zároveň prápory proti nepříteli obrátiti a šik zříditi káže a něco málo čet jízdeckých za posádku k zavazadlům propustiv, ostatní jezdce na boky rozestaví. Rychle naši křik zdvihše oštěpy do nepřátel mrští. Ti jakmile mimo nadání ty, o nichž věřili že utíkají, jako nepřátele proti sobě jiti viděli, hned útoku snésti nemohli a prvním náběhem na útěk obráceni dali se do lesů nejbližších. Labienus jízdu je pronásledovav veliký počet zabil, přemnohé zabil a po málo dnech obec zase vzal. Neboť Germáni, kteří na pomoc přicházeli, uslyševše o útěku Treverů nazpět domů se odebrali. S těmi příbuzní Indutiomarovi, kteří byli původci odpadnutí, provázejíce je z obce odešli. Cingetorigovi, o němž jsme pověděli, že od počátku v povinnosti setrval, náčelnictví a vláda jest odevzdána.

9. Když Caesar ze země Menapiů do Treverska přišel, ze dvou příčin Rýn překročiti ustanovil, jedna z nich byla, že pomocná vojska proti němu Treverům poslali, druhá, aby u nich Ambiorix útočiště neměl. Tyto věci urovnáv něco málo nad tím místem, kudy před tím vojsko byl převedl, most stavěti počíná. Známým a zavedeným způsobem při veliké snaze vojáků za málo dní dílo jest dokonáno. Pevnou v Treversku u mostu posádku zanechav, aby od nich žádné náhlé hnutí nepovstalo, ostatní zástupy a jízdu převede.

Ubiové, kteří před tím rukojmí byli dali a v poddanost přišli, za svým očistěním poslance k němu posílají, aby ho poučili, že ani pomocných vojsk do Treverska neposlali ani věrnosti neporušili. Důtklivě žádají, aby jich ušetřil, aby pro všeobecnou nenávisť ku Germanům nevinní za vinné trestáni nebyli; kdyby více rukojmí žá-

dal, dáti slibují. Caesar vyšetřiv záležitost, nalézá že od Suebů pomocná vojska jsou poslána; dostiučinění Ubiů přijímá, na přístup a cesty do Suevska se vyltává.

10. V tom za málo dní od Ubiů se dovídá, že všickni Suevové na jedno místo zástupy sháňejí a tým národům, kteří jsou pod jejich vládou, vzkazují, aby pomocná vojska pěší i jízdná posýlali. Seznav tyto věci o záležitost obilní se stará tábora příhodné místo zvoluje, Ubiům velí, aby dobytek odvedli a všecko z rolí do měst snesli, doufaje, že barbarské a neskušené lidí z nedostatku pokrmů k potykání poměrně nerovnému svésti může, nařizuje, aby četné vyzvědače do Suevska poslali, a co se u nich děje seznali. Ti rozkazy vykonávají a po málo dnech zvěstují: že všickni Suevové, jakmile jistější správy o vojsku římském došly, se všemi svými a spojenců zástupy, jež sehnali, až k nejzazším končinám se uchýlili: tam že jest les nekonečně veliký, který sluje Bacenis; ten že daleko do vnitř se táhne a jako přirozená zeď v cestě leže Cherusky před Suevskými a Suevy před Cheruskými nátisky a nájezdy chrání. Na kraji tohoto lesa prý Suevové příchodu Římanů ustanovili očekávají.

11. Poněvadž k místu tomu se došlo, nezdá se mi býti nevhod, o Gallie a Germanie mravech, a čím tyto obce mezi sebou se liší, vyložití. V Gallii nejenom ve všech obcích a vesnicích (i oddílech), ale skoro i v jednotlivých domech strany jsou, a těch stran náčelníky jsou ti, o nichž dle jejich soudu za to se má, že největší vážnosti používají, po jejichž libovůli a úsudku blavně všechny činy a záměry chodí. A tak za tou příčinou zdá se, že od starodávna jest ustanoveno, aby žádný z lidu proti mocnějšímu ochrany nepostrá-

dal; neboť svých utiskovati a obmezovati žádný nenechává ani, jestli jinak činí, žádné mezi svými vážnosti nemá. Tentýž způsob jest úhrnem v celé Gallii. neboť veškeré obce na dvě strany jsou rozděleny.

12. Když Caesar do Gallie přišel, jedné strany náčelníky byli Haeduové, druhé Sekvani. Tito když sami sebou méně platili, poněvadž nejvyšší vážnost za starodávna náležela Haeduům a veliká byla jejich svěřenstva, s Germany a Ariovistem spojili a ty k sobě velikými dary a sliby přivedli. Ale když několik šťastných bitev bylo svedeno, a veškerá šlechta Haeduů byla povražděna, tolik v moci předčili, že velkou část svěřenců od Haeduů k sobě převedli a za rukojmí od nich syny náčelníků přijímali, a veřejně je přísahati nutili, že ničeho proti Sekvanům nepodniknou a část kraje pomezního násilím se jí zmocnivše v držení měli a v celé Gallii vrchní vládu drželi. Tím přinucen Divitiakus, když se do Říma k senátu odebral žádat o pomoc, s nepořízenou se vrátil. Když věci příchodem Caesarovým se změnily, rukojmí Haeduům vráceni byli, stará svěřenstva obnovena, nová Caesarem zjednána, poněvadž ti, kteří k jejich přátelství se přidali lepší stav a spravedlivější vládu míti se zdáli, ostatními věcmi jejich přízeň a důstojnost zvětšena byla, Sequanové náčelnictví pustili. Na místo jejich Remové nastoupili; poněvadž se o nich vědělo že jim u Caesara přízní se vyrovnávají, ti, kteří pro staré nepřítelství žádným způsobem s Remy spojití se nemohli, Remům v ochranu se poddávali; těch oni pilně chránili, tak i novou, i náhle nabitou vážnost měli. V takovém stavu tenkrát poměr byl, že za daleko první pokládání byli Haeduové, druhé místo hodnosti Remové drželi.

13. V celé Gallii těch lidí, kteří nějakou cenu neb čest mají druhy jsou dva. Neboť lid skoro za otroky se má, který ničeho se neodvažuje sám od sebe, k žádné radě nebývá přibírán. Přemnozí když buď dluhy neb velikostí poplatků neb bezprávím mocnějších jsou tísněni, vznešeným do otroctví se poddávají. K těm tatáž všecka jsou práva jako pánů k otrokům. Než z těchto dvou druhů jeden jest druidů, jeden rytířů. Oni zaměstnávají se věcmi božskými, o oběti veřejné i soukromé pečují, náboženství vykládají; k těm veliký počet mladíků za kázní se sbíhá, a ti jsou u nich u veliké cti. Neboť skoro o všech sporech veřejných i soukromých rozhodují, a jestli nějaký zločin spáchán, jestli vražda se stala, jestli o dědictví, o meze spor; títěž rozhodují a odměny i pokuty ustanovují jestli některý, buď soukromník neb národ na jejich nálezu nepřestal, obětí se účastniti zapovídají. Ten trest u nich jest nejtěžší. Kterým jest takto zakázáno, ti za bezbožné a zločince jsou pokládáni, těm všickni z cesty ustupují, před schůzí a rozprávkou s nimi prchají aby ze styku nějaká pohroma je nestihla, těm ani na jejich žádost po právu se nečiní aniž jaká pocta se uděluje. Nade všechny tyto druidy však předčí jeden, který nejvyšší vážnost mezi nimi má. Když ten zemře, jestli některý z ostatních vyniká hodností, nastupuje, nebo je-li více rovných, volbou druidů, někdy i zbraní o náčelnictví zápasí. Ti v jistý roční čas v končinách Karnutů, která krajina ma se za prostřední z celé Gallie, usedají na místě zasvěceném. Sem všickni odevšad, kteří spory mají, se scházejí a jejich ustanovení a úsudků poslouchají. Má se za to, že toto učení v Britannii na-

lezeno a odtud do Gallie jest přeneseno, a nyní kteří věc tu pilněji seznati chtějí, větším dílem tam za učením se odebírají.

14. Druidové s válkou ničeho nemívají ani poplatků zároveň s ostatními neplatí, prázdnotu od služby vojenské a všech povinností mají osvobození. Takovými odměnami ponuknutí mnozí i samoděk do učení se scházejí i od rodičů a příbuzných jsou posíláni. Učí prý se tam veliký počet veršů; tudíž někteří až po dvaceti létech v učení zůstávají. Mají to za nedovolené v písmo je uvést, kdežto v ostatních skoro věcech ve veřejných i soukromých záležitostech řeckého písma užívají. To zdá se mi, že z dvou příčin ustanovili, poněvadž ani nechtějí, aby se učení v lid roznesla, ani, aby ti, kteří se učí, na písmo spoléhající méně o paměť dbali, co skoro veliké většině se přihází, že pod ochranou písma v pilnosti, v učení se a paměti popouštějí. Hlavně o tom chtějí přesvědčiti, že duše nehynou, ale od jedné po smrti přecházejí na jiné a tím mají za to, že jsou nejvíce k statečnosti poháněni strachem před smrtí nedbajíce. Mnoho mimo to o hvězdách a jejich pohybu, o světa a země velikosti, o přirozenosti věcí, o bohů nesmrtelných síle a moci rozmlouvají a mládeži přednášejí.

15. Druhý stav jest rytířův. Ti jak je potřeba a nějaká válka se strhne (což před příchodem Caesarovým skoro každoročně se přiházívало, že buď sami křivdy činili, buď činěným se bránili), všickni války se účastní, a z nich jak každý urozeností a bohatstvím nejvíce vyniká tak nejvíce kolem sebe má služebníkův a svěřenců. Tu jedinou oblibu a moc znají.

16. Celý národ Gallský nad míru jest oddán pobožnostem a pro tu příčinu, kteří jsou těžšími nemocemi skličeni a kteří v bitvách a nebezpečích jsou, buď za žertvu lidí obětují, nebo zaslibují že obětovati budou a za vykonavatelé těchto obětí druidů užívají, poněvadž se domnívají, že bohů nesmrtelných svrchovanost nemůže se jinak usmířiti leč když se za život lidský zase život lidský dá a veřejně toho druhu oběti ustanoveny mají. Jiní nesmírné velikosti modly mají, jichž z proutí spletené údy živými lidmi naplňují; když to zapálí, plamenem obklopení lidé ducha vypouštějí. Odpravování těch, kteří při krádeži, loupeži nebo nějaké škodě byli polapeni, bohům nesmrtelným za milejší se pokládá; ale když toho druhu zásoba došla, i k odpravování nevinných sestupují.

17. Nejvíce ctí boha Merkuria, toho jest nejvíce model; o tom praví že jest vynálezcem veškerých umění, toho za vůdce na cestách a taženích, toho k získání peněz a podnikům kupcům co nejmocnějšího pokládají. Po tomto Apollina a Marta a Minervu; o těchto skoro totéž jako ostatní národové mají mínění. Apollo, že nemoci zahání, Minerva počátkům práce a umění vyučuje, Jupiter vládu nebeskou má, Mars války řídí. Tomuto, když bitvou zápasiti ustanovili, to co ve válce zajmou, větším dílem zaslibují; kteří zvítězili živočichy chycené obětují a ostatní všecko na jedno místo snášejí. V mnohých obcích věcí těch zdělané hromady na místech posvátných spatřiti lze a nepřihází se často, aby někdo nedbaje náboženství buď věci zajaté u sebeskrývati neb složené odnésti se opovážil, a na tu

véc nejtěžší trest smrti s mukami ustanoven jest.

18. Galové hlásají, že všickni pocházejí od praotce Dita a praví, že to od druidů proneseno jest. Proto délku veškerého času ne počtem dní ale nocí určují: dny narození a měsícův i rokův počátky tak zachovávají, že za nocí den následuje. Ostatními pak života ustanoveními tím asi od ostatních se liší, že dětem svým dokud nedospěly, aby službu vojenskou vydržeti mohly, veřejně k sobě přistoupiti nedovolují a aby syn ve věku chlapeckém veřejně před očima otcovými stanul, za hanebné pokládají.

19. Mužové, kolik na penězích od manželek svých za věno dostávají, tolik ze svých statků, odhadnutí učinivše s věny spojují. O tyto všecky peníze společně se starají a výtěžky dřívějším který z nich druhého přežije na toho podíl obou s výtěžky dřívějších časů přechází. Mužové nad ženami jakož i nad dětmi mají právo života i smrti; a když hospodář rodu znamenitějšího zemře, jeho příbuzní se sejdou, a jestli že se smrtí podezřele to vyhlíží, s manželkami na způsob otrocký vyšetřování mají a jestli se to dokáže, ohněm a všemi mukami utrápené zabíjejí. Pohřby jsou dle úpravy Gallské velikolepé a nákladny, a všecke o čem se domnívají že zemřelí za živa milovali, do ohně donášejí, i zvířata, a nedávno před naší pamětí otroci a příslušníci, o nichž bylo jisto, že jimi byli milováni, po dokončení náležitého pohřbu, zároveň byli spalováni.

20. Obce, o nichž se míní, že svůj stát vhodněji spravují mají zákony ustanoveno, kdyby někdo něčeho státu se týkajícího od sousedů doslechem neb pověstí se dověděl, aby to k úřadu

donesl, aniž s kým jiným sděloval, poněvadž se znáno jest, že často lidé nerozvážní a nezkušení nepravými zprávami jsou postrašováni a k činům doháněni a o nejdůležitějších věcech radu berou. Úřady co se jim zdá tají, a co za užitečné usoudily, obecnému lidu prozrazují. O státu mluvíti se nedovoluje, leč ve shromáždění.

21. Germani mnoho od tohoto zvyku se líší. Neboť ani druidů nemají, kteří by byli nad věcmi božskými, ani o oběti se nestarají. Mezi bohy pouze ty pokládají, jež vidí a jichž mocí patrně jsou podporováni, Slunce a Vulkana a Měsíc, ostatních ani pověstí neseznali. Celý život záleží v honbách a náruživém vojenství; od malička práce a otuženosti sobě hledí. Kterí nejdéle nedospělými zůstali, největší mezi svými mají chválu tím mají za to že se pěstuje postava, pěstují síly a nervy utužují. Před rokem však dvacátým ženu poznati mezi věci nejhanebnější cítají; kteréž věci žádného skrývání není, poněvadž i společně v řekách se koupají i koži neb malých přikrývek z kožešin užívají, tak že veliká část těla nahá jest.

22. O rolnictví se nestarají a větší část jejich potravy záleží v mléku, sýru a mase. Aniž kdo určité výměry pole neb vlastních mezí má, ale úřady a náčelníci na jednotlivá léta kmenům a příbuzenstvím lidí, kteří dohromady se sešli, mnoho-li a na kterém místě se jim zdálo role přidělují a po roce jimam přejíti je nutí. Této věci mnohé uvádějí příčiny; aby z neustálého zvyku snahu válečnickou za rolnictví nezeměnili, aby rozsáhlých končin sobě získati se nesažili, a mocnější méně mocné z jejich majetku nevyháněli, aby důkladněji ku varování se mrazů

a horka nestavěli; aby nepovstala žádná chtivost peněz, z kteréž věci strany a nesvornosti se rodí; aby lid v spokojenosti ducha drželi, poněvadž každý vidí, že jeho jmění s nejmocnějším se rovná.

23. Obcem největší chválou jest, aby co nejšířeji kolem sebe končiny poplenivše pouště měly. To za přívlastek hrdinnosti považují, že sousedé z území vyhnání ustupují a nikdo blíže stanouti se neodvažuje, zároveň za to mají, že tím budou jistější, odstraní strach před náhlým vpádem. Když obec válku buď počatou odráží nebo sama počíná, úřadové, kteří by té válce vévodili, a nad životem a smrtí moc měli, voleni bývají. V míru není žádného společného úřadu, ale náčelníci krajin a vesnic mezi svými právo vykonávají a spory vyrovnávají. Loupeže nemají žádná zlé pověsti, které vně končin každé obce se stávají, a blásají, že se za cvičením mládeže a umenšováním zahálčivosti konají. A jakmile některý z náčelníků v radě řekl že on bude vůdcem, kteří ho následovati chtějí, ať se prohlásí, povstanou ti, kteří i příčinu i člověka schvalují a své pomoci přislíbují a od obecného lidu jsou chváleni kteří z těchto nenásledovali, za přeběhlíky a zrádce jsou pokládáni a ve všech věcech potom důvěra se jim odepírá. Hosti ublížiti za nedovolené považují; ty, kteří za jakoukoliv příčinou k nim přišli, před bezprávím hájí, za nedotknutelné mají a těm všech domy jsou otevřeny a strava s nimi se sdílí.

24. I býval před tím čas, kdy Gallové nad Germany statečností předčili, o své ujmě války počínali, pro množství lidí a nedostatek půdy za Rýn osady vysílali. Tak ta místa, která jsou nejúrodnější z celé Germanie, okolo Hercynského

lesa, který jak vidím, Eratosthenovi a některým Řekům dle pověsti znám byl, kterýž oni Orcynským nazývají, Volkové Tektosagové opanovali a tam se usadili; kterýž kmen do tento čas v těch sídlech se drží a v spravedlivosti a chvále válečné největší pověsti požívá. Nyní také v téměř nedostatku, nouzi, trpělivosti jako Germáni přebývají, téže výživy a úpravy těla užívají; Gallům však blízkost provincií, zámořských věcí znalost mnoho k dostatku a užitku přispívá, znenáhla navykše býti přemáhánu a v mnohých bitvách podlehše, ani sami k nim v statečnosti se nepřiovnávají.

25. Tohoto Hercynského lesa, který svrchu byl připomenut, šířka na 9 dní cesty chodci břemen prázdnému se rozkládá: neboť jinak vymeziti ho nelze, aniž měr cestovních znají. Počíná od hranic Helvetiův a Nemetův a Rauraků, a rovným poříčím řeky Danubin táhne se ke končinám Dakův a Anartův; odtud se zahybá na levo rozdílnými od řeky krajinami a mnohých národů končin pro velikost se dotýká; a není žádného v této Germanii, který by řekl, že došel k počátku toho lesa když byl cestu 60 dnů urazil, nebo na kterém místě počíná, doslechl a jisto jest, že mnohé druhy šelem se v něm rodí, kterých na jiných místech viděti nebylo; z těch, které nejvíce se liší od ostatních a které zdá se mi, že třeba paměti zachovati, tyto jsou.

26. Jest býk podobný jelenu, jenž od středu čela mezi všima jeden roh má. vyšší a rovnější než rohy které nám jsou známy; od jeho vrcholu jako suky a větve široko se rozprostírají. Táž jest přirozenost samce i samice a táž podoba i velikost rohů.

27. Jsou také, jež nazývají losy. Ti jsou postavou a pestrostí koží podobni kozám, ale velikostí poněkud nad ně vynikají a jsou bezrohé a mají nohy bez kloubův a článkův ani za odpočinkem nelehají, ani, jestli nějakou nehodou stížení byvše upadli, vzpřímí se nebo pozvednouti se nemohou. Těm stromy jsou lůžky: k těm se přivínají a tak jenom trochu opřené pokoje požívají. Když z jejich stop seznali lovci, kam se obyčejně uchylují, všecky stromy na místě tom buď u kořenů podhrabávají nebo nasekávají tak dalece, aby docela jako stojící vypadaly. Sem když se podle zvyku svého oprou, nepevné stromy tíží svou zlomí a zároveň sami upadnou.

28. Třetí jest druh těch, kteří zubry se nazývají. Ti jsou velikostí málo pod slony, podoby, barvy a postavy býčí. Veliká jest jejich síla a veliká rychlost a ani člověka ani šelmy, kterou spatřili nešetří. Ty horlivě do jam chycené zabíjejí. Tou prací otužují mladíky a tím způsobem honby cvičí, a kteří nejvíce z nich zabili, přinesše do veřejnosti rohy jejich, aby byli na svědectví, velikou chválu mají. Ale přivykatí lidem a krotnouti ani když malí byli chycení nemohou. Velikost rohův a tvar i podoba mnoho od rohů našich býků se liší. Ty bedlivě shledané od okrajů stříbrem obkládají a při největších hodech za číše je užívají.

29. Caesar, když od Ubijských zvědů seznal že Svebové do lesů ustoupili, nedostatku obilí se boje, poněvadž, jak jsme svrchu ukázali, všickni Germáni velmi málo o orbu dbají, ustanovil netáhnouti dále; ale aby docela strachu před svým návratem barbarů nezbavil, a jich pomocná vojska zdržel, vojsko nazpět převed, poslední část mostu,

která břehů Ubijských se dotýkala, v déli 200 stop strhne a na konci mostu věži čtyřpatrovou vystaví a posádku 12 kohort k obraně mostu položí a velikými hradbami místo toto opevní. Tomu místu a posádce mladistvého G. Volkatia Tubla v čelo postavil. Sám když obilí zrání počínalo, do války s Ambiorigem se odebrav skrze les Arduenský, který jest v celé Gallie největší a od břehů Rýna a končin Treverských k Nerviům se táhne a víc než na 500.000 stop do délky se rozkládá, Lucia Minucia Basila s celou jízdou napřed posílá kdyby něčeho rychlostí pochodu a příhodností času prospěti mohl; napomíná aby nedovoľoval ohňů v táboru rozžítí, aby někudy už zdaleka znamení jeho příchodu nebylo; on že ihned následuje, praví.

30. Basilus, jak veleno jest, jedná. Rychle a proti nadání všech vykonav pochod, mnohé v rolich něčeho netušící zajml; dle jejich udání k samému Ambiorigovi kvapí, na kterém místě prý s málo jezdci byl. Mnoho jako ve všem tak i ve vojenství může štěstí. Neboť jako velikou náhodou se přihází, že na něho samého neobezřelého i také nepřipraveného napadl, a dříve příchod jeho ode všech byl pozorován, než pověst a poselství o tom bylo doneseno, tak také k velikému bylo štěstí, že když všecky vojenské nástroje které kolem sebe měl, jemu byly vychváčeny, vozy a koně zajaty, sám před smrtí utíká. Ale i to se stalo, že poněvadž stavení bylo obklopeno lesem, jak jsou skoro obydli Gallů, kteří aby se vedra uvarovali, lesů a řek blízkostí vyhledávají, průvodcové a přátelé jeho na úzkém místě trochu nával našich jezdců zdržovali. Co tito bojovali, onoho jeden z jeho na kůň vyzvedl; utíkajícího

vykonána a kmen lidí zločinných vyhuben, musel více zástupů rozeslati a vojáky rozváděti. Chtěl-li manipuly při praporech pohromadě držeti, jak toho ustanovený způsob a zvyk vojska římského žádal, místo samo bylo záštitou barbarů, ani ze skryše nástrahy činiti a rozptýlené obkličovati odvahy jim nechybělo. Jak při takových obtížích pilností starati se možno bylo, pečováno o to, aby se spíše v škodění něco opominulo, ačkoliv myslí všech mstivostí hořely, než aby se s nějakou ztrátou vojínů škodilo. Caesar rozesílá posly k sousedním obcím; všechny k sobě volá nadějí na kořist k rochvácení Eburonů, aby spíše v lesích život Gallů než vojsko řadové v nebezpečí byl, zároveň aby takovým množstvím obklopen za tak veliký zločin národa jmeno obce jeho bylo shlazeno. Veliký odevšad počet rychle se sešel. —

35. To na všech stranách Eburonů se dalo a sedmý den se blížil, ku kterému dni Caesar k zavazadlům s legií se vrátiti byl ustanovil. Zde jak mnoho ve válce štěstí může a jaké případy přináší poznati bylo. Po rozptýlení a postrašení nepřátel, jak jsme ukázali, nebylo žádné moci valečné, která by jenom malou příčinu k strachu přinášela. Za Ryn ku Germanům došla zvěst, že se Eburonsko plení a všickni schválně ku kořisti se přivolávají. Sugambrové seženou 2000 jezdců, kteří jsou nejbližše Rýnu od nichž, jak jsme ukázali, Teukteři a Usipetové z útěku byli přijati. Přepравí se přes Rýn po lodích a vozech na třicet tisíc kroků pod tím místem, kde most byl vystaven a posádka Caesarem zanechána; nejprve do končin Eburanu (přicházejí) vtrhnou, mnohé z útěku rozptýlené přijímají,

velikého počtu dobytka, jehož jsou barbaři nejžádostivější, se zmocňují. Kořisti vyzváni dále postupují. Je nemešská bažina, zrozené ve válce a loupežení, ne lesy. V kterých místech jest Caesar, zajatých se vyptávají; nalezají, že dále se odebral a seznávají, že celé vojsko odešlo. A jeden ze zajatých pravil. Co vy tuto bídnou a hubenou kořist pronásledujete, kteří již nejbohatšími býti můžete? Ve třech hodinách můžete dojíti do Aduatuky; sem vojsko římské všecky své statky sneslo: posádky jest toliko, že se ani zeď nemůže ní obsaditi. ani se nikdo mimo hradby vykročiti neopovazuje. Poněvadž naděje se nahodila, Germáni kořist, které dosáhli v skryši zanechávají; sami do Aduatuky spěchají, téhož jako vůdce užívajíce, jehož udáním tohoto se dověděli.

36. Cicero, který po všecky předcházející dny dle nařízení Caesarových, s největší pílí vojíny v táboře zdržovav, a ani žádnému záškodníkovi ven z ohrady vykročiti nedav, sedmého dne, pochybuje že Caesar v počtu dní slovu dostojí, poněvadž slyšel, že trochu dále postoupil ani žádné pověsti o návratu jeho se nedonášelo, zároveň blasy těch pohnut, kteří trpělivost jeho skoro obležením nazývali, jestli že ani z tábora vykročiti se nesmí; žádného takového případu neočekáváje, jímž by při devíti legiích před ním stojících a velmi veliké jízdy, když nepřátelé byli rozptýleni ano téměř zničeni, na prostore tří tisíc kroků mohl býti postižen, pět kohort obilí s hánět do nejbližšího osení poslal, mezi kterými a táborem jeden celkem pahorek byl. Přemnozí z legií byli nemocni zanecháni; z nich kteří dobou těch dnů se pozdravili, asi 300, pod

tečností vojnů jsou zachováni. Avšak ti, kteří na pohoří se byli postavili, ani nyní ještě žádné zkušenosti vojenské nenasbyvše, ani v tom, který schválili, úmyslu zůstat, aby se totiž na výšině bránili, ani síly a rychlosti, která jak viděli, jiným prospívala, napodobiti nedovedli, ale usilující do tábora se uchýliti na místo nevhodné se dostali. Setníci, z nichž někteří z nižších řádů ostatních legií, pro svou statečnost do vyšších řádů této legie byli přesazeni, aby chvály vojenské, před tím dobyté neztratili, co nejstatečněji bojující padli. Část vojáků když statečností těchto nepřátel trochu byli zatlačeni, mimo nadání, bez ohony do tábora se dostala, část barbary obklíčena byvši zhynula.

41. Germani zoufajíce nad vybojováním tábora, poněvadž viděli, že naši už na ohradách stanuli, s tou kořistí, kterou v lesích byli uložili za Rýn se uchýlili. A takový byl i po odchodu nepřátel strach, že té noci, když G. Volusenus s jízdou poslán k táboru přišel, nechtěli mu věřit, že Caesar s vojskem neporušeným zde jest. Tak docela strach mysl jejich zaujal, že téměř pošetile říkali, že po zničení veškerých zástupů jízda z útěku k nim se uchýlila a hádali se, že kdyby vojsko bylo bez úhony, Germani by tábora byli neoblehli. Bázeň tu příchod Caesarův odstranil.

42. Onen vrátiv se, poněvadž běhů válečných neznalý nebyl, jenom na to si stěžuje, že kohorty ze stanoviště a posádky byly vyslány, že ani nejmenší náhodé místa se nechati nemělo — usoudil, že při náhlém příchodu nepřátel mnoho štěstí zmohlo, a to mnohem více, že skoro od samého náspu a bran barbary odvrátilo. Ze všeho

toho nejvíce ku podivu býti se zdálo, že Germani, kteří s tím úmyslem Rýn překročili, aby končiny Ambiorigovy plenili, k táboru římskému zanesení, nejžádanější Ambiorigovi dobrodiní prokázali.

43. Caesar opět nepřátely týrat se odebrav, sehnal veliký počet ze sousedních obcí, a všechny stavení, která kdo shlédl, byla zapalována; kořist ze všech sháněla se míst; obilí nejenom tak veliký počet soumarův a lidí stravoval, ale i ročnímu času a přivalům podlehl, tak, že jestli někteří dotud ještě se byli skrývali, předce viděti bylo, že až vojsko bude odvedeno, všech potřeb nedostatkem zahynouti musí. A často na takové místo přišlo se při takovém rozdělení jízdy na všechny strany, že zajatí se ohlíželi po Ambiorigovi na útěku (jsoucím), kterého prý v tu chvíli byli spatřili a, že daleko z nadějí se nedostal, tvrdili tak že nadějce se ho chytiti, a nekonečnou práci podnikše, kteří msnili že tím nejvýše Caesarovi se zavděčí, skoro přírodu snahou přemáhali a vždy málo k nejvyššímu štěstí chybiti se zdálo; avšak onen skrýšemi a hvozdy se vytrhl a nocí se ukryvaje v jiné krajiny a strany utíkal, nemaje většího ochranného průvodu jezdců než čtyři, kterým jediným život svůj svěřiti se odvažoval.

44. Takovým způsobem krajiny popleniv Caesar vojsko se ztrátou dvou kohort do Durokorta Remeského nazpět odvádí a sněm na toto místo Gallie ohlásiv o spiknutí Senonův a Karnutů vyšetřování máti ustanovuje a Arkona, který byl náčelníkem tohoto záměru, těžší rozsudek o něm prohlásiv, dle zvyku předků smrti ztrestal.

Někteří soudu se bojíce, utekli. Tyto v klatbu dav, dvě legie u pomezí Treverského, dvě v Lingonsku, šest ostatních v končinách Senonů v zimních táborech umístil, a obilí vojsku opatřiv, jak byl ustanovil, do Italie k zasedání sněmů se odebral.

Kniha sedmá.

1. Když Gallie byla pokojná, Caesar, jak ustanovil, do Italie k držení soudů krajských se ubírá. Tam se dovídá o zavraždění Klodiově a o usnešení senátu, aby všichni mladí z Italie hromadné pod přísahu korouhevní vzati byli, odvod po celé provincii míti ustanovil. Věci ty do Gallie zaalpské rychle se donášejí. Přidají sami a přibájejí k pověstem Galové, čeho se jim třeba zdálo, že hnutím městským Caesar jest zdržován a v takových ráznicích k vojsku přijíti nemůže. Tou příležitostí připuzeni ti, které to již dávno bolelo, že jsou podrobeni nadvládě Římské, svobodnější a odvážnější o válce se raditi počínají. Opo- věděvše mezi sebou náčelníci Gallie sněmy v lesích a na místech vzdálených, stěžují si na smrt Akkonovu; že ten případ na ně samé přikvačiti může, dokazují; litují společného osudu Gallie; všemi sliby a odměnami dožadují se, aby počátek války učinili a s nebezpečím vlastního života Gallii v svobodu přivedli. Nejprve, říkají, že se musí bráti zřetel k tomu, aby dříve než by se tajné jejich záměry pronesly, Caesarovi nedalo se k vojsku přijíti. To že snadné jest, poněvadž ani legie neodvažují se za nepřítomnosti vrchního

velitele ze zimního tábora vykročiti, ani vrchní velitel bez ochranné stráže k legiím se dostat nemůže. Konečně, že jest lepší zabítu býti v šiku, než staré slávy válečné a svobody, kterou po předcích svých zdělili, opět nezískati.

2. O těch věcech pojednavše, prohlásí Karnutové, že žádnému nebezpečí za obecné blaho se nezpečují a slibují, že první ze všech do války se pustí a poněvadž prozatím mezi sebou zastavenci se zavázati nemohou, aby se věc nepronesla, žádají, aby se to přísahou a slibem stvrdilo, snesouce prapory vojenské, v čemž dle jejich zvyku nejvážnější obřady jsou obsaženy, aby válku začínouce ostatními opuštění nebyli. Tu všickni, kteří byli přítomni Karnuty pochválivše a přísahu složivše, k věci té čas ustanovili, a ze shromáždění se rozešli.

3. Když den ten přišel, Karnutové vedeni jsouce Kotuatem a Konetodunem, lidmi zoufalými, na dané znamení do Genaba se sběhnou, a občany římské, kteří za svým povoláním tam byli stanuli, mezi nimi G. Tufia Citu, počestného rytíře římského, který na rozkaz Caesarův na spížování dohlížel, zabíjejí a statky jejich zdrancují. Pověst ta rychle ku všem obcím Gallským se donáší. Neboť kdekoliv větší nebo znamenitější věc se přihodí, křikem přes hory a doly to rozblašují; to potom jiní zaslechnou a nejbližším podávají, jak se tenkrát stalo. Neboť co se v Genabě při východu slunce dalo, ještě před koncem prvního bdění v končinách Arvernů jest doslechnuto, což jest vzdálenost asi 160.000 kroků.

4. Podobným způsobem tam Vercingetorix, syn Celtillův, Arvernůn, mladík nejvýše mocný, jehož otec náčelnictví v celé Gallii měl, a proto,

poněvadž po království toužil, od otce byl zabit, svolav své svěřence, snadno je roznítí. Když jeho záměr seznali, sbíhají se do zbraně. Jest mu bráněno Gobannitionem, strýcem jeho, a ostatními náčelníky, kteří mají za to, že takového štěstí zkouseti se nemá, jest vyhnán z města Ger-gorie; ale neustal přece, a v krajích má odvod nuzných a zkažených. Tuto moc sehnal, ku kterýmkoliv dojde z obce, ty ku svému mínění přivádí; napomíná, aby za společnou svobodu zbraně se chopili, a veliké zástupy sehnal protivníky své, od kterých nedlouho před tím byl vyloučen, vyháněti z obce. Králem od svých jest provolán. Rozesílá všemi směry poselstva: zapřísahá je aby věrnými zůstali. Rychle k sobě Senony, Parisy, Piktony, Kadurky, Turony, Aulerky, Lemoriky, Andy a ostatní všecky, kteří Oceanu se dotýkají, připojí: dle všeobecného souhlasu na něho vrchní vláda se vznáší. Moci této nabýv všem těmto obcem rukojmí velí postaviti, jistý počet vojáků aby rychle k němu přivedly, rozkazuje jak mnoho zbraní každá obec doma a do které doby nadělati má, ustanovuje; hlavně jízdy jest pílén. K nejvyšší pili nejvyšší přísnost velitelskou přidává; velikostí trestu váhající nutí. Neboť kdo většího přčinu se dopustil, toho ohněm a všemi mukami usmrcuje, pro menší přčinu uši uřezav neb jedno oko vypíchnuv domů je posílá aby byli ostatním za příklad a velikostí trestu jiné postrašovali.

5. Těmito tresty rychle sehnal vojsko, Lukteria Karduka, člověka nejvys odvážlivého, s částí zástupů do Rutenska posílá; sám k Biturigům se ubírá. Po příchodu jeho Biturigové k Haeduům, v jichž ochraně byli, poslance vysy-

lají žádat o pomoc, aby snadněji zástupům nepřátelským odolati mohli. Haeduové na radu legátů, jež Caesar u vojska byl zanechal, zástupy jízdné i pěší Biturigům na pomoc posílají. Když tyto k řece Ligeru došly, která Biturigy od Haeduů dělí, málo dní tam pomeškavše, ani řeky překročiti se neodváživše, domů se vracejí a našim legátům zvěstují, že se vrátili bojíce se nevěry Biturigů, o nichž se dověděli, že v úmyslu měli, kdyby řeku přešli, aby z jedné strany sami z druhé Arvernové je obstoupili. Zdaž to učinili z příčiny, kterou legátům udali, či z vérolomnosti poněvadž nám nic zjištěno není, nezdá se nám na jisto položiti. Biturigové po odchodu jejich hned s Arvernoy se spojují.

6. Když události tyto do Italie Caesarovi byly zvěstovány a vyrozumíval, že záležitosti městské statečnosti Gneia Pompeja do vhodnějšího stavu se dostaly, do Gallie Zaalpské se odebral. Když tam přišel, velká obtíž ho tísnila, jakým způsobem by se k vojsku dostatí mohl. Neboť kdyby legie do provincie zavolal, vyrozumíval, že by za jeho nepřítomnosti na pochodu v bitvu se pouštěli: kdyby sám k vojsku spěchal, viděl, že v tom čase, ani těm, kteří pokojnými býti se zdají, svého hrdla pořádně světiti nemůže.

7. Mezi tím Lukterius Kadurkus, do Ruten-ska poslaný, obec tu pro Arvernoy získá. Postoupiv k Nitobrigům a Gabalům od obojích rukojmí přijímá a velikou sílu válečnou sebrav, do provincie k Narbonu vpád učiniti spěchá. Dovědév se o tom Caesar, mínil, že přede všemi úmysly přednost musí dáti tomu, aby se do Narbonu odebral. Když tam přišel, bojící se vzmužuje, po-

sádky v Rutenech ku provincii patřících, ve Volcích Arekonických, v Tolosatsku a okolí Narbonu kteráž místa sousedila s nepřátely, rozestavuje, částí zástupů z provincie a doplňku, který z Itálie byl dovedl, sejíti se káže do Helvijska, které hraničí s Arverny.

8. Ty věci uspořádav, odtlačil již Lukteria a vzdálil, poněvadž mezi posádky vstoupiti za nebezpečné považoval, a do Helvijska se ubírá. Ačkoliv pohoří Cevennské, které Arverny od Helviů odděluje, v nejtěžší část roku převysokým sněhem v cestě překáželo, předce prohál ev snůh na šest stop zvýší a tak cesty schůdnými učiniv s nejvyšším vojínů namáháním k hranicím Arvernským dorazil. Potlačiv tyto ničeho netušící, poněvadž se domnívali, že Cevennou jako zdí jsou obraženi a že ani jednotlivci v této roční době stezky schůdnými nebyly, jezdcům velí aby pokud možno nejširše se toulali a co největšího strachu nepřátelům naháněli. To se rychle pověstí a posly k Vercingetorigovi donese. toho postrašení všickni obstupují a zaklínají, aby jejich statků dbal, a aby od nepřátel drancování nebyli, zvláště, když vidí že celá válka na ně se svezla. Onen na jejich prosby hne táborem z Biturigů k Arvernům.

9. Než Caesar dva dny v těch místech po-
meškav, poněvadž napřed věděl, že to tak s Vercingetorigem dopadne, za sbíráním doplňku a jízdy od vojska odchází, mladistvého Bruta zástupům těm v čelo staví; tohoto napomíná, aby na všechny strany jezdci co nejširěji se potloukali: že se vynasnaží, aby déle než tři dny od tábora vzdálen nebyl. Ustanoviv toto, proti nadání svých co možno největšími pochody do Vienny dorazí.

Tam sebrav čerstvou jízdu, kterou před mnoha dny tam napřed byl poslal ani ve dne ani v noci v pochodu neustáváje končinami Haeduů do Ligonska pšílí, kde dvě legie zimovaly, aby, byť Haeduové i něco proti jeho blahu obmýšleli, rychlostí předběhl. Tam když dorazil, k ostatním legiím posílá a dříve všecky na jedno místo sežene, než by o jeho příchodu Arvernům zvěstováno býti mohlo. Seznav to Vercingetorix vojsko do Biturigů zpět odvádí a odtud vtrhnuv ku Gorgobině, městu Bojů které tam Caesar ve válce Helvetské přemožené umístil a Haeduům přidělil, oblehati je ustanovuje.

10. Velikou věc ta obtíž Caesarovi při rozhodnutí se činila, kdyby ostatní část zimy legie na jednom místě držel, aby po vybojování poplatníků Haedujských veškerá Gallie neodpadla, poněvadž by se zdálo, že v něm přátelé žádné zástity nemají; kdyby časněji ze zimního ležení je vyvedl, aby záležitostí obilní při nesnadných přívozech netrpěl. Uzdálo se mu, že předce lepší jest všecky nesnáze trpěti, než po takovém pohanění všech svých příchýlnost si odciziti. Tudyž napomenuv Haeduy k dovážení spíše, napřed posýlá k Bojům posly, aby je o jeho příchodu napomenuli a zpravili, aby ve věrnosti trvali a útok nepřátelský s myslí statečnou zdržovali. V Agediku dvě legie a zavazadla celého vojska zanechav k Bojům se ubírá.

11. Druhého dne když k Senonskému městu Velaunodunu přišel, aby žádného nepřítele za sebou nezůstavil a tím pohodlnější spížování měl, oblehati je ustanovil a ve dvou dnech ji náspem obklíčil; třetího dne, když vyslancí z města o vzdání se byli posláni, zbraň snésti,

soumary přivéstí, 600 rukojmí dáti prikazuje. Aby co nejdříve na cestu se vydal, žanechává tu legata C. Trebonia, aby to dokonál; sám do Genaba Karnutského se ubírá; ti tehdy teprve se dověděvše o oblehání Velaunoduna, majíce za to že věc ta déle se protáhne, posádku k hájení Genaba, kterou by tam poslali, zřizovali. Sem ve dvou dnech dorazil. Táborem se před městem položiv, poněvadž doba denní mu nedovolovala na potom dobývání odkládá a čeho k té věci třeba jest vojínům nařizuje a protože s městem Genabem most přes řeku Ligeru souvisel, boje se, aby v noci z města neutekli, dvěma legiím ve zbrani hlídku míti káže. Genabští něco málo před půlnocí, tiše z města vykročivše, řeku přechazeti začali. Věc tu Caesar vyzvědév, legie kterým pohotově býti prikázal, brány zapáliv dovnitř pustí a města se zmocní kdež málo z počtu nepřátel scházelo do zjímání všech, poněvadž nížiny mostu a cest množství v útěku zabránily. Město vydrancuje a zapálí, kořist vojínům daruje, vojsko přes Ligeru převádí a do končin Biturigů dorazí.

12. Vercingetorix, jak se o příchodu Caesarově dověděl, od dobývání ustane a proti Caesarovi se odebere. Onen město Biturigů na cestě ležící, Noviodunnům, obléhati ustanovil. Když k němu poslové z města toho přišli prosit, aby jim odpustil a o jejich život pečoval, aby rychlostí ostatní věci dokonál, kterých většinou už byl dosáhl, zbraně snésti, koně přivéstí, rukojmí dáti káže. Když po odevzdání částky rukojmí ostatní věci se zařizovaly a setníci i něco málo vojáků bylo dovnitř posláno, aby zbraně a soumary shledávali, jízda nepřátelská z daleka spa-

třena jest, která před vojem Vercingetorigovým předcházela. Jakmile ji městští spatřili a naděje na pomoc nabyli, křik způsobivše, zbraně se chápali, brány zavírali, zeď naplňovali počínají. Setníci v městě, když z počínání si Gallů vyrozuměli že něco nového předsevzali, mečů dobyvše brány osadily a všechny své neporušené nazpět odvedli.

13. Caesar káže jízdu z tábora vyvésti, bitvu jezdeckou svádí; svým už v nesnázích jsoucím Germánských jezdců asi 400 na pomoc posílá, které od počátku sebou míti byl ustanovil. Jejich útoku Gallové odolati nemohli a na útěk obráceni, mnohé stratili a k voji se uchýlili. Když tito byli poraženi, opět měšťané postrašení, javše ty o nichž se domnívali, že jejich práci lid byl pobouřen k Caesarovi je přivedli a jemu se vzdali. Dokonav tyto věci Caesar k městu Avariku, které bylo největší a nejopevněnější v končinách Biturigův a v krajině na pole nejúrodnější se odebral, poněvadž doufal že tohoto města dobudá obec Biturigů v moc svou uvede.

14. Vercingetorix tolik nepřiležitých nehod ve Velaunodunu, Genabu, Noviodunu utrpěv, své ku schůzi svolává. Poučuje, že daleko jiným způsobem válka se vésti musí, než jak před tím vedena byla. Vším způsobem že se o to pečovati musí, aby v pícování a spížování Římanům bylo překáženo. To že jest snadné, poněvadž sami jízdy nadbytek mají a dobou noční jsou v tom podporováni. Obrok že se sekati nemůže; nepřátelé ze stavení že ho musejí rozptýleni sháněti; ti všickni že každodenně od jezdců zničení býti mohou. Mimo to pro spásu že nemá dbáti na výhody a pohodlí majetku: že třeba jest vsi a stavení zapalovati na takovou vzdálenost v kte-

rémkoli směru. kudy se zdá že za pícováním k nim přijítí mohou. Jim samým těchto věcí zá-
soba že dostačuje, těch majetkem jsou podporo-
váni, v jejichž končinách válku vedou. Římané
že buď nedostatku nesnesou, nebo s velikým ne-
bezpečím tuze daleko od tábora pokročí: že stejno
jest zdali je zabijí, nebo o zavazadla připraví,
která ztratíce války vésti nebudou moci. Mimo
to že třeba zapáliti města, která opevněním a
přirozenou polohou před veškerým nebezpečím
jista nejsou, aby ani nebyla svým útočišti ku
vzdalování se vojenství, ani Římanům nebyla
předložena ku vzetí zásoby spíšní a kořisti. Zdáli
se jim toto těžkým neb trpkým, on že to mno-
hem tře cení, že děti a ženy do otroctví jsou
odvlékány, oni sami zabijeni, což poraženým při-
hoditi se musí.

15. Když souhlasem všech mínění to bylo
schváleno, jednoho dne více než 20 měst Bituri-
gů jest zapáleno. Totéž se děje v ostatních ob-
cích: na všech stranách požáry je viděti, ačko-
liv to s velikým bolem všickni nesli, předce v
to útěchu skládali, že důvěřovali, že vítězství
skoro už dobyté majíce, brzy to ztratili nazpět
získají. Rozvažuje se o Avariku v společném shro-
máždění, zdaž by lepší bylo zapáliti je, či hájiti.
Padnou všem Gallům k nohám Biturigové aby
nejkrásnější skoro město celé Gallie, které jest
záštitou a okrasou obci vlastníma rukama podpá-
liti nuceni nebyli, praví, že ho snadno přirozenou
polohou budou brániti, poněvadž ze všech stran
řekou a bažinou jediný má a to velmi úzký pří-
stup. Žádajícím se to povoluje, ačkoliv Vercinge-
torix nejprvé toho zrazoval, potom však povolil i
na prosby jejich i pro milosrdenství obecného
lidu. Obhájcové města vhodní se vybírají.

16. Vercingetorix menšími pochody Caesara následuje a zvolí tábora místo bažinami a lesy ohražené od Avarika asi 16.000 kroků. Tam jistými vyzvědači v každou denní dobu, co se u Avarika děje, seznával, a co by chtěl aby se stalo nařizoval. Všecko naše pícování a shánění obilí pozoroval a roztroušené, když dále než bylo třeba postupovali, přepadával a velikou škodu jim působil, ačkoliv pokud rozumem se předvídati dalo, naši tomu předcházeli tím, že se v nejistých dobách a po rozličných cestách chodilo.

17. Táborem u té části města se položiv Caesar, která úzký přístup od řeky a bažin ponechaný, jak jsme svrchu řekli, měla, násep připravovati, přístřešky přistrkovati, dvě věže zřizovati počal; neboť náspem obehnutí přirozená poloha bránila. O poskytování obilí Boje a Haeduy upomínati neustal; z těch jedni, poněvadž se žádnou snahou toho nekonali, mnoho nepodporovali, druhí velikého jmění nemajíce poněvadž obec byla nepatrná a nemohutná, rychle co měli spotřebovali. Při největší nesnazi obilní ve vojsku pro chudobu Bojů, nedbalost Haeduů, požáry stavení, až tak daleko, že přemnoho dní obilí vojáci neměli a dobytek z nejvzdálenějších vesnic přibíhající, nejvyšší hlad trpěli, přece žádného hlasu od nich slyšeno nebylo, vznešenosti národu římského a dřívějších vítězství nehodného. Ano, když Caesar při práci jednotlivé legie oslovoval, a kdyby tuze trpce nedostatek snášely, že od oblehání upustí říkal, všickni ho žádali, aby toho nečinil, tolik že si za přemnohá leta jeho velení na něm zasloužili, že žádné hanby neutřžili, nikdy s nepořízenou neodešli a to že by za hanbu pokládali, kdyby začatého oblehání nechali: že lepší

jest všecky trpkosti snášeti, nežli za občany Římské, kteří v Genabu věrolomností Gallů zahynuli, krevní pomsty nevykonati. Totéž setníkům a tribunům vojenským přikazovali, aby se to jimi k Caesarovi doneslo.

18. Když již ku zdi věže se byly přiblížily od zajatých Caesar se dověděl, že Vercingetorix po strávení obroku táborem huul blíže k Avariku a sám s jízdou a lehkými pěšci kteří mezi jezdci bojovati uvykli k strojení záloh tam se odebral, kam myslel že naši druhého dne pícovat přijdou. Seznav to o půl noci tiše vytrhnuv, ráno k táboru nepřátelskému dorazil. Onino rychle o příchodu Caesarově vyzvěděvše, vozy a zavazadla svá do hustších lesů skryly, zástupy všecky na místě povýšeném a otevřeném sestavili. Dovědév se o tom Caesar, rychle břemena (na jedno místo) snésti a zbraň tasiti kázal.

19. Pahrbek byl od spodu povlovně vysoký. Ten skoro ze všech stran bažina neschůdná a nepřístupná obklopovala, ne širší než 50 stop. Na tom pahrbku, strhavše mosty Gallové, poloze důvěřující se zdržovali a vůbec dle obcí rozdělení, všecky brody té bažiny a lesnaté přístupy obsazeny drželi, na to v duchu připraveni, kdyby tuto bažinu Římané proraziti se pokoušeli, aby vážnoucí tísnil z místa vyššího, že, kdo by blízkost místa viděl, domníval by se, že jsou připraveni skoro k rovnému boji, kdo by (pak) nepřítelů postavení prohlédl, poznával by že marným přetvářením se vychloubají. Horšíci se vojíny, že nepřátelé pohledu jejich snésti mohou na tak malou vzdálenost, a znamení k boji žádající, Caesar poučuje, s jakou pohromou, a jak mnoha mužů statečných smrtí by se vítězství koupiti muselo;

když je na mysli tak odbodlané vidí, že pro chválu jeho žádnému nebezpečí se nezpěčují, že by se za nejvýše nespravedlivého odsouditi musel, kdyby mu život jejich nad jeho blaho nebyl milejším. Tak vojáky uchlácholiv, téhož dne do tábora je zpět odvádí a ostatní, co k dobývání města patřilo, zařizovati ustanovuje.

20. Vercingetorix, když k svým přišel, ze zrady obviněn, protože táborem blíže k Římanům hnul, poněvadž se vši jízdou odešel, poněvadž tak veliké zástupy bez vrchního velení zanechal, poněvadž po jeho odchodu Římané s takovou příhodností a rychlostí přišli: to že prý se všechno náhodou nebo bez zámyslu přihoditi nemohlo; on že prý raději chce moci královské nad Gallií s dovolením Caesarovým než jejich dobrodiním míti — takovým způsobem obviněn k tomu odpovídá: Že táborem hnul stalo se prý z nedostatku píce i na jejich napomínání; že blíže k Římanům přistoupil, k tomu že ho přiměla příhodnost polohy, aby se její ohraděním bránil; oučinnosti jezdců, že na místě bažinatém se jim nedostáváti nemuselo a tam že byla užitečna, kam se byli odebrali. Vrchního velení že z úmyslu nikomu odcházeje neodevzal, aby tento snahou lidu svého k boji doháněn nebyl; o kterouž věc pro slabost ducha všickni státi se zdají, poněvadž déle namáhání snášeti nemohou. Jestli Římané náhodou k tomu se nahodili, osudu, jestli nečím udáním vyzvání, tomu že děkovati jest, že i nečetnost jejich s vyššího místa poznati i jejich hrdinstvím opovrhnouti mohli, kteří neodváživše se bojovati hanebně do tábora zpět odtáhli. Že se o žádnou vládu zradou (od) Caesara neprosí, již vítězstvím nabyti může, které už jemu a všem

Gallům vyhlédnuto jisté jest; ano, že jim ji nazpět dává, zdá-li se jim, že mu více cti prokazují, než od něho spasitelné obrany dostávají. Abyste vyrozuměli, pravil, že to upřímné povídám, slyšte římské vojáky. Předvádí otroky, které na spíšování před málo dny polapil, a hladem i okovy vymučil. Tito již napřed poučení, co by řekli, až budou tázáni, praví, že jsou vajáci z legií; hladem a nedostatkem přinuceni, že tajně z tábora vyšli, kdyby nějakého obilí neb dobytka na polích naléztí mohli; takovým nedostatkem že celé vojsko jest tsněno, ani že žádného síly nestacují, ani že nemůže snéstí namáhavé práce; tudýž že ustanovil vojevůdce, jestli ničeho nesvedou při oblehání města, že za tři dny vojsko odvede. Tato dobrodina, pravil Vercingetorix, ode mne máte, kterého ze zrady obviňujete; jehož působením bez krve své, tak veliké vojsko vítězné hladem zmořené vidíte; které až hanebně z útěku se sbíratí bude, aby ho žádná obec ve svých končinách nepřijala, já jsem se postaral.

21. Vzkřikne veškeré množství a dle zvyku svého zbrani finčí, což u toho dělávají, jehož řeč schvalují: že jest Vercingetorix nejvyšším vůdcem, ani že o jeho věrnosti nemá se pochybovati, ani že s větším rozumem válka spravována býti nemůže. Ustanovují, aby deset tisíc lidí vybraných ze všech zástupů do města se poslalo, a míní že samým Biturigům společná spása svěriti se nemá, poněvadž vyrozumívali, že téměř v tom, jestli město udrží, skoro celé vítězství záleží.

22. Zvláštní statečnosti vojnů našich všelijaké zámysly Gallů v cestu se stavěly, jakož jest národ ten nanejvýš čilý a k nápodobení i vykonání všeho, co mu kdo napoví, velmi způsobilý.

Neboť i smyčkami háky odvraceli, které když zachytili, vratidly do vnitř vtahovali a násyp podkopy podhrabávali, tím uměleji poněvadž u nich veliké jsou doly železné a všechny druhy podkopů známé a užívané jsou. Celou pak zeď se všech stran věžemi kolika pater opatřili a tyto kožemi potáhli. Tehdy četnými denními i nočními výpady buď do náspu oheň podkládali, nebo na vojáky prací zaměstnané útok činili, a našich věží výšku, oč je každodenní násep vytlačil, spojivše nárožní trámy svých věží vyrovnávali a otevřené podkopy napřed opáleným a přestrojenými břevny a smolou rozpálenou a kameny největší váhy zastavovali a k hradbám se blížiti nedovolovali.

23. Všecky pak zdi Galské takto asi vypadají. Trámy rovné, celé, na dél v stejných mezích, dvě stopy od sebe vzdálené na zem se položí, ty se dovnitř svážou a mnohým náspem obklopí; ty však mezery, o nichž jsme se zmínili, velikými v průčelí kameny se zapěchují. Když toto jest položeno a sceleno, jiná vrstva na to se přidává, že se táž mezera zachovává, ani trámy mezi sebou se nedotýkají, ale v stejných vzácnostech přestávajíce jednotlivé jednotlivými kameny mezi ně položenými, těsně pohromadě drží. Tak potom všecko dílo se sroubí až se pravá výška zdi vyplní. Toto dílo jak na pohled a pestrostí není neuhledné střídavými trámy a kamením, které v rovných čarách své řady zachovávají, tak užitekem a k hájení měst nejvýše jest příhodné poněvadž i od požáru kámen, i od beranu trámův hájí, které nepřetržitě břevny na 40 stop větší dovnitř opřeno, ani proraziti ani roztrhnouti se nemůže.

24. Ačkoliv tolik věcí překáželo oblehání,

poněvadž po celý čas mrazem a neustálými lijáky byli zdržováni, přece neustálou prací toto všecko přemohli, a za 25 dní násep široký 330 stop, vysoký 80 stop vzdělali. Když tento zdi nepřátelské skoro se dotýkal a Caesar při díle dle zvyku svého bděl, a vojáky napomínal, aby v žádné vůbec chvíli od práce se neupouštělo, něco málo před třetím bděním spozorovalo se, že se z náspu kouří, který podkopem nepřátelé podpálili, a v týž čas po celé zdi křik povstal a dvěma branami od obojího boku věží výpad se stal; jedni pochodněmi a suchým dřívím se zdi na násep zdaleka házeli, smolu a ostatní věci, kterými lze oheň podnítiti, lili. Tak že kam běžeti, které věci pomáhati se má sotva rozmysliti se lze bylo. Přece, poněvadž dle ustanovení Caesarova vždy dvě legie před táborem hlídaly a většina dle rozdělení času v práci byla, rychle se stalo, že jedni výpadům odporovali, jiní věže odsouvali a násep probourávali, všecko však množství z tábora k hasení se sběhlo.

25. Když na všech místech přes celou ostatní noc bylo bojováno, a vždycky nepřátelům naděje na vítězství se obnovovala, tím více, poněvadž viděli opálené přístřešky věží a vyrozumívali, že nekrytí nesnadno mohou ku pomoci jíti a sami neustále čerství za zemdlené nastupovali a se domnívali že spása Gallie v tomto okamžení záleží, stalo se před našima očima něco, což, poněvadž se nám to pamětihodným býti zdálo, umínili jsme si nepřejíti. Gall nějaký před branou městskou rukama podané sobě hroudy loje a smoly do ohně přímo naproti věži házel. Šípem z kuše od pravého boku prohnán beze smyslu padl. Toho z nejbližších jeden překročiv tutéž práci dále konal;

na místo druhého tím též způsobem udeřením šípu omráčeného nastoupil třetí, za třetího čtvrtý a nenechali útočníci místo toto prázdné, až po uhašení náspu a ze všech stran zahrnutí nepřátel, konec bojování učiněn jest.

26. O všechno se pokusivše Gallové, poněvadž nic se nezdařilo, následujícího dne vzali úmysl z města utéci k ponoukání a rozkazu Vercingetorigova. O to za nočního ticha se pokusíce, doufali, že to bez velké škody svých provedou poněvadž ani daleko města tabor Vercingetorigův vzdálen nebyl, a bažina která nepřetržitá v cestě stála, Římany v pronásledování meškala. Když se to již učiniti v noci připravovali, tu matky rodin náhle na náměstí vyběhly a s plácem vrhnuvše se k nohám svých, všemožnými prosbami žádali, aby jich a společných dítek nepřátelům na smrt nevydávali, poněvadž jim nepevnost povahy a sil na útěk se dáti překáží. Když viděly, že stojí na svém, poněvadž velmi často v nejvyšším nebezpečnství bázeň milosrdnosti nepřijímá, vykřikovati a o útěku Římanům známení dávati začaly. Tím Gallové zastrašeni, aby od jízdy Římské cesty napřed nebyly obsazeny, od úmyslu upustili.

27. Druhého dne Caesar věží ku předu hnul a přístroje zřídil, kterých nadělati byl ustanovil, když veliký liják se strhl, měl za to že toto počasí jest prospěšné k podniku, poněvadž viděl, že trochu neopatrněji stráže na zdi jsou rozestaveny, a svým kázal trochu volněji práci se zaměstnávají a ukázal, co chce aby se stalo. Legie tajně pod přístřešky přihotoviv a ponuknův, aby už jednou za taková namáhání, požitky vítězství přijímali, těm kteří by první na zeď vstoupili odměny

vystavil a vojínům znamení dal. Ti náhle ze všech stran vyletěli a zeď rychle naplnili.

28. Nepřátelé novotou postrašení, se zdi a věží sehnání na náměstí a místech otevřenějších v klín se postavili s tím úmyslem, kdyby z některé strany vstříc se jim přišlo, aby v šik sestavení odporovali. Jak viděli, že žádný na místo příhodné se nespouští, ale že se odevšad kolem zdi rojí, bojíce se aby jim naděje na útěk zcela odňata nebyla, odhodivše zbraň, do nejzadnějších částí města nepřetržitým návaem se hnali, a část tam, protože v úzkém východu bran sami se tísnil. od vojáků, část již z bran vykročivši od jezdců jest pobita. A nebylo nikoho, kdo by hleděl kořisti. Tak i vraždou v Genabu i namahavou prací podníceni, nešetřili věkem sešlých, nešetřili žen, nešetřili nemluvňat. Konečně z celého počtu, který byl asi 40.000 sotva 800 těch, kteří prvý křik uslyševše z města se vyřítili, neporušených k Vercingetorigovi se dostalo. Onen je již pozdě v noci v tichosti z útěku přijal, boje se, aby z jejich sběhu a milosrdenství nad nimi, nějaké vzbouření obecného lidu v táboře nepovstalo, tak, že pečoval, aby mezi daleko na cestách roze-stavené důvěrníky jeho a náčelníky obcí byli rozdělení a k svým dovedeni v tu stranu tábora, která se každé obci již na počátku dostala.

29. Druhého dne shromáždění svolav uchlácholil je a napomenul, aby příliš na mysli neklesali, aby je nehoda nepomátla. Že Římané nezvítězili statečností, ani v šiku, ale uměním jakýmsi a znalostí oblehání, kteréž věci sami byli nezkušení. Že se mylí ti, kteří by samých šťastných výsledků ve válce očekávali. Jemu že se nikdy nelíbilo, aby Avarikum bylo se hájilo, če-

hož svědky oni sami mu jsou; ale že se stalo neobezřetostí Biturigův a přílišnou povolností ostatních, že tuto nehodu utrpěli. Než to že on rychle většími prospěchy zhojí. Neboť obce, které s ostatními Gally v souhlasu nejsou, ty že svou pilností spojí a jediný úmysl celé Gallie způsobí, jejíž souhlasu ani okršlek zemský zprotiviti se nemůže, a to že už skoro vykonáno má. Mezi tím že spravedlivě jest, aby toho za společnou spásou na nich dosáhl, aby tábor opevňovati ustanovili. by tím snáze náhlé útoky nepřátel vydrželi.

32. Řeč ta nebyla Gallům nemila, a nejvíce, proto že on sám na mysli neklesl po utrpení takové nehody, ani se do skryše neuchýlil a před pohledem lidu neprchal; i mýnilo se o něm že více v duchu předvídá a napřed cítí, an dokud ještě věc v pořádku byla nejprvé mýnil, že má Avarikum býti zapáleno, potom že opuštěno. A tak, jako jiných velitelův neštěstí jejich vážností zmenšuje tak tohoto naopak po utrpení nehody den co den rostla. Zároveň naději nabývali jeho tvrzením že ostatní oba připojiti se musí; a nejprvé toho času Gallové tábor opevňovati ustanovili a tak jsou na mysli poděšení lidé práci nezvyklé, že myslili, že všechno co by se jim poručilo, trpěti musí.

31. Ne méně než přislíbil Vercingetorix duchem svým se namáhal, aby ostatní obce připojil, a lákal je dary i sliby. K tomu příhodné lidi volil z nichž každý buď lstivou řečí, buď přátelstvím nejsnáze je polapiti mohl. Kterí po vybojování Avarika k němu se utekli, o těch ozbrojení a ošacení pečuje; zároveň, aby zmenšené zástupy se doplnily, velí postaviti jistý počet vojáků obcím, který a kterého dne dle jeho vůle do tá-

boru by měl doveden býti, a všechny lučištníky, kterých v Gallii byl převeliký počet, shledati a k sobě poslati káže. Tím rychle to, co v Avariku bylo zahynulo, se doplňuje. Mezi tím Tentomatus syn Olovikonův, král Nitobrigů, jehož otec od senátu našeho přítelem byl nazván, s velikým počtem svých jezdců a s těmi, které byl z Aquitanie najal, k němu dorazil.

32. Caesar v Avariku přemnoho dní pomeškav a převeliké zásoby obilí a ostatní spíše tam nabyv vojsko z namáhání a nedostatku zotaviti se nechal. Když zima již byla u konce a samým ročním časem k vedení války byl volán, na nepřítel vytrhnouti ustanovil, kdyby ho buď z bažin a lesů vylákati, nebo obležením tísniti mohl, v poslanství k němu náčelníci Haeduů přicházejí prosit, aby v čase nejvýše potřebném obci přispěl; že jest věc v největším nebezpečení, poněvadž, kdežto pokaždé jeden úředník volen býval a královskou moc na rok míval, nyní dva úřad zastávají a oba řkají, že dle zákonů zvoleni jsou. Z těchto že jeden jest Konviktolitavis, slynoucí a znamenitý mladík, druhý Kotus z nejstaršího rodu poslý a sám člověk nejvyšší moci a velikého příbuzenstva, jehož bratr Valetiakus posledního roku týž úřad spravoval. Celá obec že jest ve zbrani; rozdělen senát, rozdělen národ, každý z nich že má svá svěřenstva. Jestliže by se déle ten spor podporoval, že dojde k tomu, že se jedna strana obce s druhou stranou srazí. Aby se to nestalo, že záleží na jeho pili a vážnosti.

33. Caesar, ačkoliv od války a nepřítel odejiti za škodlivé pokládal, přece nejsa toho nepovědom, jaké nehody ze svárů pocházejí, aby tak veliká a k národu římskému tak přítulná obec,

kteřou sám vždy podporoval a všemi věcmi zveleboval, k násilí a zbraním nesáhla a ta strana, která by si méně důvěřovala pomoci od Vercingetoriga nepovolala, mínil že té věci musí přítrž učiniti a poněvadž dle zákonů Haedujských těm, kteří nejvyšší úřad mají, z hranic vykročiti dovoleno není, aby se nezdálo, že něčeho z práva neb zákonů jejich umenšil, sám do Haedujska vytrhnouti ustanovil a veškerý senát i ty, mezi kterými spor byl, k sobě do Decetie předvolal. Když skoro celá obec tam se sešla a poučen byl, že jenom něco málo jich tajně bylo svoláno a na jiném místě, v jiný čas než třeba bylo bratr od bratra zvolen byl, kdežto zákony zakazují, z jedné rodiny dva za živobytí obou na úřad voliti ale i v senátu míti, Kota vládu složití přinutiv, rozkázal, aby Kouviktolitavis, který skrze kněze dle zvyku obce, když úřady nebyly obsazeny, byl zvolen, vládu podržel.

34. Po tomto ustanovení napomenuv Haeduy, aby sporů a rozmíšky zapomněli, a nechajíce všeho této válce sloužili, a odměn, které si zaslouží od něho po přemožení Gallie očekávali, a veškerou jízdu a 10.000 pěších mu rychle poslali, aby je na posádky za záležitostí obilní rozestavil, vojsko na dvě části rozdělil: čtyři legie do Senonů a Parisiů Labienovi vésti dal, šest jich sám do Arvernů k městu Gergovii podle řeky Elaveru vedl; jízdy část onomu přidělil, část sobě zanechal. Seznav to Vercingetorix, všecky mosty přes tu řeku strhav, po druhé straně řeky pochodem táhnouti počal.

 35. Když obojí vojsko s obojí strany bylo na očích a skoro tábor proti táboru stavělo, Vercingetorix rozestaviv vyzvědače, aby někde most

učiníce Římané zástupy nepřivedli, byl Caesar v náramných nesnázích, aby po větší část léta řeka mu nepřekážela, poněvadž před podzimem skoro se Elaver brodem nepřecházívá. Tudíž aby se to nepříhodilo, na místě lesnatém táborem se položiv v krajině jednoho z těch mostů, o jichž stržení Vercingetorix se byl postaral, druhého dne se dvěma legiemi v skryši pozadu zůstal; ostatní zástupy se všemi zavazadly, jako obyčejně poslal, odtrhnuv některé kohorty aby počet legií celý býti se zdál. Těm rozkázav aby vyšly co by nejdále mohly, když již z doby denní se domyslí, že se do tábora dorazilo, na těchže kolech, jichž spodní část neporušená zbývala, most znova stavěti počal. Rychle dílo vykonav a legie přepraviv i místo tábora vhodné zvoliv, ostatní zástupy zpět povolal. Vercingetorix věc seznávaby, proti své vůli nebyl nucen bojovati, velkými pochody přešel.

36. Caesar z toho místa za pět dní ku Gergovii dorazil, a svedením mírné bitvy jezdecké polohu města prohlédnuv, které ležíc na hoře velmi vysoké všecky přístupy nesnadné mělo, nad vybojováním zoufal, o oblehání ustanovil nejednati dříve, než až by záležitost obilní do pořádku uvedl. Než Vercingetorix táborem blíže města na hoře se položiv, v prostředních vzdálenostech kolem sebe oddělené jednotlivých obcí zástupy umístil a všecky pahorky tohoto pohoří obsadiv, kudy shlédnouti lze bylo, hrozný pohled poskytoval, a náčelníkům těch obcí, které sobě k braní potazu se s nimi vyvolil, na usvitě každodenně k sobě se sejíti kázal, buď že něco sděliti, buď něco zaříditi se mu vidělo a ani jednoho dne neopomíjel jízdeckou bitvou s přimísenými lučištníky pře-

svědčovati se o tom, co každý z vojáků jeho má rozvahy a statečnosti. Byl naproti městu pahorek pod samou patou hory, výborně opevněný a se všech stran srázný, který kdyby drželi, zdálo se, že by z velkého dílu vodu i svobodné písování nepřátelům zabránili. Ale to místo od nich posádkou neméně pevnou bylo obsazeno. Přece v tichu nočním Caesar z tábora vystoupiv dříve než by se z města na pomoc jíti mohlo, sehnal posádku, místa se zmocnil a dvě legie tam umístil a dvojitý příkop po dvanácti stopách, od většího tábora k menšímu provedl, aby s jistotou před náhlým náběhem nepřátelským i jednotlivci přecházeti mohli.

37. Co se toto u Gergovie děje, Haeduus Konviktolitavis, jemuž, jak jsme ukázali úřad od Caesara byl prisouzen, od Arvernů peníze ponuknut, a některými mladíky se smlouvá; náčelníkem jejich byl Litovikus a jeho bratří z nejvyššího rodu pošii mladíci. S těmi odměnu sděluje a napomíná, aby pomněli, že jsou svobodní a k vládě zrozeni. Jediná že jest obec Haeduů, která nejistější vítězství Gallie zadržuje: její vážností že ostatní jsou drženy, když ta přejde, že Římanům stání v Gallii nebude. Že jemu Caesar nějaké dobrodiní prokázal, tak sice že nejspravedlivějšího práva svého u něho došel; ale že jemu více záleží na obecné svobodě. Neboť proč by spíše Haeduové o své právo a o zákony k Caesarovi jako rozhodčímu přicházeli, nežli Římané k Haeduům? Když mladíci i řečí vladařovou i odměnami rychle svedeni byvše přiznali, že třebas náčelníky tohoto úmyslu budou, způsob provedení hledán jest, poněvadž si nedůvěřovali, že by obec lehkomyslně k podniknutí války mc-

bla býti přivedena. Oblíbili sobě, aby Litavikus oněm 10.000, které Caesarovi k válce se posílají, byl v čelo postaven, bratři jeho aby k Caesarovi napřed pospíchali. Ostatní věci, jakým způsobem prováděti se líbí, ustanovují.

38. Litavikus přijav vojsko, když asi 30.000 kroků od Gergovie vzdálen byl, svolav náhle vojáky, se slzami praví: Kam se ubíráme, vojáci? Celá jízda naše, celá šlechta zahynula; náčelníci obce Eporedorix a Viridomarix narčeni ze zrady, od Římanů bez přelíčení jsou zabiti. To od těch samých poznejte, kteří od samé vraždy utekli, neboť já po vraždě bratrů a všech svých příbuzných pro bolest nemohu vypověděti, co se stalo. Jsou předvedeni ti, které onen poučil, co chce aby mluvili a totéž co propověděl Litavikus, lidu vykládají: jezdci a mnozí z Haeduů že jsou zavražděni, poněvadž se o nich říkalo, že se smlouvali s Arvernskými; oni sami že mezi množstvím vojáků se skryli a z prostřed vraždy uprchli. Vzkřiknou Haeduové a Litavika zaklínají, aby jim byl radou. Jako by to byla věc rady, pravil on, a nebylo nám nutné do Gergovie spěchatí a s Arverny se spojití. Či pochybujeme že Římané činu tak hanebného se dopustivše k zavraždění nás se nesběhnou? Pročež, jestli v nás něco ducha jest, stihejme smrtí těch, kteří velmi nehodně zahynuli a tyto lotry povraždíme. Ukáže na občany římské, kteří z důvěry k vojenské posádce sebou byli; veliký počet obilí a spíše zdrancuje, je samé ukrutné zmučené zabíjí. Posly po celé obci Haeduů rozesílá, touže lží o zavraždění jezdcův a náčelníků je ponouká; napomíná, aby podobným způsobem jako on sám učinil, za bezpráví svá se mstili.

39. Eporedorix Haeduan z nejvyššího rodu pošlý mladík a nejvýše doma mocný a zároveň Viridomarus stejného věku a oblíbenosti, ale rodu nerovného, kterého Caesar Divitiakem sobě odvezdaného z místa nízkého k nejvyšší hodnosti přivedl, v počtu jezdců se sešli jmenovitě od něho zavoláni. Ti měli mezi sebou spor o první místo, a v oné rozmluvě vladařů, jeden za Konviktolitava, druhý za Kota s nejvyšší možností byli bojovali. Z nich Eporedorix seznal záměr Litavikův skoro o půlnoci k Caesarovi vše donesl; prosí aby netrpěl by obec špatnými zámysly mladíkův od přátelství s národem římským neodpadla; co že se stane že předvídá, jestli tolik tisíc lidí s nepřáteli se spojí, jejichž blaha ani příbuzní zanedbávají ani obec na lehkou váhu bráti nemůže.

40. Z této zvěsti Caesar velikou starostí stížen, poněvadž vždycky obci Haedujské obzvláště hověl, beze všeho váhání čtyři výpravné legie a jízdu veškerou z tábora vyvádí, aniž bylo času v takovou dobu k stěsnění tábora, poněvadž se zdála věc záležeti na rychlosti; legata G. Fabia s dvěma legiemi zanechává táboru za posádku. Když rozkázal, aby bratři Litavikovi byli chyceni, seznal, že nedlouho před tím k nepřátelům utekli. Napomenuv vojáky, aby se v nutný čas namahavým pochodem nekormoutili, za všeobecné chtivosti postoupiv na 25.000 kroků, voj Haeduů spatřil, a vyslav jízdu jejich cestu zastavuje a důrazně všem zakazuje, aby žádného nezabýjeli. Eporedorigovi a Viridomarovi, které oni za zavražděné měli, mezi jezdci projížděti a svým jménem přimlouvati káže. Tyto poznavše a leš Litavikovu prohlédše Haeduové ruce vztahovati vzdání se naznažovali a odhodivše zbraň aby jich neusmrco-

val prositi počínají. Litavikus se svými svěřenci, kteří dle zvyku Gallského ani v nejhorším osudu své ochrance opustiti nesmějí, do Gergovie utekl.

41. Caesar posly k obci Haedujské vyslav, aby je poučili, že svým dobrodiním zachoval ty, které dle práva válečného pobiti mohl, a tři hodiny noční vojákům dav k odpočinku, táborem ku Gergovii hnul. Skoro uprostřed pochodu jezdci od Fabia poslaní vykládají v jak velikém nebezpečení věc byla. Oznamují že veškerými zástupy bylo tábora dobýváno, kdežto zhusta čerství za unavené nastupovali, a naše neustálým namáháním unavovali, kteří pro velikost tábora neustále titěž museli na náspu zůstávati. Množstvím šípů a všeho druhu střel že mnozí jsou raněni; k vydržení toho že náramně byla prospěšna hrubá střelba. Fabius že po jejich odchodu dvě brány nechav ostatní zatarasuje, a zábradlí na násep přičiňuje, a ke dni druhému a k podobnému případu se připravuje. Seznav ty věci Caesar s největší snabou vojáků před východem slunce do tábora dorazí.

42. Co se toto u Gergovie děje, Haeduové první zprávy od Litavika obdrževše, žádného času k seznávání si nenechávají. Pohání jedny lakota, jiné prehlivost a odvážlivost, která tomu rodu lidí nejvíce jest vrozena, tak že lehkou pověst za věc vyzvěděnou mají. Statky občanů římských drancují, vraždy páchají, do otroctví odvlékají. Podporuje věc k zlému nakloněnou Konviktolitavix, a lid k vzteklosti dohání, aby zločinu dopustíce k zdravému rozumu vrátiti se styděli. Marka Aristia, tribuna vojenského, který cestu k legii znal, slovo mu dávše z města Kabillona vyvedou: totěž učiniti přinutí ty, kteří za svým zaměstnáním tam se usadili. Na ty na cestě se obořivše,

veškerých zavazadel je zbavují; odporující ve dne v noci obléhají; když mnozí z obojí strany byli zabiti, větší množství ozbrojenců srocuje.

43. Když mezi tím zpráva byla donesena, že všecky jejich vojáky Caesar v moci drží, sbíhají se k Ariovistovi, že se nic z obecného usnesení nestalo, dokazují, vyšetřování o zdrancovaných statcích ustanovují. Litavikovo a bratři jeho jmění za obecné prohlásí, posly k Caesarovi, aby je očistili posílají. To činí, aby své vojáky nazpět získali; ale poskvrnění zločinem a jati výtěžkem z rozchvácených statků, poněvadž ta věc k mnohým se vztahovala, strachem před trestem vyplašení, tajně o válku se raditi počínají a ostatní obce poselstvími pobuřují. Ačkoliv tomu Caesar vyrozumíval, přece co nejmírněji může poslance osloví: že pro nevědomost a lebkovérnost lidu obecného nic tíže o obci nesoudí, ani své k Haeduům laskavosti nezmenšuje. Sám většího hnutí Gallie očekáváje, aby ode všech obcí obstoupen nebyl, vyhledával rady, jakým způsobem by od Gergovie odešel a opět všecko vojsko stáhl, aby tažení, které ze strachu před odpadnutím povstalo, útěku podobným se nezdálo.

44. Co o tom přemýšlel, zdálo se že se naskytá možnost věc dobře provést. Neboť když do menšího tábora na dílo dohlídnout přišel, zpozoroval, že pahorek, který od nepřátel držen byl, liduprázdný jest, který za dřívějších dní pro množství sotva viděti bylo. Podiviv se vyptává se sběhů na příčinu, kterých každodenně veliký počet k němu se hrnulo. — Všichni v tom se srovnávali, co už sám Caesar vyzvěděl, že hřbet tohoto pohorí jest úzký a lesnatý, ale v tu stranu skoro rovný, kudy jest přístup k druhé straně

města; o toto místo že se onino velmi bojí, a již nemyslí jináče, že když jeden pahorek od Římanů jest obsazen, kdyby i druhý ztratili, že skoro náspem obkličeni a všeho východu i pícování zbaveni by se zdáli; k opevňování toho všickni Vercingetorigem že jsou povoláni.

45. Tu věc seznav Caesar posílá přemnohé čtyry jezdecké; těm o půlnoci velí aby trochu s větším povykem po všech místech těkali. Na úsvitě veliký počet zavazadel a mezků vyvésti a s těchto pokryvky stáhnouti a mezkářům s přílbami, aby vyhlížejíce a přetvářejíce se jako jezdci kolem pahorků jezdili káže. Těm něco málo jezdců přidá, aby za příčinou okázalosti trochu šíře těkali. Dlouhou oklikou všem v ty strany táhnouti káže. To opodál z města viděti bylo, jak byl z Gergovie výhled dolů na tábor; než na takovou dálku co by to opravdu bylo, vyzkoumati se nemohlo. Jednu legii po témž čerenu pošle, a když trochu ku předu postoupila, na místě nižším postaví a v lesích ukryje. Podezření Gallů vzroste a všecky zástupy tam ku hradbám se převádějí. Prázdný tábor nepřátelský Caesar spatřiv, zatajiv odznaky svých a skryv prapory vojenské, vojáky po různou roztroušené z většího tábora do menšího převádí, aby z města pozorování nebyli a legátům, které jednotlivým legiím v čelo postavil, svou vůli vykládá; obzvláště napomíná, aby vojáky pohromadě drželi, aby z bojovnosti neb naděje na kořist příliš daleko se nepouštěli; předkládá, jaké nepohodlí jest v nepříhodnosti místa: ta že se jediné rychlostí může změnit; že jest to věc příležitosti, ne bitvy. Tyto věci vyloživ znamení dá a od pravé strany jiným výstupem v týž čas Haeduy posílá.

46. Zeď městská od roviny a počátku výstupu rovným směrem, kdyby žádné okliky mezi tím nebylo, 1200 kroků byla vzdálena: cokoliv k tomu obcházký ku zmírnění svahu se přidalo, o to byla délka pochodu větší. Od prostředka pahorku na délku, jak to povaha hory sebou nese, z velikých kamenů šestistopovou zeď, která by útok našich omeškávala, v předu postavili Gallové a spodní prostor celý prázdný zanechavše hořejší část pahorku až ke zdi městské nejhustším táborem vyplnili. Vojáci na dané znamení rychle k hradbě se dostanou a tuto překročivše trojího tábora se zmocňují; ano taková byla rychlost v dobytí tábora, že Teutomanus, král Nitobrigů, náhle ve stanu překvapen, jak o polednách odpočíval, s horní částí těla obnaženou, když mu kůň byl poraněn, sotva se z rukou kořisticích vojáků vyrval.

47. Dosáhnuv toho, co v duchu si umínil, Caesar kázal troubiti k ústupu, a legie desáté, k níž byl právě řečnil, prápory zaraziti ustanovil. Avšak ostatních legií vojáci nedoslechše zvuku trouby, poněvadž dosti veliké údolí mezi nimi bylo, přece od tribunů vojenských a legatů, jak bylo rozkázáno Caesarem, byly zadržovány. Ale povznesení nadějí na rychlé vítězství a útekem nepřátel a dřívějších časů šťastnými bitvami. měli za to, že jim nic není tak příkré, aby toho statečností dosáti nemohli, a neučinili dříve konec pronásledování, až se ku zdi městské a branám přiblížili. Tu však, když ze všech stran města krik povstal, ti, kteří byli vzdálenější, náhlým hrmotem poplašení, majíce za to, že už nepřítel v branách jest, z města se vyřítili. Matky rodin se zdi oděv a stříbro házely a s nahými prsy se

nahybajíce s rukama sepjatýma zapřísahaly Římany, aby jich šetřili a ne, jako v Avariku byli učinili, ani od žen a nemluvňat se nezdržovali: některé se zdi rukama se spustivše vojákům se vzdávaly. Lucius Fabius, setník legie osmé, o němž zjištěno bylo, že toho dne mezi svými řekl, že jest povzbuzován odměnami z Avarika, a že nedopustí, aby dříve někdo na zeď lezl, dopadnuv tři vojáky svého manipulu a od těch pozdvižen na zeď vstoupil: ty sám potom po jednom bera na zeď vytáhl.

48. Mezi tím ti, kteří na druhé straně města, jak jsme svrchu ukázali, za ohražováním se byli sešli, nejprvé křik uslyševše, potom i četnými zprávami povzbuzeni, předeslavše jezdce, velikým sběhem tam pílili. Z těch jak který nejprve došel, pod zdí se stavěl a svých bojujících počet rozmnožoval. Když se jich veliké množství sešlo, hospodyně, které nedávno před tím k Římanům se zdi ruce vztahovaly, své zapřísahati a způsobem Gallským rozpuštěné vlasy ukazovati a dítky před oči jim přinášeti počaly. Římanům ani místem ani počtem nebyl boj rovný; zároveň i během a délkou bitvy unaveni nesnadno čerstvým a neporušeným odolávali.

49. Caesar když viděl, že se bojuje na místě nepřihodném a zástupy nepřátelské rostou, boje se o své k legátovi T. Sextiovi, kterého v menším táboru posádkou zanechal, posílá, aby rychle kohorty z táboru vyvedl, a na úpatí pahorku po pravém boku nepřátel sestavil, aby jestli naše z místa sehnané uvidí, nepřátely odstrašoval, aby je méně svobodně pronásledovali. Sám o málo z toho místa s legií postoupiv, kde se byl postavil, výsledku bitvy očekával.

50. Když velmi zuřivě z blízka se bojovalo, nepřátelé na místa a počet, naši na statečnost spoléhali, náhle bylo viděti Haeduy od boku naším otevřeného, které Caesar z pravé strany jiným výstupem, aby síla válečná byla rozdělena, byl poslal. Ti podobností zbraně velmi naše postrašili, a ačkoliv dle obnažených pravých ramen byli pozoáváni, což znamením pokojným bývalo, přece domnívali se vojáci, že to nepřátelé učinili aby je oklamali. Téhož času setník Lucius Fabius, a kteří s ním zároveň na zeď byli vstoupili, obklíčeni a zabiti ze zdi střemhlav byli vrhání. Markus Petronius, setník téže legie když bránu vypáčiti se pokusil, od množství stísněn, zoufaje si, když už mnoho ran byl dostal, pravil vojákům svého manipulu, kteří ho následovali: „Poněvadž se zároveň s vámi zachrániti nemohu, o váš život aspoň jistě se postarám, které jsem z touhy po slávě do nebezpečí zavedl! Vy dle možnosti o sebe se starejte!“ Zároveň do prostřed nepřátel vrazil, a dva zabiv, ostatní trochu od brány odtlačil. Svým, kteří se pokoušeli mu přispěti pravil: Nadarmo se pokoušíte, životu mému přispěti, kteréhož už krev i síly opouštějí. Pročež odejdete dokud můžete, a k legii se uchylte! Tak bojuje za nedlouho padl a svým k zachránění posloužil.

51. Naši, když odevšad byli tísněni, ztrativše 46 setníků, z místa byli sehnáni. Ale příliš nemírně pronásledující Gally desátá legie zadržela, která jakožto záloha na místě trochu příhodnějším se byla postavila. Tuto zase kohorty legie XIII. přejaly, které s legatem Titem Sextiem z tábora vyvedeny, opanovaly místo vyšší. Legie, jakmile na rovinu se dostaly, proti nepříteli se postavily. Vercingetorix od paty pahorku své do ohrad na-

zpět odvedl. Toho dne pohřešeno o málo méně vojáků, než 700. —

52. Druhého dne Caesar shromáždění svolav, odvážnost a dychtivost vojnů haní, poučevadž sami si usoudili, kam pokročit a nebo co dělati by se jim vidělo, ani na dané znamení k ústupu se nezastavili, ani od tribunů vojenských a legatů udržení býti nemohli. Vyložil co může nepřihodnost místa, co sám u Avarika myslel, když bez vůdce a jízdy nepřátele zaskočiv, dobyté vítězství (z rukou) pustil, aby ani dost malé škody v boji pro nepřihodnost místa neutrpěl. Jak velice velikosti ducha těch se diví, které ani ohrady táboru, ani výška bory, ani zeď městská meškati nemohla, tak velice že haní nevázanost a osobivost, poněvadž se domnívali, že více vědí o vítěství a skončení věcí, než vojevůdce; že on od vojska neméně mírnosti a zdrželivosti žádá, než statečnosti a velikosti ducha.

53. Tato shromáždění dokončiv a ku konci řeči vojáky utuživ, aby proto na mysl pohnuti nebyli ani, co nepřihodnost místa přinesla, toho statečnosti nepřátel nepřipisovali, totéž o odtáhnutí smýšleje co před tím byl myslil, legie z tábora vyvedl a šik na příhodném místě sestavil. Když Vercingetorix o nic více na rovinu nesestupoval, sved malou a šťastnou bitvu jezdeckou, do tábora vojsko nazpět odvedl. Když totéž i následujícího dne byl učinil, maje za to, že dosti jest učiněno ku zmenšení Galské okázalosti a ku vzmužení myslí vojáků, do Haeduů hnul táborem. Když ani tenkrát nepřátelé jich nestihali, třetího dne na řece Elaveru mosty obnoví a tudy vojsko převede.

54. Tam od Viridomara a Eporedoriga Hae-

duů osloven dovídá se, že se vši jízdou Litavikus k pobuřování Haeduů se odebral: že třeba jest aby i sami šli napřed k utvrzení obce. Ačkoliv již v mnohých věcech věrolomnost Haeduů prohlédnutou měl, a se domníval, že jejich odchodem odpadnutí obce se urychluje, přece neustanovil je zdržovati, aby se nezdálo, že jim buď krivdí nebo že nějaké podezření strachu dává. Když tito odcházeli, krátce své o Haeduy zásluhy vyložil, které a jak ponížené přijal, sehnané do měst, roli pokutou zbavené a o všecky zásoby oloupené, poplatkem stížené, s největší po upou pro vynucení jich zastavenců a k jakému štěstí a k jaké velikosti je přivedl, že nejenom v dřívější stav se vrátili ale všech časů hodnost a oblíbenost že předstihli zdá se. Dav tyto vzkazy od sebe je propustil.

55. Noviodunum bylo město Haeduů u břehů Ligery na přfhodném místě položené. Sem, Caesar všecky rukojmí Gallské, obilí, obecné peníze, svych a vojska zavazadel část velikou snesl; sem veliký počet koňů za touto válkou v Italii a Hispanii skoupeny, poslal. Tam když Eporedorix a Viridomarus přišli a o stavu obce zvěděli, že Litavikus v Bibraktě od Haeduů jest přijat, kteréž jest u nich město největší vážnosti, že vládce jest Konviktolitavis a veliká část senatu k němu se sešla, že poslanci o mír a zjednání přátelství k Vercingetorigovi veřejně jsou posláni, mínili, že takové výhody opomenouti nemají. Tudyž zavraždívše v Noviodunu stráže a ty, kteří za svým obchodem aneb cestující tam se sešli, o peníze a o koně mezi sebou se rozdělili; rukojmí obcí do Bibrakte k vládci odvésti dali; město kterého, jak se domnívali, držeti nemohli, aby nebylo k

nějakému užitku Římanům, zapálili; obilí co náhle mohli na lodích odvezli, ostatní řekou a požárem zkazili. — Sem z krajín sousedních zástupy sháněti, posádky a stráže po březích Ligery rozestavovati a jízdu všude, aby strachu naháněli, ukazovati počali, kdyby svážení obilí Římanům zabrániti, nebo nedostatkem znuzené do provincie odehnati mohli. V této naději mnoho je sílilo, že Liger ze zněhů se rozvodnil, tak že se zdálo, že ho brodem vůbec přejíti nelze.

56. Seznav to Caesar umínil si pospíšiti, kdyby při dostavění mostů nebezpečí podniknouti bylo, aby dříve zápasil než by se tam více zástupů svedlo. Neboť aby změně úmysl do provincie se obrátil, jakož mnil, že ani ze strachu toho učiniti nemá, tomu jednak zlá pověst a nehodnost věci i v cestě ležící pohoří Cevennské a neschůdnost cest překážela, jednak a to nejvíce, poněvadž velmi se bál o odtrženého Labiena a ty legie, které s ním zároveň byl poslal. Tudyž velmi velké denní i noční pochody vykonav proti domnění všech k Ligerě přišel a brod pomocí jezdců naléznuv, z nouze příhodný, že aspoň ramena a plece k nesení zbraně od vody svobodny býti mohly, rozestaviv jízdu, aby nával řeky lámala, a nepřátele prvním pohledem poplašiv, neporušené vojsko převedl a obilí na polích i zásobu dobytka napad a těmi věcmi vojsko naplniv do Senon táhnouti ustanovil.

57. Co se toto u Caesara děje, Labienus ten doplněk, který nedávno z Italie přišel, zanechav v Agediku, aby byl zavazadlům posádkou, se čtyřmi legiemi do Lutetie se ubírá. To je město Parisů, které leží na ostrově řeky Sekvany. Když jeho příchod nepřátelé seznali, veliké zástupy ze

sousedních obcí se sešly. Nejvyšší velení odevzdává se Aulerčanu Kamulagenovi, který ačkoliv skoro stářím zmožen, přece pro zvláštní znalost vojenství k té věci byl povolán. Ten když spozoroval, že souvislá jest bažina, která do Sequany vtéká a celému tomu místu velice vadí, zde se usadil a našim v přechodu překážeti ustanovil.

58. Labienus nejprve přístřešky posouvati roštím a násypem bažinu vyplňovati a cestu raziti se pokoušel. Když spozoroval, že to tuze těžko způsobiti lze, tiše z tábora o třetím bdění vytrhnuv, cestou kterou přišel, do Meloduna dorazil. To je město Senonské na ostrově Sekvany ležící, jako jsme nedávno o Lutetii řekli. Postihnuv asi 50 lodí a rychle je spojiv a na to vojáky naloživ, když byli měšťané novostí věci postrašení, kterých veliká část k válce byla povolána, bez boje města se zmocní. Opraviv most, který za dřívějších dní nepřátelé byli strhli, vojsko převádí a po řece k Lutetii táhnouti počne. Nepřátelé dověděvše se toho od těch, kteří z Meloduna utekli, Lutetii zapáliti a mosty města toho strhnouti káží, sami ohražení bažinou u břehu Sekvany právě naproti Lutetii proti táboru Labienovu se usadí.

59. Již se doslýchalo, že Caesar od Gergovie odešel, již o odpadnutí Haeduův a šťastném vzbouření se Gallie temné zprávy se přinášely a Gallové v rozmluvách tvrdili, že Caesar jemuž pochod i Liger zamezeny jsou, z nedostatku obilí do provincie odchvátal. Belovakové však odpadnutí Haeduů poznavše, kteří před tím sami sebou byli nevěrní, zbrojné zástupy sháněti a zřejmě válku připravovati počali. Ty vyrozumíval Labienus, že při tekové změně poměrů, daleko jinak rozhodnouti

se musí než před tím si usmyslil, a nerozmýšlel jak by něčeho získal a bitvou nepřátele dráždil, ale aby neporušené vojsko do Agedika nazpět dovedl. Nebo z jedné strany Belovakové, kteráž obec v Gallii největší má domnění statečnosti, brozili, druhou držel Kamulogenus s připraveným a seřazeným vojskem; k tomu legie od posádky a zavazadel odtržené řeka velmi veliká, oddělovala. Když se tak veliké neštěstí náhle v cestu postavily, zdálo se, že se od statečností ducha pomoci žádati musí.

60. Podvečer svolav radu a napomenuv, aby to, co veleti bude, pilně a snažně zřízovali, lodě které z Meloduna přivedl, jednotlivé rytířům římským přidělil a po skončení prvního (vigilie) bdění asi 4000 kroků po vodě se doplaviti a tam ho čekati káže. Pět kohort, které za nejméně pevné k bojování pokládal, tábora za posádku ostavuje; pěti ostatním též legie o půlnoci se všemi zavázadly proti vodě s velikým povykem ubíráti se velí. Shledává také čluny: ty s velikým šploucháním vesel v tutéž stranu posílá. Sám po krátkém mlčení vytrhnuv se třemi legiemi k tomu místu plí, kam s loděmi přistáti byl rozkázal.

61. Když se tam přišlo, vyzvědači nepřátel, jak na všech stranách řeky byli rozestaveni, toho se nenadávše, protože náhle velká bouře byla povstala, od našich jsou zaskočeni; vojsko a jízda pod správou rytířů římských, kterým tuto práci byl v moc dal, rychle se přepravuje. Téhož skoro času na úsvitě nepřítelům se zvěstuje, že se v táboru římském neobyčejně povykují a veliký voj že jde proti řece a šplouchání vesel z též strany že jest slyšeti a trochu níže že se vojáci na lo-

dích převáží. Uslyševše to, poněvadž za to měli, že na třech místech legie přecházejí a že všickni postrašení odpadnutím Haeduů k útěku se připravují, také své zástupy na tři díly rozdělili. Neboť posádku naproti táboru zanechavše, a malou hrstku směrem k Melodunu poslavše, která by tak daleko postupovala, jak daleko by lodě dotáhly, ostatní zástupy proti Labienovi vedli.

62. Na úsvitě i všickni naši byli přepraveni i šik nepřátelský vidět bylo. Labienus ponuknův vojáky, aby své bývalé statečnosti a přešastných bitev pamět podrželi a za to měli že sám Caesar, pod jehož vedením často nepřátele přemohli, přítomen jest, dá znamení k bitvě. Při první srážce od pravého křídla, kde sedmá legie stála, nepřátelé jsou zahnáni a na útěk obráćeni; od levého, které místo 12. legie držela, ačkoli první řady nepřátel, střelami prolhány padly, přece velmi zuřivě ostatní odporovali, a nikdo nedával podezření útěku. Sám vůdce nepřátelský Kamulogenus se svými byl a je povzbuzoval. Když nyní vítězství ještě nejisté bylo, a tribunům sedmé legie bylo zvěstováno, co se na levém křídle děje, za zády nepřátel legii ukázali a útok učinili. Ani v tom čase nikdo z místa nenstoupil ale všickni obklíčeni a pobiti jsou. Týž osud nesl Kamulogenus. Než ti kteří za posádku proti táboru Labienovu byli zanecháni, když slyšeli, že bitva jest svedena, na pomoc svým šli a pahorek obsadili, ale útoku našich vítězných vojnův odolati nemohli. Tak se svými prchajícími smísivše, kterých lesy a hory neukryly od jízdy jsou pobiti. Práci tuto vykonav, vrací se Labienus do Agedika, kde zavazadla celého vojska byla zanechána; odtud se všemi zástupy k Caesarovi přitrhne.

63. Když odpadnutí Haeduů v známost vešlo, válka se rozmáhá. Poselstva na všechny vůkol strany se posílají; jak mnoho oblíbeností, vážností, penězi mohou, o pobuřování obcí se zasazují; dostavše rukojmí které Caesar u nich byl uložil, jejich usmrcením váhající straší. Žádají na Vercingetorigovi Haeduové aby k nim přišel a způsob vedení války s nimi sdělil. Dosahše toho naléhají na to, aby jim nejvyšší velení bylo odevzdáno, a když ku sporu došlo, sněm celé Gallie v Bibrakte se ohlašuje. Tam odevšad četné se sejdou. Věc podána jest na hlasování lidu: do jednoho všickni Vercingetoriga za vrchního velitele schvalují. — Při tomto sněmu nebyli přítomni Remové, Lingoní, Treverové: onino protože přátelství Římanů se přidržovali; Treverové poněvadž dále byly vzdálenější a od Germánů byli tištěni, což bylo příčinou, že se celé války vzdávali a ani jedné ani druhé straně pomocných vojsk neposílali. S velkou bolestí Haeduové neso, že jsou svrženi s náčeloictví, stěžují si do změny osudu a vyhledávají shovívavosti Caesarovy k sobě, aniž se odvažují, záměr svůj od ostatních oddělit. Bezděčné mladíci nejvýše nadějní Eporedors a Viridomarus Vercingetoriga poslušni jsou.

64. Sem velí aby ostatním obce rukojmí postavily a ustanoví den odevzdání. Sem všem jezdcům počtem 15.000 rychle se sejítí káže; s pěšími, které před tím měl, že bude spokojen, ani že zkouseti štěstí nebude nebo v šiku zápasiti, ale poněvadž oplývá jízdou, přesnadno že se učinití dá, aby Římanům v svážení obilí a picování překáželi, jen ať s klidnou myslí sami své obilí zkazí a stavení zapálí, kterouž na jmění škodou,

jak vědí, stálé vlády a svobody nabývají. Toto ustanoviv, Haeduům a Segusiavům, kteří hraničí na provincii, 10.000 pěších postaviti velí; sem přidá 800 jezdců. Těm v čelo postaví bratra Eporodorígoва a káže počíti válku s Allobrogy. Z druhé strany Gabaly a nejbližší kraje Arvernů do Helviů taktéž Ruteny a Kadurky končin Volků Arekomických poplenit posílá. Nicméně tajnými zvěsty a poselstvími Allobrogy pobuřuje, a již v mysli doufal, že se dotud od poslední války neusadila. Jejich náčelníkům peníze, obci pak vládu nad celou provincií slibuje.

65. Pro tyto všecky pády zaopatřeny byly posádky 22 kohort, které ze samé provincie od legata Lucia Caesara na všecky strany proti nepříteli byly staveny. Helviové o své ujmě se sousedy válkou se utkavše jsou zahuáni a když Gajus Valerius Donnotaurus, syn Laburův a mnozí jiní zabiti byli, dovnitř zdí městských jsou sehnáni. Allobrogové četné u Rhodanu posádky rozestavivše, s velikou péčí a pilností končin svých strážou. Caesar, poněvadž vyrozumíval, že nepřátelé jízdou jsou nad něho, a když byly zamezeny všecky cesty, ničím z Italie nemohl býti podporován, za Rýn do Germanie posílá k těm obcím, které za dřívějších let byl ukonejšil, jízdu od nich povolává a lehce ozbrojené pěšáky, kteří mezi ní bojovati uvykli. Po jejich příchodu, poněvadž méně příhodných koní užívali, od tribunů vojenských a ostatních rytířů Římských jakož i vysloužilců k dobrovolné službě vojenské vyzvaných koně vezme a mezi Germany rozděluje.

66. Mezi tím, co se toto děje, zástupy nepřátelské z Arvernska a jezdci, kteří celé Gallii byli poručeni, se scházejí. Když těchto velký po-

čet sehnán byl a Caesar do Sequanska nejzazšími končinami Lingonů táhl, aby tím snáze provincii pomoci poskytnouti mohl, asi na 10.000 kroků od Římanů Vercingetorix trojím táborem se položil, a povolav ke schůzi náčelníky jezdců, dokazuje, že přišel čas k vítězství. Že utíkají do provincie Římané a z Gallie vystupují. To že mu nyní k dosažení svobody desti jest, k budoucího času míru a prázdni že to málo prospívá: neboť že více zástupů seženouce se vrátí a válku neukončí. Pročež aby je tažením zaneprázdněné přepadli. Jest-li pěší svým ku pomoci půjdou a při tom se omeškají, že cesty konati nemohou; pakli, což že spíše se stane, doufá, zanechavice zavazadla o zachování sebe starati se budou, i o potřeby i o hodnost svou oloupeni budou. Neboť o jezdcích nepřátelských, že nikdo z nich se neodváží jen mimo voj vykročiti, ani sami pochybovati nemají, a aby s tím větší duchapřítomností jednali, že on všechny zástupy před táborem bude míti, a na postrach nepřátelům bude. Vzkřiknou jezdci: že přísahou nejsvětější stvrditi se musí, aby pod střechu přijat nebyl, aby k dětem, aby k rodičům, k manželce přístupu neměl, kdo by dvakráte vojem nepřátel neprojel.

67. To schválivše a všickni přísáhše, druhého dne na tři díly jízdu rozdělili a dva šíky od dvou boků se ukazují, jeden přednímu voji cestu zastavovati počne. Zvědév to Caesar také své jízdě na tři díly rozdělené proti nepříteli jíti káže. Bojuje se najednou na všech stranách. Voj se zastavuje, zavazadla mezi legie se vezmou. Jestli se na některé straně naši v nebezpečí býti, neb příliš těžce tlačeni býti zdáli, tam Caesar prapory nésti a šik sestavovati kázal; což i ne-

přátele v pronásledování zdržovalo, i naše nadějí na pomoc upevňovalo. Konečně Germanové na pravém křídle vrcholu horského dosáhše nepřátele z místa toho sbánějí; prchající až k řece, kde Vercingetorix se zástupy pěšimi se byl usadil, pronásledují a přemnohé zabíjejí. Spozorovavše to ostatní, aby nebyli obklíčeni se bojíce, na útěk se dají. Na všech místech děje se porážka. Tři nejvznešenější Haeduové zajati k Caesarovi jsou přivedeni. Kotus, náčelník jízdy, který v posledních schůzích měl spor s Konviktolitavem a Kavarillus, jenž po padnutí Litavikové pěším zástupům velel a Eporedorix, pod jehož vůdcovstvím před příchodem Caesarovým Haeduové se Sequany válčili.

68. Když všecka jízda byla zabnána, Vercingetorix zástupy, jak je byl před táborem postavil, nazpět odvedl a hned do Alesie, což jest město Mandubiů, na pochod se vydal a rychle zavazadla z táboru vyvésti a jeho následovati kázal. Caesar odved zavazadla na nejbližší pahorek a dvě legie za posádku zanechav, pronásledoval, dokud denní čas dovoloval, a asi tři tisíce nepřátel ze zadního voje pobiv, druhého dne u Alesie tábor učinil. Prohlédnuv polohu města a postrašiv nepřátele, poněvadž jízdou, které části vojska nejvíce důvěřovali zabnání byli, ponuknuv vojáky k práci, náspem obklíčovati ustanovil.

69. Samo město Alesia leželo na vrchu pahorku, na místě velmi povýšeném, tak, že se zdálo, že nemůže býti vybojováno, leč obležením; patu toho vrchu ze dvou stran řeky podmývali. Před tím městem rovina asi 3000 kroků dlouhá byla otevřena: ze všech ostatních stran pahorky prostředně od sebe vzdálené, s vrcholy stejné vyso-

kými město obkličovaly. Pode zdí, která strana k východu slunce hleděla, toto celé místo zástupy Gallů naplnily a přískop i taras do výše 6 stop z předu provedli. Té hradby, která od Římanů byla zakládána, obvod 11.000 kroků držel. Tábory na místech příhodných ležely, a tam 23 tvrze učiněny; v tvrzkách těchto ve dne stráže byly rozestaveny, aby nějaký výpad náhle se nestal; tytéž v noci od hlídačů a silných posádek obsazeny byly.

70. Po zřízení díla svádí se jezdecká bitva na té rovině, která, jak jsme svrchu pověděli mezi těmi pahorky na 3000 kroků do délky se prostírala. S největším úsilím z obojí strany se bojuje. V tísní postaveným našim Caesar Germany na pomoc posílá a legie před táborem sestavuje, aby se náhle nestal nějaký vpád od nepřátelské pěchoty. Přidáním ochrany legií, odvaha našich roste: nepřátelé na útěk obráceni sami množstvím si překázejí, a u bran, které příliš těsné byli nechali, se hromadí Germáni zuřivěji až k ohradám je pronásledují. Stane se veliké pobití: někteří opustivše koně, přískop přejíti a taras přelézti se pokoušejí. Caesar káže legiím, které před náspem byl sestavil, trochu ku předu se hnouti. Gallové, kteří uvnitř ohrad byli, neméně jsou postrašeni. Myslíce že se ihned na ně přichází, do zbraně volají; někteří postrašení do města se vrhí. Vercingetorix káže brány zavřítí, aby tábor nebyl odkryt. Mnohé zavraždívše, přemnoho koní chytivše, Germáni nazpět se uchylují.

71. Vercingetorix umíní si, dříve než by ohrady od Římanů byly provedeny, všecku jízdu od sebe v noci propustiti. Odcházejícím nařizuje,

aby každý do své obce došel, a všecky, kdož by pro věk zbraň nositi mohli, k válce sháněli. Svě zásluhy o ně předkládá a zapřísahá je, aby ku jeho spáse zření měli a jeho, o společnou svobodu velmi zasloužilého v muky nepřátelům nevydávali. Jestli že příliš nedbalí budou, dokazuje, že s ním vybraných 80.000 lidí zároveň zahyne. Že dle učiněného rozpočtu skrovně na třicet dní obilí má ale i trochu déle, bude-li šetřiti, vydržeti může. Dav tyto rozkazy kde hradební mělo mezeru o druhém bdění tíše jízdu propustí. Všecko obilí k sobě snéstí káže; trest smrti na ty, kteří by neuposlechli, ustanovuje, dobytek, jehož veliká zá-soba od Mandubiů byla sehnána po mužích roz-děluje; obilí šetrně a pomalu měřiti ustanovuje. Všecky zástupy, které před městem byl rozesta-vil, přijal do města. Tím způsobem pomocných vojsk Gallských očekávati a válku zařizovati se připravuje.

72. Dovědév se věcí těchto Caesar od sbě-hův a zajatých, tyto druhy opevnění ustanovuje. Příkop dvaceti stop s kolmými boky vedl tak, aby toho příkopu dno jenom tak veliké bylo, ja-ko hoření okraje od sebe byly vzdáleny. Ostatní všecky ohrady na 400 stop za tím příkopem vedl, a to s tím úmyslem, poněvadž musel tak velikou prostoru zabrati a celý soubor nesnadno věncem vojáků mohl býti obsazen, — aby z nenadání anebo v noci k ohradám množství nepřátel se nepřihnalo, nebo ve dne na naše k dílu určené střel metati nemohli. Kde ta prostora měla me-zeru, dva příkopy 15 stop široké, téže hloubky provedl; z těch vnitřnější na místech rovinatých a nízkých vodou z řeky odvedenou naplnil. Za nimi násep a val dvanácti stěaviců vzdělal. K to-

mu zábradla cimbuří přidal, s velkými rozsochami vyčnívajícíma tam, kde přístřešky s náspem souvisely, aby vylézání nepřátel zdržovaly a věžemi celé dílo obklopil, které by osmdesát stop mezi sebou byly vzdáleny.

73. Téhož času muselo se stavební dříví svázeti, spížívati a tak veliké ohrady stavěti, při zmenšených zástupech našich, které dále od táboru postupovaly: nad to někdy Gallové o naši práci ukládali a výpad z města více branami činiti s největším úsilím se pokoušeli; pročez mnil Caesar, že opět hradeb přidávati musí, aby ohrady menším počtem bráněny býti mohly. Proto kmenů stromových nebo velkých pevných větví nasekav a jejich konce oloupav a zaostřiv, souvislé příkopy 5 stop hluboké vedl. Sem tato břevna spuštěna a ode spodu uvázána, aby nemohla vytržena býti od větví vyčnívala. Bylo patero řad mezi sebou spojených a spletených: kdož tam se dostali, sami se v ostré kolké zaplétali. Toto cipy nazývali. Před nimi v nerovných řadách křížem rozestavených jámy tři stopy hluboké se vykopávaly se svahem ke dnu trochu užším. Sem oblé koly stlouští stehna na vrcholi přiostržené a opálené se zapouštěly, tak že ne více než čtyři prsty ze země vyčnívaly; zároveň k upevnění a ustálení na stopu od spodního dna země bylo napěchováno ostatní část k utajení nástrah roštím a proutím byla přikryta. Osmero řad takovým způsobem vedených po třech stopách od sebe vzdáleno bylo. To z podobnosti ku květině lilie nazývali. Před tím roubíky, stopu dlouhé se zaraženými železnými udicemi, celé do země se vykopávaly a v prostředních vzdálenostech na všech místech se roztrušovali; ty nazývali ostny.

74. Tyto věci dokonav, do krajin směřuje co možná nejpříhodnějších dle polohy místní v objemu 14.000 kroků, rovné téhož druhu ohrady rozdílne od těchto, proti zevnějšímu nepříteli provedl, aby ani velkým množstvím, kdyby k tomu došlo, po opuštění ohrad posádky obklíčeny býti nemohly, nebo s nebezpečím z tábora vyjítí nenuly nuceny. Za třicet dnů píce i obilí všem svezeno míti káže.

75. Co se toto u Alesie děje, Gallové v ohlášené poradě náčelníků ustanovují, ne všecky ty, kteří by zbraň nesti mohli, svolati, jak usoudil Vercingetorix, ale jistý počet každému z obce uložiti, bojíce se že by po shluku takového množství ani řídití, ani svých rozeznati, ani k spížování zření míti nemohli. Poručí Haeduům a jich svěřencům, Segusiavům, Ambluaretům, Aulerkům Branovickým, Branoviům 35.000; stejný počet Arventům s připojenými Eleuthery — Kadurky, Gebaly, Velaviy, kteří pod vládou Arvernů bývali; Sequanům, Senonům, Biturigům Santonům, Rutenům, Karmotům po dvanácti tisících; Belovakům 10; tolikéž Parisiům a Helvetiům; po šesti Audům, Ambianům, Mediomatrikům, Petrokoriům, Nerviům, Morinům. Nitokrigům; 5.000 Aulerkům Cenomanským; tolikéž Atrébatům; po čtyřech Veliakassům, Lexoviům a Aulerkům Eburovickým; po 3 Raurakům a Bojům; 30 veškerým obcím které se Oceanu dotýkají, a které dle zvyku jejich Armorickými se nazývají, v kterémž počtu jsou Kuriosoliti, Redeni, Ambibariové, Kaletové, Osismové (Lemovikové), Unelové. Z těchto Belovakové počtu svého nenaplnili, poněvadž říkali že na své jméno a dle své chuti válku s Římany povedou a ničí vlády poslouchati nebudou; než

žádání Kommiem, pro jeho pohostinství také 2.000 poslali.

76. Přispění tohoto Kommia, jak jsme svrchu ukázali, věrného a užitečného v dřívějších letech užíval v Britanii Caesar, pro kteréž zásluhy kázal onen, aby jeho obec nezávislá byla, práva a zákony jí vrátil a jemu samému Moríny přidělil. Přece tak veliký byl souhlas veškeré Gallie o obhájení a opětném nahyti staré slávy válečné, že ani dobrodiní, ani upomínka na přátelství jimi nehnula, a všickni i srdcem i jméním do války té se zabrali. Když se sehnalo 8000 jezdcův a asi 250.000 pěších, tyto v území Haeduů se prohlížely a rozpočítávaly, náčelníci se ustanovovali. Kommiovi Atrebatskému, Haeduům, Viridomarovi a Eporedorigovi, Verkassivelaunovi Arvenskému, sestřenci Vercingetorigovu, nejvyšší velení se odevzdává. Těm vybraní z obcí jsou přiděleni, jejichž radou válka by se spravovala. Všickni čilí a plní důvěry k Alesii se ubírají a ze všech nebylo nikoho, kdo by se nedomníval, že ani pohledu na takové množství vydržeti nelze, obzvláště při dvojité bitvě, když z města výpadem by se bojovalo a z venčí tak veliké zástupy viděti bylo. —

77. Než ti, co v Alesii byli obleháni, po projítí dne, kterého pomocná vojska svých očekávali, když všecko obilí strávili a nevěděli co se v Haedujsku děje, svolavše sněm o výpadku svých se radili. A když různá mínění pověděna z nichž část vzdání se, část, dokud by síly stačovaly, výpad obmyslela, nezdá se mi přejíti řeč Kritognata pro její zvláštní a hanebnou ukrutnost. Ten z nejvyššího v Arvernsku rodu pocházejí, za muže veliké vážnosti pokládán, pra-

vil : Ničeho nechci říci o mínění těch, kteří nejhanebnější porobu vzdáním se nazývají, a soudím o nich, že ani za občany se pokládati, ani k radě bráti se nemají. Budiž mi činiti s těmi, kteří výpad schvalují, v jejichž radě, dle souhlasu vás všech zdá se, že sídlí upomínka na bývalou statečnost. Jest to choulostivé srdce, ne statečnost po nějakou chvíli nedostatku nemoci snášeti. Snáze se najdou, kteří samoděk na smrt obětují, než kteří bolest trpělivě nesou. Také já bych toto mínění schvaloval (tolik u mně hodnota váhy má), kdybych neviděl, že jiné stráty neutrpíme, než ztráty života našeho : ale v usnášení se mějmež zřetel k celé Gallii, kterou jsme ku své pomoci vzbouřili. Co myslíte že budou míti odvahy po zavraždění 80.000 na jednom místě, naši příbuzní a pokrevenci, jestli skoro na samých mrtvolách budou nuceni bitvu sváděti? Nechtějte tyto své pomoci zbavovati, kteří pro vaše zachování svého nebezpečí nedbali, ani svou hloupostí a zbrklostí nebo slabostí ducha celou Gallii poraziti a věčnému otroctví podrobiti. Či, že na den nepřišli, o jejich věrnosti a stálosti pochybujete? Což tedy? Myslíte, že se Římané v oněch zadnějších ohradách jenom pro obveselení ducha každodenně cvičí? Jestli zprávami oněch vzmuziti se nemůžete, protože všechen přístup jest zahrazen, těchto uživejte za svědky, že se příští jejich blízí; z něhož strachem poděšení, vedne v noci dílem se obírají. Což tedy jest mou radou? Učiniti co naši předkové v zajisté nerovné válce s Cimbrý a Teutony učinili; kteří do měst sehnání byvše a podobným nedostatkem zmořeni, těla těch, kteří věkem k válce neužitečnými se zdáli, se živili a nepřátelům se

nevzdali. Kdybychom té věci příkladu neměli, přece aby to pro svobodu zaváděno bylo a potomkům dochováno, za nejkrásnější bych usoudil. Neboť co měla ona válka podobného? Zpustošivše Gallii a velikou pohromu způsobivše, vykročili k řece Cimbrové někdy z našich končin a na jiné země se hnali; práva, zákony, role, svobodu nám ponechali. Římané však po čem jiném touží nebo co chtějí, než ze závisti těm, o nichž z pověsti sezuali, že znamenití a mocní jsou ve válce, v krajích a obcích se usaditi a věčné otroctví na ně uvaliti? Neboť se žádnou jinou podmínkou válek nevedli. Jestli toho, co se u vzdálenějších národů děje, neznáte, všimněte si sousední Gallie, která provincií učiněna, se změněným právem a zákony, pod biřící věčným otroctvím jest tištěna.

78. Když mínění byla pronesena, ustanovují, aby ti, kteří pro zdraví a věk neužiteční jsou k válce, z města vyšli a aby všeho dříve zkusili, než by se podvolili návrhu Kristognathovu: leč že přece spíše této rady se použití má, bude-li nutno a pomocná vojska budou-li meškati, než podmínku buď vzdání se, nebo míru podstoupiti. Manduhiové, kteří je do města přijali, s dětmi a ženami vyjítí jsou nuceni. Když přišli k ohradám Římanů plačíce, všemožně prosili, aby v otroctví je přijmouce pokrmem podporovali. Avšak Caesar, rozestaviv strážce po náspu přijmouti jich zakázal.

79. Mezi tím Kommius a ostatní vůdcové, jimž nejvyšší velení dáno bylo, se všemi zástupy k Alesii přicházejí a vnější pahorek opanovavše ne dále než na tisíc kroků od našich ohrad se usazují. Druhého dne jízdu z tábora vyvedše celou tu rovinu, o níž jsme pověděli, že se pro-

stírá do délky 3000 kroků naplní, a zástupy pěší něco málo od toho místa na výšinách skryté postavují. Byla z města Alesie vyhlídka na rovinu. Sbíhají se tato pomocná vojska spatřivše; blahopřejí si mezi sebou a myslí všech k veselosti jsou povzbuzeny. Tudyž vyvedše zástupy, před městem se usazují, a nejbližší příkop pleteninami přikryjí a návažkou vyplňují a k výpadu a všemožným případům se chystají.

80. Caesar veškeré vojsko k obojí straně ohrad rozestaviv, aby, kdyby toho třeba bylo, každý své místo měl a znal. jízdu k táboru vyvéstí a bitvu svěsti káže. Ze všech částí tábora, který ze všech stran po nejvyšším pobočí horského byl rozložen, byla vyhlídka a všickni vojáci napjatě výsledku bitvy očekávali. Gallové mezi jezdce po řídce něco málo lučištníkův a nezaměstnaných lehkých ozbrojenců vtrousili, aby svým ustupujícím ku pomoci přispívali a útoky našich jezdců zdržovali. Od těchto přemnozí z nenadání ranění z bitvy vystupovali. Když Gallové na to spoléhali, že jejich v boji vítězů a viděli, že naši množstvím jsou tísněni, a všech i ti kteří v ohradách se drželi, i tito, kteříž ku pomoci se sešli, křikem a vytím mysle svých upevňovali. Poněvadž před očima všech věc se dala, a ani dobrý ani hanebný skutek tajen býti nemohl, obojí i touha po chvále i strach před hanou k statečnosti pobádal. Když odpoledne skoro až do západu slunce s rejstým vítězstvím sa bojovalo, Germanové na jedné straně v tísněných četách na nepřítele útěk učinili a je zahnali; když tito na útěk byli obráceni, lučištníci obklopení a pobíti jsou. — Také z ostatních stran naši ustupujícího až k táboru pronásledující se-

brati se jim nedali. Ti pak, kteří z Alesie byli povystoupili, truchlivě, skoro zoufajíce nad vítězstvím, do města se vrátili.

81. Jednomu dni uplynouti nechavše Gallové a v době té veliký pletenín, žebříků, lodních háků počet nadělavše, o půlnoci tiše z tábora vykročivše, k rolním ohradám přistupují. Náhle do křiku se davše, aby tím znamením v městě obležení o jejich příchodu zvědět mohli, pleteniny házeti, praky, střelami, kameny naše z náspu zaplašovati a ostatní co patří k dobývání zařizovati se hotoví. Téhož času, uslyšev křik, dá Vercingetorix svým znamení troubou a z města je vyvádí. Naši jako za dřívějších dnů, jak komu místo bylo přiděleno, k ohradám se staví, praky liberními a břevny které po náspu rozestavili a koulemi Gally zaplašují. Poněvadž pro tmu viděti nebylo, mnoho ran z obojí strany (se dodává). Přemnohé střely kušemi jsou metány. Než legati Markus Antonius a Gajus Trebonius, kterým těchto částí k obhajování se dostalo, z které strany vyrozuměti, že naši jsou tísněni, těm bojovati ku pomoci ze zadnějších tvrzí přivedené podosýlali.

82. Dokud Gallové od ohrady byli vzdálenější, více množstvím střel působili; jak mile však blíže postoupili, buď do ostaň mimo nadání se zaplétali, nebo do jam se dostavět se probodávali, nebo s náspu a věží prohnání, hradebními oštěpy bynuli. Když odevšad mnoho ran dostali, a žádné ohrady neprorazili, ano jítro se blížilo, bojíce se, aby na otevřeném boku z hořejšího tábora výpadem obklíčení nebyli, k svým se uchýlili. Avšak ti, kteří co uvnitř byli, mezi tím, kdy to, jež co od Vercingetoriga k výpadu bylo při-

chystáno, snášejí, prvéjší přtkopy naplňují, příliš dlouho při zařizování těch věcí se omeškavše, dříve poznali, že (přátelé) jejich odešli, než k ohradám se přiblížili. Tudyž s nepořízenou do města se vrátili.

83. Dvakrát s velikou pohromou odehnání byvše, radí se Gallové co by činiti měli; míst těchto znalé přivolávají; od těch o položení a hradbách hořejšího tábora se dovídají. Byl od severu vrch, kterého pro velikost obvodu ohradami obsáhnouti naši nemohli, museli tábor postavit na místě skoro nepříhodném a povlovně sklonitém. Tento drželi legáti Gajur Antistius Reginus a Gajur Kaninius Rebilus se dvěma legiemi. Seznavše pomocí vyzvědačů krajinu, vůdcové nepřátelští 40.000 vybírají z celého počtu (a to) z těch obcí, které největší pověst statečnosti měly. Co by a kterým způsobem činiti bylo, tajně mezi sebou ustanovují, čas k útoku určují, až by se poledne býti zdálo. Těm zástupům Verkassivelauna, Artuveruakého, jednoho ze čtyř vůdců, příbuzného Vercingetorigova, v čele staví. Onen z tábora o prvním bdění vytrh skoro na úsvitě pochod dokončil, za vrchem se ukryl a vojákům z nočního namáhání se zotaviti kázal. Když se už poledne blížiti se zdálo, k tomu táboru, o němž jsme svrchu promluvili, pší; téhož času jízda na hradby na rovině nastupovati a ostatní zástupy před táborem se ukazovati počinají.

84. Vercingetorix s trvze Alesijské své spatriv, z města vytrhne: pleteniny, bidla, pohyblivé přístřešky, háky a ostatní, co k výpadu byl připravil, vynáší. Bojuje se v téže době na všech místech a všecko se dějí pokusy: která část zdá

se býti nejméně silná, tam se sbíhají. Válečná moc Římanů při tak velikých ohradách se rozděluje, a nesnadno na více místech odpor klade. Mnoho k strašení na všech působí křik, který bojujícím za zády se strhl, poněvadž viděli, že jejich nebezpečí v cizí spáse záleží: neboť všechno větším dílem, co vzdáleno jest, prudčeji myslí lidí mate.

85. Caesar dostav se na příhodné místo, co z obojí strany se děje, poznává; v nebezpečí jsoucím přispívá. Obojím na mysl přichází, že jediný jest onen čas, v němž nejvíce bojovati prospívá: Gallové, kdyby neprorazili ohrad, nade vši spásou zoufají; Římané kdyby účelu svého dosáhli, konec všeho namahání očekávají. Největší jest nebezpečí u hořeních ohrad, kam, jak jsme ukázali, poslán jest Verkassivelaunus. Nepříhodný co do svahu vrchol místa veliké jest důležitosti. Jedni střely metají, jiné želvu učinivše postupují; za unavené opět neporušení nastupují. Násep ode všech k ohradě naházený i Gallům výstup poskytuje, i to, co Římané v zemi skryli, přikrývá: už ani zbraně ani síl našim se nedostává.

86. Seznav to Caesar, Labiena se 6 kohortami na pomoc ohroženým posílá: velí, kdyby vydržeti nemohl, aby kohorty sveda výpadem bojoval, toho aby učinil, leč z nutností. Sám dochází k ostatním, ponouká aby práci nepodlehli; poučuje že veškerých dřívějších půtek požitků v tomto dni a v této hodině záleží. Ti kteří u vnitř byli (obležení) upustivše od míst v rovině pro velikost ohrad, o místa přiskrá slezením se pokoušejí; sem to, co byli připravili, snášejí. Množstvím střel s věží bojující zaplašují, násypem a

pleteninami příkopy vyplňují, háky parkán a zábradlí strhují.

87. Pošle nejprve mladistvého Bruta s kohortami Caesar, potom s jinými legata Gaju Fabia. Konečně sám, když příliš prudce bylo bojováno, neumdlené ku pomoci přivádí. Obnoviv bitvu a zahrav nepřátele, tam kam Labiena byl poslal, pospíchá; čtyři kohorty z nejbližší tvrzky svede, části jezdců následovati, části obejítí vnější ohrady a od zadu na nepřátele útok učiniti káže. Labienus když ani náspy ani příkopy návalu nepřátel udržeti nemohly, sehnav dohromady 40 kohort, kterému z nejbližších posádek svedené osud poskytl, Caesarovi posly oznamuje, co míuf že by činiti bylo. Pílí Caesar, aby byl při bitvě.

88. Jeho příchod z barvy oděvu jakožto seznavše, kteréhož odznaku v bitvách užíval a spatřivše čty jezdecké a kohorty kterým následovati byl kázal, jak s výšin na tato místa svážná a sklonitá viděti bylo, nepřátelé b tvu svádějí. S křikem z obojí strany povstalým, mísí se opět křik z náspu a všech ohrad. Naši nechavše oštěpů, meči bojují. Náhle za zády jízdu jest viděti; jiné kohorty se blíží, nepřátelé prchají; na utíkající narazí jezdci. Veliké pobití se stává. Sedulius, vůdce a náčelník Lemoviků jest zabit; Verkassivellaunus Arvernský živý na útěku polapen; praporů vojenských 74 k Caesarovi se donáší: málo z tak velikého počtu neporaněných se do tábora uchyluje. Spatřivše z města porážku a útek svých zoufajíce nad spásou zástupy od ohrad odvádějí. Hned jak se věc ta doslechne, nastane útek z tábora Gallského. A kdyby četným sobě navzájem přispíváním a celodenním namáháním vojáci nebyli unaveni, celé zástupy nepřátelské byly by

mohly zničeny býti. O půl noci vyslaná jízda zadní voj pronásleduje; velký počet jest schytán a po-bit; ostatní z útěku do obcí se rozejdou.

89. Druhého dne Vercingetorix shromáždění svolav, dokazuje, že tu válku nepodnikl, by toho sám byl potřeboval, ale pro společnou svobodu, a poněvadž se osudu ustoupiti musí, k obojímu že se jim obětuje a smrtí jeho Římanům dosti učiniti, nebo živého odevzdati chtějí. Posílají se o to k Caesarovi poslové. Káže odevzdati zbraně nádelnsky přivésti. Sám v ohradě před táborem usedl; tam jsou vůdcové přiváděni. Vercingetorix jest odevzdán, zbraně odhazují. Zachovav Haeduy a Arverny, kdyby jejich pomocí obce nazpět získati mohl, z ostatních zajatých celému vojsku po jedné hlavě pode jménem kořisti rozdělí.

90. Tyto věci vykonav, do Haedujska se ubírá; obec nazpět přijme. Tam poslanci od Arvernu posláni, že učiní, co by velel, slibují. Veli postaviti veliký počet rukojmí. Legie do zimního tábora posílá. Zajatých asi 20.000 Haeduům a Arvernům vrací. T. Labienovi se dvěma legiemi a jízdou do Sequanska se ubíratí káže; tomuto Marka Sempronia Rutila přiděluje. Legata Gaja Fabia a Lucia Minucia Basila s 2 legiemi v Remích umístuje, aby žádné pohromy od sousedních Belovaků neutrpěli. G. Antistia Regina do Ambilaretska, Tita Sextia do Biturigů, G. Kaninia Rebila do Rutenska s jednotlivými legiemi posílá, Q. Tullia Cicerona a P. Sulpicia v Kabillonu a Matiskonu v Haedujsku u Araru za záležitosti obilní umístuje. Sám v Bibrakte zimovati ustanovuje. Když toto z dopisu poznáno bylo, v Římě dvacetidenní modlení koná se.

Kniha osmá.

Přinucen neustálým tvým domlouváním, Balbe, poněvadž se zdálo, že mé každodenní zdráhání se nemá do sebe výmluvu za příčinou nesnadnosti nébrž vyprošování se vzniklé z rozlenělosti, dílo toto velmi nesnadné jsem podnikl. Našeho Caesara zápisky o věcech v Gallii udá-
lých, poněvadž dřívější jeho spisy s následujícími nesouvisejí, jsem spojil a poslední nedokonaný od udalostí v Alexandrii jsem zhotovil až ku skončení ne sice rozbíje občanského, jehož konce žádného nevidíme, ale života Caesarova. Kéž by mohli věděti, kdo je čisti budou, jak nerad jsem spisování jich podnikl, abych spíše byl bez viny hlouposti a osobivosti, že jsem se vetřel do prostřed spisů Caesarových. Neboť uznáno jest mezi všemi že nic od jiných tak pracně není sděláno, aby toho spanilost těchto zápisků nepřevyšovala. Jsou vydány, aby znalost skutků tak velkých spisovatelům nechyběla a tak úsudkem jsou schvalovány, že možnost k jich sepsání předuchváce-
na nikoliv poskytnuta býti se spisovatelům zdá. Nad věcí touto větší jest naše než jiných podivení; neboť druzí vědí, jak dobře a bez chyb, my také, jak snadno je dokonal. Měl pak Caesar jak obratnost a vkusnost nejvyšší ve spisování, tak velmi vědomost nejpravdivější záměrů jež se vykládati měly. Mě ani to se nepříhodilo, abych Alexandrinské a Africké válce přítomen byl; tyto války, ačkoliv nám částečně z rozprávky Caesarovy jsou známy, přece jinak posloucháme to, jež novostí dějů neb podivením nás jímá, jinak to, jež jako svědectví chceme pověděti. Než já arci, an všecky příčiny k výmluvě sbírám, abych se k

Caesarovi nepřirovnával. tím samým vinu osobivosti na se uvaluji, poněvadž se domnívám, že dle něčeho úsudku s Caesarem srovnáván býti mohu. Bud' zdrav.

1. Nad celou Gallií zvítěziv Caesar, když od předešlého léta po všecken čas válku vedl a chtěl aby se vojáci pokojem zimního tábora zotavili od tak velikého namáhání, zvěstovalo se že přemnohé obce v téže době zámysly válečné obnovují a spiknutí osnují. Pravděpodobná příčina této věci donášela se ta, že od Gallů všech seznáno bylo že ani, když bude nějaké množství na jedno místo sehnáno, Římanům odolati nelze ani kdyby různé války v témž čase počali, dosti pomoci neb času, neb zástupů míti nebude vojsko Římské aby všechny války postihovalo; že však žádná obec nemá se vzpírati osudem jí připadlé nehody, jestli že takovým průtahem ostatní svobody si dobytí mohou.

2. Aby se tato doměnka Gallů nepotvrdila, Caesar kvestora Marka Antonia svému zimnímu ležení v čelo postavil: sám pod ochranou jezdců den před Kalendami lednovými (31. prosince) od města Bibrakte se ubírá k legii 13., kterou nedaleko od hranic Haedyských byl umístil v končinách Biturigův a k této připojuje legii XI. která nejbližší byla. Po dvou kohortách ku střežení zavazadel zanechav, ostatní vojsko do velmi hojných krajů Biturigův přivádí, kteří, poněvadž široké roviny a mnohá města měli, zimním táborem jedině legie udrženi býti nemohli, aby války nestrojili a spiknutí neosnovali.

3. Náhlým příchodem Caesarovým se přihodilo, co se nutně přihoditi muselo nepřipraveným

a rozptýleným, že bez všelikého strachu role vzdělávající dříve od jízdy byli zaskočeni, než se do měst utéci mohli. Neboť i ono obecné znamení vpádu nepřátelského bylo Caesarem odstraněno, které se zapalováním budov poznává, bylo na záповěď Caesarovu odstraněno, aby buď na zásobě píce a obilí, kdyby dále postupoval nescházelo, nebo nepřátelé požáry nebyli plašeni. Když mnoho tisíc lidí bylo zjímáno, postrašení Biturigové, kteří před prvním příchodem Římanů mohli utéci do sousedních obcí prchli, buď soukromému pohostinství důvěřující, nebo pro společné záměry. Nadarmo: Neboť Caesar velikými pochody na všechna místa doráží ani žádné obci času nedává mysliti spíše o zachování jiných než o zachování sebe; rychlostí touto i věrné přátely udržoval i vrtkavé strachem k podmínkám míru doháněl. Když tato podmínka byla předložena, Biturigové vidouce, že jim shovívavostí Caesarovou návrat k jeho přátelství jest otevřen a sousední obce beze všeho trestu rukojmí dali a do věrné ochrany přijaty byly, totéž učinili.

4. Caesar vojnům za takovou práci a trpělivost, kteří ve dnech zimních na cestách nejneschůdnějších, při mrazech nesnesitelných velmi snaživě při práci vytrvali, po dvou stech sester-ciů, setníkům tolik tisíc numů, jmenem kořisti darovati slibuje, a legie do zimního tábora nazpět poslav sám se uchyluje dne 40. do Bibrakte. Když tam soud konal, Biturigové k němu poslance vysílají žádat o pomoc proti Karnutům, do nichž si stěžovali, že k nim válečný vpád učinili. Seznav to, když byl ne více než deset dní v zimním táboru pomeškal, legie 14. a 6. ze zimního tábora od Araru vyvede, o nichž v předcházející

knize pověděno bylo, že tam byly umístěny k vyvádění spíše; tak s dvěma legiemi k pronásledování Karnutů tahne.

5. Když pověst o vojsku k nepřátelům se donesla, nehodou ostatních vedení jsouce Karnutové opustivše vesnice i města, která, aby zimu snášeti mohli, jenom malá z nouze stavení na rychlo vystavivše, obývali, neboť nedávno přemoužení byvše, přemnoho měst ztratili, rozprchše se utíkají. Caesar, nechťe aby vojáci toho nejvíce času velmi prudké bouře snášeli, v městě Karnutském Genabu táborem se položí a částečně do těch, které rychle naházenou slamou ku přikrytí stanů byly nastavěny, vojáky směstual. Jezdce přece a pomocné pěšáky na všechny strany pošle, kamkoliv se dle pověstí nepřátelé dali; a ne nadarmo: neboť větším dílem veliké kořisti se zmocnivše, naši se vracejí. Karnutové potlačeni nesnáží zimy, strachem před nebezpečím, poněvadž z přístřeší vyhnáni, nikde déle ani stanouti se neodvažovali, ani záštitou lesů za nejkrutějších bouří krytí býti nemohli, rozprchlí, velikou část svých ztrativše, rozptylují se do sousedních obcí.

6. Caesar v čas roční nejobtížnější, poněvadž na tom dosti měl scházející se zástupy rozptylovati, aby počátek války nevznikl, pokud na rozumu bylo vyzkoumáno měl, že před časem letním žádná všeobecná válka strhnouti se nemůže, Gaja Trebonia s dvěma legiemi, které sebou měl, v Genabu umístí; sám, proto že četnými poselstvími Remů se dovídal, že Bellovakové kteří slávou válečnou nade všechny Gally a Belgy předcili a sousedící s nimi obce, pod vůdcem Korreem Bellovackým a Kammiem Atrebatským vojska pořá-

dají a na jedno místo shánějí, aby vším množstvím na končiny Suessionů, kteří Remům byli podřízeni, učinili nátlak, že se to však týká nejen hodnosti ale i spásy jeho, soudil že žádnou pohromou spojenci o obec nejlépe zasloužil netrpí, legii ze zimního ležení vyvolává opět 11., list pak pošle Gaju Fabiovi, aby do končin Suessionů legie dvě, které měl, přivedl, a jednu ze dvou od Labiena povolává. Tak jak vhodnost zimního tábora a um válečný vyžadoval, při neustálé své práci střídavě legiím brěmě výprav ukládal.

7. Tyto zástupy sehnáv k Bellovakům se ubírá a táborem v jejich končinách se položiv, čtyry jezdecké rozesílá na všechny strany, aby některé chytili, od nichž by se o záměrech nepřátel dověděli. Jezdci službu svou zastávající zvěstují že něco málo jich v staveních bylo nalezeno a to ti, kteří ne za vzděláváním rolí zůstali (neboť prý odevšad bedlivě se vystěhovali), nybrž kteří na výzvědách byli zanecháni. Když se jich vyptává Caesar, na kterém místě jest množství Bellovaků, nebo jaký jest úmysl jejich, n lézal: Že Bellovakové všickni, kteří zbraň nositi mohli na jedno místo se sešli, taktéž Ambiani, Alerkové, Kabetové, Veliokassové, Atubati; místo k táboru vysoké v lese bažinou obklopeném že zvolili, všecka zavazadla že do zadnějších lesů snesli. Přemnoho že je prvých původců války, ale lid že nejvíce Korrea poslouchá, poněvadž vyrozuměli, že mu jméno římské v největší jest nenávisti. Před málo dny že Komius Atrebat z toho tábora odešel, aby pomocná vojska Germanů přivedl; kterých i sousedství blízké bylo i počet nekonečný. Že však ustanovili Bellovakové se souhla-

sem všech náčelníků s největší chtivostí lidu, jestli, jak se povídá, Caesar se 3 legiemi přichází obětovati se k boji, aby potom v bídnějším a krutějším postavení s celým vojskem zápasiti nebyli nuceni; jestli větší zástupy přivádí, na tom místě zůstatí, jež zvolili, ale pícování které pro roční dobu jak skrovné tak rozptýlené bylo, a zaopatřování obili i ostatní dovoz Římanům ze záloh zamezovati.

8. Když to Caesar se shodou většiny seznal, a soudil že záměry které se mu předkládaly, plny jsou obezřetostí a velice vzdáleny od lehkomyšlnosti barbarů, všemi prostředky o to starati se ustanovil, aby nepřítel jeho nečetností opovrhna, tím dříve k boji vyšel. Mělť obzvláště statečné nejstarší legie 7., 8., a 9., velmi nadějnou a s vybranou mládeží 11., která ačkoliv už v osmém vysloužení, přece vedle ostatních takovou pověst stáří a statečnosti do sebe neměla. Tudyž radu svolav, ty věci, které k němu se donesly, vyloží a myslí lidu upevňuje. Kdyby náhodou počtem tří legií nepřítel mohl vylákati k zápasu, pořádek voje tak sestavuje, že legie 7. 8. a 9. přede všemi zavazadly šly, pak tah veškerých zavazadel, který však byl prostřední, jak na výpravách býval 11. zavírala, aby se nepřítelům množství nemohlo zdáti větším, než sami byli žádali.

9. Když Gallové viděli, že náhle legie Caesarovy, sestaveny jako v šiku jistým krokem přicházejí, jejichž zámysly plné v sebe důvěry k Caesarovi se donesly, buď z nebezpečí zápasu, neb z náhleho příchodu, nebo z očekávání našeho záměru, zástupy své před táborem sestrojí, ale s místa vyššího nesestupují. Caesar, ačkoliv boovati toužil, přece podiviv se tak velikému počtu

neprátele, nechav mezi nimi a sebou údolí více do hloubky stlačené než v šíř otevřené tábořem k táboru nepřátelskému přirazí. Ten velí valem dvanáctistopovým opevniti, zábradlí v poměru vysokosti jeho přistavěti, dvojí příkop po patnácti stopách s boky kolmými vykopati; četné věže vztýčiti do výše tří pater, mostky přehozenými a pokrytými podlahou spojití, jejichž čela prostěným zábradélkem by byla upevňována, aby od nepřátel dvojitým příkopem, dvojitou řadou bojovníků byl chráněn, z nichž jedna s mostů, aby tím jistější byla výškou, tím odvážněji a dále dohazovala střely, druhá, která blíže nepříteli na samém náspu umístěná byla, mostem od dopadajících střel chráněna byla. Branám veřejně dal a vyšší věže postavil.

10. Tohoto opevnění dvojí byl záměr. Neboť doufal, že i velikost ohrad i jeho strach nepřátelům doufanlivost přinese, i když se za pícováním a spížováním dále bude muset odejítí, viděl že s malými zástupy tábor samou ohradou může se hájiti. Mezitím zhusta z obojí strany nečetné vybíhající, poněvadž mezi obojím tábořem bažina ležela, bojovali, než bažinu tuto někdy buď naše pomocná vojska Gallů a Germánů překračovala a prudceji nepřátele pronásledovala, nebo naopak nepřátelé tutéž překročivše naše dále zatlačovali. Přibazovalo se pak při každodenním pícování, co se přihoditi muselo, poněvadž se z řídkých a rozlezlých stavení píce shledávala, že na místech neschůdných rozptýlení pícovníci byli obkličováni. Věc tato, ačkoliv velikou škodu na soumarech a otrocích našim přinášela, přece hloupé doměnký barbarů ponoukala a to tím více, že Komius který, jak jsem podotkl, přivolal pomocná vojska

Germánská se odebral, s jezdcí přišel, ač jich na počet nebylo víc než 500, přece barbarové na příchod Germánů spolehali.

11. Když Caesar vyrozumíval, že nepřítel po mnoho dní v táboru bažinou i přirozenou polohou půdy upevněném se drží, a že táboru jejich ani bez zhoubné obléhací ani místo ohradami uzavřítí, leč větším vojskem, nelze, list Treboniovi posílá, aby co možná nejrychleji legii třináctou, která s legátem F. Sextiem vzemi Biturigů přezimovala, zavolal a tak se 3 legiemi velikými pochody k němu přišel; sám opět jedce Remův a Lingonův a ostatních obcí, kterých veliký počet byl zavolal, k ochraně píscování posílá, aby náhle nájezdy nepřátel zdržovali.

12. Když se to každodenně dalo, a již ze zvyku pilnost ochabovala, což velmi často se přihází délkou času, Bellovakové vypravše zástup pěších a seznavše každodenní stanice jezdců našich na místech lesnatých zálohy rozestavují a tamtéž jezdce druhého dne posílají, aby nejprvé naše vylákali, potom obklíčíce je útok na ně učinili. Této nehody osud připadl Remům, jimž tento den k zastávání služby se dostal. Neboť tito, když náhle jezdce nepřátelské spozorovali a počtem silnější jsouce skromností jejich opovrhli příliš dychtivě je pronásledujícíce, pěšimi odevšad jsou obklopeni. Tím rychleji pomateni než to přináší zvyk bitvy jízdecké couvli ztrativše Vertiska, náčelníka obce, vůdce jezdců kterýž ačkoliv pro vysoký věk sotva na koni seděti mohl, přece dle zvyku Gallův ani výmluvy věku při přijímání náčelnictví nepoužil aniž chtěl aby se bojovalo bez něho. Zpyšněly a popuzeny jsou myslí nepřátel šťastnou bitvou, zabitím ná-

čelníka a vůdce Remů, naši pak škodou jsou napomenuti, aby pilněji vyzkoumajíce místa stanice rozestavovali a mírněji ustupujícího nepřítele pronásledovali.

13. Neustávají mezi tím každodenní bitvy před táborem obojích, které u brodův a přechodů bažiny byly sváděny. Při tomto zápasu Germáni, kters proto Caesar převedl přes Rýn, aby mezi jezdci bojovali, když naléhavěji všichni bažinu přešli a málo odporujících zabivše, tvrdšíjněji ostatní množství pronásledovali postrašení jsouce nejen ti, kteří z blízka byli potlačováni, nebo z daleka byli raněni, ale i ti, kteří dále na pomoc přicházeli, hanebně prchli a dříve útěku konec neučinili, často vyšin ztrativše, až se buď do tábora svých uchýlili nebo někteří studem dohnání dále utekli. Jejich nebezpečím tak všechny zástupy jsou pmateny, že sotva rozsouditi se mohlo, zdaž velmi malým štěstím zpupnějšími, či prostřední nehodou bázlivějšími jsou.

14. přemnoho dní v témž táboru ztrávilše, když poznali, že se legie a legát Gajus Trebonius přiblížili, vůdcové Bellovaků bojíce se podobného obležení jako v Alesii, v noci propouštějí ty, které buď věkem neb silami za slabší neb bezbranné pokládali, a s nimi ostatní zavazadla. Kterých když poplašený a zpletený voj vypravují (nebot veliké množství vozů i k boji připravené Gally následovává) svitáním překvapení zástupy ozbrojenců před táborem svým sestavují, aby jich dříve nezačali Římané pronásledovati, než by tah jejich zavazadel dosti daleko pokročil. Než Caesar ani na odporující útok učiniti při takovém svahu vrchu nemínil, ani tak daleko legie nepřiblížiti, aby z místa toho při odporu vojáků barbaři bez nebezpečí odejiti ne-

mohli. Tak, poněvač viděl, že nepřístupná bažina tábor od tábora dělí, kterážto nesnáž přechodu rychlost v pronásledování zdržeti by mohla, a pozoroval že ten horský hřbet, který za bažinou skoro k táboru nepřátelskému směřoval, nevelkým údolím od jejich tábora oddělen jest, — mosty přes bažinu položiv legie převádí a rychle na nejvyšší čen hřbetu se dostane, který s vážným sklonem od dvou boků byl opevňován. Tam legie sestrojiv ku konci hřbetu došel a šik na tom místě sestavil, odkud střely házecím nástrojem lučené do klínu nepřátelských by se metati mohly.

15. Barbarové spoléhajíce na přirozenou polohu, ponevač nezdráhali se bojovati, kdyby se nad Římané pokoušeli na pahorek vystoupiti znenáhla rozdělené zástupy rozpustiti nemohli, aby rozptýlení jsouce nebyli pomateni, v šiku zůstali. Seznav jejich tvrdošijnost Caesar 20 kohort sestaviv a tábor na místě tom vyměřiv káže ležení opevňovati. Dokončiv práce před náspem sestavené legie umístí, jezdce s koni zuzděnými na stanovišti rozestavuje. Bellovakové když viděli, že Římané jsou k pronásledování připraveni, ani přenocovati i ani bez nebezpečí na témž místě zůstati nemohli, takový úmysl ústupu pojali. Otěpky, jak v obyčeji měli (neboť že Gallové v šiku sedávají v dřívějších zápiskách Caesarových pověděno jest) slámy a proutí z ruky do ruky sobě podávajíce před šikem umístili, a v poslední čas dne k danému znamení v tutéž chvíli zapálili. Tak souvislý plamen všechny zástupy náhle před zrakem Římanů ukryl. Když se to stalo barbarové nejprudším během uprchli.

16. Caesar ačkoliv odchodu nepřátel pro plameny pozorovati nemohl, předce podezření ma-

je, že úmysl ten pojali za útekem legiemi ku předu hne, čty jízdní pošle je pronásledovat; sám boje se nástrah, aby sezdal nepřítel se nepokoušel na témž místě státi a naše vylákati na místo nepříhodné, váhavěji postupuje. Jezdci bojíce se do největšího ohně a nejbustšího plamene vstoupiti, ti kteří příliš horlivě vnikli, jestli že sotva sami předních částek koní svých pozorovali, nástrah se bojíce úplnou volnost ústupu Bellovakům dali. Tak útekem strachu a zároveň chytrosti plným beze vši pohromy ne více než 10.000 (kroků) postoupivše nepřátelé na místě velmi opevněném táborem se položili. Odtud často v zálohách jezdce i pěší rozestavující veliké škody Římanům při pícování působili.

17. Když se to častěji stávalo, od jakéhosi zajatého zvěděl Caesar, že Korreus vůdce Bellovaků 6000 nejstatečnějších přesáků vyvolil, a jezdců z celého počtu 1000 aby je v záloze na tom místě umístil, na kteréž místo pro zásobu obilí a píce obroků že Římané pošlou, se domníval. Seznav záměr tento více legií, než v obyčeji měl, vyvádí a jízdu, jak dle zvyku pícovníkům k ochraně posílával, napřed pošle. K té přimísí pomocná vojska lehkooděnců; sám s legiemi jak může nejvíce se přiblíží.

18. Nepřátelé po zálohách rozestavení, zvolivše si k boji rovinu na všechny strany né více než na 1000 kroků otevřenou, ohraženou odevsad lesy nebo řekou velmi nepřístupnou, jako léčemi tuto zálohami obklopili. Vyzkoumajíce zámysl nepřítel naši k bojování duchem i zbraní připraveni, poněvadž legie následovaly, žádnému zápasu se nezpečovali, v četách na to místo došli. Po příchodu jejich Korreus domnívaje se, že příležitost k provedení záměru se mu naskytla, nej-

prve s několika málo se ukázal a na nejbližší čtyry útok učinil. Naši pevně náběh vojáků v zálohách postavených zdržují, ani se jich na jedno místo více neschází; což větším dílem, když se v jíздеckých bitvách pro nějaký přístrach přihodí, tu množstvím jich samých škoda brána bývá.

19. Když rozestavivše čtyry na vzájem pořádku bojovali, ani svých z boků obklíčiti nedali, vyrazí ostatní, co Korreus bojuje, z lesů. Stává se s velikým odporováním bitva různá. Když tato déle se stejným štěstím válečným se vedla, pomalu z lesů sestavené množství vykračuje, které přinutilo naše jezdce ustupovati. Těm rychle přispívají pěšáci lehce ozbrojení, o nichž jsem pověděl, že před legiemi byli posláni, a umístivše se mezi čtyry našich neústupně bojují. Bijí se nějakou chvíli stejným úporem; potom, jak mu válečný žádá, ti, kteří vydrželi prvé útoky záloh, tím samým vítězí, poněvadž od úkladníků žádné pohromy z neobezřelosti neutrpěli. Mezi tím přiblíží se legie a četné v touž chvíli našim i nepřátelům zprávy se donášejí, že vojvůdce se zástupy sestavenými přítomen jest. Zvěděv že to, naši na pomoc kohort spoléhající co nejprudčeji, aby, kdyby příliš váhavě si počínali, nezdálo se že o slávu vítězství s legiemi se rozdělili; nepřátelé klesají na mysl, a různými cestami útěku hledají. Marně: neboť kterými nesnázemi krajiny Římany zavřítí chtěli, temi sami byli drzeni. Přemožení přece a poražení, větší část ztrativše, stísnění utíkají, částečně do lesů se davše, částečně k řece (kteří však na útěku od našich zuřivě je pronásledujících jsou porubáni), kdežto mezi tím Korreus žádnou pohromou nepřemožen, aby z bitvy odstoupil a do lesů se dal ani vyzýváním našich aby se vzdal přiveden býti nemohl

k tomu, aby přestatečně bojuje a přemnohé poraňuje, hněvem nadšených vítězů nenutil střely na něho metati.

20. Když věc takto se svedla, Caesar v čerstvé stopy b tvy vkročiv, ponůvadž se domníval, že nepřátelě pohromou tak velikou jsou přemoženi, d věděv se, že chtějí místo tábora opustiti, o němž se povídalo, že není vzdálen od místa porážky více ani méně než 8000 (kroků), ačkoliv viděl, že mu řeka v tažení překáží, přece vojsko přepraviv v před postupuje. Než Bellovakové a ostatní obce, náhle z útěku málo bojovníků a to raněných zpět dostavše, kteří dobrodiním lesů nehody se uvarovali, seznavše pohromu, když všecko bylo proti nim, Korreus zavražděn jízdu i nejstatečnější pěší ztraceni, majíce za to, že Římané přicházejí, náhle zvukem trub sněm svolají a vykřikují, aby poslové a rukojmí k Caesarovi byli vypravení.

21. Když úmysl tento všemi byl schválen, Kommius Atrebatský utekl k těm Germanům, od nichž k té válce pomocná vojska si byl vypůjčil. Ostatní na obrat vypravují k Caesarovi posly a žádají, aby tím trestem nepřátel byl spokojen, kterýmž kdyby bez zápasu nezbédované potrestati mohl, dle své shovívavosti a vlídnosti nikdy by byl zajisté nepotrestal. Potřena že jest moc Bellovaků jídeckou bitvou; vybraných pěších, že mnoho tisíc zahynulo, sotva že utekli zvěstovatelé porážky. Přece že veliké, jakož v takové pohromě, Bellovakové v té bitvě výhody dosáhli, protože Korreus, původce války, popuditel lidí byl zabit. Neboť že nikdy senát v obci za jeho živobytí tolik moci neměl, jako nezkušená luza.

22. O toto prosícím legátům připomíná Caesar: Že téhož času předešlého roku Bellovakové

a ostatní obce válku podnikly: že oni nejtvrdošijněji ze všech při svém mínění setrvali, ani k rozumnosti ostatních vzdáním se přivedeni nebyli. Že ví a vyrozumívá, příčina hříchu že nejsnáze na mrtvé se svádí. Že však žádný není tak mocný, aby proti vůli náčelníků, když senát odporuje, všickni dobří proti tomu se vzpírají, nepevnou hrstkou lidu válku způsobiti a vésti mohl. Ale přece že spokojen bude tím trestem, který sami na sebe přivedli.

23. Následující noci poslové odpovědi k svému donášejí, rukojmí shánějí. Sbíhají se ostatních obcí poslové, které vyzvídaly pořízení Bellovaků; rukojmí dávají, rozkazy vykonávají, mimo Kommia, kterému strach bránil, něčí věrnosti své blaho svěriti. Neboť dřívějšího roku Titus Labienus, když Caesar v přední Gallii soudům předsedal, seznam, že Kommius pobuřuje obce a spiknutí proti Caesarovi osnuje, soudil že nevěrnost jeho bez všelike vérolomnosti potlačena býti může. Poněvadž se domýšlel, že zavolan do tábora nepřijde, aby ho pokoušením se obezřelejšího neučinil, Gaja Volusena Quadrata poslal, aby ho pod zástěrou rozmluvy zavražditi hleděl. K věci té vybrané příhodné setníky mu odevzdá. Když se k rozmluvě přišlo, a jak bylo ujednáno, Volusenus Kommia za ruku uchvátil, setník buď neobyčejnou věcí pohnut, buď rychle od Kommiových důvěrníků zadržen, člověka toho skláti nemohl; přecé mečem prvním sečením těžce do hlavy ho udeřil. Ačkoliv z obojí strany meče vytaseny jsou, přece úmysl obojích byl ne tak bojovati, jako spíše utéci: našich, poněvadž mysleli, že Kommius dostal ránu smrtelnou; Gallů, poněvadž poznávše úklady jiných ještě přístrachů se báli než jichžto viděli. Po této udalosti ustanovil prý

Kommius, nikdy žádnému Římanu na oči nepřijíti.

— 24. Nad nejbojovnějšími národy zvítěziv Caesar, když viděl že již žádné obce není, jež by strojila válku aby mu odporovala, ale že někteří z měst se stěhují, z polí utíkají aby se přítomné vlády uvarovali, na více stran vojsko rozeslati ustanovil. Kvestora Marka Antonia s legií 12. sobě připojuje. K. Fabia, legáta, s 25. kohortami poslal do nejodvrácenější části Gallie, poněvadž slyšel, že tam některé obce ve zbrani jsou, a myslel, že legát K. Kaninius Rebilus, který v oněch krajinách byl, dosti pevných dvou legií nemá. Tita Labiena k sobě povolává. Legii však 15. která s ním byla v zimním táboru, do římské Gallie posílá, aby bděla nad osadami občanů Římských, aby se náběhem barbarů podobná neřada nepřihodila, jako dřívějšího leta se přihodila Tergestinským, kteří náhlým loupežným vpádem a útokem jejich byli zaskočeni. Sám táhne zrušit a poplenit končiny Amborigových; když zeufal, že ho postrašeného a utíkajícího v moc svou dostatí nemůže, měl za věc hned potom sebe nejdůstojnější, tak jeho končiny zrušiti na občanech, staveních, dobytku, aby za nenávisť svých, jestli mu osud ještě nějakých zanechá, pro tak veliké pohromy žádného do obce návratu neměl.

25. Když byl na vsecky strany končiny Amborigových, buď legie neb pomocná vojska rozeslal, a všecko vraždami požáry a loupežemi poplenil, veliký počet lidí pobiv neb zjímav, Labiena se 2 legiemi do Treverska posílá; obec jejich pro sousedství s Germany každodenními válkami vyčvícena, že nevzdělaností a divokostí mnoho od Germanů se nelíšila, ani příkazů nikdy, leč vojskem donucena, nekonala.

26. Mezi tím legát Gajus Kaninius, když

poznával z listu a poselství Duratiova že veliké množství nepřátel se sešlo do končin Piktonských, který povždy byl zůstal v přátelství Římanů když část nějaká obce jeho odpadla, k městu Limonu spěje. Když tam docházel a od zajatých jistěji se dověděl, že s mnohými tisíci lidí od Dumnaka vůdce Andů Duratius uzavřen v městě Limonu jest oblehán aniž slabých legií nepřátelů svěřiti se odvažuje, táborem se položí na místě opevněném. Dumnakus když seznal, že se Kaninius blíží, všecky zástupy proti legiím obrátiv tábora Římského dobývati ustanovil. Když přemnoho dní při dobývání ztrávil a s velikou škodou svých žádné části ohrad strhnouti nemohl, opět k ohlédání Limonu se vrací.

27. Téhož času legat K. Fabius přemnohé obce ve věrnou ochranu přijme, rukojmími utvrdí a z listu Gaja Kaninia Rabila se dovídá, co se v Piktonsku děje. Seznav to, ubírá se přispěku pomoci Duratiovi. Než Dumnakus zvěděv o příchodu Fabiově zoufaje nad svou spásou, kdytý v témž čase přinucen byl i římského vnějšlo nepřítelů zdržovati i šetřiti občanův a báti se jich, náhle z místa toho se zástupy ustoup a domnívá se že dosti jist nebude, leč jestli přes řeku Ligeru, kterou pro velikost mostem přejíti bylo, zástupů nepřevede. Fabius ačkoliv ještě nepřátelům na oči nepřišel ani s Kaniniem se nespojil přece poučen těmi kteří povahu místa znali nejspíše důvěřoval, že nepřátelé na to místo půjdou na které šli. Tudyž se zástupy k témuž místu spěchá a jízde tak daleko pokročí káže před tah legií, jak daleko když pokročí, bez unavení koní do téhož tábora by se uchýliti mohla. Pronásledují jezdci naši, jak bylo přiznáno a vrazí na voj Dumnakův a utíkající a postrašené

pod zavazadly na pochodu napadše veliké kořisti mnohé zabivše se zmocňují. Tak dobře pořídívše do tábora zpět se ubírají.

28. Následující noci Fabius jízdu napřed posílá tak připravenou, aby se srazila a celý voj meškala až by dostihl on sám. Aby se dle jeho nařízení jednalo, Q. Atius Varus, náčelník jízdy, muž zvláštní odvahy i obezřelosti své napomíná a voje nepřátelského dostihnuv, čtyř částečně na příhodných místech rozestavuje, s částí jezdců bitvu svádí. Srazí se odvážlivěji jízda nepřátelská, poněvadž za ní pěší následují; kteří celým vojem přispívajíce jezdcům svým proti našim pomoc nesou. Strhne se bitva zuřivým zápasem. Neboť naši opovrhše včera přemoženými nepřátely, vzpomínajíce že legie následují, i ustoupiti se stydíce i z dychtivosti aby bitva jimi dokončena byla co nejstatečněji proti pěším bojují, a nepřátelům, kteří mysleli že více zástupů nepřijde, jako včera poznali, zdálo se, že dosáhli příležitosti naši jízdu zničiti.

29. Když po nějakou chvíli s největším zápasem se bojovalo, Dumnakus sestrojil šik, který by jeho jezdcům na vzájem byl podporou: tu náhle husté legie na oči nepřátelům přijdou. Užřevše je poděšené barbarů četv a postrašené šiky nepřátelské tah zavazadel popletše, hned na útěk se dávají. Než naše jezdci, kteří nedávno před tím s odporujícími přestatečně se srazili, radostí vítězství povzneseni, veliký křik ze všech stran pozdvihše a okolo ustupujících se nahrnuvše, jak dalece síly jezdců k pronásledování a pravice k vraždění stačují, tolik v té bitvě pobíjejí. A tak víc než dvanáct tisíc buď ozbrojenců nebo těch, kteří v tom strachu zbraň odhodili, zabivše, celé množství zavazadel zajímají.

30. Když po tom útěku známo bylo, že Senon Drappes, který jak poprvé odpadla Gallie sebrav odevšad zkažené lidi, otroky k svobodě povolav, vyhnance všech obcí si připojiv, přijav k sobě loupežníky, zavazadla a spíží Římanů zaskočil, ne více než 5000 lidí z útěku sebrav do provincie spěchá a zároveň s ním že záměr pojal Lukterius Kadurkus, o němž z dřívějšího zápisku známo jest, že při prvním odpadnutí Gallie vpád do provincie učiniti chtěl. legát Kaninius je pronásledovat spěchá, aby pohromou neb bázní provincie loupežemi lidí zkažených veliká potupa vzata nebyla.

31. Gajus Fabius s ostatním vojskem do Karnutů a ostatních obcí se ubírá, o nichž věděl že jejich zástupy v bitvě kterou s Dumnakem svedl, byly potřeny. Neboť nepochyboval, že právě utrpenou nehodou budou poníženi, kdyby však se dala doba a čas, že od téhož Dumnaka by mohly býti pobouřeny. Ve věci té nejvyšší štěstí a rychlost v přijímání obcí Fabia dostihuje. Neboť Karnutové, kteří často týráni nikdy zmínky o míru neučinili, dávše rukojmí přicházejí v poddanost a ostatní obce v nejzazších končinách Gallie ležící, s Oceanem spojené, které se Armoričskými nazývají, vážností Karnutů k tomu byvše přivedeni, po příchodu Fabia a legii dané sobě rozkazy bez odkladu vykonávají. Dumnakus ze svých končin vyhnán, bloudě a sem tam se skrýváje, do nejzazších krajín Gallie dáti se jest přinucen.

32. Drappes pak s Lukteriem poznávajíce že legie a Kaninius přítomní jsou a mnějíce, že bez jisté záhuby pronásledování vojskem do končin provincie vniknouti nemohou, ani už svobodně se toulati a loupeže páchatí možnosti neměli, sta-

nou v končinách Kadurků. Tam poněvadž Lukterius u občanů svých kdysi za neporušených poměrů mnoho mohl, a jsa vždy původem nových rad velikou u barbarů vážnost měl, město Uxelodunum, které pod jeho svěřenstvím bylo, výborně přirozencu polohou opevněné opanuje zástupy svými a Drapetovými a měšťany k sobě připojí.

33. Když tam ihned Gajus Kaninius přišel a pozoroval že všechny strany města velmi strmými skalinami jsou opevněny, kamž beze všech obranců ozbrojencům vyléztí nesnadno bylo, avšak veliká zavazadla měšťanů viděl, která kdyby tajným útekem odstraniti chtěli, utéci nejenom jízdy ale ani legiím by nemohla, na tři části kohorty rozděliv trojí na místě velmi vysokém tábor postavil, od nichž znenáhla, kolik zástupy stačily, parkán k obvodu města vésti ustanovil.

34. Když to měšťané pozorovali a přebídnou upomínkou na Alesii skormoucení stejného pádu obležení se báli a [nejvíce ze všech Lukterius, který osudu toho nebezpečí byl způsobil, napomínal, že o obilí dbáti se musí, ustanovují souhlasem všech, že část zástupů tam zanechajíce sami s lebkooděnci k snášení obilí se odeberou. Úmysl ten schválivše nejbližší noci dva tisíce ozbrojenců, tam zanechavše ostatní, z města Drappes a Lukterius vyvádějí. Ti málo dní pomeškavše z končin Karduků, kteří jednak zásobou obilní je podporovati si žádali, jednak jim brániti nemobli, aby nebrali, velikou zásobu obilí zjednají někdy však výpravami nočními na tvrze našich útok činí. Pro tuto příčinu G. Kaninius celé město ohradami obehnati váhá, aby buď cele dokonaného díla nemohl stržiti nebo na přemnohých místech posádky slabé nerozestavil.

35. Velkou zásobou obilí si zjednavše, usadí se Drappes a Lukterius ne dále než 10.000 kroků aby odtud obilí do města donášeli. Sami mezi sebe úkoly rozdělí. Drappes s části zástupů za posádku tábora zůstává, Lukterius tak soumarů k městu vede. Rozestaviv tam posádky asi o desáté hodině, noční lesnatými a úzkými cestami obilí do města voésti ustanoví. Jejichž hluk když strážcové tábora spozorovali a vyslaní zvědové, co se děje zvěštovali, Kaninius rychle s ozbrojenými kohortami z nejbližších tvrzí na spížovníky za samého svítání útok učinil. Ti náhlou ranou postrašení, rozutíkají se ku svým posádkám, což jakmile naši viděli, zuřivěji proti ozbrojeným popuzeni, netrpí, aby kdo z toho počtu živ byl zajat. Uteče odtud s velmi nečetnými Lukterius ani se do tábora neuchyluje.

36. Dobře pořídív Kaninius od zajatých se dovídá, že část zástupů s Drappetem jest v táboře vzdálí ne víc než 12.000. Od přemnohých se to dovědév, poněvadž vyrozumíval že zabráním druhého vůdce postrašené snadno lze potlačiti, za veliké štěstí pokládal že nikdo od porážky neutekl do tábora, aby o utrpené pohromě Drappetovi zprávu donesl. Ale poněvadž v pokusu žádného nebezpečení neviděl, veškerou jízdu a Germánské pěšáky, lidi nejvýše rychlé, k táboru nepřátelskému nazpět posílá; sám jednu legii do trojího tábora rozdělív, druhou sebou k boji hotovou vede. Když blíže k nepřítelům se dostal, od vyzvědačů které napřed poslal, poznává, že tábor jejich jak skorem zvykem barbarů jest, kdežto místa vyšší opustili, u břehu řeky jest položen; než Germánové a jezdci za všeobecné neohybnosti že z nenadání se přibnali a bitvu svedli. Seznav to legii ozbrojenou a se-

stavenou přivádí. Když se to stalo, Germáni a jezdci spatřivše prápory legie, co nejnalehavěji bojují. Ihned kohorty odevšad útok činí a všechny buď zabivše neb zajavše veliké kořisti se zmocňují. V té bitvě sám Drappes jest chycen.

37. Kaninius pořídív co nejšťastněji, skoro beze vší rány vojáků k oblehání měšťanů navrací a vnějšího nepřítele zahladív, před nímž ze strachu předtím rozdělití posádky a ohradu měšťanů obklopiti mu zabráněno bylo, odevšad dílo zřizovati velí. Přijde tamtéž druhého dne se svými zástupy G. Fabius a část města k oblehání si bere.

38. Caesar mezi tím quaestora M. Antonia s 15 kohortami u Bellovaků zanechává, aby se opět nějaká příležitost Belgům nedala k novým zámerům. Sám k ostatním obcím dochází, více rukojmí postaviti velí, obávající se mysli všech útechou uzdravuje. Když do Karnut přišel v jejichž obci, jak Caesar v dřívější knize zápisků vyložil, počátek války povstal, poněvadž vyrozumíval, že zvláště oni pro vědomí činu toho se bojí, aby tím rychleji obec bázně zbavil, náčelníka zločinu onoho a původce války Gutruata k smrti si vyžádal. Tento ačkoliv ani spoluobčanům svým se nesvěřoval, přece rychle péčí všech vyhledán do tábora jest veden. Přinucen jest k popravě jeho Caesar proti své povaze největším shlukem vojáků, kteří všechna nebezpečí i pohromy ve válce utrpené Gutruatovi přičítali, tak, že tělo jeho bičováním bezduché sekerou bylo sfáto.

39. Tam z čestných listů Kaniniových se dovidá, co s Drappetem a Lukteriem se stalo, a v jakém úmysle zůstávají měšťané. Ačkoliv jejich nečetností pohrdal, přece soudil že tvrdošíjnost velice se musí potrestati, aby celá Gallie ne-

myslela, že sil jí nescházelo aby odolala Římanům, ale vytrvalosti, a aby tím příkladem ostatní obce na příhodnost míst spolehajíce na svobodu se nedobývaly, poněvadž věděl že všem Gallů známo jest, že jen jedno leto zbývá jeho provincie, které kdyby vydržeti mohli, pak žádného nebezpečí by se nebáli. Tudyž legata Q. Kalena s legiemi zanechal, aby řádnými pochody v zápětí ho následoval; sám s celou jízdou co možno nejrychleji ku Kaniniovi spěchá.

40. Když proti očekávání všech Caesar do Uxelloduna přišel, a pozoroval že město dobývacími náspy jest obklíčeno, a viděl že se od oblehání za žádnou podmínkou ustoupiti nemůže, velikou však zásobou obilí oplývají městští, jak od zběhů seznal; začal se pokoušeti o to aby nepříteli vody zabraňoval. Řeka údolí v nejnížší poloze rozdělovala, které skoro celou horu obklopovalo, na které leželo strmé odevšad město Uxellodunum. Tuto řeku odvrátiti povaha místa bránila, neboť tak v nejnížším úpatí hory tekla, že na žádnou stranu vyházenými příkopy odváděti se nemohla. Byl pak měšťanům nesnadný a strmý tam sestup tak, že když naši překáželi, bez ran a nebezpečí života ani k řece přijíti ani po strmém výstupu utéci nemohli. Tuto jejich nesnáz seznav Caesar rozestavil lučištníky a prakovníky, také několik samostřelů na některých místech umístil, a vody říčné měšťanům bránil.

41. Těchto vodonošů veškeré množství potom najedno místo se scházelo, pod samou zeď městskou, kde veliký pramen vody vytryskoval, od té strany, která asi 300 kroků od obvodu říčného vzdálena byla. Když si ostatní sobě přáli, aby mohli měšťanům toho pramene zabrániti, Caesar však jediný to viděl, naproti jemu přístřešky posou-

vati proti vrchu a násep zřizovati počal, s velikou prací a neustálým zápasem. Neboť měšťané s místa vyššího obíhají a z blízka bez nebezpečí bojují a mnohé tvrdošíjné pronásledovníky raní; než naše vojáky to neodstrašuje přístřešky ku předu hnáti a namaháním a dílem místné obtíže přemáhati. Téhož času ktryté podkopy od přístřešků ženou až k temeništi pramenu; tento druh práce bez všelikého nebezpečí, bez podezření nepřátel konati se mohl. Vzdělává se násep do výšky 60 stop, na něm se umísťuje věž deseti-patrová, ne sice která by se hradbám rovnala (neboť toho žádným dílem docíliti lze nebylo) ale která by mohla převýšiti temeniště pramene. Z té když se samostřely šípy házely ku přístupu pramene a bez nebezpečí městští vodou zaopatřovati se nemohli, nejenom dobytek a soumarové ale i veliké množství lidí žízni bylo trápeno.

42. Zlem tím postrašení měšťané vědra lojem smolou a šindeli naplňují. Ta hořící na díla válejí a v týž čas nejprudčeji bojují aby od hasení požáru nebezpečím zápasu odstrašovali. Veliký náhle na samých dílech plamen povstal. Neboť cokoliv po místě strmém puštěno bylo, to přístřešky a náspem přikvačeno toho se chytalo co bylo závadou. Naproti tomu vojáci naši ačkoliv nebezpečným druhem bitvy a místem nevhodným byli tísněni; přece všecko s myslí nejstatečnější snášeli. Neboť věc se dala i na vysokém místě i před očima vojska našeho a veliký z obojí strany křik povstával. Tak každý, jak byl nejvíce znamenitý, aby tím znamenější a dokázanější byla statečnost jeho, střelám nepřátelským a plameni se obětoval.

43. Když viděl Caesar, že premnozí jeho ranění jsou, ze všech stran města kohortám káže

aby na horu stoupaly a přetvářejíce se jako by se hradeb chtěly zmocniti, odevšad křik zdvihly. Skutkem tím postrašení měšťané poněvadž od toho co se dalo na místech jiných byli vzdáleni, odvolávají od útoku na díla válečná ozbrojence a po zděch rozestavují. Tak naši, konec bitvě učinivše rychle díla plamenem uchvácená z části uhasí, z části strhnou. Když měšťané statečně odporovali i velikou část svých žízní strativše, na svém setrvali, konečně podkopy žíly pramene jsou přerušeny a odvráceny. Tím náhle vyschl stálý pramen a takovou zoufalost nad spásou měšťanům přinesl, že za to měli, že ne zámyslem lidí ale vůlí bohů se (to) stalo. Tudy nutností dohnáni se vzdali.

44. Poněvadž Caesasar věděl, že mírnost jeho všickni znají aniž se bál že se bude zdáti, že z krutosti povahy něco příliš trpkého učinil, a pozoroval, že záměrů svých nedojde, jestli takovým způsobem na různých místech několik jich takové záměry podniknou, měl za to, že musí příkladem popravy ostatní zastrašiti. Tudyž všem kteří zbraň byli nesli, ruce uřezal a života dopřál, aby tím přesvědčivější byl trest nešlechtníků. Drappes o němž jsem pověděl, že byl Kaniniem zajat, buď z nevole a bolesti okovů, nebo ze strachu před těžším trestem po málo dní pokrmu se zdržel a tak zahynul. Téhož času Lukterius, o němž jsem napsal, že z litvy utekl, když v moc se dostal Epasnakta Arvernského (neboť často příbytek méně, mnohým se svěřoval, poněvadž vidělo se mu že nikde bez nebezpečí nebude meškati, jsa sobě vědom jak nepřátelským musí míti Caesara), tohoto Arverňanům Epasnakta, nejlepšího přítele národu římského, beze všech okolků svázaného k Caesarovi dovedl.

45. Labienus mezi tím v Treversku šťastnou jezdeckou bitvu svádí a přemnoho Treverů pobiv a Germanů, kteří nikomu proti Římanům pomocných vojsk neodepřali, náčelníky jejich živé dostane ve svou moc a mezi nimi Haedua Sura, který i statečností i rodu nejvyšší vznešenost měl, a jediný z Haeduů do té doby zůstal ve zbrani.

46. Tu věc poznav Caesar, když viděl že se na všech stranách Gallie dobře věci daří a soudil, že za dřívějších letních výprav Gallie přemožena a podmaněna jest, poněvadž nikdy nebyl došel do Akvitanie, ač ji Publiem Krassem z nějaké části přemohl, se dvěma legiemi do té části Gallie se odebral, aby tam poslední čas leta ztrávil. Věc tuto jako ostatní rychle a šťastně provedl. Neboť všecky obce Akvitanské posly k Caesarovi vypravily a rukojmí mu daly. Ty věci dokonav, sám pod ochranou jezdců do Narbonnu se odebral, vojsko legaty do zimního tábora odvedl; 4 legie v Belgiu umístil, s legaty Markem Antoniem, K. Treboniem a P. Vatinie, dvě legie do Haeduů odvedl, o nichž věděl že vážnost jejich v Gallii jest velmi velika, 2. v Turonsku u hranic Karnutských umístil, aby celou onu krajinu spojenou s Oceanem drželi, 2 ostatní v končinách Lemoviků nedaleko od Arvernů, aby žádná část Gallie vojska prázdná nebyla. Málo dní sám v provincii pomeškav, když rychle všechny sněmy byl prošel, obecné spory poznal, dobře zasloužilým odměny dal, (neboť měl velikou snadnost poznávati jakého ducha kdo byl ve vzpouře celé Gallie, kterou vydržel věrností a pomocnými vojsky provincie oné) tyto věci vykonav k legiím do Belgia se ubírá a zimuje v Nemetoceně.

47. Tam poznává že Komius Atrebat-
ský bitvou s naší jízdou se potýkal. Neboť když An-
tonius do zimního tábora přišel a obec Atrebat-
ská v povinnosti stála, Kommius, který po onom
poranění, které jsem svrchu připomněl, vždy ke
všemu hnutí připraven svým občanům býval aby
zámyslů válečných vyhledávajícím původce zbraně
a vůdce nechyběl, kdežto obec Římanů poslou-
chala, on sám se svými jezdci loupežemi sebe a
své živil, a nepřátelskými pochody přemnoho spí-
že která se snášela do zimního tábora římského,
zajímal.

48. Antoniovi byl přidělen prefekt jízdy K.
Volusenus Quadratus, aby s ním zimoval. Tohoto
Antonius k pronásledování jízdy nepřátelské po-
sílá. Volusenus k té statečnosti, která zvláštní
v něm byla, veliké záští ke Kommiovi připojoval,
tak že tím raději učinil, co mu bylo veleno. Tu-
dyž rozestaviv zálohy často na jeho jezdce útok
učiniv šťastné bitvy sváděl. Posledně když prud-
čeji se bojovalo, a Volusenus z dychtivosti aby
samého Kommia chytil, příliš tvrdošíjně s něko-
lika málo ho stíhal, onen však prudkým útekem
Volusena tuze daleko zavedl, tehdy onen nepří-
tel Volusenův vyzývá věrnosti svých a pomoci, aby
ran jeho, pro věrnost obdržených nepomstěných
nenechali, a obrátiv koně od ostatních trochu ne-
opatrně se pustí na prefekta. Učiní totéž všickni
jeho jezdci a hrstku našich obrátí a pronásledu-
jí. Kommius rozjařeného ostruhami koně připojí
ku koni Quadratovu a kopím nepřátelským veli-
kou silou prostředek stehna Volusenova prorazí.
Když byl prefekt poraněn, neváhají naši odporo-
vati a obrativše koně nepřítelů hnáti. Když se
to přihodilo, přemnozí z nepřátel velikým útokem

naším poděšení jsou ranění a částečně na útěku k potření přišli, částečně k polapení; kteréž nehody vůdce rychlostí koně se uvaroval: a tak ve šťastné bitvě od něho poraněný prefekt, ač se zdálo, že v nebezpečí života upadne, odnesen jest do tábora. Kommius pak, buď své lítosti zadost učiniv buď že velikou část svých stratil, posly k Antoniovi vypravuje a dotvrzuje rukojními, že tam bude, kde mu předepíše a to učiní co mu rozkáže; Jenom o to prosí, aby v tom bylo povolení strachu jeho, aby žádnému Římanu na oči nepřišel. Poněvadž soudil Antonius, že čeho pohledává v pravém strachu původ má, žádajícímu povolil, rukojmí přijal.

Vím že Caesar na každý rok jednu knihu zápisků sdělal; což jsem mínil že učiniti nemusím, poněvadž následující rok, za konsulů L. Paula, K. Marcella, žádných velkých dějů v Gallii nemá. Ale aby nikomu nebylo neznámo, na kterém místě Caesar a vojsko toho času byli, něco málo připsati a připojiti k tomu zápisku jsem ustanovil.

49. Když Caesar v Belgiu zimoval, jediné to předsevzetí měl, v přátelství udržeti obce, žádné naděje neb příčiny nedati ku zbrojení. Neboť ničeho méně si nepřál, než aby při jeho odchodu nějaká nutnost vedení války na něho vložena byla, aby až by chtěl vojsko odvesti, nějaké války nezanechal, kterou by celá Gallie ráda bez hotového nebezpečí podnikla. Tudy obce čestně oslovuje, náčelníkům preveliké dary dává, žádných břemen neukládá, unavenou tolika nešťastnými boji Gallii lepším postavením poslušnosti snadno v míru udržoval.

50. Sám přezimování skončiv do Italie proti

zvyku co největšími pochody se odebral, aby municipia a osady oslovil, jimž kvaestora svého M. Antonia žádost o kněžství poručenu byl učinil. Zavazoval se politickým vplyvem svým nejen rád o muže sobě velmi oddaného, jež nedávno před tím v příčině ucházení se o úřad napřed byl (do Italie) poslal; nébrž i rázně (důkladně) proti straně a moci několika málo, kteří odmrstěním M. Antonia zviklati chtěli vplyv Caesara z provincie odcházejícího. Ačkoliv slyšel že se tento stal augurem dříve než k Italii dorazil, přece mnil že má neuvěřitelně spravedlivou příčinu dojiti do municipií a osad, aby jim poděkoval, že četným se dostavením službu Antoniovi prokázaly, a zároveň sebe a své budoucího roku důstojenství doporučil, poněvadž neobyčejně protivníci jeho se chlubili, že L. Lentulus a K. Marcellus konsuly jsou zvoleni, aby všecku poctu a důstojnost Caesarovi odňali, že jest vychvácen konsulát Ser. Galbovi, ačkoliv tento více oblibeností i volebními hlasy platil, poněvadž s ním spojen byl důvěrným přátelstvím i poměrem podvelitelským.

51. Příští Caesarovo přijato ode všech municipií a osad s neuvěřitelnou poctou a láskou. Neboť teď prve přicházel od oné války s celou Gallií. Nic se neopominulo, co se k ozdobení bran, cest, všech míst, kudy Caesar jíti měl, vymysliti mohlo. S dětmi veškeren lid naproti mu vycházel, žertvy na všech místech byly obětovány, prostřenými stoly hodovnými náměstí a chrámy byly obsazovány že by i radost nejvýbornějšího triumfu předvystižena býti mohla. Tak veliká byla velikolepost u bohatších, nadšenost u nižších. —

52. Když Caesar všecky části Gallie občany

obydlené byl prošel, s největší rychlostí k vojsku do Nemetocenny se vrátil, a poselstva ze všech zimních táborů ku končinám Treverů zavolav tam se odebral a vojsko přehlédli. T. Labiena nad Gallii římskou ustanovil, aby tím větším doporučením byl získán k ucházení se o konsulat. Sám tolik pochodů jenom vykonával, kolik, jak se domníval, k změně místa pro zdraví stačovalo. Tam ačkoliv zhusta doslýchal, že Labienus od nepřátel jeho jest k odpadnutí ponoukán, a byl o tom zpravován že mnozí obmysly svými o to jednají, aby dobré zdání senátu v to vložíce, o některou částku vojsko jej připravili, přece ani o Labienovi ničeho neuvěřil, an inemohl býti k tomu přiveden, aby proti dobrému zdání senátu něčeho se dopustil. Neboť soudil, že svobodnými hlasy senatorů snadno při svou vyhraje. Neboť tribun lidu K. Kurio, když byl hájení pře a hodnosti Caesarovy na se vzal, často senátu přísliboval, jestli že někoho strach ze zbraně Caesarovy uráží, aby, poněvadž vláda a zbraň Pompejova nemalou bázeň na foru působí, oba od zbraně ustoupili a vojska rozpustili: tím že se stane obec svobodnou a svéprávnou. A nejenom toto sliboval, ale také o své ujmě jal se dáti hlasovati; ačkoli aby se hlasování nedálo, konsulové a přátelé Pompejovi rozkázali, a tak věc protahující odešli.

53. Veliké bylo toto svědectví veškerého senátu a shodné se svrchu položeným skutkem. Neboť Marcellus posledního roku, když útok činil na hodnost Caesarovu, proti zákonu Pompeja a Krassa, před časem o provinciích Caesarových přednesl senátu, a když mínění byla pronesena a hlasování rozstupem činil Marcellus, který si

veškerou hodnost z nenávisti k Caesarovi vyhledával, většina senatu k mínění protivnému přidala se. Tím nebyly zlomeny mysli nepřátel Caesarových, ale napomínali se, aby tím větších politických stran strojili, kterými by senát přinucen býti mohl schváliti to, co sami byli ustanovili.

54. Stane se potom usnesení senatu, aby k válce Parthské jedna legie od Kn. Pompeja, druhá od K. Caesara poslána byla, aniž tajně dvě legie jednomu se odnímají! Neboť Kn. Pompejus prvou legii, kterou k Caesarovi poslal sebranou z odvodu v provincii Caesarové, tu jako ze svého počtu dal. Než Caesar, ačkoliv o vůli protivníků jeho nejméně pochybnost bylo, Pompejovi legii nazpět poslal, a svým jménem patnáctou, kterou v přední Galii měl, z usnesení senatu káže odevzdati. Na její místo 13. legii do Itálie posílá, aby hájila posádek, ze kterých posádek 15. se odváděla. Sám vojsku rozděluje zimní tábory, K. Trebonia se 4 legiemi v Belgii umístí, K. Fabia s tolikýmiž do Haeduů odvede. Neboť tak domníval se, že nejjistější bude Gallie, jestli Belgové, kterých největší statečnost, Haeduové, kterých největší vážnost jest, vojsky budou drženi.

55. Když tam přišel, dověděl se od konsula K. Marcella, že dvě legie, které byl odeslal, a které z usnesení senátu měly se vésti do války Parthské, Gn. Pompejovi odevzdány a v Italii zadrženy byly. Po skutku tomto, ačkoliv žádný nebyl v pochybnostech, co se proti Caesarovi připravuje, přece Caesar ustanovil všecko snášeti, dokud by mu nějaká naděje zbývala, že spíše se právem domluví, než aby války vésti musel. Spěchal